RUDOLF
EMLÉK-ALBUM

szerkesztette

Cziklay Lajos.

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
7225 4172

BIBLIOTECA SALESIANA
THEOLOGICA
PROVINCIAE

RUDOLF
EMLÉK-ALBUM

A MAGYAR IRÓK ÉS MŰVÉSZEK SZIVES KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTE

CZIKLAY LAJOS

❋

A KISPESTI RUDOLF FOGADALMI TEMPLOM JAVÁRA

KIADJA

A FOGADALMI TEMPLOM FELÉPÍTÉSÉRE ALAKULT ORSZÁGOS BIZOTTSÁG

3.8.II.9.

BIBLIOTECA SALESIANA
THEOLOGICA
PROVINCIAE
S. STEPHANI REGIS.

BUDAPEST

RIGLER JÓZSEF EDE PAPIRNEMÜGYÁR R.-T. NYOMDÁJA

1897

DEBRECEN EGYETEMI KÖNYVTÁR

099166

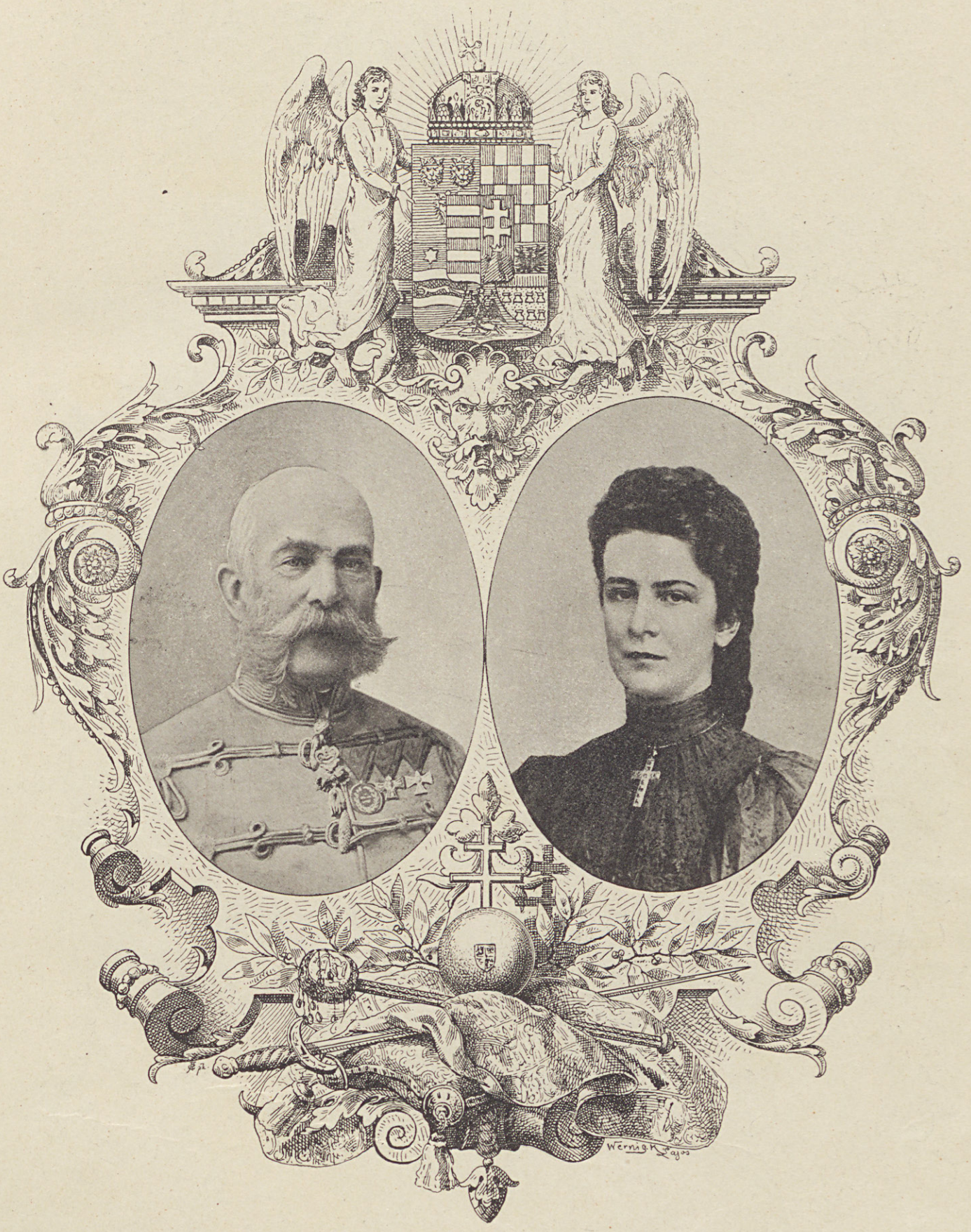

II. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR.

Elisabeth Carol

A ROMÁN KIRÁLYI PÁR.

Rudolf trónörökös aláírása.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS ARCZKÉPEI KÜLÖNBÖZŐ KORBÓL.

RUDOLF KORONAHERCZEG 12 ÉVES KORÁBAN.

Az élet küzdelmében legyenek:
a hit és remény, erőd és támaszod;
türelem és bátorság, pajzsod és fegyvered;
kötelességérzet és állhatatosság,
vezérfonalad és győzelmed

Stefánia

Laxenburg, 1897 dec. 2.

AZ ÖZVEGY TRÓNÖRÖKÖSNÉ JELMONDATA.

GIZELA FŐHERCZEGNŐ ÉS FÉRJE LIPÓT BAJOR HERCZEG.

Hatalmas végzetünknél csak is azon törhetetlen erély magasztosabb, mellyel elviseljük!

(Geibel)

Mária Valéria Főherczegnő

Ferencz Salvator Főherczeg

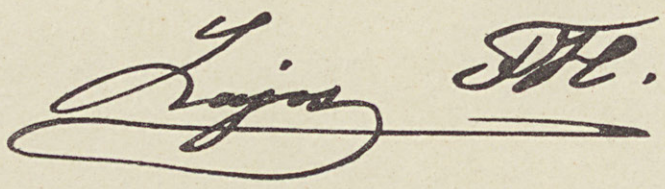

LAJOS VIKTOR FŐHERCZEG.

(A király ő Felsége egyetlen élő testvére.)

Abbazia.

Abbazia kies fekvésü gyógyhely a quarnerói tengeröböl mellett. Mögötte negyek emelkednek, melyek az éjszaki hideg szelektől védik. Van hideg és meleg tengeri fürdője. Igen kedvesek örökzöld babér-erdői. Gyönyörü villái vannak. Én nagyon megkedveltem és mindig örülök ha elérkezik az elutazás ideje.

Ezidén másodszor vagyunk itt. Már sok kirándulást tettünk részint gyalog, részint kocsival de nincs csónakkal és hajóval is. Legszebb kis tengeri utam volt a „Trieste" nevü hajóval Abbaziából Buccari felé, a mikor örömömre a tenger erősen hullámzott és nagyon haragos volt.

Most már két hónapja, hogy az ég mindig tiszta és szép kék. Csak több ideje nem esett, nagy szárazságunk állt be, de végre megeredtek az ég csatornái, zuhogott az eső, megtelt a kutak. Erre azután csakhamar kidugták fejecskéiket az illatos ibolya és sárga konkalin az én tavaszi kedvenceim.

Abbazia, 1896. február 26.

Erzsébet Mária.

(A trónörökös árvája, szül. 1883. szept. 2-án.)

Loosburg 96 Dec 17.

ERZSÉBET MÁRIA FŐHERCZEGNŐ RAJZA.

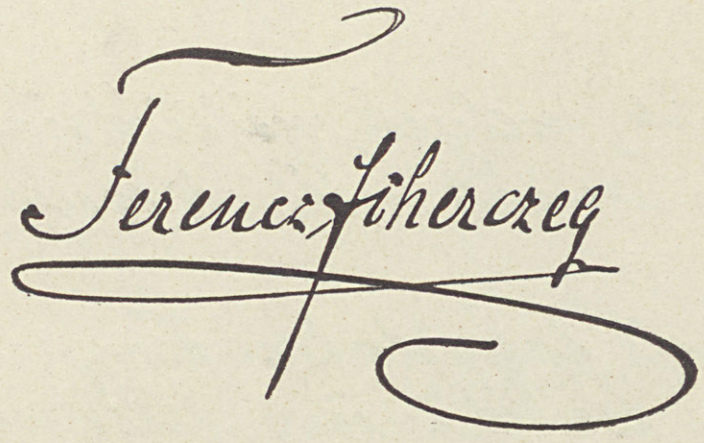

(A jelenlegi trónörökös.)

WIEN, II. AUGARTEN

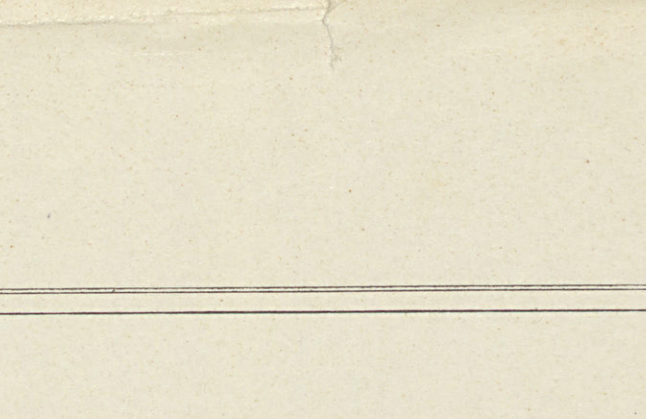

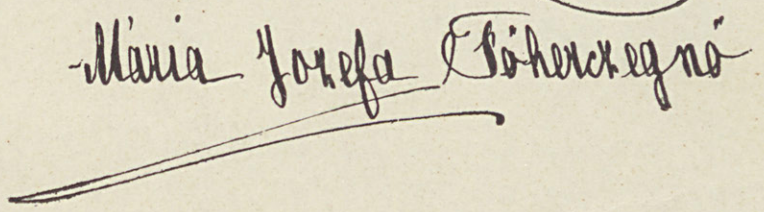

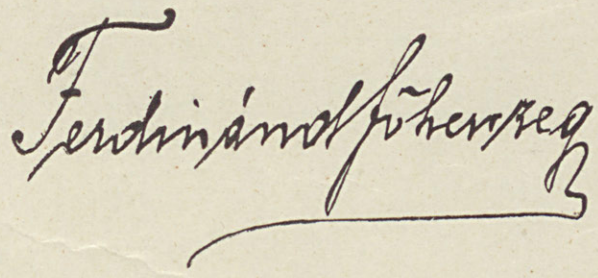

KÁROLY LAJOS FŐHERCZEG FIAI.

Csapások, melyek milliónknak fájnak, hivatva vannak milliók szivét Istenhez emelni.
A „Rudolf fogadalmi templom", a szeretet és emlékmüvet, feledni nem tudó s még folyton vigasztalást epedő lelkeinknek közös foglalt imája lesz.

Mária Terézia Főhercegnő

Mária Annunciata Főhercegnő

Erzsébet Főhercegnő

KÁROLY LAJOS FŐHERCZEG ÖZVEGYE ÉS LEÁNYAI.

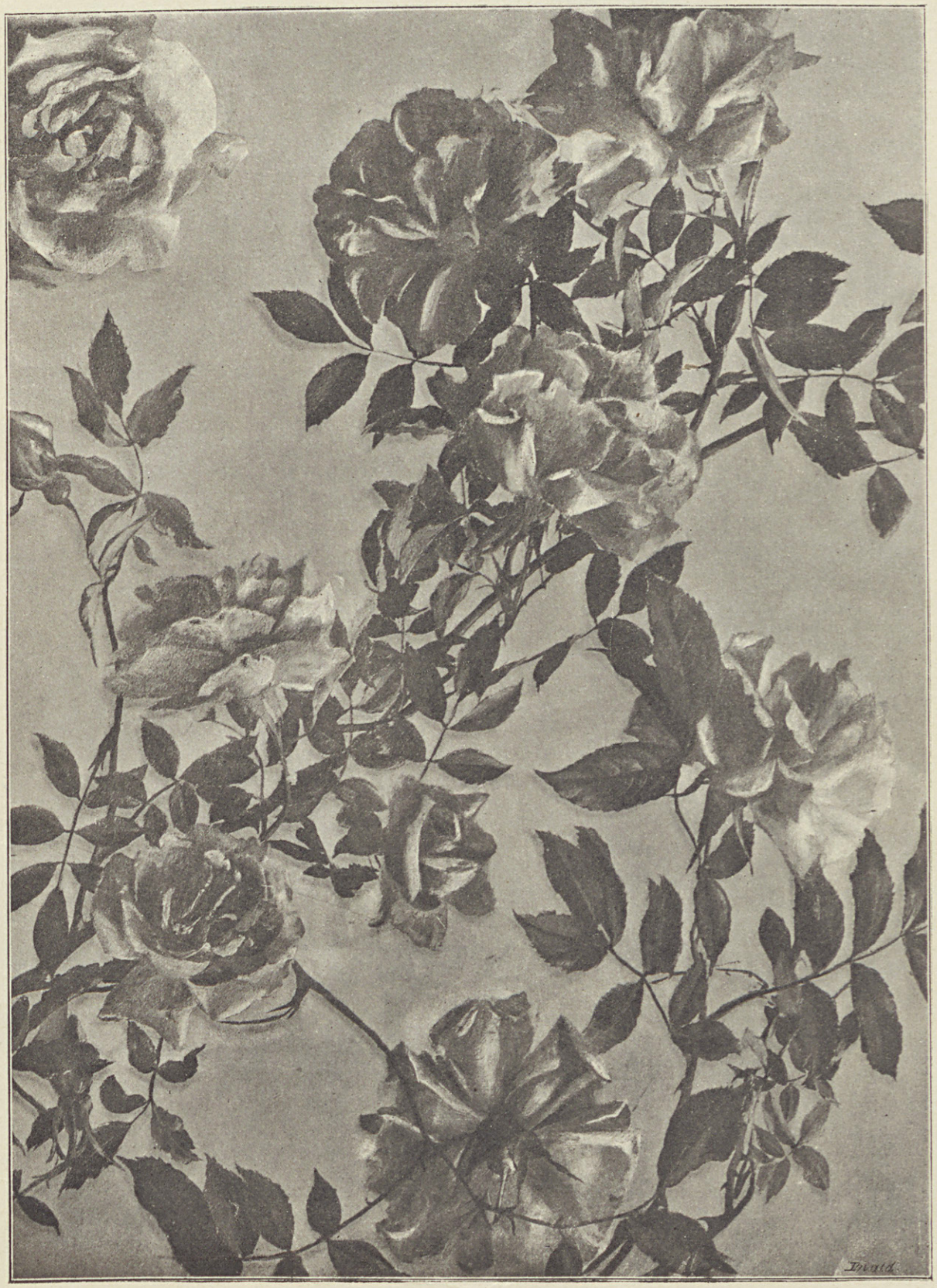

MÁRIA TERÉZIA FŐHERCZEGNÉ FESTMÉNYE.

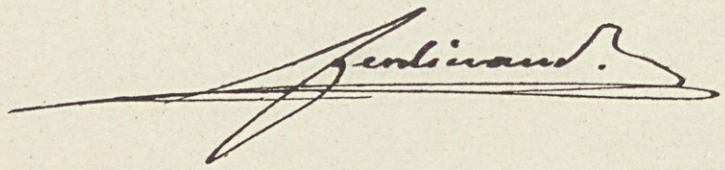

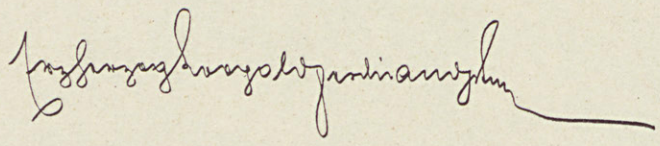

Bízva imádkozunk!

Bécsujhely, 1896. novemberben

Henrik Ferdinand főherczeg

Frigyes főherczeg

Izabella főhercznő

Mária Krisztina főhercznő.

(Szül. 1879.)

Mária Anna főhercznő.

(Szül. 1882.)

Henriette főhercznő.

(Szül. 1883.)

Nathália főhercznő

(Szül. 1884.)

FRIGYES FŐHERCZEG, NEJE S LEÁNYAI.

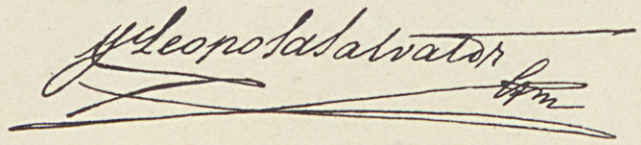

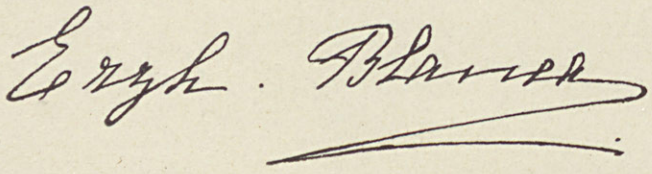

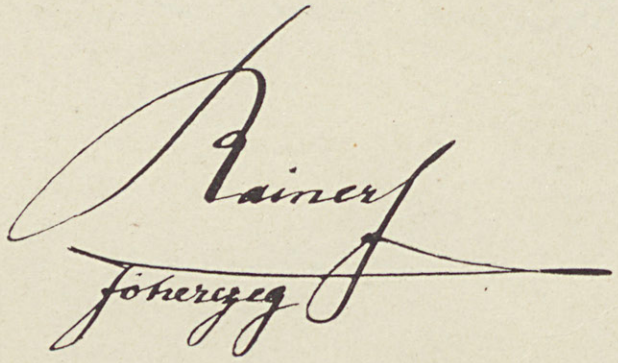

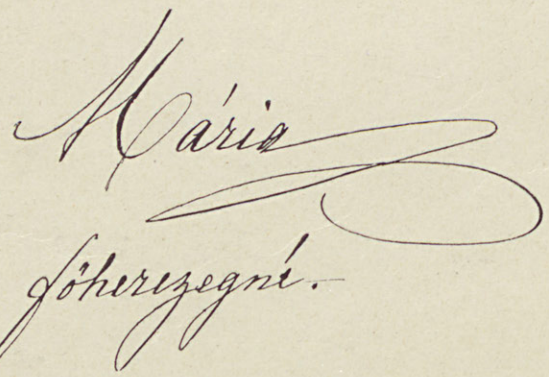

LIPÓT SALVATOR S RAINER FŐHERCZEGEK ÉS NEJEIK.

A' Keresztényi megnyugvás Isten szent akaratába és a' meghajlás az Ö fürkézhetlen rendeletealá, szent vallásunk fájdalomenyhítő írja. A' Kegyelet a' hitnek kifolyása, mely áldoz a' Mindenható bölcs végzéseinek.

Legyen a' jó Isten legdúsabb áldása azon műven mely örökíti Kis Pest lakóinak ezen magasztos irányban kifejtett vallásos ihletét.

József Fhk.

Klotild Főherczegnő

JÓZSEF FŐHERCZEG ÉS KLOTILD FŐHERCZEGNÉ JELMONDATA.

MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA · DEBRECEN ·

JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG ÉS AUGUSZTA FŐHERCZEGNÉ JELMONDATA ÉS ARCZKÉPÖK.

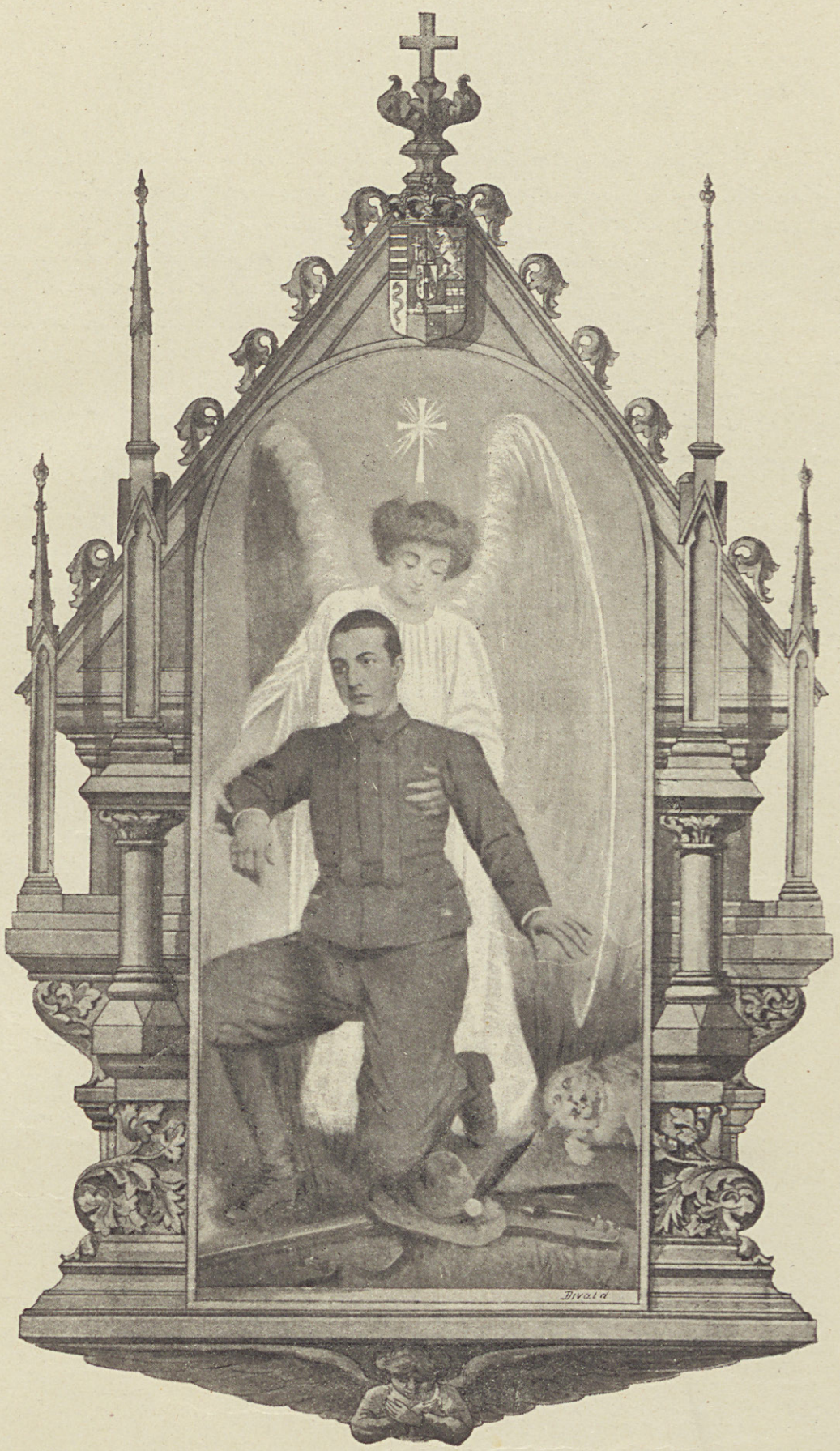

MÁRIA DOROTHEA FŐHERCZEGNŐ FESTMÉNYE.

(Az orleansi herczeg neje.)

Ahasvérhez

Ott, ahol jéghegy és ahasvér
Kastély áll, nyolcszor ér ebből
Legyőzi Erzsébet el. S ő hozzátűzi
A láthoz, épületét a mostani kastély egyik részét, a nyitott be a
Kertet is. Amelet a be nem fejezhette, azt édesapja befejeztette, mert itt vannak sírnak
minden be is lakva, minden nit
is hely hiánya emlékben van eltemetve.

A fejedelmes épületet is megkárosította a kert szomszédjai.

Az Andrássy kel szomszédjai
jöttek a templomba, melyeknek tornya, mint egy nyíregyházi mestertoronyra, emlékeznek be a tábori épület körül is négy barangja
gyújtó égyben és nyolcszögletes
a barangok neve Sándor, Józsefné, Erzsébet, Károly Lajos. — Ha csak
emlékezik a templomban akkor be lehetne a nagy termeiről jönni; de ők ejnek nem szorgalmazni emlékeket, sőt inkább intik, hogy minél ész, minden perc
a jó Istennél beszámíthatók.

Ebben a templomban végigtekintem én tavaly első adventvasárnapot, a kegyelmetes nap volt
ülésre legszebbnek. Mondhatnám
az Ahasvérhez nagyon szeretem.

Örömmel jöttem be kertünkbe.
Kivált a kastély mellett levő vadvirágos részbe, ahol nagyanyám „Gyermekkertet" tett. Itt töltötte idejét
Magyar is testvérei is, kis korukban
a, nagyanyám nagy részét. Itt ültek
verték mi is testvéreink is ezen
első gyermek évünkben a tanulást
ezt szeretjük, itt tanítja fel
jó édesanyánk legelőször szívünket és szeretetet a jó Isten
minőségének megfogyatkozása
A gyermek kertből újra be
fenyő ecsetbe kiszökik, hogy
végig menjünk édes Magyarországhoz. Ha a kertben volt, ültet-
tek ezt be. A magas tetőn ülő
bírót kipróbálta hogy tól a szem
távolról tekinteti át a kertünk
komp és csapatokban elhelyezkedő részeit. A másik oldalon
vidéki kastélyt utak mentén tömpfák sorakoznak és tábori sírok
vallják hogy egy mást, míg a
tábor vannak, melyeknek kőrisfák
gondozva vannak ápolt magyar sírokkal tömik föl és tiszteletét be szimpatizálják.

Delegyvonatra a kertből.
Gyertyán ág a Csapdaca-erdőbe,
melyet őzek a fácánok nélkülözhetnek be, kőrisfából jelzik az
ösvényeket elhagyva a vadászi főhelyekre jutnak.

Finnme 1892 IV. 9.

Elisabeth Henriette

(József főherczeg leánya, szül. 1883-ban.

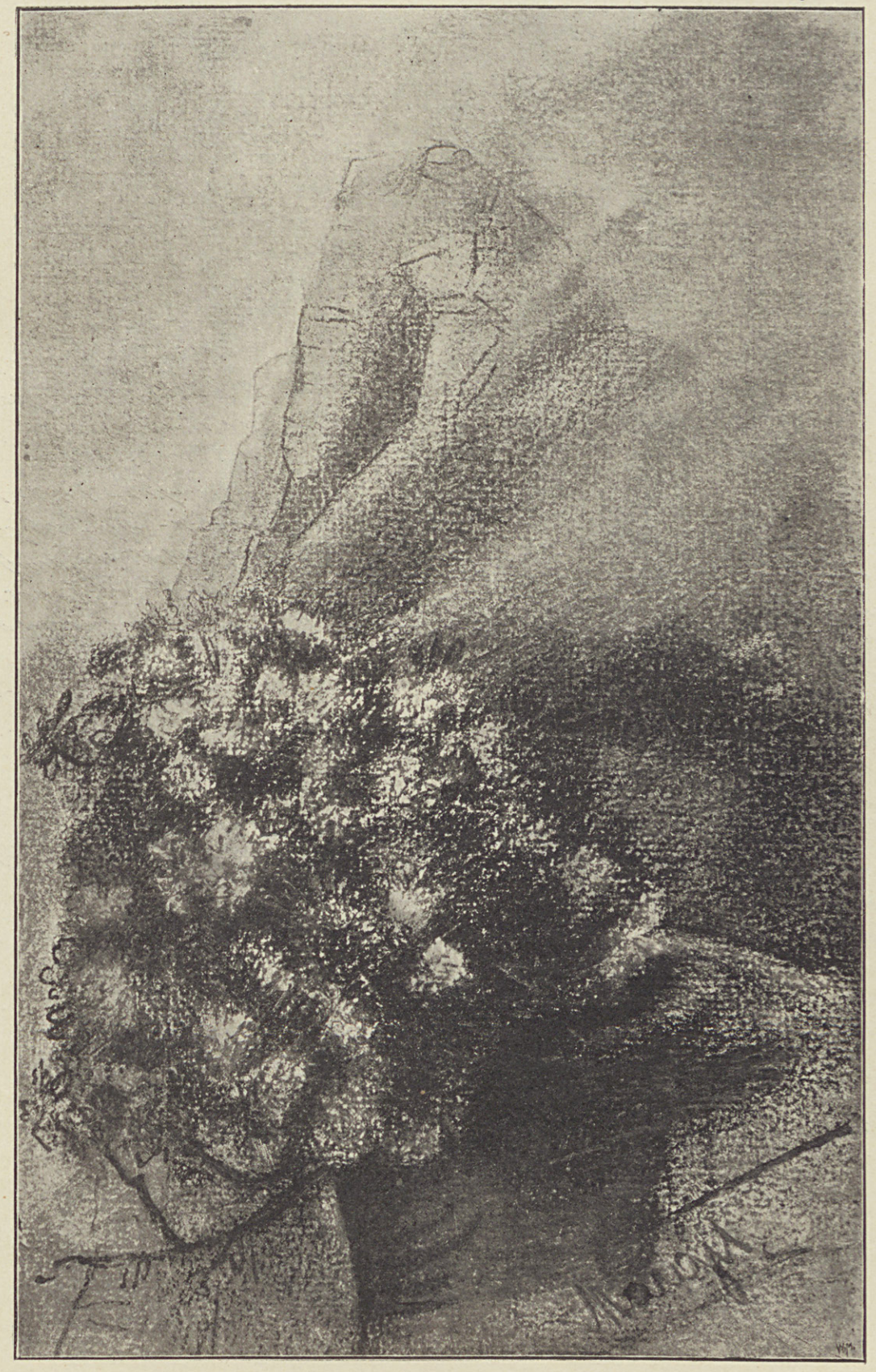

THURN-TAXIS HERCZEGNÉ, MARGIT FŐHERCZEGNŐ FESTMÉNYE.

(József főherczeg leánya, szül. 1870-ben.)

Finne.

Testvérem mind Alosuthon születtek, én azonban Finnében láttam meg először a nap világát, itt is kereszteltettem meg. Ezen okoknál fogva szeretem is Finnét.

Lekőt engem ide még szép kertünk is, melyben minden fa-pa ma és bokor édes Atyám kezemen kájára vall, mind ez az Ő áldás dús tevékenységéről tanúskodik, ennek következtében minden egyes növény szentemlékü előttem.

A kert fokozatosan emelkedik a kálváriáig és benne szebbnél szebb pálma, cédrus, pinus, laurus, erica, kamelia, evonymus, azalea, mimosa vetélykedve ékeskedik. Tágas utak és lépcsők kötik itt a sétát összze. Ha a villától fo lebb haladunk, cédrus berekhez érünk, hol a legszebb kerte és vad anemonák örvendeztetnek meg engemet. Utunkat folytatva pálmák és bambus-ok között elterülő tóhoz jutunk, partját mosotis, eris, trollius europeus, és peonia öveze körül, meg vizében fehér — rózsaszinü — és sárga vize liliomok között arany halacskák számtalanja játszadozik. Ezen kedves helytől magasabbra áll egy torony, melyből a tengerre gyönyörü kilátást élvezünk, mig erőt nem meszsze egy csinos lugos illatos rózsákkal befutva ékeskedik.

Maga a villa az örökzöldfák közet mint egy fehér virágcsokor ötlik szemünkbe, melyhez jó édes Szülőnk a mult évben nagy örömünkre még egy szép szin liliomot kötöttek, amennyiben egy kedves kis kápolnát épitettek.

Hogy mennyire lekőt engem Finnéhez még a szép tenger is, azt le sem erhatom, amely, ha nagy hullámokat vet, igazán megmutatja a mindenható Teremtőnek hatalmát.

Én mindig nehezen válok meg tőle, valahányszor elutazunk Finnéből.

Finne 1897 IV. 8.

Hotild Mária

(József főherczeg leánya, szül. 1884-ben.

Fülöp Szász Coburg Gothaer

Lujza
Szász Coburg Gothai
Hercegné

LUIZA SZÁSZ COBURG GOTHAI HERCZEGNÉ FESTMÉNYE.

Dr. SCHUSTER KONSTANTIN, VÁCZI MEGYÉS PÜSPÖK

v. b. t. t. stb.

a kispesti Rudolf fogadalmi templom épitésére alakult országos bizottság egyházi elnöke.

Dr. WEKERLE SÁNDORNÉ

SZÜL. MOLNÁR VILMA

a kispesti Rudolf fogadalmi templom épitési ügy

fővédnöknője.

Dr. WEKERLE SÁNDOR

v. b. t. t.,

a közigazgatási bíróság elnöke,

a kispesti Rudolf fogadalmi templom épitésére

alakult országos bizottság világi elnöke.

Én Uram! Én Istenem!
Te alkotád az emberi szivet, Te
önté bele az érzelmet, hogy imádjon
Tégedet hódolón, hogy szeressen hatát,
Királyt, nemzetet áldjon.
Esdve kérlek: ne vond meg szent ál-
dásodat attól, kit templomodban
Hozzád folyamodnak.

Vaszary Kolos
kib. herczegprimás.

BIBLIOTECA SALESIANA
THEOLOGICA
PROVINCIAE
S. STEPHANI REGIS.

Ha tekintetbe vesszük: miszerint a nemzetek nem egyesek tervei szerint, hanem az isteni gondviselés akarata és czéljai szerint fejlődnek; — ha tekintetbe vesszük, hogy a katholicismus Magyarországban hatalmas civilisatorius tényező volt, mely erejével és szellemével századokon át annak társadalmi és politikai intézményeit át meg áthatotta: akkor azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a katholicismust Magyarországban megdönteni akarni annyit tesz, mint az ezeréves szövetet szétbontani.

Dr Schlauch Lőrincz
Siborics

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖSRŐL.

IRTA: DR. JÓKAI MÓR.

ÉG előttem áll daliás alakja, — még látom nyájasan mosolygó arczát, — még hallom rokonszenves csengésű szavait, — még álmodom az álmot jövendő nagyságáról — s a toll nem akar megmozdulni kezemben, hogy ezt a szót leírja «visszaemlékezés».

Nem tudok megválni a képtől, a mit magamnak alkottam a trónörökösről; ilyen lesz ő a közel, a távol, a messze jövőben: babérral, majdan koronával a fején: vezérlő szelleme egy eszményi korszaknak!

S neki még a jövendőre sem kellett várnia; már a jelen idő meghozta magas küldetését. Mint a szivárvány, mely két látóhatárt áthidal, az ő lelke kötötte össze a szellem és a fegyver két régióját. A «toll» és a «kard» megtanulta egymást becsülni, ugyanabban a kézben egyesülve; harczra készülni ugyanegy czél, egy eszme diadaláért. Kibékítő gondolat volt, hogy a kinek hivatása a hadsereg élén állni egykoron, az a béke munkásai között is az első helyet választotta ki magának.

Monarchiánk sajátszerű tömbülésében szerencsés tényező volt az Ő alakja. Magyar az osztráknál, osztrák a magyarnál, ha szivesen látott is, de még is csak «vendég». Ő nála mind a kettő, együtt és egyszerre, «otthon» érezte magát. Ő tudta azt, hogy a szeretet hajszála erősebben köt össze, a megbecsülés mágnese elválhatatlanabbul tapaszt össze népeket és országokat, mint a törvény vas kapcsai.

A sors áldó kedvében látszott őt e monarchia népeinek ajándékozni. Harmincz év előtt, midőn a szent keresztségben a «*Rudolf*» nevet kapta, egy magyar tudós e névből ez anagrammát rakta össze: «*Fordul*». S az anagrammában jóslat volt: kedvező hazánkra, a többi tartományokra, a korszellemre, a népfejlődésre nézve.

A természettől a legnemesebb hajlamokkal, egészséges véralkattal, sokoldalú szellemi tehetségekkel megáldva, szerencsésen választott nevelők oktatása mellett, a korszellemnek dicsekedésére váló ifjúvá képezte ki magát. Nem az «*in usum Delphini*» iródott könyvekből tanulta megismerni a történelmet és a bölcseletet: korán nyilatkozó szabadelvű hajlama követelte a «teljes világosságot». Felséges Atyjának az volt az utasítása a tanáraihoz: «*tanítsák a fiamnak azt, a mi igaz*». S ezt az ifjú királyfi ezzel egészíté ki: «*mindent meg akarok tudni*». És tanult vas szorgalommal, láng emlékezettel, tanárait gyermetegen szeretve. Azok között három magyar volt: *Rimely*, a magyar nyelvet és irodalmat, *Bartoss*, a magyar közjogot, *Rónay Jáczint*, a magyar történelmet és szónoklatot tanítá a trónörökösnek.

Gyorsan felfogó ész, messzelátó tekintet és hatalmas szívbeli ösztön kellett, hogy egyesüljön nála, a midőn zsenge ifjú korában nem csak a katonai, de a polgári életpályákon uralgó tudományokat is alaposan elsajátítva, azokon kivül mind a modern, mind a klasszikus irodalom remekeivel is megismerkedett, mindannyinak az eredeti idiomáján; de még ezeken kivül mindazoknak a népeknek a nyelvét is elsajátítá, a melyek fölött uralkodni egykor hivatása fogott lenni, azok között különös tökélylyel és autochthon helyes szófűzéssel írta és beszélte a magyart s közjogunk tételeiben oly jártas volt, mint bármely szaktudós.

Könyvtára, mely ezerekre menő kötetekből áll, tanuskodik róla, hogy kedvencz tanulmányai voltak a népisme és a természettan. Ez az a két tudomány, melynek előbbre vivői az emberiség jóltevői közé sorozandók. Egy Stanley,

egy Franklin, Humboldt, Brehm, Darwin, maga Edison a század hősei nevét érdemelék ki. A trónörökös azon pénzösszeget, melyet fenséges keresztatyjától, Károly főherczegtől kapott, nagykorúvá nyilvánítása napján, az Afrikába utazó *Marnó* tudósnak ajándékozta tudományos kutatásokra. És a mit a könyvekből megismert, azt a trónörökös tovább tanulmányozta a nagy, kimeríthetetlen tartalmú könyvben, a természetben, mely előtte, az ünnepelt királyfi előtt, itthon úgy mint a külföldön, legrejtettebb lapjait is kitárta. S a természet rejtélyeinek felkutatásához erős szív és önmagában bízó lélekjelenlét kell: egy küzdő viadornak a bátorsága és egy analyzáló tudósnak a phlegmatikus tudásvágya. És még e kettőn kivül egy harmadik is egyesült az ifjú királyfiban: a költő. Megfigyelni és átérezni a táj hangulatát s azt irott szóban láthatóvá és érezhetővé varázsolni: ez a költői adomány. A különféle népfajok és népszokások jellemzésében, a vidékek általános képének nagy ecsetvonásokkal odavetésében, növényzeti sajátosságainak festői részletezésében; az állatvilág érdekköltő megfigyelésében nincs jelenkori író, a kinek a tolla Rudolf trónörökösével a versenyt kiállhatná. Ezt írja róla *Brehm*, a természettudós, ezt *Pausinger* festész, keleti utazásának sorsosa; ezt feltalálja minden olvasó az «Osztrák-magyar monarchia írásban és képben» műnek mind azon lapjain, melyeket *Rudolf* trónörökös szelleme elevenített meg.

Kiváló szenvedélye volt a dulóvadakra vadászni. Az is a fejedelmi kedélylobbanatok egyike: azt a vadat keresni föl, a mely az emberrel szembeszállni merész és erős; megölni azt, a ki ölni szeret. Ezek között az első rangúak közé tartozik a fekete medve. Testi erőre az oroszlánnál nem alábbvaló, haragja dühében annál még félelmesebb; mert a puszták állatkirálya az emberrel való harczban is csak vadállat marad, de a vérmedve a küzdelemhez talpra áll s úgy harczol mint egy ember, mint egy óriás. Az oroszlánt lövik lesből, a királytigrist elefánthátról; de a medvével rohanó dühében kell szembeszállni.

Rudolf trónörökös mindig egycsövű fegyverrel állt a félelmes vad elé. Azt mondá: «*ha csak egy lövésem van, akkor kényszerítve vagyok jól czélozni, biztosra lőni*». És mindig biztosra lőtt, bevárta puskavégre a rárohanó vadat.

Legmegragadóbb példáját adta férfiúi bátorságának a harmadévi görgényi vadászatokon, a melyekben részt vett *Lipót* bajor herczeg is. Az erdőszök jelenték, hogy derék, nagy medve van a hajtásban. A *trónörökös* összeszólt a vadásztársaságot képező magyar főurakkal: «*engedjük át a vadász-szerencsét Lipót herczegnek, hadd lőjjön a német is egyszer medvét*». S a szerint intézték a hajtást. A felbőszült medve azonban irányt változtatva, egyenesen *Rudolf trónörökös* felé rohant. *Lipót* herczeg állása oldalt volt. És a *trónörökös* hideg vérrel engedé a bömbölő fenevadat maga mellett elrohanni, nem lőtte meg, átereszté igéretéhez híven a vadász-szerencsét Lipót herczeg lövése elé. Két szomszédja, gróf *Teleki Samu* és báró *Kemény Kálmán* látták, hogy a medve oly közel csörtetett el mellette, hogy *Rudolf trónörökös* a vékony szálfa mögül, mely állását védte, a futó vadnak a hátát a kezével megsimogathatá!

S ugyanaz a fejedelmi vadász, ki Erdélyben a medvéket, Egyiptomban és Palaestinában a hyenákat, farkasokat és sakálokat irtotta, ki múzeumokat népesített meg az ég ragadozóival, a királysasokkal, nem engedte meg, hogy a bécsi Burg udvarának jávorfáin csiripelő verebeket kiirtsák: «*nem mernék a kis leányom szeme elé kerülni, ha egy verébnek a halála terhelné a lelkemet*».

Egyszer télen, hózivataros éjszakán, hozta hirül a vadászmestere, hogy a Praterben tengeri sasok mutatkoznak. A trónörökös elhagyta a fekhelyét s a zimankós hóförgetegben kiment az erdőre e ritka vadat elejteni. A vándor sasoknak szokása éjszakai tanyául mindig ugyanegy kimagasló fát választani. E vadász-szerencsének nehéz ára lett: a trónörökös a hűlés következtében súlyos beteg lett. Lábbadozó állapotában magához hivatott a trónörökös. Egy mankós botra támaszkodva jött elém, a korábbi daliás alakra alig lehetett ráismerni, úgy össze volt törve. «*Az egész testem fájt, mondá, s ez nekem valami szokatlan; én nem szoktam beteg lenni.*»

Én nem birtam visszatartani honfiúi aggodalmamat. Már korábban is bátor voltam a főherczegnek megjegyzést tenni a személyes bátorság túlhajtása miatt, a midőn a szlavoniai vadászatokon egész éjszakákon át elbarangolt ember nem járta ősrengetegek közt egyedül, egyetlen vad, idegen pákász kiséretében, a kinek senki se tudta a nevét; hogy ott rablók, orvvadászok megölhetnék, nyomát sem találnák.

«Mi ezerszerte jobban féltjük fenségedet, mint saját maga. A vadászszenvedély mellett ne felejtse el fenséged azt, hogy két ország jövendője van kezébe letéve. Fenséged élete a népeié. II. József azt mondta: «aquila non captat muscas»; ennek jó pendantja volna az, hogy «Delphinus non captet aquilas.»

Erre egész nyugodtan azt felelte a trónörökös, hogy: «*nekem hozzá kell szoktatnom magamat minden viszontagsághoz. Ha egyszer háborúba kerülünk, a táborélet alatt a tél és nyár minden zivataraival szembe kell majd szállnom. Ne féltsenek engem, nekem erős természetem van. Aztán addig él minden ember, a meddig a sorsnak szüksége van az életére*».

Én aggodalommal váltam meg tőle: a súlyos izületlobok rendszerint a szív rendellenes működését szokták magok után vonni.

A palaestinai vadászatai alatt is, a Jordán morotvái között, súlyos mocsárlázt kapott, melyet csak ifjú, erőteljes testalkata tudott legyőzni.

A *trónörökösnek* halálmegvető merészségéről több adatot közöl egy legközelebb Bécsben megjelent érdekgerjesztő füzet, egy hozzá igen közel állott vadásztársától. A magát meg nem nevezett, de könnyen kitalálható szerző egy helyütt

AZ UR IRGALMASSÁGÁT MINDÖRÖKKÉ ÉNEKLEM;

MERT AZ IRGALMASSÁG ÖRÖKRE MEGÁLLAPITTATIK

MENNYEKBEN.

(88. ZSOLT. 2. 3.);

AZÉRT:

SZENT ÉS ÜDVÖSSÉGES GONDOLAT A HALOTTAKÉRT

IMÁDKOZNI,

HOGY BÜNEIKTŐL FELOLDOZTASSANAK.

(II. MAKK. 12, 46.)

Dessewffy Sándor
csanádi püspök.

azt írja: «*Vakmerően megvetett (a trónörökös) minden veszélyt, én magam egy ízben nagy nehezen tudtam visszatartani, hogy egy megsebesített vadkant ne a vadászkéssel, hanem a kelevézzel fogjon fel*». Milyen könnyen érhette volna őt itt a költő *Zrinyi Miklós* gyászos végzete!

De sokkal veszedelmesebb ellenfél a Kárpátok medvéinél s a Frusca Góra vadkanjainál az az elvadult emberfaj, mely otthonos a császárvárost környező regényes vadas erdőkben: a vadorzók fajzata. Elszánt czimborák, a kik tudják jól, hogy életökkel játszanak s azért nem kimélik a másét. A hol az urasági vadászszal összetalálkoznak, lelövik, akár egy vadat. A füzet írója egész sorozatát közli a Cooper regényeibe beváló véres kalandoknak, melyekben a vadorzók az erdőszöket lelőtték, azokban az erdőkben, a hol a trónörökös vadászni szokott. Megesett, hogy egyszerre lőtt erdősz és vadorzó s mind a kettő ott maradt nehéz sebesülten az erdő mélyén, míg egy nap mulva fölkeresték őket. Máskor két vadorzó támadt meg egy erdészt, ki megsebesülten is visszalőtt s mind a kettőt eltalálta. A mult nyáron a császári erdőszt, *Mildnert* lövöldözték össze ezek a czivilizált világ vad indiánjai, a ki a *trónörökösnek* igen kedves embere volt. És erre *Rudolf főherczegnek* az a vágya támadt, hogy személyesen találkozzék e veszedelmes czimborákkal cserkészés közben. Csupán vadásztársának gyors elhatározása óvta meg ez esélytől, ki megtudva a trónörökös merész szándékát, maga indult el előre még egy vadászszal a vadorzók búvóhelyére s szerencsésen rájok bukkant s mind a kettőt ártalmatlanná tette, mielőtt a *trónörökössel* találkozhattak volna.

S midőn a vadászat hevélye véget ért, midőn a vadűző Nimródok a pihenő tanyára megtértek: akár lett légyen az beduin gunyhó, bambuszból kupaczolt góré, bálvány templom düledéke, akár alkirályi kioszk vagy édes meleg otthon: az első dolga a trónörökösnek nem a kifáradt test ápolása volt, hanem a lezajlott élmények leírása; akkor jött az író feladata: puska után a toll. Innen származik az a bámulatos közvetetlenség tapasztalatainak leírásában. Legkevesebb időt fordított a pihenésre. Vadászatain naponkint alig aludt többet három óránál. Étele, itala utazás és vadászat közben, a lehető legkevesebb volt.

A kik őt legtöbbször kisérték vadászatain, mindannyian rendkivüli nélkülözési szokásairól tanuskodnak.

*

Legelső irodalmi műve volt, mely a közönség elé került a «*Tizenöt nap a Dunán*». Ezt még mint pehelyszakállas arczú ifjú írta, s már is nagy feltünést keltett vele, főkép a tudományos és írói körökben. Egyes leírásait Brehm átvette nagy szabású természetrajzi művébe s lelkesedéssel szól azokról, mint belbecsre és külső formára egyaránt kitünő munkálatokról. Ezután jelent meg «*Vadászatok és szemléletek*» czím alatti munkálata.

Követte ezt 1882-ben a keleti utazásáról írott s *Pausinger* művészi rajzaival illusztrált két nagy kötetre menő munkája, mely ép oly gazdag költői leírásokban, históriai emlékekben, mint a milyen nagyértékű az állatvilág leírása s a népismei adatok gazdag csoportosítása tekintetében. Az egész munkában költői hangulat, élénk fantázia, ismeretbőség és egészséges világnézet nyujtanak egymásnak kezet.

E feltünő munkálataiért elébb a budapesti, később a bécsi egyetem sietett a babért átnyujtani az ifjú fenkölt tudósnak ad honores doctori diplomájában, a Magyar Tudományos Akadémia pedig megválasztotta őt tiszteletbeli tagjának, s a királyfi büszke volt doktori és tudósi czímeire, melyeknek elfogadását uralkodói legmagasabb kéziratok szentesíték.

De legbecsesebb, valóban korszakot nyitó alkotása a megdicsőültnek az ő vezetése és közreműködése mellett létrejött népismei nagy vállalat: «*Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben*».

Amaz előszó, melyet *Rudolf* trónörökös maga írt a bevezető kötet számára, azonkivül is, hogy valódi mintája a formáiban és felfogásában tökéletes prospectusnak, mélyebb megfigyelés után valódi programmja a jövőnek: utasítás a népeknek egy boldogabb kor igérethona felé. «*Vajha* (igy szól e bevezetés végszakasza) *e mű mint tudományos, mint művészi tekintetben és egyúttal, mint valódi népkönyv is, komoly hazafiúi jelentőséget nyerne*». «*E monarchia népeinek irodalmi és művészi körei egyesültek e közös munkára, hogy mind a kül- mind a belföldnek megmutassák e műben, mily gazdag tőkéjét birjuk mi a szellemi erőnek minden országában és nemzetében e monarchiának s együttesen mint működnek közre egy oly szép alkotásnál, mely a hazaszeretet öntudata és hatalomérzete emelésére kiván szolgálni*». «*S a mint e mű előhaladtával egyik honrész a másik után sorra kerül, folyvást új munkatársak és művészek fognak saját szülőföldjük ismertetésében nem csekélyebb odaadással és lelkesedéssel csatlakozni elődeikhez, hogy évek mulva, mint egy szép korszak emléke a multból s mint monumentum a jövendő számára, álljon elő a jelenkor szellemi erejének ezen alkotása: Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben*».

Ez előszóban ki van fejezve azon kivánsága a fenséges vezetőnek, hogy ez a munka népkönyv legyen és abban a népfajok leírásán kivül a nemzetek történeti multja is be legyen foglalva.

A midőn e mű eszméje a megvalósításig megérett s Ő felsége az uralkodó legmagasabb helybenhagyását megnyerte volt, a *trónörökös* egy tudósokból, írókból és művészekből álló értekezletet hivott össze magához a monarchia mind két részéből. Az volt a legelső megállapítandó kérdés, hogy mi legyen ez a munka: díszmű-e, tisztán szaktudományi irányzattal, vagy népszerű olvasókönyv?

A szaktudósok, kik az értekezleten részt vevének, az előbbi tervet ajánlották. Az ő tervök szerint e munka tíz kötetből állt volna; a népfajok szerint felosztva; s azokból jutott volna egy a magyarnak, egy a németnek; az egésznek tartalma főkép geographiai, anthropologiai, orographiai, hydrographiai, geologiai, statisztikai. Kiállításában a térképek, koponyaméretek, a botanikai zónák felvételei, a régiségek, ősleletek és építészeti nevezetességek foglalták volna el a főtért. Ez a munka mindenesetre igen nagybecsű leendett a tudományos körökre nézve s nincs kizárva a lehetőség, hogy valamikor létre fog jönni s nevezetes hézagot töltend ki.

Az ilyen mű azonban, szaktudományi tartalma mellett, igen szűk olvasókörre számíthatott volna; a kiállítás költséges volta az egyes példányok megszerzését csupán fejedelmi, nagyúri és közkönyvtárak részére tette volna lehetővé.

Ezzel a tervvel szemben állt az a másik, a melynek alapján jelenben a munka épül.

Tizennyolczan voltunk jelen ez értekezleten, az elnöklő *trónörökösön* kivül; — mindenki elmondá rendre a maga véleményét; kilenczen szóltak a szaktudós drága kiadás mellett, kilenczen a népszerű közolvasmánynak szánt mű értelmében; mi, magyarok, költők és művészek, mind az utóbbiak között.

A véleményadók egyenlő száma mellett a *trónörökös* elnöknek kellett volna dönteni a votum Minervaevel.

És ekkor a *trónörökös*, azzal a sagacitással, mely egy magyar alkotmányos gyülés elnökének is becsületére vált volna, azt mondá, hogy ez oly fontos kérdés, hogy e fölött határozni csak titkos szavazás útján lehet. S valóban nem csalta meg a psychologiája és emberismerete. A titkos szavazásnál tíz szavazatot nyert a népies kiadás s csak nyolczat a térképes. A szaktudósok közül egynek magának sem tetszett a saját tervezete. Más üléseken is, hol a trónörökös elnökölt, bámulatos tiszta felfogással tudta a legkényesebb kérdések fölötti vitát dirimálni.

S ugyanekkor elfogadtatott a két külön szerkesztőség elve s ebből kifolyólag a külön szakbizottságok, a művészi, nyomdai kiállítás, a kiadói jog és elárúsítás, a német és a magyar nyelvű kiadás számára; azon felosztási tervezet szerint, hogy a tizenöt nagy kötetre tervezett műből egy-egy tartalmazza, mint kezdő és befejező kötet, a monarchiát közösen érdeklő tárgyakat, öt a szent István koronája országainak, hét a birodalmi tanácsban képviselt tartományoknak, és egy az occupált országoknak leírását.

Ezen megállapodás következtében hivatott egybe Budapesten a szakértő írókból és tudósokból alakult felügyelő bizottság, s szólíttattak fel a *trónörökös* által levélben a munka ágazataiban jártas szakelőadók, különös tekintettel hazánk soknyelvű nemzetiségeire; megbizattak legjobb hazai művészeink a szöveget illusztráló rajzok készítésével s a művészi bizottság azoknak megbirálásával; alakíttatott egy pénzügyi bizottság a költségvetés megállapítására s a kiadások ellenőrzésére, szerződtettek a külföldön kiképzett hazai születésű fametsző művészek egy nagyszabású xylographiai intézethez, mindenben hasonlóan az osztrák szerkesztőség és kiállítási bizottság hatásköréhez.

Rudolf trónörökös széles belátásával birt annak a nehéz feladatnak, a melyet e mű vezetésével magára vállalt.

Két külön parlamenttel uralkodni is nagy bölcseségpróba; hát még két külön tudóstársulattal? Unicumnak mondható: két külön szerkesztőséggel alkotni «egy» irodalmi művet. A *trónörökös* személyesen elnökölt a szerkesztőség és bizottságok ülésein, melyeken mind az osztrák, mind a magyar részről az egész munka minden kötetére a tárgyak programmja megállapíttatott, s az egyes tárgyak az írók között kiosztattak, s azóta is, a munka egész folyama alatt, melyből eddigelé négy erős kötet jelent meg, minden írói és művészi adalék a *trónörökös* felügyelete alatt fogadtatott el.

S a kezdet valóban nehéz volt. A midőn munkákat kellett összeállítani, melyeknek tartalma, iránya egészen eltérő volt a Lajthán inneni és túli felfogásokban. Egyedül a *trónörökös* bölcsen közvetítő itélő tehetségének köszönhető, hogy az ily tartalmú munkálatok akkép jöhettek a kettős közönség elé, hogy vagy az egyik, vagy a másik résznél visszás érzelmeket ne költsenek fel.

A ki ismeri a minden nemzetbeli tudósok önérzetét, az felfoghatja, minő varázserőnek kellett annak lenni, mely a gyakran homlokegyenest ellenkező felfogásokat, különösen a történelmi téren, egymással összesímulásra birta, a fejedelmi tekintély felhasználása nélkül.

Ellenben alkut nem ismerő szigort gyakorolt a *trónörökös* az olyan munkálatok irányában, melyekre az illetékes szakbizottság azt mondta ki, hogy e műben nem alkalmasak, s e tekintetben magok a szerkesztők sem képeztek kivételt. Magamnak is több czikkemet érte az a sors, hogy tűzbe kellett dobnom, s a tárgyat mással megiratnom, a ki ahhoz avatottabb tollal birt. Igy megtörtént, hogy az osztrák tudósok legkitünőbb veteránja, a trónörökösnek egykori kedves tanára, a neki osztott tárgyról annyira szárazon és hidegen írt, hogy a trónörökös kénytelen volt visszaadni neki a kéziratát; azonban, hogy a derék tudós önérzetét meg ne sértse, azt mondá: hogy ő maga kivánja azt a tájrajzot megírni. És alkotta aztán az egész műnek legbecsesebb két gyöngyét, a «*Wiener Wald*» és a «*Dunai ligetek*» klasszikus szépségű leírását.

És a mit írt a *trónörökös*, az mind egy sornyi törlés, vagy igazítás nélkül volt fogalmazva, mint magyar, mint német nyelven.

Mikor a mű első füzete sajtó alól kikerült, magyar és német nyelven egyszerre, az a nap ünnep volt a császári várlakban. A *trónörökös* a magyar és osztrák szerkesztők kiséretében vitte föl felséges atyjához mind a két füzetet. Az *uralkodó* ott fogadta a *trónörököst* magán dolgozószobájában, melynek egyszerű bútorzata mellett csupán két

művészi kivitelű festmény képezi a pompáját, mind a kettő *Erzsébet királynénkat* ábrázolja mennyasszonykora tüneményes bájában. A *trónörökös* saját lakosztályából kiindulva, egész felséges atyja szobájáig fedetlen fővel ment végig a folyosókon, s az uralkodó elé érve, kegyeletesen kezet csókolt neki. És azután — altábornagyi egyenruhában — tartott a királyhoz egy szívsugalta beszédet, a minőt csak egy ifjú baccalaureus tarthat polgári szülőjének, midőn irodalmi sikerének első példányát bemutatja.

Felejthetetlen jelenet marad előttem: a királyfi mint író, atyja, az osztrák-magyar monarchia koronás uralkodója előtt; a hadtestvezér, ki egy irodalmi munka első zsengéjét úgy nyujtja át a legfőbb had-úrnak, mint egy trophaeumot! S az *uralkodó* arczán önkénytelen ragyogásban tükröződött vissza az atyai szív öröme. Kegyesen buzdító választ adott a fiának; kitartásra inté, megelégedését fejezte ki. Aztán hozzám fordult, s azt kérdé tőlem magyarul: «*de hát igazán a fiam maga írta-e ezt a bevezető czikket?*» «Valóban az ő műve ez: így más nem is írhatna; a trónörökös, mint író is, biborban született.»

A mű nagy sikerei közé számítható annak mind a két országrészben rendkivül nagy elterjedése. Mind a magyar, mind a német közönséget megnyerte az a meleg, szeretetteljes hang, a melylyel a két nemzet írói saját népök multját, jellemét, szokásait, sajátságait, viseletét, életmódját, alkotásait, hazájok vidékeinek eleven képét ismertetik. S a trónörökös által egymáshoz közel hozott magyar és osztrák írók, tudósok és művészek megtanulták egymást kölcsönösen tisztelni, becsülni, s nemes versenyben egymással pályázni.

E munka azonban nem maradt ellenségek nélkül. Voltak — a külföldön — bizonyos körök, melyeknek velleitásait háborítá az a hazafias és szabadelvű hangulat, melyben mind a magyar, mind az osztrák munkálatok, s főkép a *trónörökös* czikkei voltak tartva; keletkeztek rossz indulatú támadások a külföldi sajtóban, melyeknek éle különösen a *trónörökös* ellen volt intézve. Midőn én egy izben kérdést intéztem a *trónörököshöz*, vajjon nem tartaná-e kivánatosnak, hogy e támadásokat sajtó útján visszatoroljuk, a *trónörökös* azt válaszolta levélben: hogy «*czáfolatokba bocsátkozni a megtámadókkal szemben szükségtelen, a rossz indulat ellenében tanusítsunk mi jó indulatot: ez legyen a fegyverünk és vértünk, bizonyítsuk be tényekkel, hogy mi minden nemzetiség iránt egyenlően igazságosak vagyunk, s igyekezzünk megnyerni a munka számára minden nemzetbeli legkitünőbb irókat és művészeket. A kinek pedig a hazaszeretetünk sérti az érzelmeit, az ellen legyen oltalmunk a souverain megvetés.*«

Nagy szavak ezek egy *trónörököstől!* S ezeket ő nem csak írott sorokban, a miket a kegyelet titokban őriz, de élő szóval is mindig hangoztatta, és magas piedestálokról, a honnan ország-világ meghallhatá. Nagy országos ünnepélyeken, a hol csak protektori szavával egy közérdekű vállalatot felavatott, mint megannyi stadiummutató kő van letéve egy-egy örök emlékű jelmondata, mely lángoló honszeretetéről s magasröptű világnézetéről, emberbaráti érzelmeiről tanúskodik.

«*A nép szava Isten szava!*» E mondással kezdé válaszát a bécsi községtanács üdvözletére, *menyasszonyhozása* ünnepélyén.

Életének legutolsó napjáig nem látta senki, négy szemen kivül, hogy ingkarmantyúja aranygombjainak belsejére, melyeket vőlegény kora óta folyton viselt, ez a mondat volt felvésve: «*Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar!*»

Az 1883-diki Bécsben rendezett *villamossági kiállításon a világosság terjedését* dicsőiti a kerek világon, félreérthetetlen irányzattal.

Az 1885-diki *budapesti országos iparkiállítás* megnyitásán «*imádott hazánknak*» nevezi Magyarországot, s magasztalva szól a *munka diadaláról.*

Az 1887-diki *hygiaeniai kiállításon* e nagy eszmének ad kifejezést: «*az állam és társadalom legbecsesebb tőkéje az emberélet*».

Zágrábban a horvát-szlavon nemzetet, *Szarajevóban a bosznyákot* hódítja meg varázserejű szavaival.

Galiciát elég végig utaznia, hogy a *lengyel* nemzet ragaszkodó lelkesedését lángra lobbantsa. A *csehek,* kiknek fővárosában hosszas ideig otthon volt, rajongásukkal vették mindig körül.

És néha, midőn meghitt órákban, hosszasan beszéltetett magának velem a magyar nemzet nehéz harczairól, hazájáért, alkotmányos szabadságáért folytatott áldozatterhes küzdelmeiről; midőn elmondatta velem szabadon, őszintén, hogyan támadt a magyarnak nemzeti hadserege, melynek még a fegyvert is elébb az ellenfelétől kellett elfoglalni, hogy harczolhasson vele; hogy lettek a polgárokból katonák, a köztisztekből hadvezérek, a tanulókból tűzér-csapatok, a föld népéből tábor? Akkor láttam kigyulladni a *trónörökös* arczát a lelkesedéstől, mely e szavakban tört ki ajkán: »*És ez a sereg tudott ellenállni két nagyhatalomnak! És ez a nép állja körül most az uralkodó trónját! Bizony nem győz le bennünket senki!*»

Én pedig azt mondám magamban: «*Te fogsz lenni ez országnak második Corvin Mátyás királya!*»

Álom volt! Por és hamu minden!

— — — —

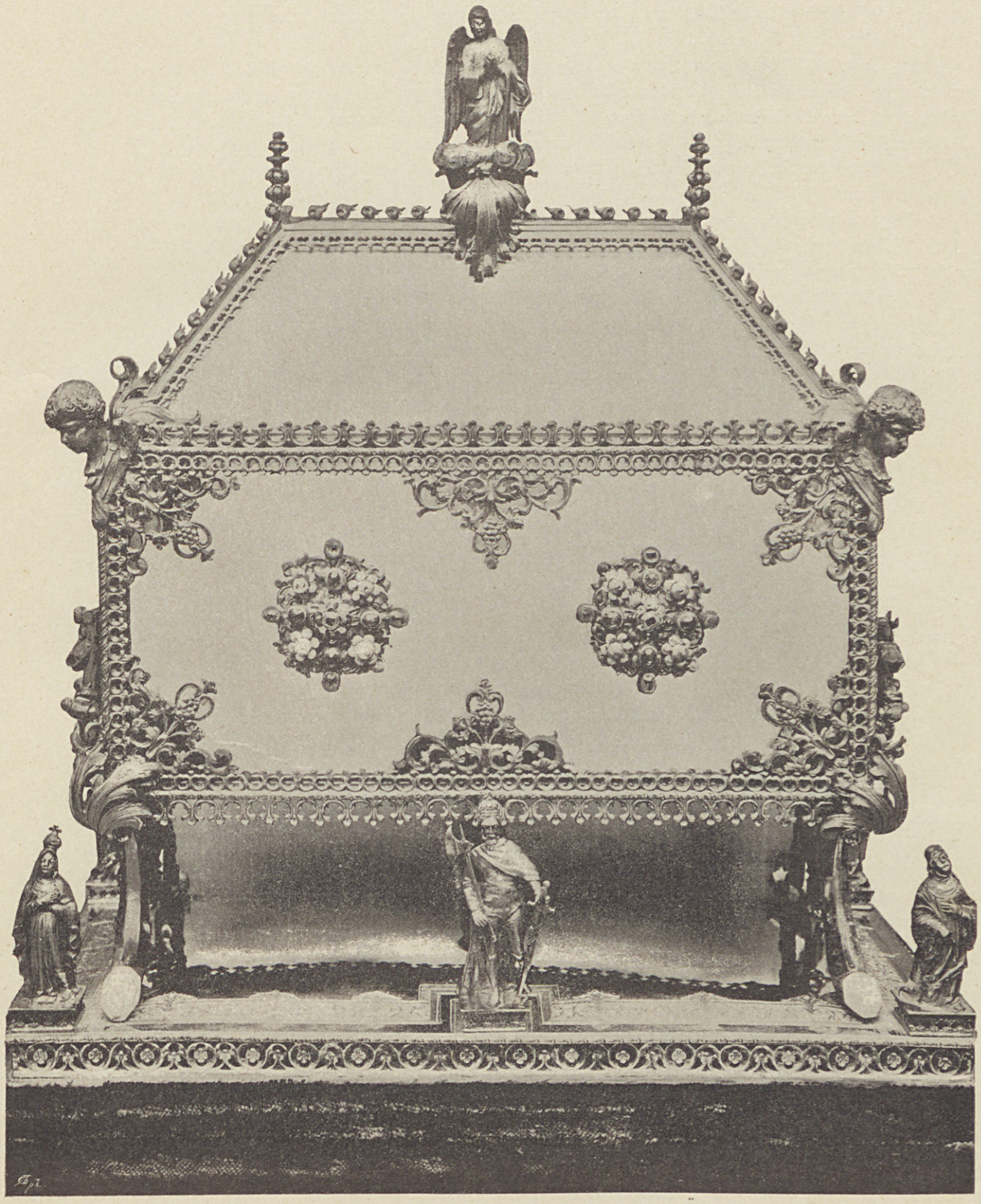

IST. BOLD. LÁSZLÓ FŐHERCZEG CSONTSZILÁNKJAI SZÁMÁRA KÉSZÜLT EREKLYETARTÓ.

Ez előtt két évvel, midőn a nagy népismei munkához írott czikkemet, a «Magyar Nép» jellemrajzát geniális művész hazánkfia, *Zichy Mihály* illusztrálta nagybecsű rajzaival: én ezeket kötelességszerűen bemutattam a trónörökösnek. Itt történt az a budai királyi várlakban, a magyar bizottsági tagok s az osztrák rész szerkesztője, *Weilen József* jelenlétében. Zichy Mihály tizenkét képet küldött a munka számára; de azokból csak tizenegy jelent meg reprodukálva, ugyanazoknak az eredeti olajfestményei ki is állíttattak; a tizenkettedik nem jelent meg, közszemlére sem lett kitéve, azt Zichy Mihály nekem ajándékozta: én őrzöm most is.

Ez a rajz kezdőképnek volt szánva a «*Magyar Nép*» czikkhez, remekül összeállított symbolikus vázlata volt az a magyar nemzet életének: elkezdve a honfoglalók fejedelem-emelésén egész a 67-diki koronázási ünnepélyig; közben sorosítva a történelmi viszontagságok jelképei, egyes alakok és csoportozatokban. Az epochákat jelző alakok közt ott volt gróf *Széchenyi István* is, a végzetes pisztolylyal lehanyatlott kezében, ősz feje hátra szegve.

Rudolf trónörökös hosszasan elnézte ezt a képet, miután a többit magasztalva fogadta el, (én ezt utoljára hagytam) s aztán így szólt:

«*Nagyon szép rajz, geniális compositió; de ezt mi a munkánkba fel nem veheljük: Széchenyi alakja miatt. Egy ilyen dicső hazafit mint öngyilkost nem szabad nekünk e munkában bemutatnunk. Bármi magas indoka volt is e tettének: az öngyilkosság nem megdicsőítésre hivatott cselekvény.*»

. . . Heten voltak rajtam kivül, a kik e szavait emlékökbe edzék.

Ha nekem azt mondta volna valaki, hogy ezt a szót el lehet felejteni egynek azok közül, a kik ezt hallották! Magának annak, a ki ezt kimondta!

»*I! Bibe, dixissem, purgantes pectora succos!*»

(«Menj, mondám vala én, zsongító nedveket inni!»)

És még is úgy lett. . . . .

Ki tudja véges elmével utólérni ezt a rejtélyt? Mely szem tud keresztül látni ezen a Saisi kárpiton?

. . . . . *Kepler* csillagtudós idejében támadt az *Ophiucus* (Kigyótartó) csillagzata közepett hirtelen egy addig nem észlelt új álló-csillag, mely évről évre növekedett fényben, negyedrangúból harmad, másod, majd első rangúvá lett, majd túlragyogta a Syriust; hat éven át bámulatra keltette az egész világot, utóbb már a nappali égen is látható lett, s éjente ragyogó fényében árnyékot vetettek a fák, mint az újhold sarlójánál. S hat évi ragyogás után egyszerre csak eltünt az égről: helyén üres fekete folt maradt, a csillagászok műszava szerint «szenes zsák». Hogyan támadt? Hogyan mult el? Ember meg nem mondhatja azt.

— —

Ha nekem *Rudolf* trónörökösről, csak mint irodalmunk egének csillagáról kellene megemlékeznem, végezhetném ezzel a hasonlattal: «*Támadt, — fénylett — és letünt, mint az Ophiucus rejtélyes csillaga*».

De én tartozom *Rudolf* trónörökösnek a megemlékező kegyelet szavával, még mint embernek is.

Én *Rudolf* trónörököst, mint lángeszű irót, bámultam, mint magaslelkű királyfit, hódolva tiszteltem; mint embert, lelkemből szerettem.

De hiszen mindenki szerette őt, a ki csak szívének jóságos kisugárzásától egyszer átmelegedett. Az irók, művészek és tudósok, a kikkel egy munkán dolgozott, elfeledték magas állását, mikor közöttük volt: magokhoz hasonlónak tarták, s a trónörökös által fővárosunkban rendezett irói és művészi lakomán olyan kedélyes hangulat fejlődött ki az ő buzdítása alatt, hogy ő teljes képét élvezheté annak a magyar kedélyesség egyik szeretetreméltó sajátságának, a minek a neve «amabilis confusio».

Szerették őt azok, kiket nyiltszívű barátságával maga köré vont, utazásainak, vadászatainak bajtársai: főúr, művész, vadász, hirlapiró.

Szerették az egyenrangú fejedelmi alakok: német, angol, orosz, olasz, román, szerb, belga, bajor, egyaránt. Legrokonszenvesebben emlékeztek róla az igaz köztársaságiak Franciaországban.

Szerették a szegények. Emlegetik, hogy Laxenburgban sorra szokta látogatni a szatócsboltokat, s a hol a kicsiny emberek neveit a szatócs fekete táblájára felirva találta, titokban letörültette a neveiket, kiegyenlítve a tartozásaikat.

Szerették a bécsiek, szerették a székelyek, az egyik polusától a másikig ennek a mi külön globusunknak.

Különösen szerették a katonák. Érdekes adatokat találunk e viszonyról *D'Albon Jenő* báró emlékgyűjteményében *Rudolf* trónörökösről. A mint elméleti tanulmányait befejezte a tizenkilencz éves ifju, Ő felsége a katonai szolgálat elsajátítása végett a 36. számu Ziemiczky nevet viselő ezredhez küldé őt (a custozzai diadal kiváló tényezőjéhez) másodezredesi ranggal. S attól a naptól kezdve a trónörökös mintaképe lett az igazi katonának. Mint hűséges fegyvertárs, együtt étkezett a tiszttársaival a közös menageban, befizetve a maga tizennégy forintját havonkint, pontosan megjelenve félegykor a tálalásnál, s aztán kettőkor megint lóra ülve s folytatva a hadgyakorlatot, a csapatmozdulatokat, a kémszemlét, akár eső volt, akár nyármeleg, néha hózivatarban is. Rekkenő hőségben, hosszabb hadgyakorlatoknál felszabaditá a katonáit, hogy levethetik a nyakravalóikat s kigombolhatják a kabátjaikat; de ő maga soha sem vette hasznát ennek az engedélynek. Majd, midőn ugyanezen sorezrednek első parancsnokává neveztetett ki, azt óhajtotta, hogy azok az

önkénytesek is, a kik állami költségen, mint tiszthelyettesek szolgálnak, szintén együtt étkezzenek vele a tisztek asztalánál. Mikor aztán figyelmeztették rá, hogy ezeknek a fiatal vitézeknek valami hiányzik e megtiszteltetéshez megkivántató qualificatióból, t. i. a havonkinti tizennégy forintok, akkor a trónörökös 18 ezer forintnyi alapítványt tett, hogy annak a kamatjai a tiszthelyettesek menagepénzének pótlására fordíttassanak. Az étkező asztalnál hűséges bajtárs, a hadsor előtt szigoru parancsnok volt. Vas akaraterő, aczél testalkattal egyesült nála. Igazságos volt mindenki iránt; de minden hibát észre is vett. Mulasztást el nem nézett; de a felsőbbek rigolyáit az alsóbbak iránt nem tűrte. Ezért szerette őt minden katona.

S a szeretet egész cultussá vált a családi körben. Szülőinek szemefénye, élettársának ideálja volt mindig. Az a kegyeletes viszony, mely a *trónörökös* és felséges szülői között fennállt, az ősrégi patriarchális szokásokra emlékeztetett. Ha valamely czikknek a megirására felkértem, mindenkor kész volt rá; de hozzátette az igéretéhez, hogy »*előbb ki kell kérnem Ő felsége beleegyezését*». Testvérei iránti gyöngédségét jellemzi az a gondolat, hogy a midőn nővére *Gizella* főherczegnő férjhez ment, menyekzője napján *Rudolf trónörökös* egy ládikát adott neki ajándékul, melyben száz levélpapiros volt, mindegyiken e megkezdett sorok: »*Kedves Rudolf! Arra a szivességre kérlek, hogy*» — a többi üresen volt hagyva. Azt mondá a *trónörökös*: »*Bárhonnan küldesz hozzám egyet e levelekből s bármit kivánsz tőlem abban, teljesítem.* Kapott is e levelekből többet, de azoknak mindegyikére csak ez volt irva: «*látogass meg bennünket*».

Saját családja körében is többször láttam a trónörököst, ki többször kegyes volt vendégül meghívni. Szerkesztőtársam, *Weilen József*, csaknem otthonos volt nála. A kitünő német költő, ki se nem zászlós úr, se nem dignitarius, még csak nem is vadász, mégis minden órájában a napnak szivesen látott vendég volt a főherczegi háznál, akár a Burgban, akár a laxenburgi várkastélyban, akár az allandi nyaralóban: — ő is csak a boldog idylli életről tud beszélni, mely ott uralkodott. — *A trónörökös* leveleiben, melyeket hozzám irt, soha sem mulasztá el, hogy szeretett nejéről meg ne emlékezzék. Egyik levelében ezt irja: «*a kijelölt napra nem mehetek önök közé Budapestre, mert a feleségem torokfájást kapott, s minthogy e miatt a kis leányát is elválasztották tőle, ha még én is magára hagynám, nagyon szomorú lenne*«.

A *trónörökös*-pár egész háztája a verőfényes boldogságról beszélt. Szobáik a Burgban egymás mellett voltak, s azokban minden tárgyhoz gyöngéd emlék fűzve. *A laekeni menyasszony* életnagyságu arczképe nagy, álló rámában, közelében a hárfa, melyen játszani szokott; azután egy terem, melynek minden diszítése csupán a négy falat takaró ősök arczképei: tizenkét császár-király egymást követő sorban. A másik szobában a mi népimádta *uralkodónénk* arczképe, a *trónörökös* dolgozó asztala mellett a hitves iróasztala és himzőasztalkája; kedvencz virágok, szeretett alakok fényképei, a *trónörökösnő* művészi rajzai, s férjének kézirattöredékei keresetlen együttlétben; a szoba hátterében sátoralakú keleti kerevet, a szent földön tett utazás emléke, perzsa ülőhelyek, fej nélküli lovak mintájára, s a szobán túl a természetrajzi múzeum, a «madaras szoba.» Az egészen látszik, hogy ez «otthonúl» van berendezve: nem a kárpitos izlése, hanem a családfő kedélyvilága szerint. Ugyanez a hangulat, ez otthonias berendezés más változásokban a laxenburgi kastélyban, a Lacroma sziget homéri csendillájában; mig az allandi kis falusi ház egészen egy jómódú, nyugodalmas kis gazda lakását tünteti elő. A görgényi vadászlak is de sokszor volt tanúja a boldog együttlétnek. *Stefánia trónörökösné* szobái, ha ő távol volt, még a fejedelmi vendégek előtt is zárva maradtak. És midőn a ház úrnője megjelent e »Sweet home»-ban új fényt látszott maga körül terjeszteni: alakjára is fejedelemnő, az ifjúság teljes bájában, a deli arczon átsugárzó léleknemességgel, kinek sokoldalú magas míveltségét emelték a zenében és festészetben nagy tökélyre vitt művészi adományai. Egy napsugaras regealak, melynek verőfényét a *trónörökös* arcza sugározta vissza. Én még a mult év deczemberében is «ezt» a képet láttam magam előtt.

Hát még az az imádott kis angyalarcz: a kis gyermek; kinek minden játszi szava, a gyermekész szikrái, a naiv tréfák, mint megőrzött ereklyék, mint a világ bölcseinek aranymondásai, úgy lettek megőrizve a *trónörökös* által, a kivel ő, a nagy ember, együtt szokott játszani a fűben, a kinek és játszótársainak, a parasztleánykáknak, maga tépte le az érett gyümölcsöket a kert fáiról, a kinek ő maga tanította be a magyar versecskét, melylyel felséges nagyatyját, a császár-királyt, nevenapján meglepje! Volt-e ehhez fogható szeretet valaha?

. . . . . És ezt — egy fátumszerű órában — mind el lehetett felejteni?

Hisz ha az ég-föld elmúlik is, a szeretet megmarad mind örökké! Csak az övé volt-e mulandóbb a pornál?

Lehetetlen! Lehetetlen az!

Vannak megtörtént tények, melyek, daczára annak, hogy megtörténtek, mégis ethikai lehetetlenségek.

Az ész elzsibbad, mikor ezt a talányt hüvelyezi; a szem elvakúl, mikor ebbe a sötétségbe be akar hatolni.

Mi okozta e katastrophát?

Keresi a tudomány, keresi a képzelet a rejtély kulcsát, és csak feltörő eszközökre akad.

Mi lehetett az ok? Lobos láz utóbaja tán? Túlfeszített munka által megzavart idegrendszer? A koponyafal exostosisa? Vértorlódástól folytonos nyomás az agyacsban? Egy csepp vér hagyományos behatása? Egymásnak ellenmondó érzések visszás küzdelme?

Mind ezek lehetnek a végzetes tettnek indokai, egy közönséges halandó trageodiájának végkifejlésében; de az árnyék nem felel meg az alaknak, melyet követ. Egy ilyen nagy fejedelmi alak végzetes elhatározásához, melynek

következményei oly beláthatatlanok, nem elég amaz idegzavar, az érzések aberratiója, a pillanat daemonsugallata, mely egy közönséges embert elejt.

A nép lelke nem nyugszik meg az orvosi paréreben. Az önakaraton túli indokokat keres. Mi láthatatlan méreg ölte meg az utolsó *Árpád férfisarjat?* Mi ölte meg *Corvin Mátyást?* Hogyan akarták a *Habsburg* uralkodók egyik ősét gyertyák füstjével megölni? Mind eszébe jut a népnek. Hisz vannak mérgek, melyeket egy virág illatában fel lehet színi! Hátha olyan méreg is van, melyet a szemek isznak meg? A mely előtt még az istenek sem halhatatlanok?

Egy adatot kell elmondanom, melyre Istent hivom fel, hogy való igaz!

Egy alkalommal, midőn a kötelességszerű irodalmi ügyről kellett a *trónörökösnek* előterjesztést tennem a bécsi várlakban — közvetlen egy a budai királyi várban tartott udvari bál után — midőn a feladat el volt intézve, s én távozni készültem, a *trónörökös* azt mondta, maradjak még, s aztán igy szólt: »*hallotta ön azokat a mendemondákat, a miket én felőlem terjesztenek? Ne higyjen el belőlök semmit. Nekem azokhoz semmi közöm. Én a családomat nagyon szeretem. Ha hall ön ezzel ellenkező hírt bárkitől, mondja meg neki, hogy az nem igaz! Én mondtam, hogy nem igaz!*»

Miért kellett a *trónörökösnek* ezt előttem elmondani? Hisz én erkölcsbiró nem vagyok: különösen nem az ő birája. De érezhető volt, hogy a mit mondott, annak a szívéből kellett kitörni: önkénytelenül, visszatarthatatlanúl. S talán nem is véletlenül történt? Akarnia kellett, hogy ezeket a szavakat valaki följegyezze, a ki soha, se félelemből, se kedvkeresésből nem hazudott.

Es még most is a lelkemen hangzik keresztül ez a szava a *trónörökösnek*: «*nem igaz*».

Egy felséges tanúbizonyság szól a mellett, hogy ez ethikai lehetetlenség.

Még a ravatalon feküdt a *trónörökös*, még terjengették a nappali éjszakát a fekete lobogók Bécs és Budapest utczáin, a midőn az *uralkodó*, ki maga kétszerannyit veszített mint az egész ország, elhatározá, hogy azt a nagy irodalmi művet, melyet felejthetetlen trónörököse megkezdett, az ő terve szerint, az ő szellemében befejezteti, s e kegyeletes feladatot egyenesen a legnagyobb fájdalommal sújtott *trónörökösnőre* ruházta, a ki azt kérte magának. Én láttam e dicső golgothai alakot, kinek két koronát igért a sors, s ki a helyett kapott két koszorút, az egyiket tövisből, a másikat glóriából, hallottam őt meleg hangon, szeretetteljesen beszélni az idvezültről: «*most már életemnek egyetlen feladata lesz, az ő emlékét megdicsőiteni: nagy művét befejezni*».

Valóban ez a munka az »*abaton*», mely a pasquino oszlopot körülfedi, melyet a vulgivaga aura föléje emelni törekszik.

A hányszor a trónörökös könyvét felnyitom, minden lap azt kiáltja: «*ne hidd, a mit a hír beszél!*» Előttem áll fölidézett szellemalakja egész valójában, mint akkor, s ismétli: «*nem igaz!*»

. . . . . Mi hát az igaz?

Megkisértem a fölidézett szellemet követni. «Si potuit manis arcessere conjugis Orpheus.» (Hogy ha tudá Orpheus neje lelkét visszaidézni!)

— —

Egyet nem jegyeztek fel Rudolf trónörökösről a boncztanárok. Azt, hogy ebben a testben egy nagyratörő, tettvágyó hősnek a lelke lakott.

Egyike volt Ő azoknak az alakoknak, a kik hivatva voltak — világtörténetet csinálni.

Abban a magas állásban, melyet a *trónörökös* elfoglalt, az egész európai horizont körül beláthatá. A ki előtt a külügyminiszteri, a nagykövetségi jelentések tárva voltak, ismernie kellett mindent, a mi a széles világon megtörténni készül vagy elhalasztódik, látnia kellett a világbontó elementumok titkos működését, nagy hatalmak és kis nemzetek fegyverkezését táborokban, bezárt várakban és bezárt szivekben is. A mellett a szövetséges államok czélzatai, biztosításai is nyitott könyvként álltak előtte. Mint részese a legfelsőbb katonai értekezleteknek, mint legfőbb felügyelője a hadsereg sorkatonaságának, szakadatlan érintkezésben a hadsereg alapját képező népek közérzületével, ismernie kellett a legalaposabban a monarchia fegyveres hatalmát, s ez erőnek a honszerelem általi hatványozását, valamint nagy, országfentartó küldetését.

A trónörökös katona volt a szó legfenköltebb értelmében; a kinél a vitézség és a honszeretet csak két synonymon volt. Az irótoll csak egy fegyverrel több a kezében: ugyanegy diadalhoz.

Azonkivül, hogy a gyakorlati hadászatban kifáradhatatlan buzgalmával a hadtest-vezetőknek magas példát adott, hogy szín-ütközetekben taktikai tudománynyal működött hadvezérkép; az elméleti hadászatban is nevezetes reformokat köszönhet neki hadseregünk. Az ő munkálata volt az új gyalogsági hadszolgálati szabályzat; ő sietteté a Mannlicher-féle kisebb kaliberü fegyvereknek az egész hadseregnél való behozatalát s a gyalogsági fegyvernemen kivül a tengerészet is kiváló tanulmányát képezte.

Hogy *Rudolf* trónörökös mily nagy becsben tartotta a katonai hivatást, azt különösen alkalmam volt észlelni annál a nehány év előtt oly nagy port (a holtak porát!) felvert ügyben, mely Budavár 1849-diki védői és ostromlói sírja felett keletkezett, s mely a nemzeti érzület és katonai becsérzet közötti oly sajnos összeütközést idézte elő. Köztudomású volt, hogy a *trónörökös* az utóbbit osztá. Ez időben a védnöksége alatti munka dolgában fel kellett hozzá mennem. Mikor az irodalmi ügyeket elintézte, a *trónörökös* maga előhozta ezt a dolgot. «*Igaz, hogy én fel voltam gerjedve,*

Munkácsy Mihály festménye.

«ECCE HOMO»

mondá, *egy tévesen lefordított szó a táviratban azt a félreértést idézte elő itt Bécsben, hogy a magyar parlamentben a leghivatottabb helyről meg iett sértve a katonai becsérzet. Most már tudom, hogy nem úgy volt. De akkor ez a gondolat nagyon felháborított. Lássa ön, a katonatiszt az egész lényét feláldozza a hazának: nem ismer otthont; békében is nehéz szolgálatot teljesít; lemond az akarat szabadságáról, a vagyonszerzés lehetőségéről, a polgári élet minden gyönyöreiről; háborúban pedig életével, vérével védelmezi az országot. S mind ezért nincs neki egyebe ennél az egyenruhájánál! Hát nem követelheti-e, hogy ezt a szenynyet nem tűrő egyenruhát megbecsülje az az ország, a melyet ő szent esküje szerint megvédelmez? Nem tudjuk, mely nap szólíttatunk a harczmezőre, azzal az érzéssel menjünk-e oda, hogy saját népünk gyűlöl bennünket?»*

Én azt viszonzám, hogy bizonyára *minden jó hazafi érzi és osztja ezt a becsülést a hadsereg tagjai iránt, mely saját nemzetünk fiait is magában foglalja; s nagyon kivánatos, hogy a katonai becsérzet és a nemzeti kegyelet ne hozassanak egymással ellentétbe.*

Azonban még ennél többet is kellett észlelnem a trónörökösnél. Ő nem csupán azt a becsülést követelte a hadsereg irányában, a melylyel a *hazai közönség* annak önként és természetszerüleg adózik, hanem az *ellenfelek* becsülését is, melyet azoktól csak erős kézzel lehet kivívni. Koszorúzott zászlókra gondolt. Lelkét a tettvágy hevíté.

Ő látta az egész gépezetet, mely a világot mozgatja: az általános fegyverkezést, melyben Európa hatalmasságai egymást felülmúlni törekesznek; szemlélte az új találmányokat a fegyverzet terén; a hadseregnek milliókba menő felszaporítását, a népseregek fejlődését: a briareusi készülődést az egész világrészben, s ennek éltető vis motrixát, a minden nemzetbeli chauvinismust, a hódítási, terjeszkedési és visszatorlási áramlatokat. A mellett egyenes betekintése volt a nyilt és titkos diplomatia minden szövevényébe, láthatta a be nem vallott szövetségek fenyegető keletkezését. Tudhatta jól, hogy ha a jelkiáltás elhangzik, feltarthatatlanúl lángba borúl egész Európa; a háború, mely akkor kitör, nem futó vihar lesz, mely végig zajlik és aztán elpihen; hanem vérözön, mely minden országot elborít s hegylánczokon, tengereken meg nem akad. És azt is tudta, hogy a nagy hatalmak fegyveres armadáin túl is van még egy tábor, mely beavatkozhatik a világháborúba: a *«nyomor tábora»*. Az a föld alatt haladó áramlat, az a tábor, melynek *nemzete* a *«Senki»* és *vallása* a *«Semmi»*. Az apokalyptikus hadjárat nyomában hordja a népjólét pusztulását, a nemzetgazdasági kataklysmát. Miért ezt bevárni? Miért nem megelőzni?

Sokan, kik a trónörököshöz legközelebb álltak, hallották tőle az utolsó években ezt a nehéz szót: *«óh mint szeretnék a csatatéren elesni!»*

Előttem is szólt ekkép a közel multban. *«A háború kikerülhetetlen. Jönne bár, inkább most mint később. Mentül később tör ki, annál iszonyúbb lesz, s annál bizonytalanabb kimenetelű. Még most jó szövetségeseink vannak. De ha magunkra maradunk is, velünk az eszmék igazsága. Vagy győzünk, vagy elesünk dicsőségesen.»* Egy a múlt év elején hozzám irt levelében határozottan e gondolatának ad kifejezést.

A sorsintéző hatalom pedig nem kedvez a kimagasló alakoknak, a kik világtörténetet akarnak csinálni. Letörli őket, kiméletlen mindent nivelláló kézzel, az idők lapjáról; s a kit meg nem öl fegyverrel, mirigygyel, abból karrikaturát csinál: úgy semmisíti meg.

A franczia republikánusok bálványát, *Gambettát*, megöli egy eltévedt golyó.

A napoleonidák trónjelöltjét, az ifjú *Bonaparte Lajost*, kioltja egy kaffer lándzsahegy.

II-ik *Sándor czárt*, a diadalmas hadvezetőt, túlvilágra küldi egy névtelen ellenfél.

Lajos királyt, az alakra óriást, megöli egy lelkére nehezült felhő.

A *spanyol* trónon a *tetterős királyt* felváltja egy csecsemő.

II-ik *Frigyes császárt*, a franczia hadjárat diadalmas vezérét, a hatalom örökösét, elnémítja egy kitanulhatatlan képződmény.

A sors nem akarja nagyranevelni a világtörténet siettetőit. A föld nem akarja viselni az óriásokat.

Ellenben Istenkéz oltalmazza csodamódon azokat, a kik a történetnélküli korszakot fentartják. Érczpaizszsal takarja be azt az uralkodót és családját, ki a békének őre *Északon*, a legiszonyúbb katastropha alatt; s aczélvérttel burkolja be annak a fenkölt koronás úrnak a szívét, ki a vihart zabolán tartja, hogy ez a *királyi szív* a sors legvégső csapása alatt meg ne törjön, s ád dicső uralkodónknak új erőt *a századot befejezni s a magyar nemzet életét az új évezredbe átvezetni.*

. . . . . *«Mint szeretnék a csatatéren elesni!»* mondá *Rudolf*.

Nem adatott meg neki. A század lelke békét parancsol. Vagy meghajolni, vagy meg kell törni parancsa előtt. — Ő megtörött.

Lelkét megtörte az az emberfölötti ellenmondó helyzet, egy világtörténelmi missziónak ráruházása s annak a korszellem általi elitéltetése között. Megtörte lelkét a jövendő titkaiba vetett rémlátás, mely titkokat ő jobban láthatott mint más; ugyanaz a rémlátás, mely Széchenyi lelkét sötétségbe borítá s a halálba űzte. Nem kell illó méreg, nem Circe bűvitala, nem Nessus inge az erősnek: elég a meghasonlás az erős akarat s a még erősebb lehetetlenség között, hogy lelkét kiszakítsa idegei közül. A lélek elszállt előre, a test sietett porrá válni. Tettéről nem volt öntudata már.

Benczur Gyula festménye.

BUDAVÁR VISSZAVÉTELE 1686-BAN.

A mindentudó Isten tudja azt csupán, s Isten bocsáthatja meg. Őt csak azért adta nekünk a sors, hogy veszteségünk nagyságát megsirattassa velünk.

«*Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra Esse sinent . . . .*»

(«Ezt csak megmutatá a földnek a végzet. Odább nem engedi lenni . . . .»)

Ezt zengi *Vergilius Maro,* a költők őse, *Marcellusról, Augustus Caesar* kedvelt *trónörököséről,* az ifjan elhunytról, perbe szállva az Istenekkel.

«*Nimium vobis Romana propago*
Visa potens, superi, propria haec si dona fuissent.»
(«Túl-tehetősnek látta az ég Rómánk ivadékát,
Hogyha övé marad ennyi ajándék.»)

Vergiliussal együtt sóhajthatom én is:

« . . . . . *Manibus date lilia plenis:*
Purpureos spergam flores . . . . .
. . . . . *Et fungar inani munere.*»
(»Hadd hintsek tele kézzel utánad
Liljomot és biborka virágot . . . . .
. . . . . Hívságos ajándékot adva.»)

. . . . . A kinek a lelke tud magasabbra szállni, s nincs hozzátapadva a mindennapi sárhoz, a ki még hisz ideális világban s nem keresi minden eseménynek az okát a paradicsomi átokban, az kitalálhatja, hogy *miért mult el az égről az Ophiucus fényes új csillaga!*

Nekem erős hitem, melytől meg nem válok, hogy az örökké felejthetetlen Rudolf trónörökös balvégzete a *világbékének hozott önáldozat vala. . . . .*

Örök világosság fényeskedjék neki! Szelleme tündököljön előttünk örökké! . . . .

Dr. Jókaidi

Az emberré lett Isten, a-ki meggyőzte a halált, és föltámadott a sziklasirból, záloga a mi jövendő örök boldogságunknak, gyökere a mi reménységünknek.

Császka György
Kalocsai és bácsiérsek.

TANÁCS.

Kiket szeretsz s a kik szeretnek
Ha bántanak, ha megsebeznek:
Ne haragudj' rájok sokáig!
De öntsd ki szived', s ha letörléd
A fájdalom kicsordult könnyét:
Bocsáss meg! hidd, enyhedre válik.

Oh egymást hányszor félreértjük,
Szeretteinket hányszor sértjük,
Bár szivünk épen nem akarja.
Mi is talán vérzünk a sebben,
Nekünk is fáj még élesebben,
De büszkeségünk be nem vallja.

Ne légy te büszke, légy őszinte,
Hived legott azzá lesz szinte,
Oszlik gyanu, megenyhül bánat;
Oly váratlan jöhet halálunk
S ha egymástól haraggal válunk,
A sírnál késő a bocsánat!

Gyulay Pál.

A BALÓTHY DOMINIUM.

IRTA: MIKSZÁTH KÁLMÁN.

„Ősapák, a kik ott lógtok kardosan, buzogányosan az antiquárius boltok limlomja között, mindennap nézlek, ha arra járok, de azt sem tudom, kinek az apái vagytok. Czédula van akasztva a medveprémes mente valamelyik sarkára, vagy a kalpag fölé, hogy «ára négy forint», némelyiken hat forint, a szerint, a mennyit megértek, vitézlő ősapák!

Nem ismerünk és még sem vagytok idegenek. Maga a kalmár is, a ki árul, kézdörzsölve morogja, ha vértől elborult szeme rátok esik: «Ejnye, be ösmerős arcz, mintha már lettünk volna üzleti összeköttetésben valamikor».

No no, öreg kuruczok, értsük meg egymást, nem kegyelmetek csinálták az üzleteket, de a kegyelmetek unokái, a kik a földjeiket és arczvonásaikat örökölték.

Bizonyság ez arra, hogy az örökségnek meg van még a fele: az arczvonások.

Hanem a dominiumok bizony elmentek.

Ha úgy megelevenednének kegyelmetek és meghallgatnák, beh szivem szerint mondanám el, miként futott el az a föld lábaik alul.

Ott van példának okáért minálunk a Balóthy nemzetség.

Apámtól hallottam, hogy az öreg Balóthy Boldizsár, a ki most hordszéken jár, öt szilaj lovon járt s négyezer holdat szántott.

Áldott kövér föld volt, mind a négyezer hold egy darabban. S ez az egy darab olyan, mintha az egész világ oda volna teremtve kicsiben. Volt ott folyó végig a hosszú széles réten, folyó hátán malom, hegy s hegy hátán szőlő, ott volt erdő, ősvadon a fele, szelid gesztenyékből a másik fele. Körülbelül ilyenforma lehet a paradicsom, ha nagyon szép!

Balóthy Boldizsár büszke arczczal mutogatta vendégeinek a birtokát.

— Pompás fekete agyag, — szólt ilyenkor és meghasitotta a kampós botjával. — Kenyérre lehetne kenni, mint a vajat.

Igaz is, hogy primae classis talaj volt. Egyszer arra jártak a földkóstolók s az egyik ekkép nyilatkozott:

— Mikor az Uristen a Bánátust teremtette, hát egy darab kiesett a kezéből s ide csöppent....

Ez a mondás nagyon megtetszett Boldizsár úrnak és tovább szőtte:

— S valamelyik Balóthy épen erre ment és beleült.

Ebből aztán látszik, milyen régieknek képzelte Boldizsár úr a Balóthyakat s milyen régen övék a birtok.

Napjában négyszer-ötször is elbeszélte dicsekedve:

— Első foglalás! Ez nem olyan hitvány birtok ám, mint a többi! Ezt nem a királyok adták a Balóthyaknak!

Valami előérzete lehetett, hogy annyira keveselte a királyokat.

Mert nem ők adták a birtokot az igaz, hanem megharagudtak és ők vitték el. (Tudniillik azok a bizonyos négy királyok.)

Az öreg Boldizsár szenvedélyesen szeretett kártyázni s annyi adósságot csinált, hogy a birtoknak eluszott a fele. Kétezer holdat kénytelen volt eladni. A másik kétezer holdat is csak úgy lehetett megmenteni, hogy a fia, Balóthy István elvett egy gazdag polgárleányt (bedobta a kútba az unokák elől az aranykulcsot); a polgár ipa pénze tette lehetővé, hogy a kétezer hold megmaradjon az István nevén.

István egész életét arra áldozta, hogy carrièret csináljon s ez úton az elveszett birtokrészt visszaszerezze.

Megpróbált mindent, hanem mindezt a szokott hazai formában cselekedte.

Az pedig nagyon rossz forma (az ember elkölt harminczezer forintot, hogy egy három évig tartó kétezer forintos állást kapjon s ezt nevezik Magyarországon carrièrenek), mert nem hogy visszaszerezte volna az ősi birtok felét, hanem még ez a másik fele is majdnem elolvadt.

Mikor István elhalt ezelőtt tíz esztendővel, fiára Balóthy Antalra nem maradt csak kétszáz hold, meg a kidült-bedült kastély.

Antal tanult az ősöktől, se nem kártyázott, se nem politizált, hanem valamit csak kellett csinálnia: ivott. Mégis nagy haladás az apja után, olcsóbb inni, mint itatni.

A kétszáz holdacskához azonban elég egy gége. A birtokot nemsokára elliczitálták. A Balóthy-család elpusztult a vidékünkről, csak az emléke maradt meg.

Pestre mentek lakni, nem mentettek meg egyebet, csak a bútoraikat.

Valahol a Zöldfa-utczában vettek egy szegényes harmademeleti lakást. Ott lakott az öreg nagyapa, az unoka és fiatal neje. Éppen áldott állapotban volt az asszonyka, s mikor a kis Gábor megszületett (a XXIII-ik Balóthy Gábor a családfán), akkorra már nem maradt az ősi földből semmi.

. . . De igen . . . az ablakban volt még egy virágcserép . . . egy szívós rezedavirág, mely daczára a fűtetlen szobának, nem fagyott ki a télen át. Ebben a cserépben még a porhanyós otthoni agyag barnállott. Az adott életet a virág gyökeinek . . . Balóthy Boldizsár beh sokszor elnézte azt a kis virágot elborult homlokkal . . .

Egyszer a kis Gáborral játszott az ablaknál.

Eleven fiucska volt XXIII. Gábor s a mint ott viczkándozott kis ingecskéjében a szépapa karján, kis kövér lábával úgy meg találta rúgni azt a cserepet, hogy a nyitott ablakon át leesett a magasból, dirib-darabra tört a kövezeten s földje elszóródott a levegőben. Össze nem szedi azt soha senki többé.

Ez volt a legeslegutolsó föld a Balóthy dominiumból.

Az öreg szeméből egy könycsepp esett ki, a hogy utána hajlott a lefelé repülő cserépnek . . .

Azután szelíden, szomorúan símogatta meg a kis unokát, a ki valami bolondságot gagyogott össze-vissza.

— Látod, látod, neked is jutott még az ősök földjéből pazarolni való.

Mikszáth Kálmán

VIRGO FAVENTE FIAT UNUM OVILE.

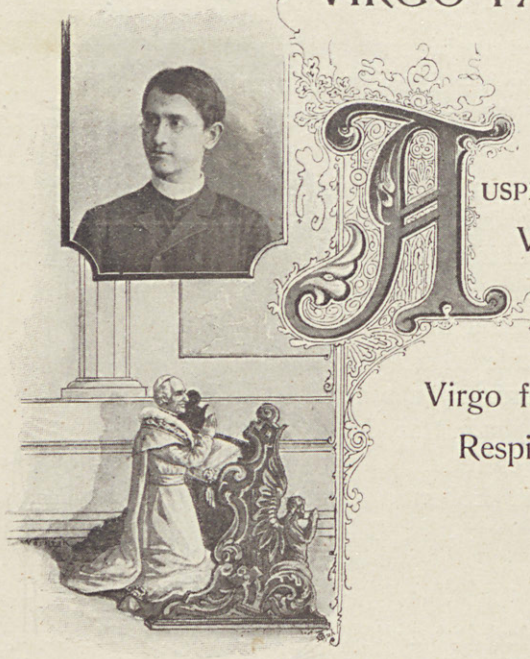

XIII. LEÓ PÁPA KÖLTEMÉNYE.

AUSPICIUM felix! Orientis personat oras
Vox lapsa e coelo personat occiduas.
Una fides Christi, Pastor regat unus soile,
Disperses gentes colligat unus amor.
Virgo fave: errantes ah! lumine mater amico
Respice et Unigenae junge benigne tuo.

Boldogító kezdet! már hallszik az égből eredt szó
S nyugot partjaitól áthat egész keletig.
Krisztusnak hite egy, legyen egy akol is s egy a pásztor,
S kösse is egy szeretet össze a nemzeteket.
Jer, szűz Anyánk s a térdezőt Te kegyes szemeiddel
Nézd és nagykegyesen Krisztus ölébe vezesd.

FORDITOTTA: CSICSÁKY IMRE.

A KIRÁLYFIRÓL.

IRTA: DR. WEKERLE SÁNDOR.

SOHA sem volt vágyódása uralkodni a népeken, de tudott uralkodni a szellemeken. Aki a tudomány világába tartozó dolgokról értekezett vele, bámulnia kellett szellemi fölényét, el kellett ismernie eszméinek uralkodó erejét, s ki ezt nem érezte, csak azért nem érezte, mert nem éreztette vele. Amint fesztelen, keresetlen, kellemes és nyájas volt érintkezési modora, mindenben őszinte és természetes fellépése, ugy hogy az ember csak tudta, de sohasem érezte, hogy a királyfival beszél, — amint abban állott társadalmi érintkezésének páratlan finomsága, hogy soha sem volt leereszkedő, hanem mindig az embert igyekezett magához felemelni, ugy a szellemi érintkezés terén is fenkölt gondolkozásának magasabb régióiba vezette be az embert, s ott nem legyőzte, hanem meggyőzte az ellenvéleményt, irányt szabott a gondolkodónak.

Közvetlen tanuja és osztályosa voltam ennek a szellemi befolyásnak akkor, mikor az Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és Képben czimü mű mikénti létrehozataláról volt szó.

Tanácsot ült a királyfi a budai királyi palota északi szárnyában levő lakosztályán. Tanácsot, melybe nem az államférfiaknak, nem is a hadvezetőknek hosszu sora, hanem íróknak, tudósoknak kis csoportja vonult fel két szellemkirálynak, Jókainak, Hajnaldnak vezetése alatt. Hamar túlestünk a hódolatteljes tisztelgésen, Hajnald hálálkodó üdvözlésén, mert nem igen szerette ezeket a formalitásokat a királyfi; feszélyezni látszottak; de egész erejével, egész tisztaságában nyilt meg szellemi ereje, mikor a dolog érdemét vitattuk, hogy mit, miként, mikor irjunk meg, hogy méltó legyen a mű alkotójához.

Szépen, tanulságosan és okadatolva kifejtették, hogy a tudomány és ismeretek mai magas szinvonalán kell tartva lennie a műnek, fel kell ölelnie a geografiát, geologiát, ethnografiát, a mező- és egész közgazdaságot, a vallást, művészetet, költészetet és tudományt. S mikor mindezt kifejtették s a tudós kollegium már befejezte mondanivalóját, akkor előállott a királyfi s nem nagy és hosszu beszédet tartott, hanem az eszmecserében ő vette át a vezetést, ujra egyenkint kezébe vette azt a sok drágakövet, amit az egyesek összehordtak s azután abból a mélységes tengerből, amelynek emberi érzelemvilág a neve, az ő lelkületéből, három igaz gyöngyöt rakott a drágakövek mellé, hogy igaz legyen sugártörésük.

Három kivánságának adott kifejezést.

Először is azt kivánta, hogy a munka mindenben feleljen meg a valónak, ne takarjon, ne szépitgessen, igaz színekkel fessen, mert az álszínek hamar elkopnak s nem tűrik meg az igaz világosságot.

Másodszor azt kivánta, hogy a történelmi részre különös súly legyen fektetve.

Mindig szerette a történelmet, kutatta az igazságot, mikor tanulta is. Mindent igaz világitásban akart látni, még a házát érintő legszerencsétlenebb eseményeket is közelről kivánta ismerni, hogy oknyomozó tanulmánynyal lelje meg a valót. Ezt a szempontot óhajtotta érvényre juttatni művében is,

mert — amint kifejezte magát — a történelem nemcsak a múlt emlékeit és igazságát, hanem a jelen tanulságát, a jövő irányát rejti magában.

Harmadik kivánsága az volt, hogy ne annyira külső jelenségeket ismertessünk, hanem a legmélyebb társadalmi tudományt, a népéletet tüntessük fel a maga valójában. A külső jelenségek gyorsan változnak, a gazdasági viszonyok átalakulnak, a forgalmi fejlődés még a geografiai jelentőség állandóságát is megingathatja, de a népélet psychológiája állandóbb jellegü. Tüntessük azért fel a népnek ne csak szokásait, hanem hajlamát, erkölcsét, hibáit és erényeit, egész jellemét, ebben rejlő erejét.

S a tanácskozásra egybegyültek egyhangulag meghajoltak a királyfi kivánságai előtt. Nem a külső tisztelet vitte őket arra, hogy meghajoljanak, a szellemi szinvonalak azokban a magasabb régióiban eveztek, ahol a külső tiszteletnek már nem lehet befolyása a nézetekre. Lelkök egész melegével érezték át a kivánságok meggyőző erejét, mert az a tudat érlelődött meg bennök, hogy azt a művet megirják sokan, megirják mások, de azért az a trónörökösnek lesz szellemi terméke, mert a döntő szempontok tekintetében ő szabta meg magasabb irányát.

Ebben a tudatban távoztunk mindannyian arról a minden ünnepélynél szebb tanácskozásról, abban a boldogitó reményben, hogy az, aki hivatva lesz majdan urunkká lenni, a szellemi felsőbbség mindent legyőző tiszta fegyvereivel is uralni fog bennünket.

Azóta a végzet megtörte a reményünket, de megmaradt az édes emlék, meg szellemi hagyatékaképpen fenkölt szellemének az a megnyilvánulása, mely nemcsak uj eszméket és igazságokat keltett föl bennünk, hanem igazán átéreztette s megértette velünk azokat.

Dekerletándy

Ki a vallás tiszteletét, a lelkiismeret szabadságának védelmével; — a nemzet szeretetét, a trón támogatásával; — a lelki bátorságot, áldozatkészséggel tudja öszhangba hozni: az, a jelenkor viharait, félelem nélkül — a Gondviselésbe vetett erős hittel fogja tekinteni.

Zirczák Gyula
munkácsi püspök.

A haladásban is bizonyos mérsékletet kell tartani, nehogy a túlfeszített erők a végczél kárára megbomoljanak.

Román Miron
érsek és metropolita.

A LAGO MAGGIORÉN.

Zöld hegytetőn, fenn a magasba'
Áll egy parányi templomocska.
Tornyocskájából a harangszó
Mint kis madár-csicsergés hangzó.

Városi népnek kicsi lenne,
De kettő mégis elfér benne:
Egy szív, mit bú vagy önvád tépe —
S a jóságos Madonna képe.

Szász Károly.

(Úti tárczámból.)

Uram! szeretem a te házad ékességét
és a te dicsőséged lakhelyét
(XXV. Zsolt. 8. v.

Hála és elismerés mindazon nemes szíveknek!
a kik az emberiség vallásos érzületét, s az élő
Istenben való hitet, ha még a legcsekélyebb módon is
gyarapítják.

Bende Imre
nyitrai püspök

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS NEVELTETÉSÉRŐL.

IRTA: DR. RIMELY KÁROLY
beszterczebányai püspök.

(LEVÉL A SZERKESZTŐHÖZ.)

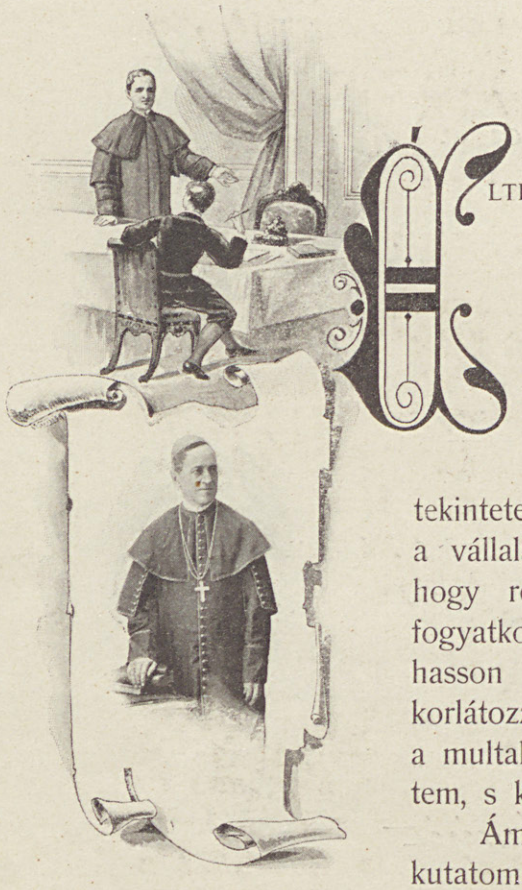

Tekintetes Szerkesztő Úr!

ELTEMNEK igen felszaporodott éveiből azon kilencz évet tartom legszebbnek, melyek lefolyása alatt Ő fenségeik Rudolf koronaherczeg, Gizella és Klotild főherczegasszonyok szolgálatában mint tanár működhettem a magyar nyelv és irodalmi szakmában.

Ezen időszakból kiván tőlem tekintetes Uraságod emléklapokat azon szerkesztendő emlékalbumba, mely a Rudolf fogadalmi templom javára szerencsés választással tekintetes Uraságtok által szerkesztetni szándékoltatik. Üdvözlöm a vállalatot, mely szívem kegyeletének annyira megfelel; ámde hogy rendezzem a messze multú emlékek rétegeit, most már fogyatkozó erővel, hogy annyi illustris iró körében helyt foglalhasson emléklapom? Azonfelül multam ezen boldog korszakát korlátozza a legfelsőbb kör családi jellege és lelkem is felsajong a multak emlékein, midőn írnom kellene arról, kit hódolva szerettem, s ki már csak imámban él.

Ám legyen, erősebb a halálnál a szeretet, fájdalom közt kutatom fel emlékem fátyolképeit, s a mit lehet, közlöm tek. Uraságtokkal levélalakban.

Három irányban kérdezősködtek előttem rendesen a boldogult koronaörökösre vonatkozólag, hogy tudniillik: megtanult-e tökéletesen magyarul? Minők voltak tehetségei és volt-e hajlama magyar hazánk iránt? — Az első pontot illetőleg magyar dajkáitól ő is megtanult valamit magyarul és nehezebb volt később őt a tájkiejtéstől elszoktatni, mint a tiszta kiejtéshez hozzá szoktatni; ezt megjegyezve, a többiben ismeretes magyar nyelvtudása szóban úgy mint irásban. Midőn később Prága jelöltetett ki számára lakásul s Bécsbe jött, hogy fenséges aráját ott bevárja, kegyeletes lelkének legszebb nyilvánulása az vala, hogy volt tanárait még egyszer egybegyűlve látni óhajtotta. Ez alkalommal felbátorított kegyessége azon aggodalmam kifejezésére, hogy a távolban elfelejti a magyar nyelvet, de válasza megnyugtatott, hogy sem a magyar nyelvet, sem egyebet, mit tőlem tanult, nem fogja elfelejteni soha.

Tehetsége Istentől valóban megáldott volt; már tíz éves korában tapasztalható vala rajta a felfogás könnyűsége és tisztasága és erős emlékezőtehetsége. Az ifjúkor természetes

Neogrády Antal festménye.

«ÉDES THÉMA»

szórakozottsága olykor rajta is mutatkozván, szélbe veszettnek hittem egy-egy óra előadásait — míg csodálatomra a harmadnapi órán pontosan és élénken feltárta azt emlékező tehetsége. Később, midőn szigorún kezelt próbatételekre jelent meg Ő felsége előtt, s tőle neki egy mondat vagy eszme tűzetett ki 10—15 percznyi átgondolásra s körülírásra, bámulatra ragadta a jelenlevőket, miként magam is tapasztaltam, a tétel rögtönzött éles felfogásával s tartalmas körülírásával. Itélő tehetsége különösen kitünt a különféle szakirály kisérleteinél. Egy szent István király ünnepére kiadott egyházi szónoklatot kisérletként elolvasván, jobbra-balra forgatta, megjegyezvén: ebben se szent Istvánról, se az evangeliumról nincs szó — lévén igazában a beszéd akadémiai értekezés. — A bölcsek mondatait egybegyüjtött Kornmann Rupert azon idézete hozatván fel egy épen olvasás alatt levő műben, hogy az uralkodók nagysága leginkább tanácsadóik kellő megválasztásában nyilvánul, a koronaherczeg a kellő szót és az egész mondatot megmagyaráztatni kivánta. A magyarázat nem lehetett más, mint hogy az uralkodó csak oly tanácsosokat használjon, kik megkivántató lelki tehetséggel és tapasztalattal bírnak s hitükben hívek Istenhez; mert a ki nem híve Istennek, a királynak se lesz híve, mint a történet bőven mutatja. Ez oly mély hatást gyakorolt a koronaherczeg lelkére, hogy ha magasrangú tanácsadókról jött elő a szó — rendesen azt kérdezte: vallásos ember-e az? — Olvasmányul kivánta egykor Kossuth Lajos beszédeit is választani; az alak és tartalom szerint egyiránt kifogástalan forradalom előtti beszédeket e szerint a koronaherczeg olvasta, figyelmesen és értelmesen olvasta, s tetszett neki kivált a forma szépsége. Hogy zavarba hozott azonban, midőn hallván valahonnan Kossuthnak az uralkodó ház elleni beszédeiről, azokat is olvasni kivánta. — Ezen kivánsága Ő felsége elé került, kinek bölcsesége és őszinte fenkölt lelke ezen ügyben is fényesen kiviláglott; mert czélszerűbbnek tartván az ifjú képzelet szárnyalatát a valóságra leszállítani, mintsem egyszerűen eltiltani — kellő előkészítés mellett a beszédek olvasását engedélyezte — és a koronaherczeg vagy tíz sort élénken elolvasván, a könyvet szó nélkül félretette.

A látottak és tapasztaltak előadásából és leirásából nem hiányzott az összefüggés, sem az elevenség, sem a kellem, s mostig is visszhangzik lelkemben, mily lelkesülten beszélte el azon megható jelenetet, midőn a nagy kiállítás után, 1873. év deczember 2-án, mint Ő felsége trónraléptének huszonötödik évfordulóján üdvözölték Ő felségét a hadsereg vezérei; a tábornoki kar élén Albrecht főherczeg állott, az ezredesekén, mint születésétől fogva ezredes, a koronaherczeg; s mily magasztos látvány volt, láthatni valamennyit könyezni. Az előadás óráján épen a költői elbeszélés tárgyaltatván, kértem Ő fenségét, ki a költői iránt akkor még nagy hajlamot mutatott, nem lenne-e hajlandó e jelenet rajzát verses előadásban megkisérleni. Megegyeztünk, s több órán át összeállítottuk azt, mely tanulmány a kritikán kivül esvén, talán érdekelni fogja Uraságtokat:

I.

A KIRÁLY ÜNNEPE.

Lecsendesült a birodalmi város,
Zajos köréből elvonult a nép,
Vivmányait, csodáit, fejleményit
Kitárta már az ész, a mű, a gép.

Tudós s művész sereg jött megfigyelni
A nagy világ ujabb ipar fokát,
Kelet s nyugat királyi versenyeztek
Hazánknak üdvözölni főurát.

Letűnt e fény is, elvonult sugára . . .
Nyomán lebeg magasztos érzület,
Királya nagy szivének, szellemének
Adózni jő a nép, a tisztelet.

Hogy is ne? század év negyedje már, hogy
Uralg a két hazán az ős jogar,
S királya üdveért az ég Urához
Emelkedik fel annyi honfi kar!

Husz és öt éven át kiállta keble
A balszerencse támadásait,
S midőn sajonga lelke, orvosolta
A szenvedők kínos fohászait.

S fokozva lőn meleg szivének üdve,
Ha napjainkra felderült az ég,
Az ő kegyelme művelé, ha népe
A végzet ostromit legyőzte még.

Ezért, ezért siet ma lelkesülten
Feledve bút, feledve pártviszályt,
Feledve multja elvonult borúit
E nép, hogy üdvözölje a királyt.

S övezve őt az ünnep fénykörében,
Szives fogadtatást talál kegyén,
Mivel jogos, dicső királyi széke
Szilárdan áll s uralg a nép szivén!

II.

A KIRÁLY KÖNYŰJE.

A nép letéve tiszta áldozatját,
Mely oly hű, oly családi, oly meleg,
Előre lép köréből egy megedzett,
Komoly, vitéz csoport, a hadsereg.

Miként a nap sugáritól világló
Hatalmas esti tarka fellegek,
Csoportosulnak egybe a vezérek
Uruk körül, megannyi jellemek.

Beszélni kezd az ősz s rokon vezérnagy,
Megilletődve áll a dísz sereg
Meg a király, s a fővezér szavára
A férfi arczokon könyű pereg.

A szív dobog, szorúl, az ihlet árad . . .
Midőn a nagy királynak ajkain
Megindul a kegyelmi szó, s merengve
Megáll a harczmezők sír-ágyain.

E néma csend között a bölcs királynak
Jelent s jövőt bejárta képzete,
Miért? Ki tudja? Ő csak, ámde biztos
Öbölre nem talált belérzete. . . .

S a pillanat hatalma megragadta
Az elszorult szivű király-atyát,
A nép hadának egybegyűlt körében
Virulni látva serdülő fiát.

Ezen seregnek adta, erre bízta
Kegyelt fiát, és szíve megkönnyűlt,
A buzdulat tetőfokára hága
S a nagy király szemébe köny vegyűlt!

Könyű a szívnek éke, nagyhatalma,
S ha árja tiszta, úgy csodát művel,
Lecsillapul nyomán, erőre gerjed,
Kibékül, áldoz, ébred a kebel.

Velünk az Isten, fel tehát imára,
Jöhet fölénk veszély, jöhet viszály,
A nép szivével, hű, erős karával
Hazánk kegyelt királya védve áll!

A koronaherczeg német, magyar, cseh, lengyel és franczia nyelvben nyert oktatást, s habár az oktatók előadásaikban úgy mint nyelvgyakorlataikban és egyáltalán külön szabályrendeletekkel korlátozva nem voltak, mégis a nyelvgyakorlatok ürügye alatt minden nemzetiségi pártüzem megkisérlésének távol kelle maradni, s ha mégis előfordult, el is lőn mozdítva a kisérlő azonnal. Igy történt, hogy magam is megkérdeztetve levék egy áthelyezett német tanár helyére jött igen tisztes tanító által, valjon mily fényben állítom én a magyar költészetet a koronaherczeg elé, kinek ő magándolgozatul a német költészetet tűzvén ki. — Ő fensége dolgozatában merő összehasonlítással élt a német és magyar költészet között, s kiemelve a német költészet művelt konczepczióit s szépségeit, azt állította mégis, hogy a hazaszeretetet úgy ecsetelni még sem tudja más, mint a magyar költő, hazáját úgy nem szereti senki, mint a magyar. — Felvilágosítottam a jó német tanár urat, hogy Ő fensége ezen buzdulatot különösen Petőfi, s leginkább Kisfaludy Károly «Honvágy» czímű elégikus költeményéből merítette, mely annyira lefoglalta lelkét, hogy majdan kivülről is tudta elmondani azt; különösen pedig szereté ismételni ezen szakot: «Megy a bús vándor sorsa végzetében, — De él hazája bánatos mélyében, — S andalgva meg megáll minden fokon, — Keservit tördelt hangokon kiönti, — Keletről térő felhőket köszönti, — S elszenderül moh-lepte sírokon.»

A koronaherczeg szép lelkének ezen eszményi iránya homályosodni kezdett, midőn a természettudományok oktatói s azoknak elvei elterelték hajlamát, — de sem ezek, sem pedig azon más nyelvű, más irányú, más érdekű körök, melyekbe később jutott, el nem fojtották lelkében a gyermekkorában szülemlett jó és hajlandó indulatot hazánk s lakói iránt.

És most, tekintetes Szerkesztő Urak, leteszem tollamat, s visszasietek Istenhez, hogy imáimmal annak kegyelmébe ajánljam felejthetetlen fenséges halottunkat, ki serdülő korában oly szép reményekre jogosított, ki fölött repdesett örömében lelkem, ha láttam megnyilvánulni ájtatos lelkét, midőn valamely könyv czímén alkalmazott egy-egy szent képet megcsókolt, midőn valamely, bármily óvatossággal választott olvasmányban mégis előfordult kétes kifejezés fölött ártatlanul elpirult, midőn szolgájának a nyujtott pohár vizet alázatosan megköszönte, midőn hálás érzete tanítói iránt örömben tört ki, ha egyiket másikat azok közül kitűntetés érte. — Vajha mihamarább felemelhetném érte fohászimat az irgalmasság urához azon kegyeletes fogadalom templomában, melyet emlékének a hű érzület emel!

Dr. Rimely Károly.
beszterczei püspök

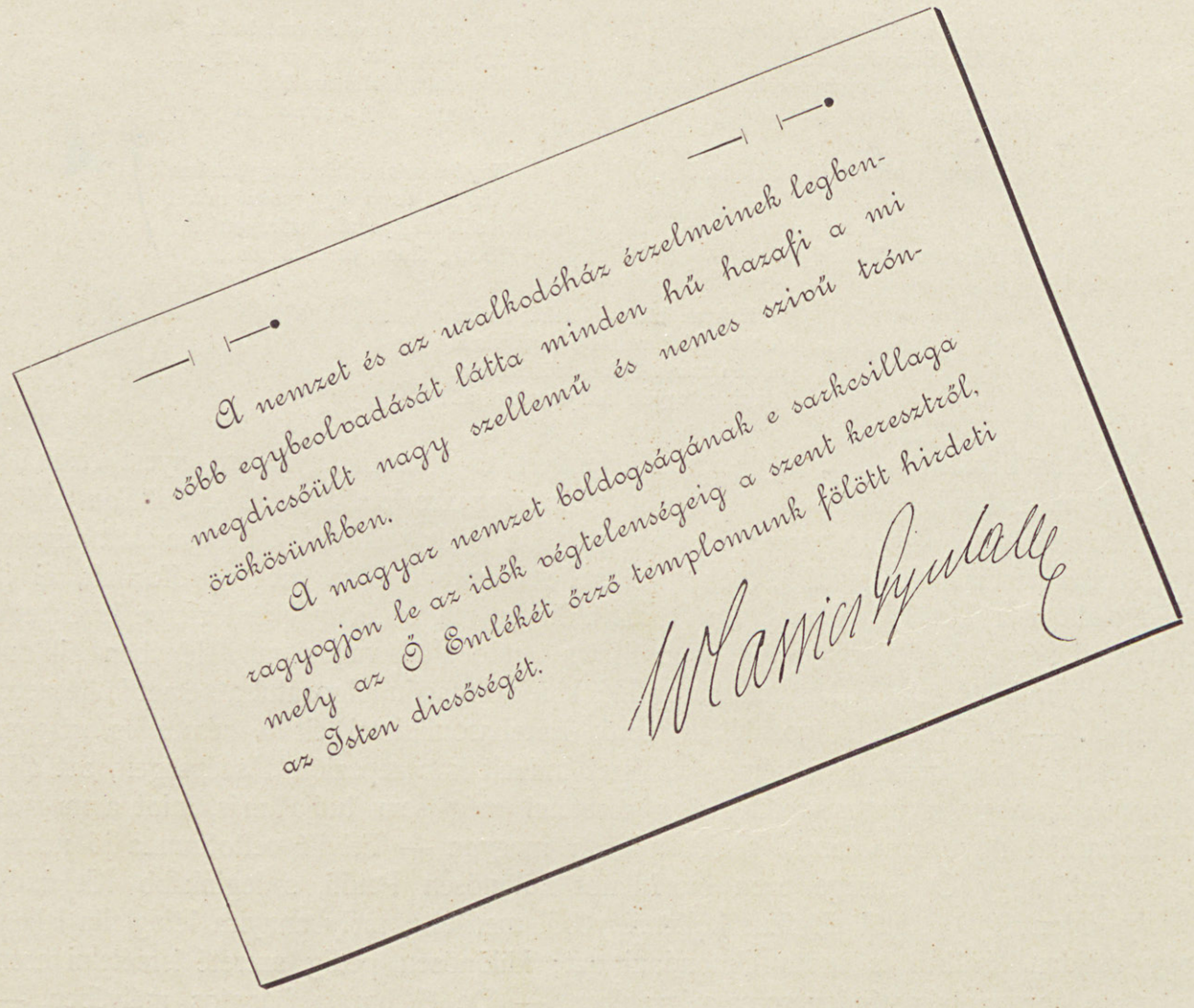

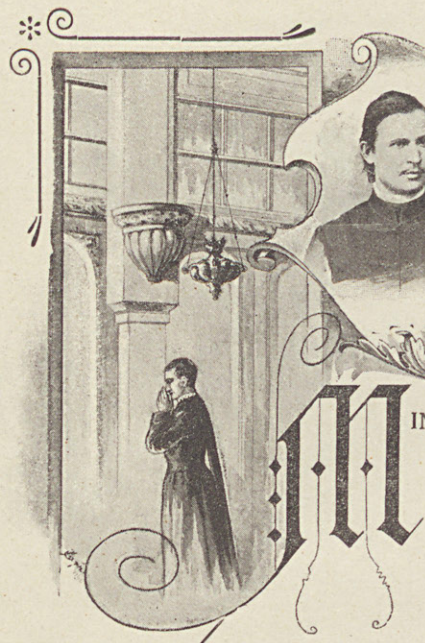

MAGASZTALÓ ÉNEKEK.

I.

MINDENHATÓ Ur! ég, föld Istene!
Te vagy, Te, az ok legvégső oka;
Te vagy az élet, minden életet
A Te teremtő lelked alkota.

Akaratod a tengely, mely körül
A messzeségbe nyúló ég forog;
De a füszálon, harmat cseppiben,
A porszemen is látszik a nyomod.

A Te kezedben az összhang, erő,
Te tartod össze a világokat:
Hatalmad érzi a tünő sugár,
S az égbe törő fény: a gondolat.

A Te kezedben égnek a napok,
A mindenségbe Te vetsz sugarat;
A teremtésnek Te világitasz,
Amint az utján nagy sebbel halad.

Te adsz a lélek életébe fényt,
S nyomod reája égi képedet;
Te vetsz az észbe lángot és erőt —
Ami csak szellem, mind a Te lehed.

Ami van, azt mind, mind Te alkotád,
S Te tartod fenn oh szent! oh végtelen!
Teremtő gondod, jóságod viraszt
A földön és az ég mélységiben.

II.

Isten! ki látsz, tudsz mindent mindenütt:
Előtted nincs, oh nincsen rejtelem;
Menjek akármely ég alá, a Te
Szemed világát egyre érezem.

Érzem, hogy itt van a szivemben is,
Miként ha hordnék egy fénylő napot;
Mint a tengerből a szép napsugár,
Mélységeiből a szemed ragyog.

Bevilágitja lelkem rejtekét,
S feltünteti ott mind a titkokat:
Hajh! mintha napba volna irva, oly
Világos benne minden gondolat.

Te a csillagból, könyből olvasol,
S külön jelölsz meg minden porszemet;
Te látsz minden kis láthatlan parányt,
Mely az egekben szerteszét lebeg.

Ugy látod fönn az arkangyal szivét,
Mikép a sátán őrjöngő jaját;
Nincs oly magasság és mélység sehol,
Melyet szemednek lángja nem hat át.

A te szemednek semmi sem sötét,
Előtte minden egy naplángban áll;
Jelen, jövő, mult csak egy pillanat
Örökkévaló lángsugárinál.

Kemenes Ferenc

A KIRÁLYNÉRÓL.

IRTA: FALK MIKSA.

EZERNYOLCZSZÁZHATVANHAT szeptemberében, kevéssel az osztrák-porosz háború lefolyása után történt, hogy Erzsébet császárné akkori főudvarmesternője, Königsegg grófné azon izenettel küldte el hozzám látogató jegyét: látogatnám meg őt másnap déltájban. Fogalmam sem volt, vajjon mit kivánhat tőlem a grófné, akit nem ismertem, soha sem láttam. De nem sokat törtem rajta a fejemet, gondoltam magamban: »Qui vivra verra!« Másnap tiszteletemet tettem a grófnőnél, ki engem nagyon udvariasan, de meglehetősen hidegen fogadott. Rövid szavakban tudatta velem, hogy a császárné ő felsége tőlem kivánna oktatást nyerni a magyar nyelvben és irodalomban. Kérdé: vajjon hajlandó vagyok-e ezt a missziót elfogadni? Erre kijelentém, hogy hála Istennek régen túl vagyok ugyan azon az időn, amikor még órákat kellett adnom, de ő felsége kivánatát magamra nézve nemcsak parancsnak, hanem kitüntetésnek tekintem s amennyire gyönge erőm megengedi, iparkodni fogok a felség bizalmának megfelelni.

Másnap a kitűzött időben jelentkeztem s a komornyik egy nagy egyenszög alakú terembe vezetett. A burgudvarra nyiló elég hosszú baloldali fal közepe táján két ablak közt egy kis asztalka állott s szemben egymással két szék. Az egyik előtt ő felsége állott, a terem tulsó végén pedig az utolsó ablak mélyedéséből Ferenczy Ida okos kis feje kandikált ki, pajkos mosoly közben szép fogait villogtatva. A felséges asszony, midőn magamat meghajtva az ajtó mellett maradtam, közelebb intett és nyájas mosolylyal halk hangon, de tiszta magyar kiejtéssel megköszönte készségemet, melylyel kivánatának teljesitésére vállalkoztam. Ezután leültünk az egymással szemben álló két székre és úgy láttam, hogy ő felsége most tőlem várja az első szót. Ismételtem ő felségének, mennyire boldognak érzem magamat, hogy bizalma felém fordult s hogy csak attól félek, miszerint nem leszek képes az ő várakozásainak megfelelni. »Én ellenkező nézeten vagyok«, mondá a királyné nevetve. E szívélyes fogadtatás által bátoritva, arra kértem ő felségét, legyen kegyes megmondani, hogy eddig mit tanult és mennyire haladt, hogy azután ahoz mérjem azt, amire őt még oktatnom kellend. Ő felsége most elég folyékony magyarsággal előadta, hogy a magyar grammatikát megtanulta; nem szerfelett nehéz irányú magyar könyveket is megérteni képes, de a magyar irásban szeretné magát tökéletesiteni s egyszersmind a magasabb szinvonalú magyar irodalommal akarna megismerkedni. A felség előadásából megértettem, hogy amit ő eddig tanult, az mind jó és hasznos volt, de egyszersmind egy kissé unalmas is. Föltettem magamban, hogy ezt a hibát amennyire csak lehet, kerülni fogom s erre nézve megtettem propositióimat ő felségének. Ő felsége nagy örömmel fogadta javaslataimat és azonnal hozzá is láttunk a munkához. A mi a forditásokat illeti, éppen akkor jelent meg Arneth által kiadva II. József császár és Katalin orosz czárné levelezése. A levelek franczia nyelven vannak irva. Ő felsége kettős készséggel vállalkozott e levelek forditására, minthogy ez úton egyszersmind a franczia nyelvben is gyakorolhatta magát, a levelek pedig tartalmuknál fogva is különösen érdekelték. Mondhatom, hogy nálánál szorgalmasabb tanitványt képzelni sem lehet. Forditásait kékszínűen vonalozott papirból álló füzetekbe irta, oly korrekte és amellett oly csinosan és tisztán, hogy ezért bármely iskolában első eminenssé megtették volna. Még mai napig is sajnálom, hogy nem kértem el ő felségétől e füzetek egyikét, amely örök emlékét képezte volna e fejedelmi asszony bámulatos szorgalmának, pontosságának

s rendszeretetének. Csak egyszer történt kivétel. Egyik napon, az óra kezdetén, amikor ő felsége rendesen a forditási füzetet szokta elémbe tenni, a királyné egy nem épen tisztasága által kitünő itatós-féle papirlapot adott át, melynek mindkét oldala irónnal volt tele irva. Én bámulva néztem, hogy mi az? mire a felség csodálkozásomat látva, megmagyarázta a dolgot. «Tegnap» — ugymond — «egész nap mindenféle fogadtatásokkal voltam elfoglalva; este udvari hangverseny volt, a hangverseny után pedig oly fáradtnak éreztem magamat, hogy azonnal lefeküdtem; de akkor eszembe jutott, hogy még nem készitettem el feladatomat. Elővettem tehát az éji asztalomon fekvő kalendáriumot és a fiókból egy plajbászt, kitéptem egy papirlapot a kalendáriumból és az abban foglalt mesés historiáknak egyikét leforditottam, hogy Ön, ha már kötelességemet pontosan nem teljesítettem is, legalább jóakaratomat lássa.» E tényben s ezekben a szavakban oly egyszerű, de szívhez szóló szeretetreméltóság rejlik, hogy annak hatását a gyöngéd érzelmi olvasóra csak csökkenteném, ha azt bármiféle magyarázattal kisérném.

E tanórák alig folytak egy két hétig és a szoros értelemben vett oktató jelleg mindinkább háttérbe lépett, annak helyét pedig egy rendkivül kellemes és — amennyire ily körülmények között e szót használni lehet — fesztelen társalgás pótolta. Hű maradtam ama feltevésemhez, hogy koronás tanitványomat ne untassam. Soha egy perczig sem feledkeztem meg ugyan arról, hogy ki az, akivel szemben ülök, de az ez által kiszabott korlátokon belől, valahányszor valami ártatlan élcz vagy tréfa tolult nyelvemre, én bizony soha vissza nem fojtottam és nagy megelégedésemre láttam, hogy ő felsége az ilyen ötleteken igen jóizűen képes nevetni. Kezdünk beszélni a napi eseményekről és úgy lassacskán átmegyünk a politikára általában s ismét egy pár lépéssel óvatosan előre haladva, ott voltunk a magyarországi ügyeknél.

Itt csak annyit mondhatok, hogy még nem találkoztam nővel, aki hazánk iránt oly benső szeretettel viseltetett volna, mint ő felsége s ki annak érdekében annyit tett volna; — hanem persze, hogy tehetett is, mert hiszen császárné és királyné volt, aki ily érzelmekkel viseltetett irányunkban. Az ujabbkori irók közt nevezetesen báró Eötvös József volt az, akinek művei iránt ő felsége a legnagyobb rokonszenvvel viseltetett. Talán mondanom sem kell, hogy nem a filozófiai s politikai munkák, hanem a költemények voltak azok, melyek leginkább fölkeltették ő felsége érdeklődését. E költeményeket egytől egyig elolvastuk, nevezetesen a »*Végrendelet*« cz. vers volt az, amely ő felségét elragadtatásra birta.

A királyné azon megjegyzésére, miszerint kár, hogy Eötvös oly kevés költeményt irt, azt válaszoltam: «bizony kár, hanem azért van ám még egy, amely nincs meg ebben a kötetben. «Hát hol?» «Sehol, Felséges asszonyom, nem szabad azt kinyomatni, el van tiltva.» «Micsoda? eltiltva? hát már Eötvöst is eltiltják? Ugyan mondja meg, mi van abban a költeményben?» Rég vártam erre a pillanatra s azért a «*Zászlótartó*» kézirata napok óta zsebemben volt. Fel is olvastam rögtön ő felségének rendkivüli tetszése mellett; magához vette a kéziratot s meg is tartotta.

Midőn a felséges asszony előtt egy ízben úgy nyilatkoztam, hogy élénk levelezésben állok báró Eötvös Józseffel, arra kért, hogy néha néha hozzam el Eötvösnek egy egy levelét; és én azóta, valahányszor a bárótól levelet kaptam, melyet indiscretió nélkül megmutatni lehetett, azt mindannyiszor ő felségével közöltem. Miután erről — amint illik — Eötvöst értesitettem volt, ő is ehhez alkalmazkodott és ezen levelek alakjában a felség előtt el lett mondva sok olyan dolog, amit más módon alig lehetett volna tudomására juttatni. E levelek egyike egyszer egy igen mulatságos epizódra adott alkalmat, melyet azért mondok el, mert ez is, bármily csekély a dolog, mutatja, mily rendkivüli gyöngédséggel viselkedett ő felsége, ellentétben más sokkal csekélyebb állású úrnőkkel, még azokkal szemben is, kik alatta állottak és tőle függtek. Emlitém, hogy az órák alatt a terem utolsó ablaka mellett Ferenczy Ida ült. Egy napon kapok Eötvöstől egy levelet, amelyben nagyon humorisztikus hangon leirja a feletti kétségbeesését, hogy Pesten most még egy Eötvös József báró van, aki septemvir s legujabban bárói rangra is emeltetett és a kinek levelei most folyvást összetévesztetnek az övéivel. Már mikor a levél első sorait olvastam, észre vettem, hogy ő felsége nagyon nyugtalan kezd lenni, azután hamarjában az irón után kapott, egy hevenyében leszakitott papirdarabra pár szót irt s azt nekem odaadta. E papirkára a következő szavak voltak irva: «Vigyázzon, ez az Eötvös az Ida rokona.»

Nyilván attól tartott ő felsége, hogy a levélben olyasmi lehetne, ami az ő kedves Ferenczy Idáját kellemetlenül érinthetné és ennek akarta elejét venni. Megtudván igy ő felsége nyugtalanságának okát, bátran folytattam a levél felolvasását, mert tudtam, hogy abban egyetlen szó sincs, amely akár az öreg septemvirt, akár annak bármely barátját a legtávolabbról is kellemetlenül érinthetné. De följegyeztem magamnak e tényt, mert ez oly nemes szívre, oly fenkölt kedélyre mutat, amilyennel a trónokon vajmi ritkán találkozunk. Ha a jó tanitvány egyik ismertető jele a tudvágy, akkor ő felsége az ilyen jó tanitvány eszménye volt. Az ő agyveleje folyvást erősen dolgozott s ő mélyen gondolkozott, nem holmi frivolitások, hanem a tudomány és az élet legkomolyabb problemái körül. Fogas kérdéseivel nem egyszer zavarba ejtett, amelyből aztán úgy a hogy, de sokszor csak is nagy ügygyel-bajjal birtam kibontakozni.

Egyszer valami politikai dologról beszélgettünk; egyszerre csak e kijelentéssel lep meg ő felsége: «Én úgy halottam, hogy a legczélszerűbb kormányforma mégis csak a respublika.» Körülnéztem, vajjon nem dölnek-e rám a régi habsburgi császárlak falai, mert ilyet császárné és királyné fiától még bizonyára nem hallottak. Kérdésemre, hogy kitől hallá ezt ő felsége, azt felelé, hogy gyermekkori tanitójától: gróf Majláth Jánostól. Ez csak fokozta csodálkozásomat, mert Majláth Jánost, az ismeretes történetirót, mindnyájan fő-fő pecsovicsnak tartottuk. Ezt nyiltan meg is mondám ő felségének, ki azután a szegény grófot valóban megható bensőséggel védte, midőn annak szerencsétlen kimultáról megemlékezett

— köztudomás szerint gróf Majláth János leányával együtt a starnbergi tóba fullasztotta magát, — könyek tündököltek a királyné szemében. De ez a fejedelmi asszony, ha valamit meg akart tudni, nem egy könnyen eresztette el az embert. A Majláthra vonatkozó exkurzió után visszatért a respublikára és tudni akarta, mi az én nézetem. Én tehát azt mondtam: «Elméletben kétségen kívül a köztársasági a legészszerűbb kormányforma, de elvont elméletek szerint a népeket kormányozni nem lehet, hanem alkalmazkodni kell az emberekhez és adott viszonyokhoz; minden kormányrendszer tehát csak viszonylag jó vagy rossz; vannak államok, ahol a köztársasági kormány a legalkalmasabb, de ebben a mi államunkban, ahol annyi különféle népfaj lakik együtt, melyek műveltségük fokára nézve oly lényegesen eltérnek egymástól, mégis csak a dynastia képezheti azt a kapcsot, amely e különben szétágazó elemeket összetartja és igy nálunk még jó sokáig a monarchia lesz egyedül alkalmas formája az államnak.»

Még egy epizódot akarok elbeszélni és azután befejezem ezen csevegésemet. Széchényi munkáiról lévén szó, azoknak legfőbbjeit elősoroltam. Mikor előadásomat befejeztem, azt mondá ő felsége: «De hiszen, hallottam én még más munkáról is, valami *Blick*-ről. Miféle könyv ez?» Olvasóink kétségen kivül emlékeznek még arra a *Blick auf den anonymen Rückblick* cz. sárga könyvre, mely az ötvenes évek vége felé oly nagy szenzációt keltett és melyet a nyomtatás helyéről, Londonból, egyes ívekre szétbontva, sok ezer példányban csempésztünk be az országba. Erről a könyvről mindent a világon el lehet mondani, csak azt az egyet nem, hogy az egy osztrák császárné kezébe való. Át akartam tehát sikamlani e kérdésen egy pár általános frázissal. «Meg van-e önnek ezen könyv?» — kérdé a felséges asszony. «Az egész monarchia területén szigoruan el van tiltva,» volt az én válaszom. «Nem ezt kérdeztem» — mondá ő — «hanem hogy megvan-e önnek?» Nem mertem felelni. «Látom már, hogy meg van, hozza el nekem». «De felséges asszonyom . . .» «Hát ön bizonyosan azt gondolja, hogy nekem nem szabad ilyen könyveket olvasni.» Ezzel kivett zsebéből egy kis kulcsot, kinyitotta a mi asztalunktól balra álló iróasztal fiókját és abból egy kis könyvet vett ki, melyet nekem odanyujtott. «Ismeri-e ezt a könyvet?« kérdé. Megnéztem a címlapot: *Der Zerfall Oesterreichs*. Ez egy akkorában nagy feltűnést keltett, rendkívül vad röpirat volt, mely közvetlenül az osztrák-porosz háború után megjelenvén, példátlanúl durva hangon azt fejtegette, hogy a habsburgi monarchiának további fenállása merőben lehetetlen s annak a legrövidebb idő alatt szét kell hullnia. Hogyan jutott e könyv, melyet én természetesen rég olvastam volt, ő felsége kezébe, maig sem tudom. Rábámultam a címlapra s nem tudtam, mit mondjak. Zavarom még fokozódott, midőn ő felsége folytatta a vallatást. «Ismeri ön e könyvnek szerzőjét?» Hát én csakugyan tudtam, ki irta e rettenetes könyvet. Az valami Lang nevű fiatal ember volt, akinek atyja évtizedek óta a császár szolgálatában állott — ha jól emlékszem a laxenburgi várnak Schlosshauptmannja volt — és ez a körülmény, mely nyilvános titkot képezett, talán még fokozta a könyvnek hatását a nagy közönségnél. Nem tudtam mit feleljek és tettem azt, ami ily körülmények között a legokosabb: hallgattam. «No látom már», mondá ő felsége, «hogy nem ismeri a szerzőt, de ha ismeri talán annak atyját, hát megnyugtatom önt, hogy az atyjának e miatt semmi kellemetlensége nem lesz.» Ehhez hasonló vereséget az én diplomácziám még soha életemben nem szenvedett, nem is tudtam mást válaszolni, mint azt: «Felséges asszonyom, holnap elhozom a *Blick*-et».

És most befejezem ezen apróságokat, csak annyit akarok még mondani, hogy én, ki hónapokon át minden nap egy vagy több órát tölthettem ő felségének közvetlen közelében, őt soha szeszélyesnek vagy kedvetlennek nem találtam, hanem mindig nyájasnak, kegyesnek és úgy szellemre, mint szívre nézve ritka jelességü nőnek. Igen is, szomorúan igen szomorúan találtam őt egy néhány napig. Ez akkor volt, amidőn a koronaherczeg komolyan megbetegedett. Latour grófnak akkor minden negyed órában le kellett jönni, hogy ő felségét a kir. főherczegnek hogylétéről értesítse. E napok alatt ő felsége csakugyan levert hangulatban volt, de következett azután egy nap, amidőn ismét boldog mosolylyal fogadott, mielőtt még kérdezősködhettem volna a kis főherczeg hogylétéről, ő maga mondá nekem örömittas hangon: «Hála Istennek, a fiam túl van minden veszélyen és az orvosok állitása szerint néhány nap múlva már fel is fog kelhetni az ágyból.»

Közvetlenül a koronázás előtt végződtek a tanórák. A felségek a nemzet örömriadásától fogadva jöttek Pestre, én pedig először szokott szabadságidőmet élveztem, aztán deczemberben magam is véglegesen visszatértem hazámba és annak fővárosába, mint szülővárosomba.

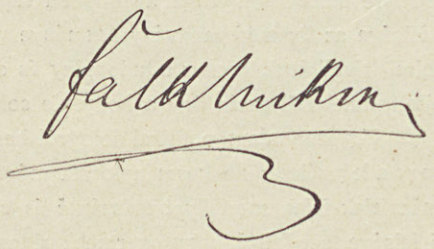

SZÁRADÓ FA.

SZÁRADÓ fa, leveletlen,
A viharnak nem áll ellen,
Hjába költi a napsugár . . . .
. . . . S im kúszik rá a folyondár.

Befut törzset, befut ágat,
Hazudik rá uj virágot,
S nem hogy éltet adna neki,
Mi tán van benn, azt oltja ki.

Mit reméljek, mit szeressek,
Folyondárt mit növelgessek?!
Békén várom a telet,
Melyre nem jő kikelet.

BEÖTHY ZSOLT.

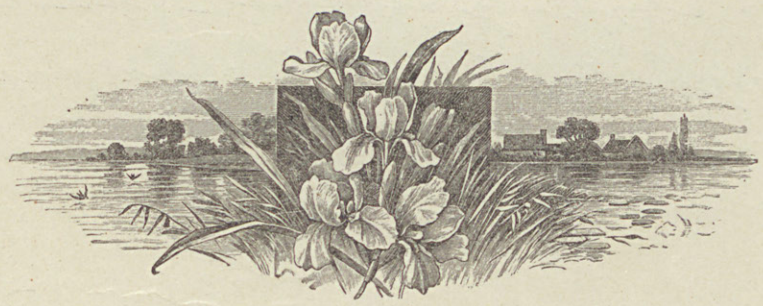

„Verba-volant, scripta manent" mondák a régiek, s óratosan bántak a tollal; „a papír türelmes mondjuk ma, s hajdan több bölcsesség volt egy tiszta fehér lapon, mint ma nem egy vaskos kötetben

B. Jóri Kalamus

A kicsenyles a kicsenyek kulajdonsága. – Legyengéll az ki magát hiszi legerősebbnek – legerősebb ki legigazságosabb. – Az igazságos előtt ellensége a meghajlik.

Budapest 1896 deczember hó 27.

Erdély Sándor

A becsületes igazmondás, bármilyen szerény alakban legyen az, bizalmat és tiszteletet gerjeszt; a szép szónoklat pedig, valódi becsesel csak akkor bír, ha annak magja tisztességes becsületesség, az egyenes úton való haladás.

Bó Fejérváry Géza

A 900 éves Magyarország egy elgyengülésnek indult aggastyán volt: az ezer éves egy üde ruganyas és életerős ifjú.

Ferszeldezin

ATYÁMRÓL.

IRTA: RÁKOSI JENŐ.

Ki emlékszik még közületek, a kik ezt olvassák, a Zala berkeire? *Zalabérnál* bekanyarodik a folyó és délnek indúl, holott eddig északnak folyt *Egerszegtől* kezdve.

Zalabérnál van rajta egy híd, Szt-Péternél is van egy híd, a mely az *aranyodi* szőlőkbe viszen; aztán megint hamarosan *Zala-Szent-Grótnál* is mindjárt a Batthyányiak pilotára épült gyönyörű kastélya mellett is van egy híd. Innen vissza Zalabérre van vagy két órai járás és mint láttuk, három híd. Innen előre aztán két alacsony hegyláncz között kigyóösvényben tekereg a Zala czélja felé és immár messze, hosszú útján csak egy híd van rajta.

Ez a rész még 50—60 évvel ezelőtt is csodás egy kis ország volt: viz, berek, láp, limbusokkal teli, őserdő, járatlan és járhatatlan, csak a száraztó kánikulában megközelíthető. Pásztor és barom ismerte csak veszedelmes csapásait és csak a madár járta szabadon.

A falvak két oldalt a lankáson húzták meg magokat és barátságosan nevettek át egymásra innenről túlra. *Kehida, Csány, Zala-Apáti, Szentgyörgyvár* nevét talán mindnyájan tudjátok. Deák Ferencz, a Csányiak, a Szentgyörgyi Horváthok, a Bogyayak birták e falvakat. Néha úgy vélted, át lehet kiáltani az egyik oldalról a másikra; de az év nagy részében a szomszéd vármegyét közelebb volt elérni, mint s vizavis falut. De mikor igazán levetette a csalárd Zala a jármát s útat, hídat, mindent elnyelt: akkor virult fel a falvak ősi jókedvének az évadja. Útak és hídak, bokrok és fák fölött siklottak át szerenádot adni lánynézőbe, névnapra és egyéb alkalmatosságra, csónakon ezek a kedves úri családok egymáshoz. A víz mikor kicsi volt, elválasztotta, mikor szertelenül megnőtt és tengerré lett: összekötötte őket.

Hogy nem akadt annak a költészettel teli kornak egy trubadurja ama kedves partokon! Anyám mesélte nekem a legendáikat, mikor mint gyermeket arra vitt, mutogatta a kuriákat, emlegette a neveket, a melyeket sohasem felejtett el és sóhajtott.

*

Ukk ma már a vasutak keresztező pontja. Akkor egy kis falucska volt, de középpont volt akkor is: egy fél körnek a középpontja, melynek periferiáján feküdt a *rendeki* hegy, mely piros sipkát viselt, mikor a som érett; azután *Sümegvára,* majd *Rezi* és *Tátika,* sötét, lombos erdők felett trónolva és méltósággal tekintve le a síkságra, melyet ölelve tartott, melyben a Marczal vize mint kigyó, melyet megtapostak, ide-oda vonaglott.

Ez volt gyermekségem második fázisának a szinhelye. Ekkor már a romokban tanyáztam, Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza utját látogattam. Ekkor volt, hogy Sopronban a benczések

templomában (kiknek tanítványa voltam) minden reggel mise után egy miatyánkat mondottam, arra kérve az Istent: engedje legalább, hogy olyan költő legyen belőlem, a minő *Thaly Kálmán,* kinek akkor jelent meg egy verskötete, gondolom a «Kárpáti Kürt».

Az atyám Vasvármegyéből származott. Ősei homokbányász parasztok voltak *Dörföldén,* Sopron-megyében. Apja főjáger Eszterházynál Vasban. A dörföldei mátrikula megmutatja, hogy ő is, apja is, nagyapja is, szépapja is egyetlen gyermek volt és kit Péternek, kit Pálnak hívtak közülök. Az én atyámmal tettek kivételt. Eltérve a hagyománytól, őt sem nem Péterre, sem nem Pálra, hanem *Jánosra* kereszteltették. Ezért-e, másért-e: ő is eltért a másik családi hagyománytól s egyetlen fiú helyett tizenkét gyermeket adott a hazának, a miből kilenczet nevelt embernyi-emberré.

Bródszky Sándor rajza.

AZ ELHAGYOTT MALOM.

Én sorszerint a harmadik voltam s mikor az utánam érkezettek erősen szorongatták, engemet gazdasági tekintetekből *Somogyba* adott gazdaságra. Onnan az ő tudta nélkül három évi praxis után, melyben fölvittem az irnokságig, eljöttem *Budapestre.* Végre is azonban haza kellett mennem, hogy neki megszámoljak cselekedetemért. Szegény, kilencz gyermek és egy-két más csapás által alaposan kifosztva, előbb jól megszidott és aztán kétségbeesve hirtelen ezzel a kérdéssel fordult felém:

— Hát mi akarsz voltaképen lenni?

— Iró, — feleltem én, érezvén szivemben ifjuságom összes illuzióinak temérdek kincsét.

— Iró! — ismétlé ő, — iró! Mi az egy magyar iró?

Ő nyilván azt gondolta, nem szegény embernek való dolog. De én láttam az ő gondolatát és felelém: — Ott van *Jókai!*

(Immár Thalytól jócskán eljöttem, úgy látszik.)

Szegény édes atyám akkor már ugyancsak megromlott szemeit véghetetlen szomorúsággal reám függesztette, hosszasan megpihentette rajtam és szó nélkül kiment a szobából.

Én pedig be a másik szobába, ott találtam bánatba merülve édes anyámat, melléje ültem és lelkesen olvastam neki *Madách* korszakos művét, mely akkor jelent meg nemrég nyomtatásban. Édes anyám megsímogatta fejemet és elmélázva hallgatta az *Ember Tragoediáját.*

*

Édes atyám gyermekkorában nagy betegségen ment keresztül: fekete himlője volt. Anyja, egy igen vallásos asszony, elfogadta őt, ha Isten megtartja, a Szűz Máriának.

Atyám meggyógyult, de arczbőre símasága és a felebajusza áldozata lett a betegségének, őt magát édes anyja fogadásához képest, papnak adta.

Atyám kitünő tanuló volt, s mint kispap felkerült a bécsi *Pázmáneumba.* Hárman voltak ott barátok, és megfogadták egymásnak, hogy a ki elsőnek lesz közülök püspök, az a másik kettőnek mindeniknek 400—400 frtot ád ajándékba. Nem tudom már, ki volt a harmadik, csak azt tudom róla, hogy kanonokságig vitte. Atyám, édes anyját elvesztvén, röviddel bekövetkezendő fölszentelése előtt kilépett és a keszthelyi *Georgikonba* ment gazdaságot tanulni. Gazdatiszt lett, utóbb bérlő és magának is volt egy kis darab földje, a mig rögöt rög után mi gyermekek a fejünkbe nem szedtünk mindent, a mije volt. Öregsége napjait *Váczon* töltötte másodszülött fiánál, a ki ott fegyházi orvos volt. Oda jártam én ki hozzá látogatóba s gyakran találtam őt a püspöki kert egy-egy árnyas lugasában. Egy öreg papi ember társaságában ült és ketten *hallgattak* a multról, csak néha mutogattak, hadonáztak inkább, mintsem beszélgettek. Ő szegény alig látott már, társa pedig, az öreg pap, alig hallott valamit.

Ez a pap volt a harmadik Pázmánita: *Peitler,* az hármuk közül, a ki elérte a püspöksüveget. De a mi a négyszáz forintot illeti: ha az apám kérte, akkor a püspök nem hallotta, s mikor a püspök adta volna: az apám nem látta.

Igy maradtak ketten és ülve egymás mellett, hallgattak a multról. Azután egyszer csak elmaradtak a kertből, a püspök beköltözött a palotájából a kriptába, atyám készült utána.

A szeme világát elveszítette. De szemeinek az a méla, hosszú szomorúsága, a melylyel valamikor rám nézett, az mindvégig megmaradt tekintetében. Pedig meg volt velem elégedve. Ha néha röviden, szemérmesen megérintettünk valamit a multból és láttam az ő szomorú szemét, mindig azt gondoltam magamban: milyen jó, hogy csak én látom a te szomorú szemedet, te pedig nem látod az én szomorú szememet.

Mert hogy te akkor már elvesztetted ifjú korod illusióit, a mikor ez a szomorúság úgy belevette magát atyai tekintetedbe, látván a fiad hiu káprázatait, melyekre egy lánglélek dicsősége és fénye csábítja.

És te ma meg vagy a fiaddal elégedve és atyai szívedben azt hiszed, hogy akkor csalódtál, mikor oly véghetetlen szomorúsággal néztél a fiadra.

Azóta én tőlem röppent el az illúziók lenge madárcsapatja, a szomorúság fészket az én tekintetembe rakott, mert tudom, hogy akkor én csalódtam, te mostan csalódol.

De édes csalódás volt, és azzal pihentél el, pillangós szemfödelével a Gondviselésnek vagy letakarva.

Te mindeneket ismertél Zalavármegyében, Tégedet sokan ismertek. Ez alkalomból emlékezzenek meg rólad és tudják meg, hogy atyai tisztednek voltál napszámosa, rabja, áldozata: a jóknak és gyermekeidnek áldása ül sírköved mellett a váczi temetőben.

Egyszerűnt szívesen szemlélem az ég felé meredő templomtornyokat, valamint a gyára kürtöket; amarokat mint ember, kinek szívében a kegyelet fenditi meg a mély érzésnek hurjait, ereket mint hazafi, ki megelégedéssel üdvözli az ospág közgazdasági fejlődését.

Budapest 1896. Oktober 24

[illegible]

Gyermekkora volt szivem öröme,
Férfikora szivem büszkesége,
Kora halála szivem gyásza!

Gróf Tisza Andor

Isten akaratában megnyugodni a vallás tanit, magunkat a változhatatlanba megadni a bölcsesség; és szivünk mégis sokszor mily nehezen bir ezen tanitások szerint érezni! —

Gf Széchenyi Gyulaff
m. k. fölovászmester

Isten áldása legyen a kegyeletes müvön

id Gf Széchényi Imre

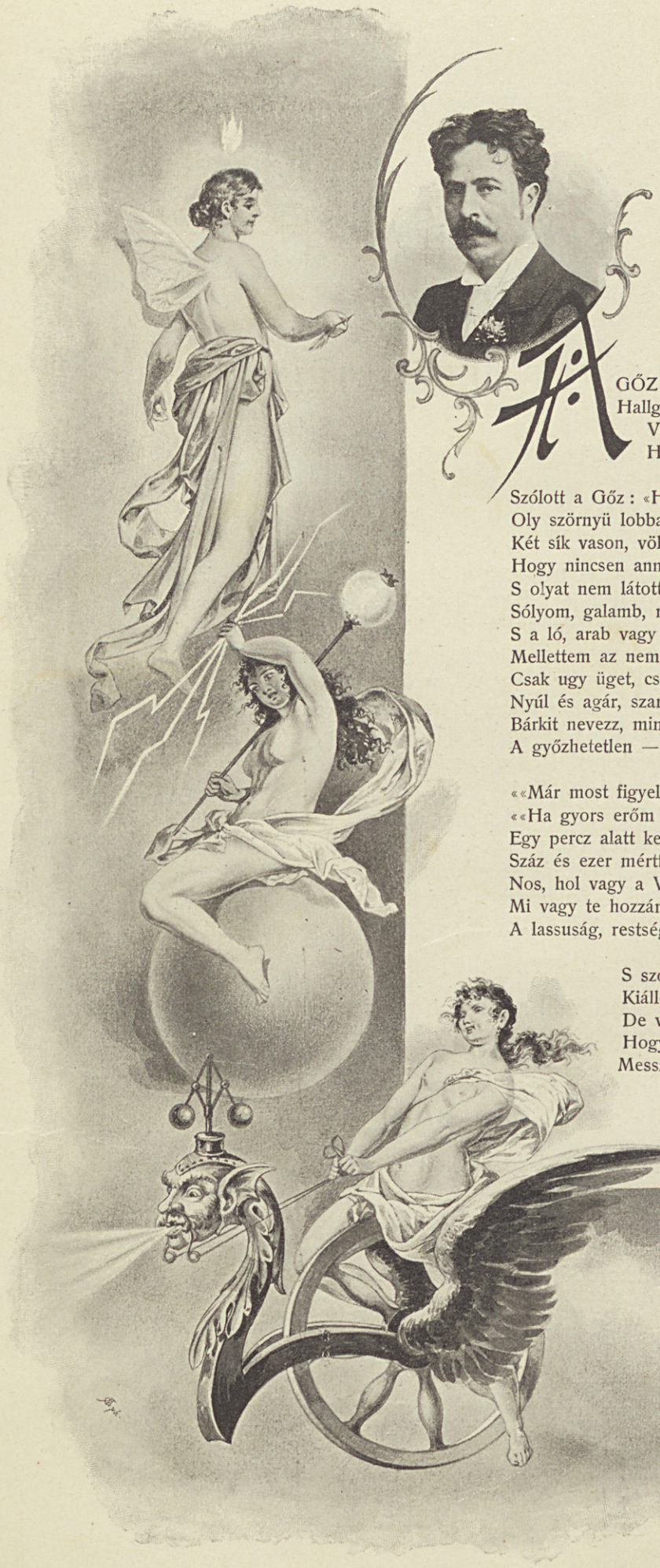

VERSENYFUTÁS.

— MESE. —

Tout parle dans l'univers.
Il n'est rien qui n'ait son langage.
LAFONTAINE.

A GŐZ s a villany — távolabb
Hallgatva állt a gondolat —
Vitát kezdettek abban,
Hogy melyikük fut jobban?

Szólott a Gőz: «Ha én futok,
Oly szörnyü lobbal vágtatok
Két sík vason, völgyön-hegyen,
Hogy nincsen annak párja sem,
S olyat nem látott földi szem!
Sólyom, galamb, mind elmarad,
S a ló, arab vagy angol,
Mellettem az nem is szalad,
Csak ugy üget, csatangol.
Nyúl és agár, szarvas meg őz,
Bárkit nevezz, mindent legyőz,
A győzhetetlen — : én, a Gőz!»

««Már most figyelj rám!»» szólt a Villany.
««Ha gyors erőm a drótba villan,
Egy percz alatt keresztül illan
Száz és ezer mértföldeket!
Nos, hol vagy a Villany megett?
Mi vagy te hozzám? Rák, csiga,
A lassuság, restség maga!»»

S szólott a Gőz: «Beismerem,
Kiállod a versenyt velem.
De valld be azt is, mesterem,
Hogy nincs kivülünk más erő!
Messzebb ható, tovább merő!»

««Nincs!»» szólt a villany.

««Hát te árva,
Ki csontba vagy s velőbe zárva,
Te semminél semmibb parány,
Kis bugyborék a lét sarán,
Te percznyi árny, féregfalat:
Te mit csinálsz itt, Gondolat?»»

— Ej! Bámulom nagyságtokat! —

«Még gunyolódnál? Ismerünk!
Kényes legénynek mondanak.
Te állitod, hogy az anyag
Fensőbb valód rossz kérge csak.
No állj ki hát s mérkőzz velünk
Erőben és hatásban,
Például a futásban!
Lássuk, ha tetszik: percz alatt
Messzebb, tovább melyik szalad?»

— Legyen! De aztán megjegyezd
S használd a leczkét! Gőz, te kezdd! —

S a Gőz iramlik. Fujva, bőgve már
Egy percz alatt mértföldeket bejár.

Nyomába kél nagy könnyedén a Villany,
S egy percz alatt a föld sarkára illan.

A Gondolat — bevág a végtelenbe,
S fölszáll merészen percz alatt a Mennybe!

Abrányi Emil

Wernigk

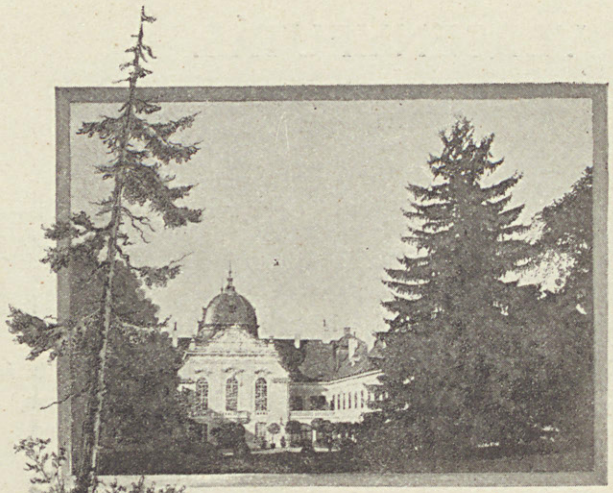

REGE

EGY TÜNDÉRKASTÉLYRÓL.

IRTA: SZIKLAY JÁNOS.

AHOVÁ mulatni járt a madársereg, szerelmes vadgalambpárok búgtak naphosszat a sűrűben rejtőzködve, a hol bársonyos cserjék alatt, selymes kákaszövedék közt bujkáltak a csergő ezüstös erek: a nagy-nagy rengetegben, mint a mesebeli ércz-erdőben egyszer csak útat nyitott egy vakmerő ember.

Csodálatos teremtés volt. Maga is valóságos mese. Szegény koldusképpen kezdte, rongyos ruhában, ajándéklevesen, nőtt hirtelen, mint a forró égalj őserdeinek iszalagja, mint az üstökös fénye; nőtt észben, hírben, gazdagságban. Egész ország emlegette, kegyét egy királynő pazarolta rá. Úgy járt, mint a szegény halász, a ki egy éjjel herczeg, király lett. Herczeg valósággal, kis király a maga dominiumán. De ő okosabb volt, mint az egyszeri halász, de meg hiú felesége sem volt, a ki bolondságra kapatta volna: megmaradt nagynak, gazdagnak. Ott a rengetegben épített fényes kastélyt, hová pihenni tért, ha káprázlatta a sok ragyogás, fárasztotta az ország gondja, megcsömörlött a hizelgéstől.

Mondják, hogy sok földönfutó ember vagyonán gazdagodott meg. Azoknak csak puszta földjük volt, neki meg sok esze, melyet nem hagyott parlagon. S ezzel az észszel odahúzta, mint a mágnes a vasat, a sok pusztát, melyekből paradicsomot teremtett. Mondják, hogy sok szegény emberré lett nyomorúlt megátkozta. Ne érjen túl a földje, jószága a sírjánál.

Nem is volt fiörököse. Idegenre szállt a kastály a vásáron.

*

Az idegen nagy gazda volt. Nem irigy, nem fukar, nem is préda. Élt fejedelmileg, de juttatott a munkás szegény embernek is eleget.

A rengeteg környéke világosodni kezdett. Nagy város nőtt a tövében; felmagasodtak palotákká az apró kunyhók. A hol a közjóért tenni kellett, onnan nem maradt el.

De mintha nem nyughattak volna a földben az átkozódó szegény lelkek: nem maradt fiú utána, a ki rajthagyta volna a kastélyon a maga nevét.

*

Csak egy ember az, a ki túlemelkedhetik egy országban minden köznapi lármán, a kinek lába nem érinti a salakot, szentelt a feje.

Azt mondta az ország: szebb helyet nem találhatunk, a hol kipihenje magát, a hol érző embernek érezhesse magát. Ne legyen többé idegen kézen a tündérkastély. Lesz méltó lakója is: egy tündéri szép, angyali jó asszony, az országnak világi angyala, jótékony tündére.

Megelevenedett a rengeteg, uj ragyogványnyal ékesedett meg a kastély: Dicsőség, jóság, szeretet áradt ki belőle.

Egy viharos éjszaka kidöntötte a legnagyobb törzset az erdőben, letépte koronáját, a legterebélyesebb, legszebb koronát.

Egy szomorú éjjel letépte a tündérasszony kertjének legszebb virágát; az egész ország gyönyörűségét, reményét. Az egyetlen fiörököst!

Azóta szomoruan jár a tündérasszony a sötét lombok között, minden halom annak a daliának sirját, minden virág halotti koszorúját juttatja eszébe.

— —

A párkák ott a túlvilágon elvághatták volna már egészen azt a fonalat. Nemesebbet, derekabbat nem vághatott le vasuk. Nemesebb szivet nem üthettek át, mint ennek a szenvedő anyának a szivét.

Emberek, vidám, éneklő emberek, ha vasárnaponkint zöld galyat téptek abban az erdőben kalapotokra, emlékezzetek meg a földi élet mulandóságáról, mely lehull mint a lomb. Oda vetődik a sors lába alá s az keresztülgázol rajta kegyetlenül.

De a mi jót tettünk, megmarad véges-végig, mint az örök életü levegő, melyen keresztül változatlan fénynyel ragyog le a nap a virágos sírokra.

Szikla János

GYÖNGYÖK SHAKESPEAREBŐL.

SZABADON FORDITVA SZÜRY DÉNESTŐL.

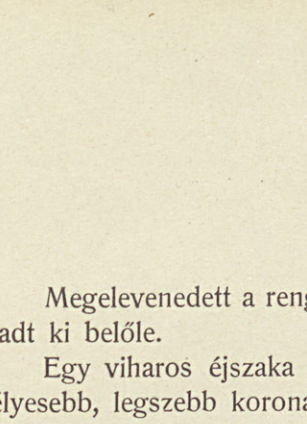

Önmagunk által nem érzett bánatot tudunk vigasztalni tanácscsal.

*

A rongyos ruha alól kikandikál a kis hiba is; mindent föd a díszruha és a hosszú felöltő.

A lanyhuló szeretet erőltetett formákba öltözik; az igaz ragaszkodás nem ismer formaságokat.

*

A szerencsével rossz lábra került nagyság az emberekkel is biztosan arra kerül.

*

Az egyik ember nagynak születik, a másik nagygyá lesz, a harmadikat megteszik azzá.

*

Az pompás hóbort a világtól, hogy mikor hátat fordít a szerencse, megteszi bűnbaknak a napot, a holdat, a csillagokat; mint ha csak szükségből lennénk silányak, vagy mennyei kényszer révén eszelősök.

*

A megtévedt nemes lélek tekintetet érdemel azért: ami volt. Kegyetlenség nyomni az elesettet.

Mióta az aljas hizelgést elnevezték udvariasságnak: megszünt a jó világ.

*

Becsületesnek lenni annyi, mint egynek lenni kihalászva tízezerből.

*

Kipróbált barátot köss a szívedhez aczél erejével.

*

Koldus, a ki csak a saját értékét ismeri.

*

Lassan nyílik az illatos virág, gyorsan burjánzik a gyom.

*

Az idő koldus-tarisznyát visel a hátán, melybe a feledésnek szánt alamizsnát teszi el. A hálátlanságok duzzadt szörny-batyuja az; a benne lévő falatok még a múltnak jótettei, a melyeket ép oly habzsolva nyelnek el s ép oly sietve bocsátnak feledésbe, mint a mily rögtönösen született meg a jótett.

Szüry Dénes

AZ ISTEN HÁZAI.

Os székesegyház íves csarnoka,
Felséges szobrok s festmények soka,
Nagy orgonából búgó tiszta hang,
Hatalmas érczszavú harang,
Csúcsíves, színes ablakok,
Bibor- s aranyruhás papok, —
A fény, a pompa szinte elvakít. . . .
Ha ilyent láttam, azt rebegtem
Rajongó szívvel, ihletetten:
Az Isten itt lakik!

Kicsiny kápolna lombok rejtekén,
A ki belé jár s papja is — szegény.
Néhány naiv kép csüng meszelt falán,
Egy-két forint a *műbecse* talán;
De a szegénynek, aki hisz,
Csodatevő e vézna dísz.
Ah, írt lel itt sok földi gyötrelem! . . .
Ha ilyent láttam, azt susogtam
Könnyezve, mélyen meghatottan:
Az Istent itt lelem!

S hol templomot még senki sem rakott,
Látván derűt s látván borúlatot,
Szelíd, vagy szörnyű ős természetet,
Nagy alkotást, tudást, művészetet,
Fenn szárnyaló eszmény-vívást,
Szeretetet, irgalmazást,
Nagylelkű embert, jót, nemes szívűt —
Templom híján is egyre vallom
S himnusz gyanánt világgá dallom:
Van Isten — mindenütt!

Kormas Andorh

A VIRÁGOKRÓL.

IRTA: BUBICS ZSIGMOND.

SZERETEM a virágot, különösen azt, mely a magas hegyek tiszta és üde légkörében terem; fenn a magasban, hova fel nem ér a gyári kémények füstje, az országút pora, hol a napsugárt közelebbről érzik és melege jótékonyan fakasztja életre az elhullott magot. Hiszen szép a rét virága is a maga egyszerűségében, szépek a kertekben és melegítő házakban termelt virágok is, de a maga egyszerű, hogy úgy mondjam, naiv szépségében mindezeket felülmúlja a havasok flórája. Ezekre legjobban illik az Üdvözítőnek a virágokról szóló hasonlata, mely szerint azok növekednek, bár nem munkálkodnak és nem fonnak s mégis szebben vannak felöltöztetve mint a hatalmas Salamon király volt minden dicsőségében.

Mert ott lenn a völgy ölén, a termékeny réteken, a kertekben és melegítő házakban az emberi elme és kéz segít a tenyészetnek, hogy a növény mostoha időben is megteremjen, míg ott fenn a magasban nincs semmi mesterkéltség, ott úgy terem a virág a mint azt Isten hatalmas keze megalkotá.

S ha gondosan megfigyeljük e virágokat, mindenikben egy valóságos kis világot látunk, mely bölcs összetételében Isten mindenhatóságának egy egy csodája. És minő szépek alakjaik! hasonlítanak a mi rózsáinkhoz, szegfűinkhez, ibolyáinkhoz, nefelejtseinkhez, s talán ezért is mondják a tudósok, hogy a havasi virágokat teremtette Isten legelőször s a többi virágok ezekből származnak. Jótékonyak is e virágok, mert nagyobb részök hatásos gyógyszert szolgáltat. De legszebb díszök színeik. Az egyik piros mint a bibor, ilyen a havasi szegfű, a másik rózsaszínű, ilyen a rhododendron ferrugineum és hirsutum, a dianthus silvestris és a linnea borealis; ismét másik kék mint a tiszta felhőtlen ég, ilyenek a gentiánák különféle fajai, a myosotis nana, a centaurea montana; másik szép aranysárga, ilyen az arnica glacialis, a geum montanum; mások ismét fehérek mint a frissen esett hó, ilyenek a sziklák közt virító havasi gyopár, a havasi rózsának egyik fehér faja, az erdei nefelejts, a dianthus monopessulanus, a ranunculus glacialis és a kőrontó virág — saxifraga caesia.

Bubics püspök rajza.

És én ez utóbbi tulajdonságáért is szeretem, mert hasonlít általa az emberi lélekhez, nem úgy, a milyenné azt a hűtlenség, álnokság, hamisság, képmutatás és a gonoszság különféle fajtái teszik, hanem úgy a mint azt Isten eredetileg megteremté. Mert valamint a havasi virághoz nem hat fel semmi, a mi tisztátalan, azonképen kellene, hogy az emberi lélekhez se férkőzzék közel semmi, a mi azt megfertőztethetné,

BUBICS PÜSPÖK RAJZA.

se szenvedély, se vágy olyan, mely megfoszthatná a maga szende ártatlanságától. Az alpesi virágot Isten oly magasra helyezte, hogy ember keze se érje el egykönnyen, ilyennek kell lennie a léleknek is, oly magasan állónak, hogy a bűnnek még a gondolata se hasson fel hozzá.

Alpesi virágot szedni nem könnyű, sőt veszélyes. Sastekintetű szemekre, aczélizmú lábakra, biztos kézre van szükség, hogy azt meglássuk s elérjük. Némelyik éppenséggel alig elérhető magasságokban, meredek sziklafalak hasadékaiban terem; igy a havasok dísze az ötlevelű tövisnélküli havasi rózsa és fehér válfaja, mely igen ritka, a ranunculus glacialis, Graubünden, Wallis, Tirol és Pinzgau hegyeiben; ugyanott a linnea borealis, kis harangalakú virág, melynek törzsét és leveleit örök hó fedi, de virágai kibujnak a hó alól és a nap rózsásra festi őket; ez a virág is ritka és nehezen szedhető. Szintén jelentékeny magasságokban virítanak az aster alpinus, a veronica saxatilis, a dúsvirágú linaria, az anemone alpina és narcissiflora. Ifjú koromban, midőn a fentemlített testi tulajdonságok megvoltak bennem, félelem és rettegés nélkül jártam e szép virágok után, szedtem is valamennyit és annyira megkedveltem őket, hogy szabad óráimban e virágok festésével foglalkoztam. Kedves emlékeim is maradtak mindig és szebbet ma sem ismerek az Alpesek flórájánál.

E könyv egy szép és nemes eszmének a szüleménye, szép és nemes a czél is, melynek javára, szolgálatára készül. Ime kedvenczeim kettejének képével áldozok e czélnak és zengem a havasok virágának dicséretét.

Bubics Zsigmond
kassai püspök.

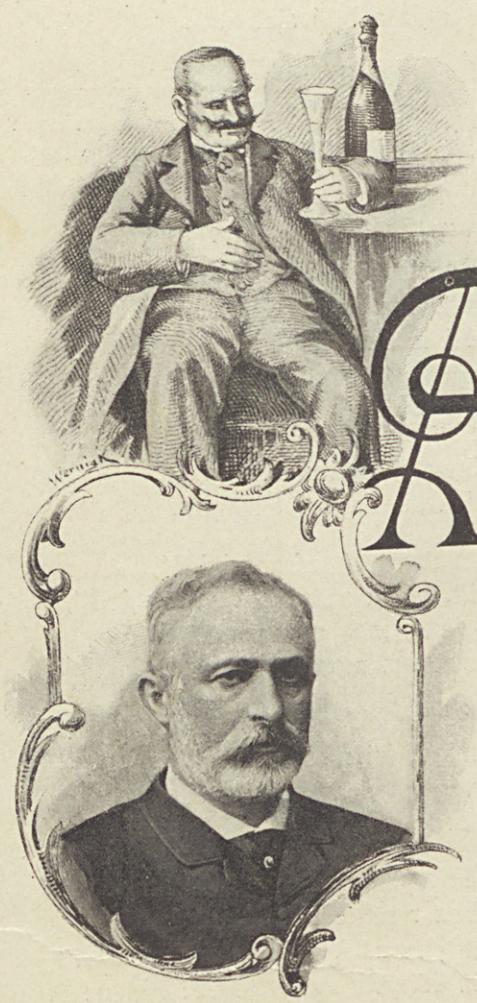

AZ UTOLSÓ CSEPP.

Az élvek italát
Idd addig a meddig;
De soh'se ürítsd ki
Az utolsó cseppig.
Vágyadban, erődben
Magad' el ne bízd:
Az utolsó csepptől
Elveszted az ízt.

Temérdek.

A RÉGI KÖNYV.

SZEGÉNY anyának egy kis könyve van,
Lapozgat benne únos-untalan,
Kopott, elsárgult lapja és kötése,
Nem dobja el, — el nem dobhatja még se!

Késő vénsége oly magányos, árva.
Minden reménye rideg sírba zárva,
Férj, gyermek és rokon elköltözött;
Egymaga van emlékei között.

De nem . . . nincs oly egészen egyedül,
A kis könyv véle van! . . . El-elmerül
A megfakult lapok fölébe dőlve,
Pedig nem olvas egy betűt belőle.

Apró nyomás, kopott papir nagyon,
Könyes szemét, mit a kor súlya nyom,
Olvasni hasztalan erőlteti.
Más irás int a kis könyvből neki.

. . . Az első lap kis, száraz nefelejtse
Ott van, hogy ifjúság emlékét rejtse.
. . . A második s a harmadik lapot
Két rozmaring, mit mint jegyes kapott.

A negyedik s a többi lap sorát
Fátyoldarab diszíti . . . Még odább
Az első gyermek aranyhajzatából
Egy fürt, körötte temetői fátyol.

Megint egy hajfürt, barna kis gyerek
Viselte . . . Nézi s úgy elkesereg.
«Zoltán fiam! . . . édes egyetlenem,
Hogy téged el kellett veszitenem . . .»

Aztán jön egy levélnek töredéke;
A férje irta; évek messzesége
Van e fakult lap s a jelen között,
Irója messze, messze költözött.

A diadalmas évek kelte rajt'.
Ezernyolczszáznegyvennyolcz! . . . felsóhajt,
S előtte áll a végső út, a melyre
Férjét kisérte szívtépő keserve. . . .

. . . A sárga lap kezében reszket, reszket.
Redős kezével halkan vet keresztet.
S imát mond . . . oh! . . . e szörnyű gondolat,
Honvéd-attila a bitó alatt! . . .

. . . S fordit tovább; egy-két száraz fűszál,
Ott nőtt a vesztőhely lábainál,
. . . Aztán jön egy sötét repkénylevél,
A melynek törzse drága siron él.

. . . Babérlomb végül ama koszorúból,
A mely a vértanúk hamvának hódol,
Mit érczszobrukra egy nemzet rakott,
Hisz néki is babért áldoznak ott! . . .

Nincs több a könyvben. Végiglevelezte.
S aztán redős kezével újra kezdte,
Kisírt, öreg szemével betekint
S elnézi a kis hajfürtöt megint.

A kis hajfürtöt, a száraz virágot,
A fűszált, mit a szörnyű helyen vágott,
A nefelejtset, meg a rozmaringot,
Mely egykor a menyasszony keblén ringott.

Szegény öregnek ez az imádsága,
Elnézi mind, mi néki kedves, drága;
S mig végigsírja, végigszenvedi,
Az emlék könyje — enyhülés neki. . . .

. . . Csak a mikor a végső laphoz ér,
A kezében reszket az a szent babér,
Mint hogyha néki, néki mondaná fenn —
Becsukja könyvét ezt rebegve: Ámen!

Váradi Antal

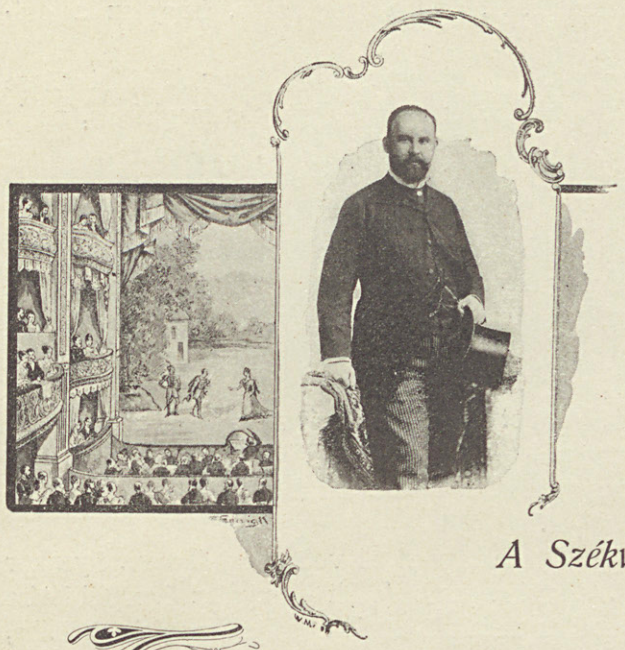

A SZERZŐ FELESÉGE.

IRTA: BERCZIK ÁRPÁD.

A Székvárosi Ujság tek. színbirálójának

Budapest.

TISZTELT URAM!

Én a tegnapi sikerrel — igenis — (aláhúzom kétszer) *sikerrel* előadott tragédia szerzőnéje vagyok, illetve a szerző felesége s mint ilyen, bár ismeretlenül, de a legnagyobb fájdalommal fordulok önhöz!

Uram, milyen ébredést köszönhetünk úgy önnek, mint néhány társának . . .

A tegnapi előadás után, melyen férjemet minden felvonás végén 3—4-szer hívták ki, a legédesb álomban ringatóztam egész éjjel. Szebbnél szebb kritikákkal álmodtam . . . «Karády Alfréd, irodalmunk egyik büszkesége ma teljes — sőt fényes sikert aratott.» Ezt olvastam az egyik ujságban, a másikban: «Ma este ünnepet ült a magyar színirodalom. Karády Alfréd geniális drámaírónk . . . stb. . . . stb. . . .» Ilyen szövegü kritikákkal játszadozott pihenő képzeletem.

Reggel már hét órakor elküldtem a dohánytözsdébe az összes lapokért . . . Férjem még gyanútlanul szunyókált és arczának békés, mosolygó kifejezéséről itélve, tán szintén bűbájos kritikákkal álmadozott. Reggeli zenével akartam felkölteni, a legszebb kritikát olvasva fel neki . . .

Előveszek egy lapot . . . bele nézek . . . Ó ég! ébren vagyok-e? Kicsi híjja, hogy el nem ájulok. Válogatott gorombaságok. «Végkimerültségben szenvedő, mesterkélt tákolmány, lelketlen üresség . . .»

Tovább nem olvashatok! Hadd látom a másikat. Ez is . . . ez is . . . Nem gorombáskodik, hanem fitymál és lenéz. Az a hang — az a hang, a hogy szegény Alfrédot leczkézteti! Az a fönség, melylyel kritikai hatalmának olympusából kikaczagja! «Ötször húzták fel a függönyt, ötször bocsátották le. Ez alatt tán történt is valami a szinpadon. De hogy mi, az senkit sem érdekelt. Hanem a felvonásközök mulatságosak voltak.»

Ilyen kritikával nem költhetem föl Alfrédot.

Talán a harmadik igazságosabb lesz, hiszen a közönség érdeklődött és figyelt . . . fel is melegedett . . . többször meg volt hatva . . . szinházból kijövet pedig meglestük több csoport véleményét. Egyikben azt mondták: «nem azért járok szinházba, hogy sírjak, de ezt a tragédiát még egyszer meg tudnám nézni» . . . Egy másik hang: «Vilmáékat elküldjük, hadd nézzék meg ők is».

Mikor a publikum, a fizető publikum igy nyilatkozik, annak csak lehet valami oka. Megengedem, hogy Alfréd tragédiája nem remekmű, de hol teremnek manapság azok a remekművek? Shakespeare régóta meghalt és nem támadhat fel minden première-re — de még Molière sem. S ha fel is támadnának, mint magyar írók, ki tudja, hogy bánnának el velök! Lássuk hát a «*Keleti Hiradót!*» Ennek a kritikája komolyabb és tárgyilagosabb szokott lenni . . .

Minő csalódás! . . . Az eddigiek lerántották Alfrédot, ez agyonteóriázza. Okoskodik . . . okoskodik s a vége az, hogy a darab megbukott. De uram! hát nem volt ön a szinházban, nem vette észre, hogy a közönségnek a darab tetszett? Mért hallgatja el ezt a tagadhatatlan tényt?

Ám végezze el elméleti s esztetikai szempontokból, de tudassa olvasóival azt, a mi megtörtént . . . a mi faktum . . . a mit öntől méltán elvárhatnak. Irja meg, hogy ez a darab nem felel meg a szabályoknak, hiányzik belőle a logika . . . írjon akármit . . . de írja meg azt is, hogy ez a logikátlan és rossz tragédia *tetszett* . . .

A többi lapot már meg se néztem . . . Fel akartam kelni nesztelenül, hogy Alfrédot föl se keltsem . . . hadd aludjék tovább háborítlanul . . . a hirlapokat meg eldugom s megkérem, ne is olvassa el . . . Egy tekintetet vetek hátra és . . .

— Úgy-e, megint lerántottak? kérdez ő mosolyogva.

— Hát te . . . te már nem alszol? . . .

— Csak színleltem az alvást, hogy megfigyeljelek. Eleget tudok! Jóslatom beteljesült. Látod, minek is unszoltál! Jobb lett volna azt a darabot meg sem írni . . . de a ruha . . . az új ruha csábított el téged . . . Most bezzeg nem kapsz új ruhát, mert azt csak arra az esetre igértem, ha a darab beüt.

Ha Alfréd komolyan értette volna szavait, fájtak, nagyon fájtak volna . . . de ő csak enyelgett . . . tréfálkozott. Erős lélek az én Alfrédom, az igazságtalanságot és méltatlanságot nyugodtan tűri . . . Pedig mennyi szép reményünk hiusúlt meg a mai nappal!

Ő már nem akart többé darabírással foglalkozni a keserű tapasztalatok után . . . de én bele vittem. A felelősség engem terhel s érzem is teljes súlyát.

Kilencz hónapja annak . . . Ebédnél ültünk . . . ő szokatlanul el volt gondolkozva. Ilyenkor nem háborgatom, mert tudom, hogy tervel — alkot. Kis Károlyunk (a kit — nyolcz éves fiú létére már két szindarab írásán kaptunk rajta) nyugtalankodott az asztalnál, a miért kivittem a másik szobába, hogy apját ne háborgassa gondolkodásában.

Visszajövetkor észreveszem, hogy Alfréd hozzá se nyúlt az ételhez.

Figyelmeztetném, hogy karmonádli áll előtte lencsével, kedvencz ételei, de ő felugrik: «Ilus, Ilus, milyen eszme! milyen tragédia!»

Lassankint magához tért, le is ült, de igen keveset evett, hanem a helyett elmondta az egész vázlatot. Hirtelen jutott eszébe s az ilyen ihlet-szüleményekből keletkeznek a legjobb darabok . . .

— Írd meg, édes, írd meg! Előérzetem súgja, kitünő szindarab lesz belőle!

— És ha kitünő lesz is — bizonyos-e, hogy sikerül? Egy hibás szereposztás elronthat mindent. Vagy a senkitől sem függő körülmények . . . Utolsó darabomat eltemette az influenza . . . S végül az, a mi leginkább kedvünket szegheti . . .

— Az igazságtalan kritikák?

— Az igazságtalanság nem bánt, de a gorombaság elveszi kedvemet. Megírjuk a darabot, ezer öröm és aggodalom közt! Javát adjuk annak, a mire képesek vagyunk s esetleg mi vár reánk? — A pellengér!

— A pellengér? Ne légy érzékeny! A nyilvánosság embere legyen elkészülve, hogy . . .

— Hogy úgy írjanak róla, mint egy gonosztevőről? Istenem, Istenem, hisz mi nem lopunk kávéskanalakat, sem ki nem raboljuk felebarátainkat — csak éppen rossz darabokat írunk, ha jókat nem tudunk írni. De akarni — mindig jókat akarunk írni. Mégis úgy beszél velünk a kritika egy része . . .

Alfréd hangja reszketett, megragadta kezemet és mély megindúltsággal kiáltott fel:

— Nehéz feladat magyar drámaírónak lenni a XIX. század utolsó felében!

— Azért mégis csak írni kell! iparkodtam én lelkesíteni, írni . . . írni . . . a kinek az ég hivatást adott . . .

Alfréd sötéten, révedezve nézett maga elé és fojtott hangon szólt:

— Igenis írjon . . . a kit a végzet mostoha keze erre az útra taszított. De én más is tudok lenni, mint magyar drámaíró. Intézetemben körmölgetek napestig . . .

— Ambicziód ezzel beérheti?

— Talán nem . . . de nyilt homlokkal jelenhetek meg a becsületes emberek között . . . Nem vagyok kitaszított pária! . . . Ilon! Ilon! ha ismernéd egy magyar drámaíró sorsát az előadás utáni nap, mikor a goromba kritikák közkézen forognak s a főváros összes kávéházaiban ezren meg ezren olvassák szánalommal vagy gyönyörűséggel! S az asztal-szomszéd így szól az asztal-szomszédhoz: «Ezt ugyan leteremtették» . . . A szerzőnek pedig kell . . . igenis kell az nap kimenni az utczára, nem zárkózhatik el a szobájában. Kimenetele egy Kalvária! . . . A ki teheti, elkerüli messziről. Hogy is ne? A helyzet kellemetlen . . . Gratulálni annak, a kit a kritika ilyen gorombán ledorongol,

nem lehet, kondoleálni pedig nem illik. Legjobb tehát az eltünés. De vannak rövidlátók s a lerántott író szemben találja magát egy rövidlátó ismerőssel. Milyen zavarba jön a szegény ismerős, hogy makog, hogy néz körül: nem látta-e meg senki ebben a kompromittáló társaságban? Rösteli, hogy testu van veled és önözni kezd. A kivel így gorombáskodnak s a ki azt kénytelen elnyelni, azzal nem lehet az ember testu. Aztán egy-két általánosság: «Jól van? Az idő csunya! Sietek, pá!» S ez a fajta még a legkellemesb, mert diszkrét módon siklott át a nehézségeken, szóba se hozva a «fátumot.» Vannak azonban jólelkü barátok, a kik kötelességüknek tartják ilyenkor a szegény lecsepült szerzőt megvígasztalni. Nem voltak ugyan az előadáson, de olvasták a lapokat! «Ne törődjél velök, barátom, majd írsz jobbat is . . .» Félénk hangon ellenveted, hogy hiszen nem hasaltál el . . . Barátod elfojt egy mosolyt, úgy tesz, mintha hitelt is adna neked . . . «Persze, hogy nem buktál el, de azok az ujságok nem tisztelnek senkit.» S mialatt ezt mondja, igaz részvéttel, mély szánalommal tekint reád, a társadalom eltévelyedett tagjára, ki minden erkölcsi törvényről megfeledkezve, rossz darabot mertél írni. Elnémulsz, belátva, hogy önvédelemre gondolni sem lehet. Akármit hoznál fel, senki se hisz a gonosztevőnek. Nem természetes-e, hogy ő gaztettét mentegetni iparkodik? Lesújtva haladsz tovább az utczán, figyelmedet nem kerüli el, hogy innen-onnan egy-egy kiváncsi, egy-egy gúnyos tekintet röpül feléd s te hallani véled a megjegyzéseket: milyen rossz lehet az a darab, hogy ennyire lerántották! Végre egy emberrel találkozol, a ki ott volt az előadáson. Szeretnéd megölelni . . . Ez látta az érdeklődést, tanúskodhatik a tetszés mellett . . . megmondhatja, hogy arra az elbánásra, a miben a kritikától részesültél, nem vagy érdemes . . . De ő hímez-hámoz . . . «Barátom! igazán azt se tudom, mit mondjak? Nekem az a te darabod . . . hm! . . . mintha tetszett volna . . . sőt tetszett is — talán! De én nem értek hozzá . . . nem vagyok kritikus!» Annál jobb! Elfogulatlan vagy! Valld be egyszerűen: élveztél-e vagy sem? Megnéznéd azt a darabot még egyszer, ajánlanád jó lélekkel barátodnak, ismerősödnek, hogy megnézze? «Ajánltam volna . . . de a kritikák . . .» Hát nincs önálló véleményed? «Én nem vagyok szakember!»

— De a jövő, édes Alfréd, a kritikákat elfelejtik holnapután ig!

S a darabodat leveszik a játékrendről, mert — lerántották. Ne bizgass, Iluskám, hogy megint írjak. Ládd-e, három év óta csendes, rendes életet élek! Adómat pontosan lefizetem és fölemelt fővel jelenhetek meg a társadalomban, mert nem bélyegeztek meg. Múlt vétkeimet elfelejtette a világ s én rehabilitáltnak érezhetem magamat.

Még se tágítottam! Az asszonyi hiúság vagy a férjem iránti szeretet vezetett-e?

Keserűen bűnhödöm!

Bánatomon sem tudok másképp enyhíteni, minthogy bajomat elpanaszlom. Rajtunk már senki se segít, de talán használtam másoknak — drámaíró felebarátainknak, a kiknek darabjait majd ezentúl adják elő.

Kritikát kérünk, uraim — nem lecsepüléseket. Mikor írnak, gondoljanak a szerző feleségére.

Karády Ilka.

*

Karády Ilka urhölgy ő nagyságának.

Mélyen tisztelt nagyságos asszony!

Sorai — ha tetszik — nagybecsü sorai rendkívül meghatottak. Az új ruhának elmaradása ugyan nem terheli kizárólag csak az én lelkiismeretemet, mindamellett bizonyos furdalástól nem tudok menekülni!

Igazsága van! Szabad rossz verseket, rossz regényt, rossz tankönyvet, rossz tudományos munkát írni . . . a sajtó mindegyik iránt elnéző. Csak két fajta emberrel gorombáskodik kiméletlenül: miniszterekkel és drámaírókkal.

Ma már belátom, hogy igazságtalan voltam. De hallgassa meg mentségemet! Vannak kritikusok, a kik csak jó pajtásaik darabjait dicsérik, vannak mások, a kik megkívánják, hogy a drámaíró grácziájukat keresse. Egy fajta kritikus szeret fölfedezni s a kit nem ő fedezett föl, azt — kivégzi. Ismerek olyan kritikust, a ki szellemeskedni szeret, mást, a ki olvasottságával és tudományosságával akar ragyogni. Ezeknek kisebb gondjuk is nagyobb a darabnál, azt nézik csak, hogy tárczaczikkök szellemes vagy tudákos legyen . . . Olyan is volt már a világon, a ki azt tartotta, hogy legkönnyebb válogatás nélkül mindent lerántani — ez imponál és félelmes.

Én nem tartozom egyik fajtához sem. Tudok dicsérni, elismerni, sőt szeretek is. Vigyázok magamra, hogy ne írjak senkiről sértő hangon. A tárgyilagosságot oly kelléknek tartom, mely nem

válik a kritikusnak se szégyenére. Gondolom, hogy az olvasó közönség nem csupán az én bölcs véleményemre kíváncsi, hanem a hatásra is, melyet a darab tett, a fogadásra, melyben részesült. Ennélfogva megfigyelem a ház hangulatát és — referálok róla.

És mégis! . . . fogja ön mondani!

Igen, mégis . . . mégis lerántottam!

De mikor veszettül éhes és iszonyúan fáradt voltam. Éjjel féltizenegykor négy-öt-hat tárcza-hasábot kénytelen voltam tele írni . . . Mert másnapra tárcza kell! . . .

Felhozattam a vacsorámat a szerkesztőségbe és félkézzel írtam, félkézzel vacsoráltam. Hiszi-e ön, hogy ilyen körülmények közt jól lehet vacsorálni, vagy jól lehet írni? Pedig, ha nem vacsoráltam meg jól, kedélyállapotom sötét és pesszimisztikus. S olyankor megnyomom a tollat!

Husz-huszonöt sort az est hatásáról a másnapi kiváncsiság kielégítésére, aztán másnap egy jól átaludt éj után pihent észszel egy higgadt kritika . . . ez volt a régi módi, a gőz és villany százada előtt!

Az új divat más.

Nemsokára a színi kritikákat éjfélkor külön lenyomatban fogják széthordani!

Hanem azért ne féljen, t. nagysád! Elverni valakin a port, az hatalmunkban áll — de agyonverni nem tudjuk azt, a mi életre való! A közönség sokszor cserben hagy minket s ön is megkaphatja még az új ruhát!

Kezeit csókolja

Narczisz Friczi.

*

Tekintetes Narczisz Frigyes úrnak.

Ötödik előadás — telt ház — férjem megrendelte az új ruhát.

Karádyné.

KIRÁLYFI A TUDÓSOK KÖZT.

EGYSZER egy királyfi
Mit gondol magába?
Betér egy nagy házba,
Tudomány házába,
Tudósok közé ül,
Hallgatja beszédük',
Figyelmes orczáját
Forditja feléjük.

Ámul a szent csarnok,
Az oszlop, a karzat,
Régi kor emléki
Újra feltámadnak.
Tudósok közt így ült
Hollós Mátyás hajdan,
Királyok sorában
Maig is páratlan.

A komoly tudósok
Mind külön királyok,
Tudomány országa
Van bizva reájok.
Igazság, törvény az,
A mit ők hirdetnek,
Alattvalók ottan
A büszke fejdelmek.

A tudós királyfi
Ezt igen jól látja,
Épen azért tér be
Tudomány házába,
Tudós országának
Maga is fejdelme,
Jobb otthont magának
Hiába keresne.

Nincs neki országa,
Nincsen koronája,
Tudósok közt mégis
Királyi szék várja.
Híre megy a csarnok
Mindenik zúgában:
Még ilyen királyfi
Sem járt a hazában.

Dénáry Géza

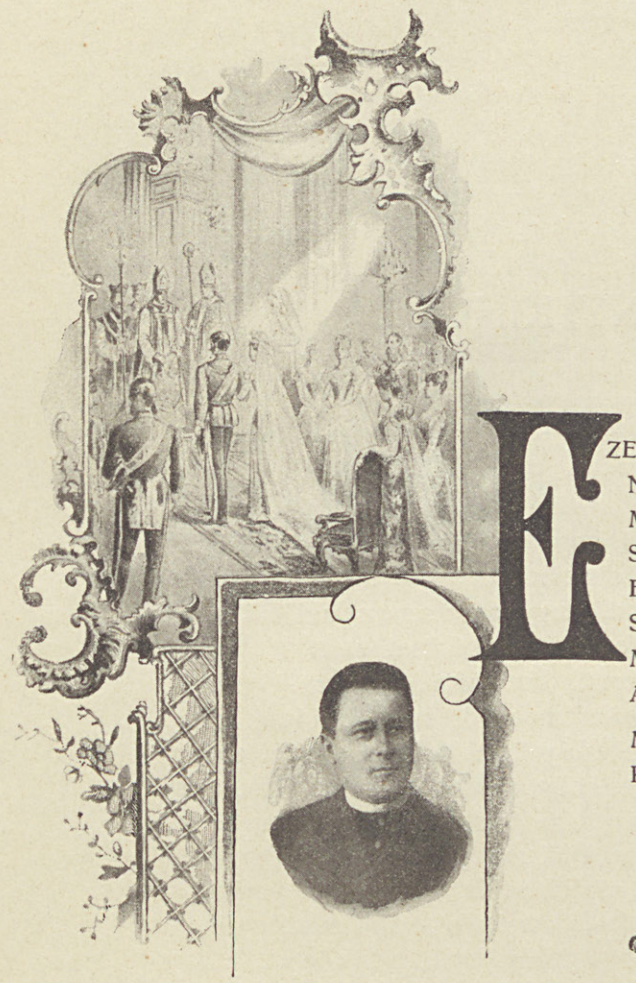

MÁJUS 18. 1881.

MIKOR SZ. ISTVÁN KORONÁJÁNAK ÖRÖKÖSE MENNYEGZŐJE ALKALMÁBÓL
A MAGYAR NEMZET HÓDOLATÁT FOGADTA.

EZERÉVES történetbe nézek,
Nagy multunknak járva térein;
Meg-megáll a lelkem egy egy jelnél
S elmerengek, Isten tudja min...
Elmerengek — s fölver az örömnek
Szívdobbantó országos zaja;
Mult és jelen összefoly egy perczre,
A jövőnek lebben fátyola — —

Minden érzés lakodalmi ének:
Király urfi üdvözöl a néped!

Elmerengek... Romot, dicsőséget
Szomjú lelkem kéjjel látogat;
Óh az édes szülőföldi táj, ha
Vihar verte, mégis szép marad.
Barna romot befutja a repkény,
Fájó szívre enyhet ád a hit,
S dőlt kövekhez erős hittel kötjük
Új remények aranyszálait.

Zöld repkényen suhog át az ének
Király urfi üdvözöl a néped!

Rám ragyog a fejedelmi homlok,
Melyre *Isten küldött* koronát;
S országlátó gondjai között a
Szűz liliom hava csillog át — —
Majd a hősök rettentőjét látom
Állni fényes győzelmeiben,
Míg hadbontó véres *szekerczéjén*
Imádságos két keze pihen — —

Szentek útján imádság az ének:
Király urfi üdvözöl a néped!

Visegrádnak, Ős-Budának képe
Dicsőséggel, fénynyel int felém;
Bűnboszúló diadalnak lángja
Tündököl a *nagy* király szemén — —
Majd a csöndes tudomány világán
Gyulladoz sok ifjú s agg kebel,
És a harczból jő az *igazságos*
S koszorúit rájok osztja el — —

Békén, harczban diadalmi ének:
Király urfi üdvözöl a néped!

Temetőkre visz a méla emlék:
Pártos éjben lidérczfény inog —
Vert király fut — Sajó vize véres —
S Mohács földjén nyilnak mély sirok...
Elfordulnék, nem hagy el a bánat!
Újabb gyásznak árnya hull reám...
— Ah virulj Te, viharálló fává,
Ifju sarj az ős tölgy oldalán!

Bajfelejtő, biztató az ének:
Király urfi üdvözöl a néped!

Tündöklő fény — bántó sötét árnyék:
Ember-élet, nép-történelem.
Nincs-e hát kéz, mely a boldogságnak
Rózsaszínét fesse képeden?..
S látom a *nőt;* — gyönge kis kezével
Megtörli az izzadt homlokot,
S egy egy rózsát nyujt a koszorúból
Mátka-díszül, melyet hordozott — —

S boldogságról zeng tovább az ének:
Király urfi üdvözöl a néped!

Kiss Károly dr. Béla

SZEGÉNY ASSZONY KINCSE.

IRTA: VADNAY KÁROLY.

ÁLDÁS a kézre, mely fát ültet, hogy az majd nyáron gyümölcsöt vagy árnyékot nyújtson a tikkadtaknak; még nagyobb áldás a kézre, mely templomot épít, hogy az a szomorkodókat megvigasztalja, a szenvedőket az élettel kibékítse!

Erkölcseiben a mi korunk bizonyára nem olyan jó, minőnek az eszményiség hívei óhajtanák; de nem is olyan rossz, minőnek a sötétlátás hirdeti. A mai világ kézzel-lábbal dolgozik ugyan a maga meggazdagodásán, s látva, hogy a kinek sok a pénze, akár hogy szerezte is, annak becse, kitüntetése és sok hízelgője is van: lelki békéjét sok ember készséggel áldozza föl anyagi haszonért. Városainkban a gyárak kéményei sokkal sűrűbbek és magasabbak, mint a templomok tornyai, — ez is igaz. De most is építnek házakat gyakran a felebaráti szeretet számára és egyházakat Isten dicsőségére. A mi fővárosunkban is mostanában, szemünk láttára készültek el a Nagy-Boldogasszony megújított kathedraleja a budai várban, a reformátusok temploma a várhegy tövében s a rég épülő bazilika a Lipótvárosban.

Akár kereszt, — egyszerű vagy kettős, — akár csillag, kakas vagy félhold ragyogjon az ormon: egyformán meghajolok az épület előtt, mely *templom*, mert mindenikben igaz Istent dícsérnek, mihelyt igaz szívből dicsérik. Lelkem mélyéből kívánom, hogy valamennyibe mentül több ember járjon, de mind tiszta hittel, mély vallásossággal, mert csak így kaphat szárnyat a lélek, hogy Istenéhez emelkedhessék. Ily szárny nélkül a templombajárás csupán puszta szokás, hiú magamutogatás vagy épen áldatlan képmutatás.

Boldogok a hívők!

Fiatal koromban ismertem egy kisváros nagyon szegény és nagyon öreg asszonyát, kit a sorsnak sok csapása sujtott s ki mégis elégülten élt, mert hívő lelkében erős gyökeret vert az Istenbe vetett bizodalom. Sokat nélkülözött, de nem a lelki világában; gyakran fázott, de nem belől a szívében.

Képe most is felvillan előttem, ha templomot építeni látok, vagy istentiszteletre menő öreg asszonyokat pillantok meg.

«Boris néni»-nek hívták a város szegényei s itt-ott jószívű úri asszonyok is, kikhez elaggva is bejárogatott, de nem kéregetni, hanem könnyű munkára.

Valaha neki is voltak jobb napjai, földi kilátásai; de bár élete munkában és imádságban telt el: a sors kemény volt hozzá. Férjét, a ki foltozó varga és nehéz természetű, zsörtölődő ember volt, korán veszítette el; keservesen táplált gyermekei, mihelyt felnőttek, szétmentek a világba s anyjukkal többé nem törődtek. A kis viskót és kertet el kellett adni, mielőtt e gyermekek fölcseperedtek. A jó asszony oly kopáran maradt mint a megszedett szőllő, de nem zúgolódott.

Történt, hogy néha valaki részvéttel sajnálkozott rajta:

— Bizony, bizony Boris néni is sok mindent elveszített ebben a szomorú életben.

Böhm Pál festménye.

ERDŐBEN.

— De nem vesztettem el mindent, — felelt rá nyugodtan. — Megmaradt, mit a világ minden aranyáért sem adnék oda: az én jó Istenembe vetett bizodalmam. Ha nehéz a szívem, megyek a templomba: leborúlok, imádkozom, zsoltárt énekelek, a lelkipásztor vigasztaló igéit hallgatom s aztán könnyűlt szívvel megyek haza.

Haza? Hisz igazában nem mehetett ő haza sehová. Nem volt otthona, csak egy-egy kis zsugolya a mások házában, a miért megszolgált, őrizve a gazda családjától nappalra elhagyott házat, vagy a gyermekeket; vagy künn a szőllő szilvását, hogy el ne lopják a gyümölcsöt; vagy az eszterhéj alatt fosztva babot, kukoriczát, tollat; vagy varrogatva zsákot. Szóval, a mi még telt tőle. Ezért aztán ellátták szűken élelemmel, hajlékkal, sőt módosabb asszonyok sötétszínű viseltes ruhával is, melyben röstelkedés nélkül jelenhetett meg Isten színe előtt, kezében az ócska imádságos könyvvel, szívében tiszta ájtattal.

Ezt az imádságos könyvet egy megfakúlt régi bőrtárczával együtt, nagy gonddal betakargatva, őrizgette ő mindig. Senki se tudta, hogy mint tartozik a két darab így együvé? Voltak, kik azt a tárczát, még feketébb korában, meg-megdagadni látták a bele rakott rézpénztől. Hanem az már régen volt! Akkor még Boris néne künn üldögélt a piaczon s nyáron gyümölcsöt, télen pereczet árulva, naponként félre birt tenni néhány rézkrajczárt. De most már nagyon hideg neki a tél s nagyon meleg a nyár, nem ülhet künn a piaczon reggeltől estig. Azóta ez az ócska tárcza nagyon meglapúlt.

Volt, a ki tréfásan emlegette előtte, hogy a rézpénz mind kigurúlt belőle.

— Ki bizony, — mondta rá Boris néni, — de jó az Isten, a ki még megtöltheti.

Általában meg tudott ő felelni mindenkinek, szeliden, a ki tréfálkozott s haragosan, a ki gorombán bánt vele.

De sohasem háborodott fel úgy, mint a mikor Tarjács Gábor uram, ez a felfuvalkodott, megtollasodott, kapzsi ember bevádolta a bíró előtt, hogy tolvaj módon gázolt a vagyonában. Éjjel ugyanis ellopták a Tarjács uram érett szilváját, s azt — a mint állítá — csak a Boris asszony útmutatására cselekedhették, mert ezt az öreg asszonyt este is ott látták a kert palánkjánál ólálkodni és a kihajló ág szilváit dézsmálgatni.

— Hát biz én bevallom, mert nem szoktam hazudni, — felelte Boris néni, — hogy egy kicsit hibáztam. Este, hazamenet, a kihajló ágnál megkóstoltam vagy két szem szilvát. De a többi — Isten a tanúbizonyságom — nem terheli a lelkemet. Azt valami gonosz suhanczok vihették el éjjel. A mi pedig azt a pár szemet illeti, azt én szívesen ledolgozom, ahogy csak birom.

— Kell is nekem a maga gyámoltalan munkája, förmedt rá a kevély ember. — Nem is két szem szilváról van itt szó. Kérjen, hát kaphat tőlem akár egy vékával. De azt tudja meg, hogy a mi az enyém, ahhoz az én tudtomon kívül ne nyúljon senki. Be kell az ilyen kóborló, semmiházi asszonyt zárni. Ezt akarom.

— Semmiházi! — fakadt ki a megkeserített öreg asszony. — Nos, ha ezalatt azt érti kigyelmed, hogy semmim sincs, házam sincs, abban igaza van. Volt, de el kellett adni. De a mások vaczkán is nyugodtabban tudok én aludni, mint Tarjács uram a maga czifra nyoszolyájában, mert nem bánt a lelkiismeret s tudom szívemből áldani az én jó Istenemet. Ingyen sem kellene nekem az ő nagy kőháza, ha úgy jutottam volna hozzá én is: uzsorával, szegény árvák kárára. S mit hánytorgatja nekem, hogy nincs házam, holott van! Igen is van! Sokkal nagyobb, mint az ő kőháza.

— Ugyan hol fekszik az a nagy ház? — kérdé csúfolkodólag Tarjács.

— Hát a kis piacz elején. A szent egyházat értem, a templomot. Igaz hogy nem csak az enyém, de az enyém is, és sokkal inkább az enyém, mint a Tarjács uramé, ki csak az ezüst gombos dolmányának mutogatásaért vagy szinből jár bele, mig én szegényes ruhámban igaz szívvel, az én jó Istenemért járok.

A biró nagyot mosolygott és nem itélte el a szegény öreg asszonyt. Sőt bámulta őt, hogy ilyen erélyesen megadta a fenhéjázó embernek, ki két szem szilváért nem röstelt bűnvádat emelni.

— Ez a védbeszéd — mondta a biró, — többet ér egy tanult ügyvédénél. A kit a harag igy fölhevít, annak igaza van. A felháborodás sokszor olyan tűkör, mely tiszta lelket mutat. A vádló nem lesz szegényebb azzal a két szem szilvával; nagyobb kárát ez asszony ellen nem tudja bizonyitani. Hisz ez, szegény, annyi erővel sem bir már, hogy egy nagyobb kosár gyümölcsöt a tizedik házhoz el tudna czipelni. Ekkép vádló és vádlott békén haza mehetnek.

A városban kinevették a kapzsi embert, ki el tudta volna viselni lelkén egy jó öreg asszony megbüntetését.

Akkor sem volt iránta részvét, midőn nehány év mulva a kapzsi embert tönkre tette a gazdagodás mohó vágya. Olyan vállalatokba fogott, melyekhez semmit sem értett s eladósodva bukott

meg. Mikor az utolsó darab szőllejét árverelték, vállára akasztotta a puskáját s a mint mondá: indult az erdőbe vadászni. Csakhogy vad helyett magát ejtette el. Borzadt a gondolattól, hogy szegénynek lássák ott, ahol a maga jó módjával annyit kérkedett. Világgá sem akart menni, mert általában nem tudott szegény ember lenni.

Boris néni is akkortájban húnyta le örökre két szemét, mely — a mig élt — sokszor tele volt könnyel, de olyannal, melynek érzékeny fátyolán át meg tudta találni az — eget.

Az öreg asszony halálakor derült ki aztán az a titok, hogy mért és mint lapult meg az ő kopott nagy tárczája s mért tartogatta ő azt olyan gondosan az imádságos könyve mellett? Rézpénzt csakugyan nem találtak benne egy árva fillért sem. Az, ahogy a tréfálkozók mondogatták, mind kigurult az ócska tárczából. De nem mentek veszendőbe, hanem Isten dicsőségére vékony, de értékes papirdarabbá váltak.

A tárczában — nagy csodálkozásra — egy tisztán megőrzött ötven forintos bankjegyet találtak, gondosan betakargatva, s mellette egy sárgás papirdarabot, melyre nagy ákombákom betűkkel ez volt irva: «Az én jó Istenem megengedte érnem az örömet, hogy sok esztendő nélkülözései közepett összekupurgathattam valamit. Sokszor estem kisértésbe, hogy hozzá nyuljak s elköltsem magamra. Lett volna mire! De föltett szándékom ereje mindig legyőzte a kisértést. Gyermekeimről azt sem tudom: élnek-e még? Rájok tehát ezt az öreg bankót nem hagyhatom. Hagyom tehát szívem háladatosságával arra a templomra, melyet akár ebben a városban, akár a szomszéd falukban az én felekezetembeli hívők adakozásból fognak, a halálom utáni legközelebbi időben, épiteni. Tartozom ezzel az én jó Istenemnek, mert minden nehéz bajomban a templom volt az én vigasztalásom, szenvedéseimnek igazi gyógyitó kútforrása. Hála és dicsőség a Mindenható Uristennek!»

Könnyezve olvasták e végrendeletet és tisztelettel néztek a fakó bőrtárczára is, melyben a szegény öreg asszony rejtegette, őrizte *kincsét.*

A hit ereje tette azt igazi kincscsé, az a hit, melyet sok nyughatatlan életű dúsgazdag és hatalmas ember bizvást irigyelhet ettől a nagyon öreg és nagyon szegény asszonytól.

Valór, benső örömünkre szolgálhat e sivár
korszakban, ha tapasztaljuk, hogy a Kegyelet
a legszélesebb körökben él nemcsak, de hatásos,
áldásos működést is kifejteni képes.

Vécsey Sándor báró

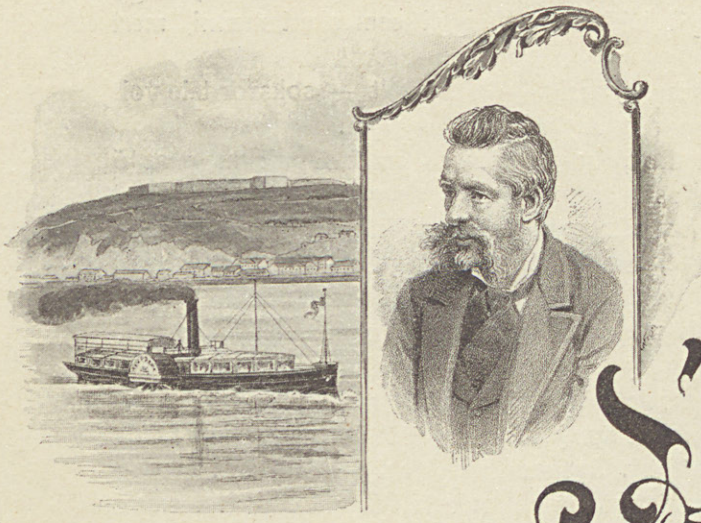

HAJÓN.

"Lök a hajófödélen,
Száll a füst, zúg a kerék.
Haladunk vígan, serényen.
Fut mögöttem a vidék.

Ringatózom e csalképen
A keringő táj felett.
Hogy sietnek szembe vélem,
S tünnek el fák, ligetek.

Igy foly egybe mult, jövendő;
És a lelkem révedez:
Idő, idő, örök idő —
Nem-e a te képed ez?

Hátha nem is az idő múl,
Ez csak úgy tetszik nekünk.
Örök a lét innen és túl;
Elmuló csak életünk.

Hátha csak látásunk téved?
Az idő áll, mint a nap,
S csak a hátán bolyg az élet,
Fölszinén a sugarak?

Hátha az a mulandóság,
Mit mi annak képzelünk,
A valódi állandóság?
S csak a lét játszik velünk?

Hátha úgy van, hátha úgy van...
Az idő is, mint a part,
Változik, de mozdulatlan...
Mi megyünk csak, ő marad?...

A JÓ FIÚ.

IRTA: HERCZEG FERENCZ.

Az NYILÓ galagonya- és kökénybokroktól olyan fehér volt a domblejtő, mint a tavaszi vihartól tajtékzó tenger. A kis város végén a fehér özönvíz, mely elöntötte az egész vidéket, zátonyra talált és hatalmasan felágaskodó hullámokkal ostromolta, óriási kavargó tölcsérrel körülfolyta a Torontálné kis kerti lakát. A nyíló mandulafák és baraczkfák, a körtefák és a bodzafabokrok virágzó förgetege kidagadt a kertkerítés fölött, odabenn pedig elöntötte az utakat, csipkés hullámai körülözönlötték a házat és körülnyaldosták az alacsony tetőt. Olyan volt, mintha a tavasz kiáradt volna medréből és el akarná nyelni az egész világot.

A hegyi úton állottunk, a kőkereszt alatt, a hol hajdanában Török Ábrist, Bercsényi hadnagyát, lováról leütötték a labanczok.

A tavaszi nap édesen sütött az arczunkba, a kis városból pedig békés vasárnapi harangszó hallatszott. Nekem úgy rémlett, mintha minden egyes harangkongás hosszú uszályú, fehér fantom képében, hulló csillag módjára, lassú ívben végigszántaná a napfényes égboltozatot.

A harangszó eszünkbe juttatta a régi diák-misét, mely elől megmegszöktünk, ha vasárnap reggel itt gomboztunk a Török Ábris keresztjének rücskös talpán, Sándor czimborám meg én. Egymásra vihogtunk diákos jókedvünkben, aztán egyszerre szörnyen ostobának találtuk, hogy egyszerre, csak úgy tegnapról mára, szakállas, meglett emberekké lettek a gombozó diákok. Talán csak megálmodtuk, a mi azóta történt... Az egyetem, a hivatal, az öregedés és a kopás: semmi sem igaz belőle. Kis diákok vagyunk megint, nem játszunk többet férfiasdit, megint a mi titkos tolvaj nyelvünkön beszélünk. Senki sem érti, ha megfordítva ejtjük ki a szavakat.

— Rámasz gyav!

— Rökö!

Talán még hajba is kaptunk volna és meghempergettük volna egymást a gyöpön, ha meg nem szólal a kerítés mögött egy csengő hang.

— Ügyvéd úr! Kérem szépen!

A virágzó bokrok közt, mint a najád a tajtékzó habokból, egy csinos, sötét leányarcz bukkant föl.

— Ügyvéd úr!

Ez Sándornak szólt . . .

— A nénike kéreti, ha ráérne egy pillanatig . . .

— A Torontálné kis unokája, mondta a czimborám.

A mint a ház felé menve, sarkon követtük a mosolygó kis leányt, titokban meg-megtaszigáltuk egymást, mint hajdanában, diákkorunkban, ha az erdész Sárija billegtette előttünk hetykejárású, formás lábacskáit, a gimnázium előtti járópadlón.

Az öreg Torontálné ott ült a kertilak üvegfolyosóján. Galambősz, rózsásarczú, szelid szemű, édes megadással mosolygó öreg asszonyka volt. Húsz esztendő óta várta a halálát, mert szívbeteg volt, de az ilyen megrepedt üveg néha tovább tart az ép üvegnél. Soha sem láttam még szemtűl szembe, de jól ismertem az egész pereputtyát, valamint ő is az enyémet.

— A barátja is meghallgathatja, a mit akarok, — szólt az öreg asszony. — Egy kis változást szeretnék tenni a végrendeletemen . . .

— Már megint? — mondta Sándor.

A szoba ajtaja nyitva volt és a szemben levő falon egy képet láttam. Arczkép volt, egy pelyhes ajkú, tizennyolcz esztendős gyerek képe, a ki bakaezredesi egyenruhát viselt.

Az öreg asszony tehát meg akarta változtatni a végrendeletét.

— Úgy gondoltam, jó lesz, ha ezt a kis gyümölcsöst is a Janikának testálom . . .

Sándor komolyan csóválta meg a fejét.

— Ejnye, — hiszen a házát is rátestálta!

— Azt is, — mondta Torontálné szelid mosolylyal.

— És a földjét is?

— Azt is . . .

— De hiszen nemrégiben még úgy beszéltük meg, hogy legalább a gyümölcsös a nagyobbiké legyen, Ákosé?

— Most mégis úgy gondolom, hogy jobb lesz, ha Janikának hagyom . . .

Szelíd, zavart mosolylyal mondta, de a mosolya alól kiéreztem aczélkemény makacsságát. Sándornak láthatólag sehogy sem tetszett ez a dolog és kapaczitálni akarta Torontálnét.

— Ákos fiának tehát nem hagy semmit?

— Ákos elég jól birja magát . . .

— Janika is jól birja magát. Legényember és ezredesi fizetést kap . . .

— De hátha valami baja esik? Hátha később rosszra fordul a sora?

— Ákossal is megeshetik . . .

— Óh, Ákos, majd csak segít magán valahogyan . . .

— Pedig Ákos családos ember!

— Ha bajba kerülne Ákos, tudom, hogy Janika nem hagyná cserben. Neki arany szíve van . . .

— És Ákos talán rossz fiú?

— Ne mondjon ilyet, ügyvéd úr!

Az öreg asszony szelíden mosolygott. Szemmel látható volt, hogy a katonafiát jobban szerette a másiknál.

Sándor összeránczolta a homlokát.

— Ha a köteles részt is megvonja tőle, akkor ki kell tagadnia.

Torontálné nyugodtan bólintott a fejével, aztán szeretettel magához vonta a mosolygó kis leányt, Torontál Ákos leányát.

Elhallgattak, én meg a szobában függő képre mutattam.

— Talán a fia képe? kérdeztem.

— A Janikáé! — mondta az öreg asszony büszkén.

— Ilyen fiatal és már ezredes?

— Nagyon fiatal . . . Még negyven esztendős sincs . . .

— Negyven? Ezen a képen tizennyolcznak látszik!

Az asszonyka pirulva sütötte le a szemét, Sándor pedig elnevette magát.

— Ezt a képét még kadét korában festették meg . . . A mint aztán előléptették, Torontálné mindig hozzáfestetett egy csillagot, majd hozzáfestette az arany gallért is.

Elmosolyodtam az anyai szív édes együgyüségén, de elkomolyodtam, mikor felém fordult a Torontálné vizsgáló, okos pillantása, mely oly különös ellentétben volt arczának szelíd, igénytelen kifejezésével.

— Mikor látta utoljára a fiát? — kérdeztem később.

— Régóta nem láttam, mert messzi vidéken él, Boszniában és az ezrede nem tud ellenni nélküle . . . Hanem ír, minden esztendőben ír nekem, hosszú levelet. És ajándékokat is küld . . . Ezt a szép karosszéket is tőle kaptam . . . Ő mindenre gondol és el fog jönni . . . Karácsonykor biztosan el fog jönni . . .

— Ha ír néki, hát írja meg, hogy tisztelem, mondta Sándor.

— Megírom!

Elmentünk és a kis leány elkisért bennünket a kapuig. Ott megszólalt.

— Csinálja meg, ügyvéd úr, azt az írást, mert különben nem lesz nyugtunk a nagymamától . . .

— Megcsinálom, kis leány!

Mikor aztán megint a Török Ábris keresztje alatt voltunk, szóba hoztam Torontálnét.

— Különös asszony! Az egyik fiát kitagadja a másik kedveért. Pedig jóravaló fiú Ákos is.

Sándor meghökkenve nézett rám.

— Hát te nem ismered ezt a dolgot?

— A Janikáét?

— Nem. Magam sem tudom, hogy miért, de eddig úgy rémlett előttem, mintha Torontál Jankó elesett volna Boszniában . . .

— Hetvennyolczban, mikor hadnagy korában Boszniába ment, az első lövés, mely eldördült, őt találta mellbe . . . Ott temették el a Száva partján . . .

— Mit beszélsz! És az édesanyja nem tud róla?

Az öreg asszony akkoriban halálán volt és a családja eltitkolta előtte a hírt. Később fölépült valamennyire, de az orvosok azt mondták, hogy az első izgalom előidézheti a katasztrófát . . . Így történt, hogy a hazugságot állandósították. Mikor az öreg asszony gyanakodni kezdett, leveleket hamisítottak Jankó írásával és mikor később türelmetlenkedni kezdett a fia lassú előléptetése miatt, előléptették a szegény Jankót. Ma már ezredes . . . A hazugságot nem volt nehéz fentartani, mert Torontálné nem igen jár ki a házából, a cselédjei és ösmerősei pedig ki vannak tanítva. Sokan a városban különben tényleg azt hiszik, hogy Torontál János él és egy ezredet vezényel . . .

Leültünk a kurucz-kereszt talpára.

— És az öreg asszony boldog!

— Végső elemeiben az ő boldogsága is csak olyan reális, mint akármelyikünké.

Elhallgattunk és a tavasz dagadó árja közepett elgondolkoztunk Torontálnéról, a kit anyai szívének sejtelmes ösztöne arra készt, hogy jobban szeresse egyik fiát a másiknál.

Az egyiket, a ki délczeg, lovagias, kötelességtudó, gyöngéd, hálás, a ki királyi herczegekkel szokott ebédelni és a kit a felség a hadi parancsaiban meg szokott dicsérni . . . A ki minta-képe volna a katonának és a fiúnak, ha nem volna egy titkos fogyatkozása: az, hogy tizenhat esztendővel ezelőtt meghalt.

Herczeg Ferencz.

GONDOLATOK.

A ki sokáig él, megöregszik, és ha megöregedve észreveszi, hogy testi és szellemi ereje hanyatlik, vonuljon vissza a helyről, melyet a nyilvános életben elfoglal, míg talán sajnálkozni fognak visszavonulása fölött, és ne várja be azt az időt, mikor már szánakozva tekintenek rá és türelmetlenül várják, hogy engedje át helyét fiatalabb erőnek.

Szilágyi Dezső

Az igazi jóság mások hibái, gyengéi iránt elnéző. A hibát, a rosszat kárhoztasd mindig, de magát az embert szánd és védelmezd.

Tömörkény

Emberi természetünknek megbecsülhetetlen tulajdonsága, hogy az élet ideálisabb czéljai iránt nemcsak érzékkel bir, hanem azokért lelkesedni és tenni is tud.

E magasabb czélokért való lelkesedés biztosítja a nemzet nagyságát késő századokra, az üdvös közintézmények önzetlen támogatása pedig a népek fokozódó jólétét.

Beöthy Zsolt

A szeretet legszebb köteléke a bizalom, a részvét az élet minden fontos és aprólékos eseményeiben.

A ki Istennek hiszen, a parancsokra figyelmez; és a ki ő benne bizik, nem fogyatkozik meg.

Benedek Ferencz
jászói prépost és főpap.

STELLA MARIS.

Vászba borult egek,
Háborgó tengerek
Csillaga, Mária!
Hozzád fohászkodunk,
Feléd sóhajtozunk
Szeplőtlen szűz anya.

Süvöltő felhők közt
Nyugodtan tündökölsz
Tiszta, szép csillagunk —
Mig hazánk hajóját
Viharok csapkodják
S rád várva jajgatunk.

Boldogasszony anyánk,
Mennyei patronánk,
Légy velünk! Légy velünk!
Sok kiáltásunkra
Siess oltalmunkra, —
Ha nem jösz: elveszünk!

Nagy szived fényével,
Lelked békéjével
Hajolj a viharra!
Égi trónusodból
Csillagos lakodból
Tekints a magyarra!

Viharon, vészen át
Ime, fölsir hozzád
Nyomorunk jajszava:
Segitsd meg nemzeted
Háborgó tengerek
Csillaga, Mária!

Endrődi Sándor

AZ ARANY FESZÜLET.

IRTA: BENEDEK ELEK.

ENNEK előtte ötven esztendővel három székely diák neki vágott gyalogszerrel a nagy magyar Alföldnek. Látni akarták szinről-szinre a délibábos rónát, melyről annyi sok költeményt irt Petőfi; a kidűlt-bedűlt falu csárdát; a puszta közepén szomorkodó kutágast; a lobogós ingujjas, árvalányhajas betyárt, akiről annyi nóta és mesébe illő történet szállott át az ő kicsi, girbe-görbe országukba. Fiatal lelkük tele volt illuzióval, a zsebük — hát az üres volt. Mikor a legelső csárdába befordultak, egy ezüst huszas volt az összes vagyonuk. Hanem a csárda teljesen megfelelt a várakozásuknak; kidőlt-bedőlt a fala, félre volt csapva a födele, mint a részeg ember kalapja. S hogy az illuzió teljesebb legyen: tüzről pattant menyecske fogadta a belépőket. Csókra állt a szája, ölelésre a karja. Akkoriban még egy ezüst huszasra meg lehetett inni egy pár itcze bort s a mi diákjaink csakhamar hangos kedvre derültek. Duhajkodtak betyármódra, úgy, amint olvasták és hallották s közre fogván a csárdásnét, ölelgették, éppen úgy, mint — odahaza.

Éppen csak a czigány hiányzott.

— Hát nem járnak erre czigányok, korcsmárosné angyalom?

— Jaj lelkem, járnak bizony, de csak ha itt vannak a betyárok.

Betyárok! Még betyárt nem láttak. Az öregebb diák ráütött az asztalra:

— Addig innét el nem megyünk, mig betyár nem jő ide! Ugy-e, fiúk?

A fiúk még szót se szólhattak, hirtelen megnyilt az ajtó, de úgy, hogy majd kifordult a sarkából. Négy szál betyár lépett be, sugár magas legény mind a négy, lobogós ingujjban, gatyában, árvalányhajas kalapban. Czifra szűr a hátukon, az övükből kicsillogott a pisztoly, a páros kés, a kezükben puska, s csak úgy döngött a palló, amint puskájukat leeresztették a szoba földjére. Épp abban a pillanatban siklott ki a csárdásné az egyik diák keze közül, ijedt sikoltozással. Bizonyos, hogy amennyire várták a diákok, annyira váratlanul léptek be a betyárok. Zavarodottan néztek össze, de nem kerülte el a figyelmüket, hogy a betyárok szeme is összevillant, haragosan, vésztjóslóan. Le akartak ülni az asztalhoz, hogy folytassák a borozgatást, mintha semmi sem történt volna, de a betyárok közül a legfiatalabb hirtelen előlépett, mellen ragadta azt a diákot, kinek a karja közt látta a csárdásnét. Arcza, szeme lángba égett s ordított, mint a megsebzett vad:

— Hogy merted megölelni?

— Kit?

— Azt az asszonyt, ni!

— A kend felesége?

— Mi közöd hozzá?

A másik két diák közbelépett, csitította a betyárt.

— Ejnye, ejnye, barátom, hát ez nem olyan nagy dolog. Nézze, mi diákok vagyunk, azért jöttünk...

Elő akarták adni kellő alapossággal, hogy mért jöttek a délibábos rónára. De nem mondhatták el, mert a betyár közbe vágott:

— Úgy? Diákok vagytok? Hát akkor üljetek le.

Úgy tetszett, mintha megszelidült volna, bárány lett az oroszlánból. De csak ugy látszott. Leültette a diákokat, leültek a társai is.

— Bort ide, Rózsi!

A csárdásné, aki elébb csupa tűz, kaczérság volt, félénken, reszketve somolygott elé a borral. Nem mert a betyár szeme közé nézni.

— Nézz hát a szemembe!

Az asszony felemelte a tekintetét, könyörögve nézett a betyárra. Az volt a tekintetében:

— Ne haragudj, csak bolondoztam velük, de Isten bizony, egyiket sem csókoltam meg.

— Hát diákok vagytok, — szólalt meg a betyár rövid hallgatás után. Akkor bizonyosan sok szép nótát tudtok?

— Hogyne tudnánk, — mondták egyszerre a diákok.

— No ha tudtok, gyujtsatok rá. Innét reggelig nem mentek. Isztok és énekeltek. Hanem azt előre megmondom, hogy egy nótát csak egyszer szabad énekelni s reggelig mégse fogyjon el a nóta!

Első pillanatban nem is vették komolyan a diákok ezt a beszédet. Hiszen majd énekelnek, amig berekednek s elénekelnek bizony ők egy nótát tizszer is. Ugyan ki tudna alkonyattól reggelig énekelni mindig csak uj nótát?

Akkoriban nagyon divatos volt az «Égiekkel játszó földi tünemény», minden háznál énekelték ezt. Még ma is elő-előveszik az öregek. Ezzel kezdték a diákok is. A betyárok kitették az asztalra pisztolyaikat, búsan lekönyököltek s csak akkor mozdultak meg, mikor a nótának vége lett. Minden nóta után bort töltöttek, koczintottak a diákokkal s aztán intettek: mást! Mikor vagy husz nótát elénekeltek, megállottak.

— No most egy kicsit pihenjünk.

— Nem addig a! — ütött az asztalra a legfiatalabb betyár. Ölelgetni tudsz, ugy-e, diák! Nótát, mert különben látod ezt a pisztolyt? De újat!

Még csak most vették észre a diákok, hogy a betyárok egész komolyan fogták a reggelig való nótázást. És újat! Mindig újat. Kezdették rosszúl érezni magukat. Mire besötétedett, már meg kellett erőltetni az emlékezetüket, hogy új nótát találjanak.

— Új nótát, diák!

Mert meg-megpróbálták, hogy egyet-egyet újra énekeljenek, de a fiatal betyár, mintha csak pennára vette volna valamennyit, amint belekezdettek, ráütött az asztalra: ez már volt!

A hideg verejték kivert a diákok arczán. Egyszerre csakugyan kifogytak a nótából. Hanem hirtelen föltalálták magukat. Ha az Istenházából lehet csárda, mért ne lehetne a csárdából templom? Elészedték a templomi énekeket. Hisz annyit tanúltak a kollegiumban! Új erőt, kedvet kaptak, nekibátorkodtak, amint megkezdették a sort a kálvinisták legszebb templomi énekével: Te benned bíztunk eleitől fogva!

Valami hangulat szállotta meg a betyárokat is. Szilajságuk szelídségre vált. Ki tudja, mikor hallottak utolszor templomi éneket. Magukra hagyták a diákokat, nem bánták, ha egy éneket többször ismételnek is, csak énekeljenek. Már harmadszor énekelték azt, amelylyel megkezdették a sort s észre sem vették, hogy kinyilt az ajtó s egy szép, barna legény lépett be. Szó nélkül leült az asztalhoz, lehajtotta fejét s ugy hallgatta a templomi éneket. Mikor az éneknek vége volt, akkor köszöntötte őket: Jó estét, fiúk.

A diákok is, a betyárok is meglepődve néztek rá. Ugy belemerültek az énekbe, hogy egy sem vette észre a legény jövetelét.

— Hát te hogy cseppentél ide? A padlásról ereszkedtél-e le, vagy a földből bujtál ki?

— Az ajtón jöttem be, felelt a legény egykedvüen.

Azzal ledobta a szűrét, puskáját, a sarokba dobta árvalányhajas kalapját s a diákoknak fordult.

— Diákok vagytok, ugy-e? No, az én is voltam valaha.

Közbe szólt az egyik betyár:

— Bizony! Úgy nézzétek meg ezt a pajtásunkat, hogy diák volt!

— Hiszen az meglehet, — mondta egyik diák. A mi kollegiumunkból is elszökött egy diák s ugy hallottuk, hogy betyár lett belőle.

— Csak nem te voltál az, Pista?

— Ó, azt Gyurinak hivták, — mondták a diákok, Bakó Gyuri.

— Nem hallottuk hirét.

Aközben Pista fölvette a kalapját s félig a szemébe huzta. Egykedvűen kérdezte:

— S miért szökött el?

— Hja, annak nagy története van. Karácsony hetében, egy hajnalban fölment a katholikus templomba s mielőtt a «rorate» megkezdődött, belopódzott s a sötétben ellopta az arany feszületet az oltárról. Mire felgyujtották a gyertyákat, kiosont a templomból. A pap, amint az oltárra lépett, észrevette, hogy eltűnt a feszület. Meg sem tartották a roráte-t, fellármázták a várost. A gyanú a kálvinista diákokra esett, mert ezek mindig eljártak a roráté-ra. A pap azonnal a kollégiumba ment s kérte, hogy zárják be a kollégium kapuját, járják sorba a szobákat, aki nem lesz hon, bizonyosan az lopta el a feszületet. Mindenkit otthon találtak, csak Bakó Gyurit nem. Nem is jött vissza többet. Reggel már hire-pora sem volt a városban. A legjobb a dologban, hogy nem is vitte magával a feszületet, ott van a városban s még sem kapják vissza.

— Hát az hogy lehet, — kérdezték a betyárok.

— Az úgy lehet, hogy Bakó Gyuri nem a maga, hanem egy leány kedvéért lopta el a feszületet. Abban a korcsmában, a hová Bákó Gyuri járt, volt egy szép leány. Gyuri erősen belehabarodott s egyszer azt találta mondani: ugy szeretem magát, Ilonka, hogy még lopni is tudnék magáért! — No azt szeretném látni — mondotta a leány. Másnap hajnalban Gyuri ellopta a feszületet, szaladott vele a leányhoz, bekopogtatott az ablakon, a leány kinyitotta az ablakot, bevette a feszületet...

— Nem igaz! — kiáltott Pista — nem úgy volt!

A diákok elképedve néztek a betyárra. A betyárok is.

— Hát te honnét tudod?

— Innét ni!

Azzal felkapta a földről a szűrét, motoszkált benne s egy szempillantás mulva az asztal közepére tette a feszületet. Aztán leborúlt az asztalra és sírt, mint egy gyermek.

— Bolond fejem! Bolond szívem! — zokogott a szegény fiú.

A fiatalabbik betyár gyöngéden megfogta Bakó Gyurit.

— Emeld fel a fejedet, pajtás. Ne sírj, no. Ne légy olyan gyerek. No... no...

Bakó Gyuri lassan fölemelte a fejét, arczáról letörölte a könnyet s csöndes, vontatott hangon mondta:

— Itt a feszület, lássátok. Most már csak hiszitek, hogy nem adtam át annak a leánynak. Kopogtattam az ablakán, de nem nyitotta ki. Hallottam a lármát, a csöngetést a kollegiumban, hallottam, amint kiabálták: lustrálni! lustrálni! Azt is hallottam, hogy valamelyik kiáltotta: ez bizonyosan Bakó Gyuri volt! Bódult fejjel nem tudtam, mit tegyek. A kollegiumba nem mehettem vissza, elfogtak volna a kapunál. Ész nélkül szaladtam ki a városból. A végét — látjátok. Itt vagyok. Betyár vagyok. Hordom magammal ezt a feszületet. Elvetni, nem tudom elvetni, visszaküldeni sem tudom. Hanem az igaz, hogy még eddig visszatartott a gyilkosságtól...

Hirtelen felvidult az arcza, elevenebb lett a beszéde.

— Mert ne higyjétek ám, hogy mi betyárok gyilkosság nélkül nem tudunk megélni. Akinek sok pénze van, megállítjuk: állj meg, hé, adj a pénzedből, hadd legyen nekünk is. Ugy-e, igy van, fiúk?

— Úgy, úgy!

— Hát akkor jere vissza, — mondották a diákok...

— Vissza.... annak már *egy kicsit vége*... Hanem ezt a feszületet vigyétek vissza, fiúk! Vigyétek vissza, az Isten áldjon meg!

Belemarkolt a zsebébe, kivett egy marok ezüst huszast.

— Tudom, hogy nincs pénzetek. Kell-e? Nesztek.

Rátukmálta erővel a pénzt a diákokra.

— Hanem aztán a feszületet átadjátok ám.....

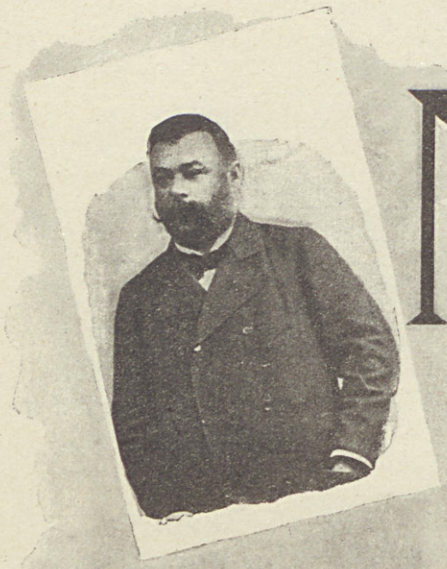

DALOK.

I.

Ne arra, ne, pej paripám!
Nem arra lakik a babám.
Arra lakott egy időben,
De most már a temetőben.

Vágtass, lovam, a sírjához,
Megkötlek a fejfájához.
Nyeríts egyet, hátha felkel
S ránk borul majd szerelemmel!

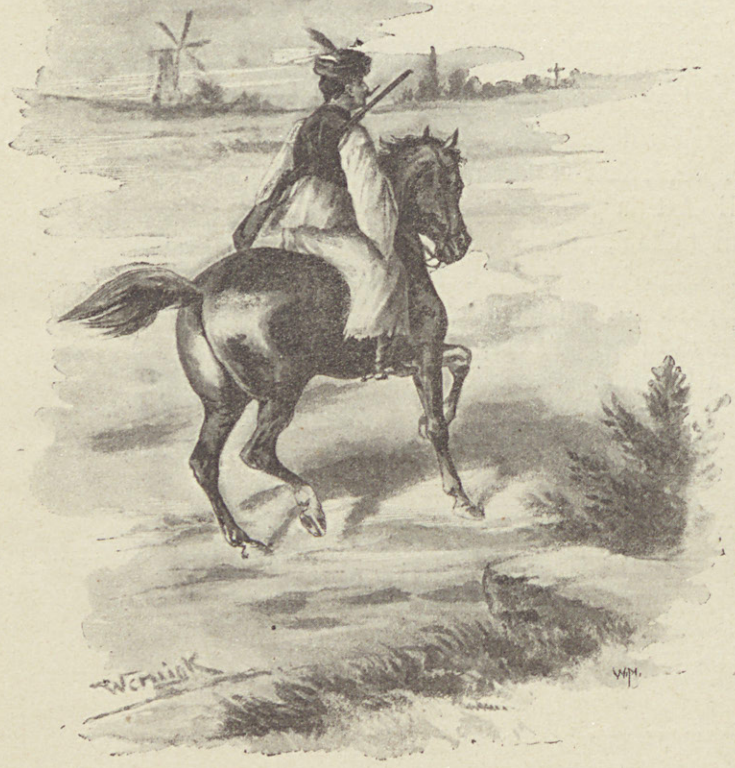

II.

Édes anyám, nagy a bajom énnekem:
Az orsómat mindhiába pergetem.
Pergetem, elejtem,
Tudja Isten, az eszem hol felejtem!

De rossz orsót vett anyám a vásáron!
Minden este tizszer-huszszor kiváltom.
Megint csak elejtem,
Tudja Isten, az eszem hol felejtem!

Pósa Lajos

TÖRTÉNET EGY MACSKÁRÓL.

IRTA: RÁKOSI VIKTOR.

A A SORS azt a kérdést intézné hozzám, hogy mi kellene inkább: egy széthúzható és tábori sátornak meg esőköpenyegnek használható aranyóra, vagy egy nagybácsi, én habozás nélkül az aranyórát választanám és húznám szét.

Én mindig tiszteltem atyámat és anyámat, mert ez a legolcsóbb életbiztosítás, de sohase tiszteltem nagybátyámat.

Többféle nagybácsival áldott meg a sors. Ugyanaz a sors, melyet fentebb említettem s a melynek kérdésére szerettem volna feleletet adni.

Az egyik kiment Amerikába. Ehhez fűztünk legszebb reményeket. Azt hittük, hogy vasútkirály lesz belőle, gyermektelenül fog hazatérni s mindegyikünknek hoz tíz gyorsvonatot, háló- és étkező-kocsikkal.

E helyett vett magának egy orvosi diplomát, a gyógyítás terére lépett s oly sikerrel működött, hogy Európából tudósokat küldtek ki az újfata pestis tanulmányozására.

Az összes temetkezési egyesületek megválasztották dísztagjuknak. A tudományának súlya alatt elesettekből kitelt volna egy kisebb fajta örmény vérengzés és nagyobb fajta krétai lázadás.

Valószinű, hogy Amerikát teljesen elnéptelenítette volna, de egy jótékony földrengés idejekorán elpusztította. Nyomtalanul eltünt.

Második nagybátyám igen hiányos műveltségű ember volt. Hiányos műveltségénél fogva nem volt tudomása arról, hogy a puskaport már feltalálták. És nekiállt feltalálni. És feltalálta! A feltalálás után három perczczel fölrobbant és nyomtalanul eltünt. A világ teremtése óta nagybácsi még ilyen apró darabokra szét nem ment. A legszorgosabb kutatás után csak egy arany inggombot találtak meg belőle. Ezt én viseltem tovább kegyelettel és mély meghatottsággal. Huzamos idő mulva sült ki, hogy az arany inggomb a házmesteré volt. Azért tovább viseltem, kegyelet és mély meghatottság nélkül. Csak a hátam borsódzott, valahányszor a házmestert láttam, mert szörnyűnek tetszett az a gondolat, hogy második nagybátyám földi maradványait a házmester aranygombja képviselje.

Áttérek harmadik nagybátyámra.

Harmadik nagybátyám állatorvos és szegény ember volt. Úgy látszik, ez a két tulajdonsága szoros összefüggésben volt egymással. Az állatok meglehetősen egészséges lények, s nem szaladnak minden kis bajukkal a doktorhoz. És ha már megbetegesznek is, többnyire maguktól meggyógyulnak. Miből él az emberorvosok fele? Az idegességből. Ámde az állatok nem idegesek. Tehát miből él az állatorvosok fele? Semmiből. Az én tisztelt nagybátyám ehhez az utóbbi félhez tartozott.

Egyszer egy váratlan hír vert föl nagybátyám iránti közömbösségemből. Azt hallottam, hogy örökölt.

A nagybátyám nagybátyja, a kiről senki se tudott semmit, meghalt Amerikában és nagy vagyont hagyott rá.

Nem veszik önök észre a sors malicziáját? Egy nagybácsi, a ki örököl, holott a természet törvényei szerint neki kellene örökséget hátrahagyni.

Tervem azonnal készen volt. Udvarolni fogok a nagybácsinak. A míg szegény volt, ezt jogosan nem kívánhatta tőlem, de ezentúl megneheztelhetett volna a mellőzésért.

Házmesteremnek volt egy felesége. A feleségének volt egy macskája. A macskának nem volt senkije, a mi nem baj, mert nekem csak a macskára volt szükségem.

Tanulmányoztam a derék állatot. Észrevettem, hogy nagyon szereti a nyers vesét. Egy éjjel két kiló vesét hoztam haza, s odaadtam neki. Mind megette. Reggelre ágyban fekvő beteg lett.

A házmesterné hozzám jött tanácsért. Én voltam az egyetlen lakó, a ki mindennap éjfél után jöttem haza és így engem tartott a legintelligensebb embernek. Nem sejtette, hogy én etettem agyon a macskáját — ezt csak az Úristen tudta, a ki a szíveket és a veséket vizsgálja.

Közömbös arczczal hallgattam meg a panaszát, aztán megnéztem a macskát, megfogtam a pulzusát és jónak láttam résztvevő arczot ölteni.

— Bízza csak reám a cziczuskát. A nagybátyám kitünő állatorvos, magam fogom hozzávinni.

Ezen ürügy alatt jutottam be nagybátyámhoz.

— Mit akarsz? — kérdé ő mogorván. — Végre eszedbe jutott a nagybátyádat meglátogatni?

— Bocsánat — feleltem önérzetesen, — én önhöz nem mint nagybátyámhoz jöttem.

— Hát? — kérdé még mogorvábban.

— Hanem mint hazánk és fővárosunk legjelesebb állatorvosához.

— Beszélj? — szólt szelídebben.

— Van nekem egy kedves macskám . . .

— Ah, te szereted az állatokat? — szólt még szelídebben és arczának hatvan ráncza közül ötvenkettő vagy ötvenhárom (nem tudom biztosan) elsimult.

— Rajongok az állatokért! — kiáltottam lelkesen — az emberekben mindig csalódunk, az állatokban soha!

— Szervusz, öcsém! — szólt az öreg egyszerre oly nyájasan, mint egy tavaszi reggel Füzes-Abonyban — reggeliztél már?

— Köszönöm bácsi, reggeliztem.

— Rágyujtasz egy szivarra?

— Köszönöm bácsi, nem szivarozom.

— De egy pohár szilvóriumot csak elfogadsz?

— Köszönöm bácsi, nem fogadok el semmit.

— Nohát akkor itt maradsz ebédre.

— Köszönöm bácsi . . .

— Eh, semmi köszönöm, ezt csak elfogadod?

— Köszönöm . . .

— Hallod-e, ne hozz méregbe . . .

— Köszönöm . . .

— A mit mondtam, megmondtam, itt maradsz . . .

— Kösz . . .

— Fogd be már a szádat!

— De kérem, bácsi, azt akarom mondani, hogy köszönöm bácsi, itt maradok ebédre.

— Vagy úgy, hát miért nem mondtad hamarább?

Ime, tisztelt uraim, ez az élet bölcsesége . . . Visszautasítottam egy reggelit, visszautasítottam egy pohár szilvóriumot, visszautasítottam egy szivart és ime, kaptam helyette egy ebédet . . . Tanulság: nem kell az élet apró örömei után kapkodni és akkor részesülünk a nagy ajándékokban . . . Vajjon mit kaptam volna, ha még az ebédet is visszautasítottam volna?

— És most lássuk a macskát, — szólt az öreg vidáman.

Kisiettem az előszobába, a hol a 827-ik számú hordár várt a beteg macskával. A hordár várt, de a macska nem.

— Hol a macska? kérdém a hordárt.

— Úgy látszik, sok egér van a házban, megérezte és a nyitott ablakon át kiugrott.

— Szerencsétlen, hát miért nem ugrott utána?

— Nagyságos úr csak azt parancsolta, hogy hozzam ide, de azt nem, hogy fussak utána.

— Ó maga állat! . . Azaz dehogy állat, hiszen ha az volna, rögtön bevinném a macska helyett a nagybátyámhoz . . . Honnan veszek én most hamarjában először egy macskát, másodszor egy beteg macskát?

Kirohantam a folyosóra és elkezdtem az első szerelmében csalódott czicza édes hangját utánozni. Hogy az utánzás jól sikerült, bizonyítja az, hogy egy pillanat alatt ott termett egy gyönyörű hófehér cziczus és bár látta, hogy úr vagyok és nem macska, nyájasan hozzám dörgölődzött.

Idegen macska volt, de mindegy. Ha áll az, hogy éjjel minden tehén fekete, akkor áll az is, hogy nappal minden macska fehér. Ez a macska is fehér volt: fölragadtam és bevittem.

Az öreg úr már türelmetlenül várt.

Föltette a pápaszemét és figyelmesen vizsgálta az állatot, mely nyájasan hozzásimult.

— Ejnye, be ismerős állat. Szép macska, látszik, hogy gondosan ápolják. Mi baja van?

Mit mondjak? Ennek nincs vesebaja, mint a másiknak.

— Hát kérem . . . az utóbbi napokban láza volt . . . éjjel álmában félrebeszélt . . . vagyis félrenyivákolt. Aztán mindent gyűlöl, a mit egy macska szeretni szokott. Utálja a tejet és megveti az egeret . . .

— Súlyos gyomorbaj, azt hiszem, hogy meningitis.

— Meningitis? Hisz' az az agyban szokott előfordulni.

— Igen, az embereknél, de a macskáknál a gyomorra adja magát. Majd kipróbáljuk.

Elővett egy orvosságos üveget, melyben barnás folyadék volt. Lefogtuk a szegény cziczát és beléje töltöttük. Rossz lehetett, mert úgy összekarmolta a kezemet, mint egy mérges asszony. A bácsi figyelmesen nézte a macska szemét.

— Látod, a szeme zöld volt, most elsárgult. (Azt elhiszem, én is elzöldülnék, ha azt a kotyvalékot belém töltenék.) Ez a meningitis jele — folytatá a nagybácsi. — Most már tudom az orvosságát.

Leült és írt egy hosszú reczeptet. A reczepttel és a macskával kimentem az előszobába. A reczeptet zsebrevágtam, a macskát átadtam a hordárnak, azzal az utasítással, hogy vigye haza a házmesternének, akasszák föl a farkánál fogva a szegre, hogy a meningitis a fejére adja magát. Ott nem árt neki. Mi szüksége van egy macskának az agyvelejére?

Mikor visszamentem, nagybátyám e szavakkal fogadott:

— Tarts velem, itt a villásreggeli. Későn ebédelünk.

— Mi az?

— Borjúpörkölt, s hozzá egy kis tokaji.

Egy pár falatot ettem. Ejnye, de furcsa egy borjú. Olyan íze van mint a kalarábénak.

— Miből van ez a pörkölt, bácsi? kérdém.

— Ez fiam, kalarábészeletekből, borjúpörkölt módjára elkészítve. Tudnod kell, hogy én, mint valódi állatorvos, vegetáriánus vagyok.

— Hát a bor?

— Az tokaji aszalt.

— Talán tokaji aszú?

— Dehogy, tokaji aszalt almából van facsarva. Kitünő.

E pillanatban kinyilt az ajtó és egy fiatal leány rohant be, kisírt szemekkel:

— Papa, papa, képzelje, eltünt a Panna.

— A cziczuskád?

— Igen.

(Éreztem, hogy elsápadok és ha ebben a kalarábé-pörköltben egy becsületes csont volna, bizonyosan a torkomon akadt volna.)

— Hová lett?

— Azt beszélik a szomszédok, hogy egy fekete pápaszemes úr a folyosón magához édesgette és elvitte.

Halálsápadt lettem. Semmi kétség: a nagybátyám leányának a cziczáját fogtam el gyógykezelés végett. A fekete pápaszem e pillanatban ott volt a zsebemben. Itt vége mindennek.

— Hallatlan! — kiáltott a bácsi és rám nézett.

— Hallatlan! — kiáltottam én és hirtelen megőrültem.

Igen, uraim és hölgyeim, hirtelen megőrültem. Mert máskép nem magyarázható meg az, hogy nyugodtan a zsebembe nyultam, elővettem a végzetes fekete pápaszemet, az orromra bigygyesztettem és a bácsit fixiroztam.

A bácsi olyat ugrott, mintha a vipera csípte volna meg . . . Nem, ezt a hasonlatot elejtem, mert tudtommal azok az embertársaink, a kiket a vipera megcsíp, nem nagyon ugrálnak . . . Szóval, a bácsi feltünően nagyot ugrott és még nagyobbat kiáltott:

— Hát te voltál az, nyomorult? . . . A saját macskánkat hoztad nekem ide meggyógyítani, Európa legegészségesebb macskáját? Azért tetszett olyan ismerősnek? Hol a botom?

Mit tesz egy gentleman, ha előtte a botot ilyen alakban emlegetik? A gentleman, ha optimista, azt hiheti, hogy a bácsi tán ki akar sétálni. De én a pesszimista gentlemanek közé tartozom — és azért gyorsan távoztam. Villámgyorsan.

Így végződött kisded vállalatom, melybe két kiló vesét fektettem.

Rákosi Viktor
(Sipulusz)

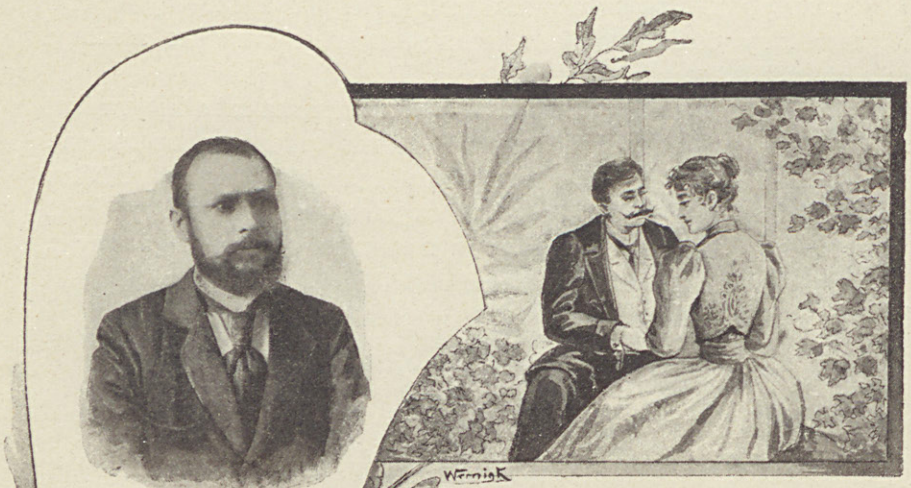

MINT A HARMAT . . .

Mint a harmat rózsabimbón
Függ az a szó ajkadon,
Annyi üdv egy piczi szóban,
Hogy jól föl se foghatom.

Ne, ne mondd ki, hadd ragyogjon,
Hadd remegjen még az ott —
Csókjaimmal szívom fel, mint
Napsugár a harmatot.

Ivánfy Jenő

EGYETEMI KÖNYVTÁR DEBRECEN

A SZENVEDŐ JÉZUS

NÉPMONDÁINKBAN.

IRTA: PRÓNAI ANTAL.

A NÉP naiv hitének kedves megnyilatkozásai azok az élénken színezett mondák, melyek Jézus földi életéből veszik tárgyukat; ezek közül is kiválnak az üldözött, a keresztrefeszített Jézusról szóló történetek, mint a melyekben a benső szeretet s mély részvét sokszor valóban megható módon nyilatkozik. Nem annyira a képzelemnek gazdasága lep meg ezekben, mint inkább az őszinte érzelemnek hangja, a mely minél egyszerűbb, annál szívhez szólóbb. A nép kapcsolatot talál a természet egyes jelenségei és a szeretett Üdvözítő között: neki Jézusról regél a zúgó fa, a csevegő madár, az egyszerű virág . . . . S hogy éppen a szenvedő Jézusra emlékeztetik a természet képei, bizonysága annak, hogy szivében mélyen átérezte a megváltás azon jeleneteit, melyekben az üldözött, a tövissel megkoronázott Jézus áll előtérben.

Megkisérlem ezeket az egyszerü történeteket egész kis mondakörben fűzni s az egységes alapeszme fonalán elmondani Jézus szenvedését, a mint következik . . .

. . . Kimondták már Jézus fejére a halált s ő most mindenkitől elhagyatva bujdosik az erdőn; tüske tépi, ág is húzza, sehol egy barátja; zúgó patakhoz ér, általkelne rajta, de a haragos viz útját állja. Ott közel legelészget a ló, meg a szamár. Jézus megszólítja a lovat: »Jersze lovam, légy jó szolgám, vigy által a vizen engem, megáldom a lépésedet«. Jó volt a fű, zsenge a rügy: rest a ló, sajnálja ott hagyni a pompás legelőt, megtagadta a szolgálatot. De ott terem a szamár s készséges örömmel viszi át az Üdvözítőt. S Jézus megátkozza a lovat: bármennyit egyék is, mindig éhes maradjon, s megáldja a szamarat: tüskén-kórón, puszta tarlón is jóllakjék.

Viszi hát a szamár; útközben zsenge nádlevelet pillant meg, lehajol, hogy beleharap; nincs idő legelészni, Jézus nógatja, tovább mennek, de a szamár foganyoma ott maradt a nádlevelen, most is ott van, nézze meg, a ki nem hiszi . . .

Nem pihennek az üldözők; Jézus szorongásában a lombos nyárfára vonja magát; csak suttog, csak zúg a gonosz fa, Jézusnak nincs nyugta rajta, arra jönnek az üldözők. Jézus megátkozza a nyárfát: azóta rezeg-remeg minden levele a leggyöngébb fuvalomra is. A fenyőfa jobban megvédte, eltakarja, árnyat vet rá; látszik is rajta Jézus áldása: télen-nyáron zöld s keresztbe nő minden ága . . .

Még a madarak is Jézus ellenségei közé szegődtek. Mikor Jézus a bokorba vonja magát, a galamb mindjárt árulkodik: *bukorba, bukorba;* mikor menekült onnét, sietve kiáltoz a fürj: *itt szalad, itt szalad;* majd megszólal a bibicz is, hogy *buvik.* Csak a dalos pacsirta hívta másfelé az üldözőket, de hiába; elfogták Jézust. A gonosz madarak büntetése, hogy nem tudnak magasba röpülni, édesen dalolni; a pacsirta jutalma, hogy tud «földre szállni, égbe kelni, röptében is énekelni».

Mig Jézust üldözik ellenségei, keresi édesanyja is, Szűz Mária; sír, kesereg. Az ácsokhoz megy; kérdik tőle:

— Mit sírsz, mit rísz, Szűz Mária?

— Hogy ne sírnék, hogy ne rínék, egy fiam volt, azt is halálra keresik. Nem hallottatok-e róla valamit, jó emberek?

— Hogy ne hallottunk volna róla, mikor most faragjuk a keresztet számára . . .

Rémülten siet másfelé a meggyötört édes anya; találkozik a csőszszel, az is kérdi tőle:

— Mit sírsz, mit rísz, Szűz Mária?

— Jaj, jó ember, nagy a bajom, halálra keresik a fiamat, a keresztet is megfaragták már . . . Nem hallottál-e róla valamit?

— Hogy ne hallottam volna, mikor most szedem a tüskét töviskoronájához . . .

Szegény anya majd elálél, de csak tovább keresi szerelmetes fiát; a szíjgyártó műhelyébe is benéz. Az is kérdi a zokogót:

— Mit sírsz, mit rísz, Szűz Mária?

— A fiamról mondj valamit, ha van szivedben könyörület!

— Én csak annyit tudok, hogy most fonom a szíjakat megostorozására . . .

. . . A megkínzott Jézust viszik már a Golgotára; fején a töviskorona, vállán a palást, gyönge teste véresre van verve. Kezében a nád: átkozott vessző az; anya ne üsd azzal gyermekedet, mert megbénul, a kit vele vernek.

Jézus teste csupa seb; drága vérének gyöngyei lecsorognak az őt vívő jó állatra, — mert a szamáron teszi meg ezt a szomorú utat is, — az a verhenyeges csík a szamár hátán azóta van ott . . .

A kereszten függ már; ember fia meg nem szánja, két kis madár megsajnálja. Az egyik töviskoronájától szeretné megszabadítani; erőlködik, bibelődik szegényke, mig egy hegyes tüske szép fehér begyébe nem szúr; mindjárt elborította a vér s a kis madár azon vörösen viseli most is a mellét: a *vörösbegy* az. A másik madárka a szegeket szeretné kihurczolni, a melyekkel Jézus kezét átütötték. Húzza, vonja, kétszer is megpihen, mind hiába, a mit kegyetlen emberek rosszul cselekedtek, azt a jámbor madárka nem tudja megjavítani. Nagy buzgalmában elgörbül a csőre: ez a *keresztcsőr*.

Jézus vére lepereg a keresztfáról s az alant növő virágra permetez; szép zöld levelén most is ott van a vérnek nyoma. Lányka, ha virágot gyüjtögetsz bokrétába s véletlenül a *vérfű* akad kezedbe, gondolj a türelmes Jézusra, kinek vércseppjei festették meg a virág levelét, örök emlékeztetőül, hogy mennyit szenvedett.

Prónai Antal

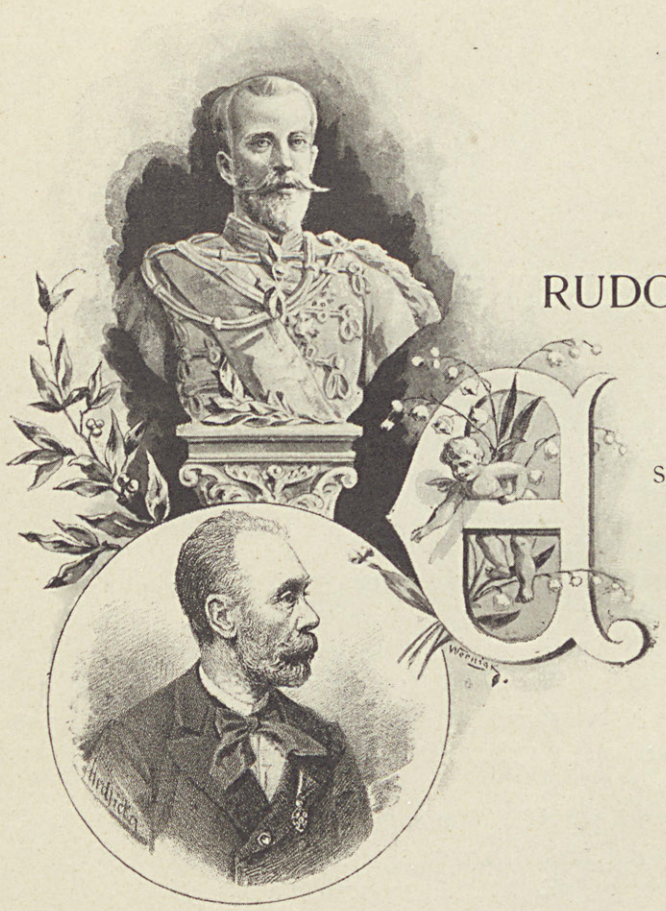

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS EMLÉKEZETE.

A SZÁZAD történetének
Egyik gyászos lapja lett,
Hogy az, a kit nemzet s ország
Oly igazán szeretett,

S a ki szinte úgy szerette
Nemzetünket s a hazát,
Öröklöttként nem tehettük
Fejére a koronát.

Mikor a vész s meghasonlás
Jó későn lecsendesült,
A bizalom s egyetértés
Aranynapja felderült,

De az ádáz sors kioltá
Azt a drága életet,
Melylyel együtt élt szivünkben
A hit, remény s szeretet.

Ő lett hitünkben reményünk
S imánk az egekbe szállt:
Hogy atyánk s dicső királyunk
Benne adjon új királyt.

S csak emlékét hagyta vissza
Örök szent ereklyeül
S nemzetünk történetének
El nem múló fényeül.

Laczkó Tusztár.

AZ ELFELEDETT SZIV.

(EGY NYOMORÉK NAPLÓJA.)

IRTA: BÁRSONY ISTVÁN.

NAGYON szerettem azt a feketeszemű asszonyt!

Én, a nyomorék, akire csak szánalommal nézhettek a jólelkü emberek.

De hát szabad azt szerelemnek nevezni, mikor egy ilyen Quasimodo elkezd imádkozni egy oltárképhez, egy szenthez, és odaviszi neki a szivét és leteszi eléje, hogy arra rálépjen mindenki, aki a gyönyörű kép előtt egy pillanatra megáll?

A szerelemről hiába irnak fennkölt dithirambokat a holdkóros poéták: husból és vérből van az! A szerelem fel nem támadhat anyag nélkül és meghal anyag nélkül. Ott lakik a szerelem a beszélő szemekben, a piruló arczokon, a sóváran remegő ajkakon. Mind anyag az! Ha ezer mértföldnyiről kapnék levelet Tőle, ha a levélben nem lenne egyéb, mint színjózanság és hideg nyugalom, ha a szörnyű távolság s a sorokban megszólaló képzeleti hang mind azt akarná is velem elhitetni, hogy csupán a lelkével lehet közösségem: én érezném a kezét a betűk vonalán; keresném a parányi illatot, a mely érintésétől a papiroson maradt; odaképzelném magam elé, fehérnek, mint a liljom, gyöngédnek, mint a vadrózsaszirom, s a messzeségbe tünőnek, mint az alkonyati felhő. Mind anyag az!... S ha reszketek a gondolatra, hogy életemben csak egyszer, egyetlen-egyszer megfoghassam a kezét és odaszorítsam a szivemre: az anyagért van az! Mert hiába nézne rám megint rajongó odaadással, hiába mondaná imádkozáshoz hasonló szelidséggel, esküvel fölérő nyugalommal, hogy enyém a szíve: nem érne többet az, mint a délibáb, a melyek után rohanva rohan az eltévedett, mig halálra tikkadtan összeroskad.

De hát szerethettem én *így?* vágyak és remények seregével? Ezzel a nyomorék figurával?...

Nem lett volna az tiszta őrület, hogy eléje merjek állani s regéljek neki álmokról, gyötrelmekről, amik ő érte kínoznak engem, a természet csudáját?

Ha elfogott az a kimondhatatlan érzés, amelytől csak az Ő arczát láttam mindenütt: ugy dobogott mindjárt a szívem, hogy sírtam a kíntól, mint a gyermek. Ha róla gondolkodva éreztem, hogy egész lényem szomorúvá válik és megtelik örök lemondással: botor kiváncsiság szállott meg, hogy lássam a saját bánatos arczomat. De a tűkör akkor is csak egy kuszált vonásu, elzüllött alakot mutatott, akinek nem bocsáthatja meg egy nő soha, hogy oly csunya.

A kétségbeesés szélén álltam, mert nagyon szerettem azt a feketeszemű asszonyt.

A tökéletes reménytelenség irtózatosabb a halálnál: Hisz a remény az élet! Nem is tudják azok, akikre a reménység mosolyog, hogy mennyi ihlet, mennyi öröm, kárpótlás, biztatás, igéret, megnyugtatás és kifogyhatatlan erőforrás van abban a mosolyban. Várni könnyű! Az a gondolat, az az erős hit, hogy *majd,* valamikor, egyszer, holnap, vagy egy év mulva, vagy tiz év mulva, elérjük azt, ami egész életünknek a czélja: játékká tehet minden küzdést. Az ember lefekszik és boldogan álmodik

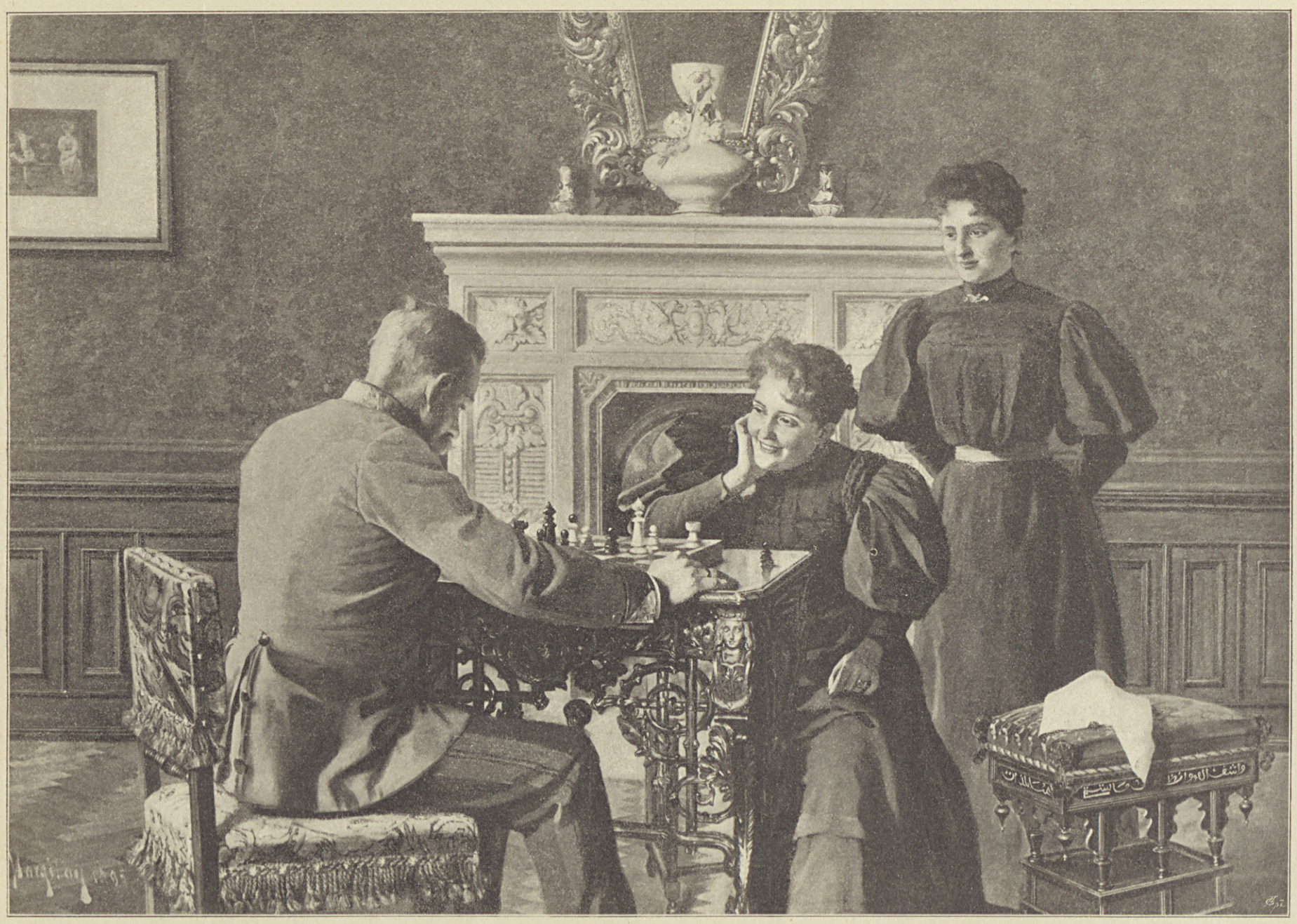

Margitay Tihamértól.

AZ ELVESZTETT PARTIE.

egy szebb jövőről; reggel a napsugár új kedvet, új bizalmat hint beléje; az idő telik, az évek múlnak s a messzeség szirénalakja folyvást közelebbről látszik. Már ebben a puszta közeledésben is isteneknek való gyönyörűség lehet.

De a «*Soha!*», ez a borzasztó szó, ez a kegyetlen fogalom leüt egyszerre mindent, mintha egy túlvilági hóhér csapott volna végig bárdjával az egész világon.

Körülöttem valósággal rajzott ez az átok, ez a «*Soha!*»

Ha én valahol megfordúltam: minden szemből, amelynek a nézése rám esett, ezt kellett kiolvasnom: Soha!

A virág szépsége csak azt a méltatlan tréfát juttatta eszembe, amit a természet szegény anyámmal elkövetett. De minden feljajdulásomra csak ez az egy kegyetlen, kérlelhetetlen visszhang támadt a felhők között, meg a szívem mélyén: Soha!

A KISBIRÓ. Vágó rajza.

Megakartam halni, el akartam emészteni nyomorúlt lényemet s akkor is irtózatos gúnyos kaczajjal csendűlt meg mögöttem: *soha!... soha!*

Pedig már egészen eszeveszett voltam; nem tudtam, nem is akartam örökre lemondani; lihegve, magamon kivül, ideges bizonytalansággal, halálos szorongással kerestem, firtattam valami módot, amivel legalább a reménységben rejlő életet biztosíthassam a magam számára, mert rettegtem attól, hogy csakugyan meg találok halni s akkor vége mindennek, visszavonhatatlanul vége; akkor igazán soha sem juthatok többet a közelébe, még a sírok birodalmában sem, a mennyországban sem.

Vergődtem, mint egy féreg s lázas agyam elvesztett kormánya nélkül futottam üldöző, égő szívem elől.

Az emberek mind olyan szépek, olyan formásak, daliásak voltak, csak én voltam köztök szörnyeteg! Mit csináljak, Uram, mit csináljak?!...

Mohó követelés, vad és erőszakos kívánság fortyant fel egyszerre legtitkosabb gondolatomban. Görcsösen kapaszkodtam ebbe a gondolatba!... A reménységet láttam messziről!... Az Isten megszánt, meghallgatott, hogy ezt a boldogitó gondolatot adta! Hisz itt járnak-kelnek körülöttem az én megmentőim, a szép emberek, a jó emberek... A reménységet láttam már messziről!

... Hátha elmondanám nekik rettentő sorsomat s egy kis alamizsnát kérnék tőlök? — Egy kis alamizsnát, — egy parányi szépséget, ami bőven van őnekik s aminek a teljes hija miatt meg kell énnekem már bolondulnom. A jó emberek, a szép emberek talán meg fognak szánni; meg fognak menteni. Egyik is, másik is lemond a javamra valami csekélyke előnyéről; — hisz olyan igazi koldust nem látott még a világ, amilyen én vagyok. S reszketve, aggódva, reménykedve szólitottam meg őket egyenkint:

«Óh uram, szánjon meg! szerelmes vagyok és szenvedek;... nézze meg ezt a szomorú, ijesztő figurát, aki én vagyok;... az Isten irgalmára kérem, esedezem, adjon ön nekem egy jó szemet, egy ép fogat, egy mosolygó szájat!... Mindennel megelégszem, ami fölösleges önnek, amit ki akar cserélni én velem... Ön oly szép, oly nemes és oly emberszeretőnek látszik; adjon ön nekem egy kicsike szépséget, mert szerelmes vagyok s ezzel az alakkal nem mehetek a kedvesem elé!...

Az emberek, a szép és jó emberek, szeliden néztek rám. Sokan megsajnáltak, sokan megfogadták könyörülő szívök buzdítását.

Sietve, szivdobogva cserélgettem ki magamon mindent.

Arczomról lassankint eltüntek a szatirvonások.

Vállam nekiszélesedett s borzalmas púpom elmúlt.

Szememből édesen és mégis villámokat szórva szállt szét a tekintet.

Ifjú voltam, délczeg és ruganyos, a milyen lenni kivántam az ő kedvéért.

Mikor ismét ott álltam, bámultam tükröm előtt, kaczagtam a gyönyörűségtől, mint egy őrült. És nyomban röpültem a kedvesemhez, a feketeszemű, gyönyörű asszonyhoz.

Egymást űzte a gondolat agyamban. Hogyan fogok előtte leborúlni, hogy ragadom meg mindkét kezét! Most már vége a szenvedésnek, meg kell hallania tőlem martirságom történetét, amit a lelkembe vésve hordok ő miatta. Elképzeltem, hogy fog csodálkozni, talán örülni, ha igy szólok majd hozzá: «nézd, nézd, nézd, már én is olyan vagyok, hogy bátran megakadhat rajtam a szemed; piros arczomon a kicsattanó élet, égő szememben a jeget olvasztó napsugár; jőjj, roskadj ide a szívemre és hallgasd hízelgő, követelő szómat!«

Csak a fergeteg siet úgy, ahogy én siettem.

S mikor megálltam lihegve, elszabadúlt vágyakba égve; mikor kitártam feléje két erős karomat, hogy átöleljem s szerelmemmel agyonszorítsam: a kedvesem halálra váltan s a kisértetek sápadtságával meredt felém, megüvegesedtek a szemei s a borzalom sikoltásával roskadt le előttem.

Jantyik M. rajza.

MENYHEI MAGYAR ASSZONY.

Letérdepeltem mellé a puszta földre s kezemet tördelve költögettem. Ami szép szót, édes gondolatot zilált agyam adott, azt szerelmes, boldogtalan, forró szívem reménykedő hangján sugdostam fülébe. Még a halálból is vissza kellett volna jönnie arra a könyörgésre. Eszmélni kezdett valahára.

— Ki vagy te? sóhajtotta halkan, mint a hajnali szellő. — Oly csudásan hatsz rám hangod zenéjével . . . Mintha ösmernélek; mintha ez a nagy mélységes szerelem kisértett volna már álmaimban . . . Beszélj, beszélj! nem únlak meg hallgatni sohasem!

Az Úristen leszállott az égből, úgy nézett bennünket. Elakadt a hangom a boldogságtól s a nagy csöndességre a kedvesem felébredt.

De alighogy rám esett a szeme, újra felsikoltot, kitépte magát ölelő karomból s mintha rémet látna, menekült előlem.

— Menj, menj, te irtózatos ember, aminőt még nem szült földi anya! Hangodat hallva, elkábulok, de ha rád nézek, úgy rémlik: százan nyúlnak egyszerre felém, százféle mozdulattal. Meg kell halnom az iszonyattól, ha sokáig itt lesz a közelemben!...

Veritékezve rohantam el.

Csak egy vágyam, egy akaratom volt: hogy mielőbb visszakapjam nyomorék testemet, amivel szánalmat kelthettem ugyan, de nem iszonyatot.

Körülszáguldtam a világot, keresve a jószivű, szép embereket, akiket térden állva akartam kérni, hogy ne vegyék olyan komolyan a cserét s adják vissza hitvány tagjaimat.

De nem találtam közülök egyet sem, eltűntek mindnyájan.

Kimentem a tenger partjára, ott harsogtam versenyt a viharral, őket idézvén; elbújtam az erdő mélyébe s megbolygattam miattok a mohos köveket is.

Felkaptam a mennykő hátára, ugy suhantam át ezer mérföldet egy másodpercz alatt; ráfeküdtem a megáradt folyóra, ugy sodortattam magamat arra, amerre emberszót hallottam.

Hiába, hiába!

Végkép elcsüggedtem; már csak egyetlen vágyam volt, *meghalni.*

S amint bensőleg imádkoztam, hogy megváltassam szenvedéseimtől, egyszerre érzem, hogy az egyik karom bénává válik és elkezd hidegedni.

Az a kar már meghalt.

Jézus Mária! pedig nem is volt az enyém. Még megválni se tudok már tőle!

Másnap meghalt a másik karom. Azután lassankint itt is, ott is elpusztult, elhalt egy darab belőlem.

Sejteni kezdtem, hogy mi történik velem.

Ime azok, akikkel a tagjaimat elcsereberéltem, egymásután, szépen kimúlnak az árnyékvilágból s velök hal, velök pusztúl a természet rendje szerint minden, ami hozzájok tartozott.

Köröskörül vagyok már véve jéggel. Pártfogóim megdöbbentően hullanak; alig van rajtam egy-egy meleg folt, ami még él.

Rettentő az a gondolat, hogy túl fogom élni valamennyit s akkor a szívem, az én forró, szerelmes szívem, itt lesz bezárva elevenen a hideg sírba, ami körülveszi.

Ezt a nagy, égő, örökké vérző szívet betakarja az idegen halál szemfedője, amely alatt minden élettől végképen elzárva, szakadatlanul szenved tovább és elfeledetten él a világ végeig, azon is túl.

A halál, az engem kereső halál, hiába kutat majd, nem fog sohasem rátalálni, mert hogy jutna eszébe, hogy a kripták fenekén keressen életet? S akkor a szívem a tökéletes megsemmisülés közt is meg fog maradni épen és mindenkorra elfeledetten.

És őrzi majd bolond szerelmét, ami örökéletü lesz vele együtt.

Bársony István

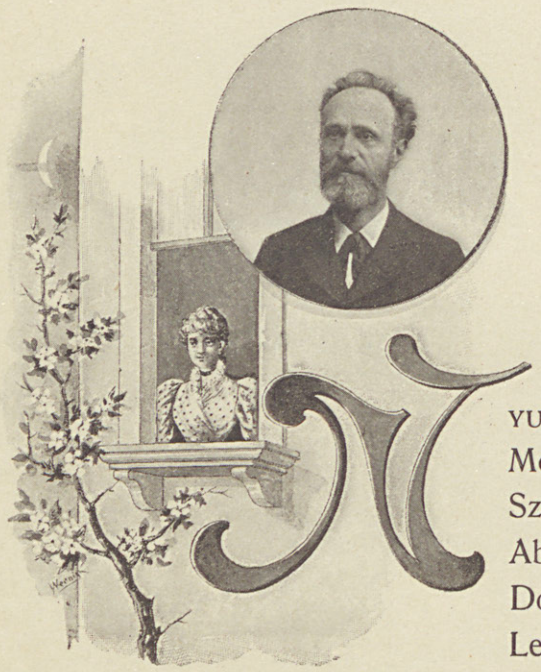

ÉDES VÁRAKOZÁS.

YUGATI égen pirul az alkony,
Mosolygva nézed dallal az ajkon,
Szemedben édes vágy tüze ég!
Ablakon át a kikelet int be
Dobogó szívvel ki-kitekintve
Lesed a kedvest, nem jön-e még.

Díszt ölte már a kis szoba régen,
Parányi pornak nincs nyoma széken,
Ragyog a tükör, mint szemeid;
Sietve mégis rakosgat ujjad,
Kezedre várót lelsz mindig újat,
Szerető gondnak lángja hevit.

Hervatag ágnak fiatal éke,
Atyai szivem gyönyörüsége,
Szellemem áldva leng körüled.
Bár fukar ajkam hizelgő szóban,
Sziv kebelemben hőn dobogó van,
Szeretet őrzi lépteidet.

Mosolygjon ajkad, zengjen az ének,
Örülj az élet kikeletének,
Fürössze arczod májusi lég.
Tündéri álmod valóra váljon,
Hited a hűben mint szikla álljon —
— Csitt — kopog — ő az! — hozta az ég!

Szathmári László

A GONDOK.

IRTA: GERŐ ÖDÖN.

A LOMHA ködben bizonytalan csillámlás reszket. A hó mögül, az ólomfelhők mögül, sorvadó napsugarak menekülnek a ködvilágba és meghalnak benne. Millió gyanakvó, kémkedő hópehely között bujdosnak a földre, de kimúlnak már a szivacsos levegőben, eloszlanak benne nyomtalanul. Csak fáradtan villogóvá lesz tőlük a párázat, akár a megvakuló foszfor tünedező villogása.

A föld és az éghatár csupa feneketlen hó; szürke falak köröskörül. A tél börtönbe zárta a ködöt. A szűk ketreczben mint valami lomha komondor lehever a nedves földre és nyujtózkodás, ásítás nélkül élettelen áléltságba omlik.

Megindúl megint a hóesés, a ketreczfalakat egymáshoz szorítja a durva, erőszakos zsarnok, ég és föld közt eltűnik a messzeség. Fehér káoszszá lesz a világ.

Fehér káoszszá . . . A magasból és a mélységből és minden irányban szakad a hó. A röhögő tél belemarkol sovány ujjaival az éghatárba és a földlepelbe és össze-vissza rázza őket. Micsoda rémes süvöltés, mikor belenyúl a levegő-czafatok közé és hosszú hegyes körmeivel tépdesi őket! Micsoda fájdalom, mikor belekap a felhőkbe és a hóterítőbe és eszeveszetten kevergeti őket össze! Mélységes búgással kezdődik a jajgatás, de hogy a csontos ujjak erősebben szorítanak s az éles körmök jobban marczangolnak, a búgásból kínos rikoltozás, gyötrelmes süvítő fütyülés lesz. És szállonganak hóbortos összevisszaságban, őrületes szökdöséssel, veszekedett tévelygéssel az összekevert, széttépett, szertedobált hópelyhek.

A vihar belekap a sovány, kopasz bokrokba. Mindmegannyi Medusafő a hómezőn. Az arczuk be van temetve a hóba, de kigyóhajuk szisszenve vonaglik, mikor a szél beléjük markolászik. A viperák égnek ágaskodnak és kiöltik feléje kétágu nyelvüket, azután hirtelenül lesuhannak a földre, hogy megmeneküljenek gyötrőjüktől. De nem menekülhetnek; a süvöltő, rikoltó jajongásba bele kell vegyülnie az ő éles szisszenésüknek is. Micsoda rémes fájdalom lehet odalent a hóban az elrejtett arczon, s hogy röhög a nagy fájdalmon a megháborodott tél!

A süvöltésbe uj hang vegyül. A hóbörtön keleti falán betör egy szürke alak, és lihegve ront neki a káosznak. Hol fáradtan czammog, hol ijedten szökik nagyokat. Nyugatnak tart, egyenesen nyugatnak, hogy áttörje a másik börtönfalat is, és belemeneküljön az éjszakába. Bukdácsol a hóban, azután hirtelen fölemelkedik és rémülten néz hátrafelé. Nyomában véres a hó; piros fonalat húz maga után a szürke útvesztőben. Hogy meglátja a piros nyomokat, eszeveszetten rohan tovább. De minden lépése ujabb vérhullajtás. És a vér nyomán száguld utána a falka. A fenevadak, a százfogu és az ezerkörmű, a villogó szemű és a gyilkosüvöltésű fenevadak ő utána . . . az ember után.

A Medusakígyók lesurranak a hóba s zöld villogó szemükkel rámerednek a menekvőre, azután hirtelen felszöknek a magasba és könyörületesen utat nyitnak neki. Egy pillanatig megpihent volt, de megszólal megint a falka hosszu üvöltése és beledörög a süvítő viharzásba a vadász kaczagása.

A fáradt ember megborzad, föltápászkodik és tovább rohan. De előbb belemarkol fölhasított mellébe, kiszakít egy darabot a szívéből és odadobja a falka elé.

— Nesze, rágjátok. Már csak keveset hagytatok belőle.

A falka marakodva rohan rá a véres húsdarabra. A fenevadak valamennyien beléje kapnak. Mindegyik egy-egy csillagsugár. Középütt a hóban a véres párolgó emberszív s körülötte körben, csillagsugársorban az éhségtől nyöszörgő állatok. Valamennyi belekapott fogával a húsdarabba. Zöldesbarna testük egy-egy csillagág, bolyhos mozgó farkuk egy-egy sugárág. Talán ilyenek azok a csillagok fent az égbolton is, amelyekre az elkárhozott lelkek jutnak, mint ez a tántorgó, üvöltő csillagzat lent a fehér hótakarón.

Az ember pedig rohan, egyre rohan a hóbortos hóviharban. És ömlik melléből a vér, és országúttá lészen a piros nyom. Lihegése erősebb a süvöltő szélnél, átfürészeli a viharzúgást. A törődött test megint összeroppan, a tányérszemek kidüllednek, az ember ledűl az egyik Medusafő mellé. A kígyók abban hagyják a szisszegést, a viperák összefogóznak és betakarják. Egy pillanatra megpihenhet az üldözött.

A ködbe menekült haldokló napsugarak közül az egyik ráhanyatlik a szemére s ott adja ki sorvadó életét. Egy pillanatnyi meleg az örök téli viharban. A szemtányérok hirtelen megtelnek nedüvel, a lihegés csuklássá lesz, az ember fuldokol a zogokástól. Hosszú, hol sivító, hol zörgő jaj vonaglik ki a torkán és kettős élével nagyot hasít a levegőben. A vékony penge után csupa hegyes tőr zokog ki ajkai közül. Hogy szúrják, hasítják, szelik körülötte a világot!

Ráborúl a fatörzsre, szenvedélyesen átfogja és hosszan, őrületesen csókolja:

— Nesze, itt van utolsó szeretetem.

Azután belemarkol mellébe, kikapja a szivét és odadobja az egészet a feléje rohanó falkának.

— Itt van az utolsó maradék. Nem maradt belőle semmim. Most már rám is jöhettek.

Nem fut tovább; bambán rábámúl a barna csillagra, amely a hómezőn támadt és észre se veszi, hogy a csillag magja fogy, egyre fogy. A ködfalon szürke árnyék mozog. Egyre nagyobb, egyre feketébb lesz. Végre megáll. A vadász is rábámúl az ide-oda vánszorgó csillagra. Hosszasan, önfeledten. Aztán füttyent egyet és haza hívja a falkát.

Elvész a hótakaró csillaga. A hófalakat döngető öklök, a hólepelt rázó kezek, a markolászó, hegyes körmű, kegyetlen újjak tovább forgatják a fehér káoszt. Az ember eléri a sötétséget, nem kell előbb áttörnie a nyugati égfalon. Leül a fatörzs aljába és közönyösen hallgatja a süvítő jajongást. Ül és bámúl a végtelen hóesésbe, a kigyók szökésébe, a vihar járásába. A fehér ketreczfalak egyre közelebb szorúlnak egymáshoz, az ember lehever a hóba, akárcsak a lomha köd. A vakon, lustán heverő, talpait nyalogató szürke komondor pedig reája hajtja nedves fejét. Együtt alszanak el ketten.

A BALATON.

KEDVES BÁTYÁM!

Már rászolgáltam, érzem,
Hogy jó keményen összeszidjanak,
Hogy befogadtak e füstös falak,
A napsugárt a fagy békóra verte,
Tél lett az úr azóta nyár hevén,
A hó s a jég uralkodik ma szerte
S egy sort sem irtam jómaguknak én.

Hanyagságom, kérem, zokon ne essék,
Ez a levél bocsánatért siet,
Hisz él bennem ma is még a melegség,
Az én lelkemben nincs fagy és hideg.
A napsugár, mely a szivükből áradt,
Ma is süt még szivembe szabadon,
A szép emlékek béragyogva állnak;
Kicsiny ház, fönn s lenn a nagy Balaton.

Emlékszik-e a nyári alkonyestre,
Mikor felértünk a kapaszkodón,
A nyugvó nap biborvörösre festve
A víztükröt, szállott alá a tón,
Pihent a víz, míg csak láttam, nyugodtan,
Szellő se fujt a néma síkon át,
S állottam én is méla csöndben ottan,
Először láttam Balaton tavát.

Először láttam a mi tengerünket,
Szívemben verték egymást a habok,
A régi vágyak hát beteljesültek,
Mi szép vizünk, hát partidon vagyok.
A távolból hozzád én egyre vágytam,
Te ismeretlen régi ismerős,
Szerettelek, bár színedet se láttam,
S szeretetem ma kétszer oly erős.

Mi tengerünk! mondjuk hullámra, habra,
Mely a mienk egészen, igazán,
Határát Isten földeinkre szabta,
Párája nem száll túl e kis hazán.
Magáénak vall, büszke rád az ország,
S az is vagy, hozzá oly hasonlatos,
Mikéntha benned képét látnám, sorsát
És hozzákötne egy titkos kapocs.

Kettőtök sorsa mintha egybeforrna,
Kicsiny vagy mint ő s tenger a neved,
A nagy vizek hosszú, hatalmas sorja
Eltörpít, hogyha mérkőzik veled.
A szélvész, a mely habjaid hasítja,
Viharjaik szemébe fuvalom,
Hullámhegyed csak dombok lanka síkja
S magad bezárt tó, büszke Balaton.

S ki partjaiddal, halmos erdeiddel
Tavad bezárod, én édes hazám,
Milljók versengnek küzdő ezreiddel,
És szembe véled is van óceán.
Birodalomnak mondunk büszke szóval
S országoknak sem vagy vezére még,
A sorba állva lenn maradsz a végen,
Erő itthon, mi másutt gyöngeség.

A szél nem fú, egy felleg sincs az égen
S a csendben vész zúg át a habokon,
Levél se mozdul s méhed rejtekében
Vizek csatáznak zengve, Balaton.
Gyöngék vagyunk másokkal lenni hadban,
S magunk közt mégis hányszor folyt csata,
«Egymás vérét ontotta, itta gyakran»
Ok és ész nélkül e magyar haza.

Nincs egy barát, testvér távol — közelbe,
Nekünk, ki adná biztató kezét,
A mint vized csak önmélyed növelte,
Másutt fakadt hab nem szakad beléd.
Magunk vagyunk... Szűk és kicsiny mederbe
Minden csepp víz százszor sürög, forog,
Hazánk partjával szűk bilincsbe verve
Egy csöpp erőre tenger a dolog.

De megtesszük... s a mint áll ezredéve
A Balatonnál a magyar haza,
Úgy fog megállni, vészek közt is élve,
Mint zúg a tón a hullámok zaja.
Míg annyi vér pezsdül meg a szivekben,
A hány hab forrong a kis tengeren,
Mert esküszünk, míg egy víz fodra lebben,
Hiány hű szívben soha sem leszen.

*

Levélnek szántam bátyám ezt a verset,
De elkapott, mit akkor érezék,
Leírtam hát, bár sejtem azt a perczet
S estét leírni nincsen szó elég.
Elmondom másszor, nem kötött levélben,
Hogy élek itt fönn, mint vagyok, híven,
E verssel addig első fecskeképpen
Köszöntet ott lent mindenkit szívem.

Beöthy László

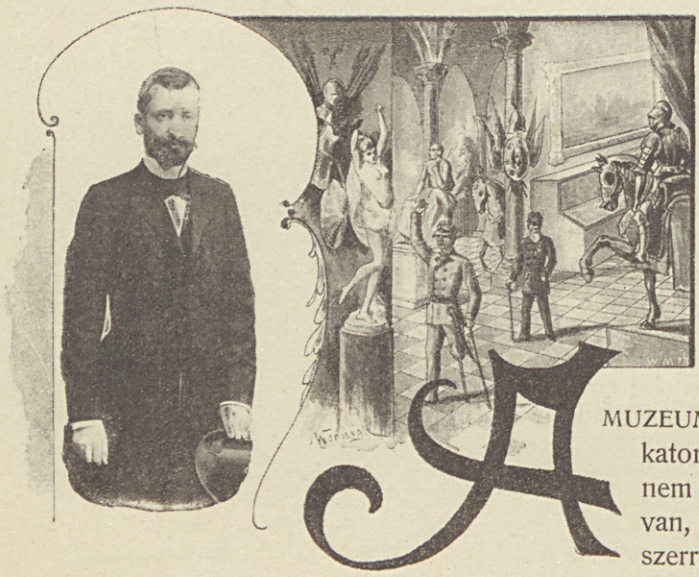

A KÉT ÖREG.

IRTA: SEBŐK ZSIGMOND.

A MUZEUM még csöndes. Alig hallatszik egyéb a rokkant katonák csoszogálásánál, — meg akár hiszik önök, akár nem — a fehér karu Vénus-asszony csicsergésénél. Ugy van, a kaczér istennő több ezer évi hallgatás után egyszerre megszólalt és mindjárt melegében olyan lármát csapott, hogy fölverte vele az egész régiségtárat. A bűbájos márványdiva ajkairól azonban nem ömlött valami mennyei muzsika, hanem olyan profán csiripolás, hogy szinte szédelegtek bele az olympusi társak. Isten tudja, mi történik a klasszikus kellem és összhang eme fenséges társaságában, ha elő nem biczeg valahonnan a becsületes féllábu katona és mankójával erélyesen meg nem fenyegeti Vénus asszonyt, mire az istennő elhallgatott.

A katona azonban nem elégedett meg azzal a dicsőséggel, hogy Vénust elhallgattatta (holott az Olympuson ezt az eseményt mint nevezetes dolgot jegyezték volna föl az annalesekbe). A féllábu valóságos kémszemle alá fogta az istennőt, fél lábával körültipegte, s csakugyan fölfödözte az istennő vállán az igazi tettest egy közönséges szürke veréb alakjában. A rendbontó imigy rajtakapatván, gyorsan kimenekült az ablakon, még jobban fölverve csiripolásával a terem templomi csöndjét.

A féllábu vitéz imigy helyreállítván a világ megzavart rendjét, méltónak itélte magát valamely jutalomra. Elővette fekete tubákos szelenczéjét, felpattantotta a födelét és óvatosan, de a mennyei élvezet minden jele közt szippantott a becses tartalomból.

— Csisz-csosz, top-top... hallatszott most ismét és a szobrok közül előcsoszogott egy másik rokkant vitéz. A jövevény külsőre azonban lényegesen különbözött társától. Mig emennek az egyenruhája csupa szürke volt és régi módi mellszíjon függő kard fityegett az oldalán, emennek öltönye kávébarna attila és kék pantalló volt, kard helyett pedig csak egy üveggombos tekintélyes bot volt a kezében. (Gyönyörű bot; a féllábu vitéz szivesen elcserélte volna a kardjával). Már az öltözetből is kiviláglik, hogy a két rokkant közül az egyik fejét hajdan rezes csákó nyomta a sárga madárral, a másikét pedig az alkotmányos föveg a nemzeti zsinorral. Öreg, törődött már mind a kettő, különösen a barna attilás; mert a féllábu hadfi arczára a keményen kipödört bajusz, meg a fényesre borotvált áll bizonyos fiatalos hetykeséget öntenek. Valamikor ágyúk dörgése, dobok pergése és trombiták harsogása közt egymásra is lövöldöztek Kápolnánál, Isaszegnél, mig most már évek óta békésen megférnek egymás mellett s ebben a perczben sem arra ügyelnek, hogy el ne foglalják egymástól az ágyúkat meg a munícziós szekereket, hanem közös tanácsot tartanak a most lefolyt izgalmas eset fölött.

— Fecske volt? — kérdi fejét csóválva a barna attilás.

— Nem, veréb volt.

— Oh, az akasztófára való... De vajjon hol jöhetett be?

— Az öregek megindulnak az ablakok felé, egy darabig gondba borultan nézegetik a táblákat, fejüket rázzák, konstatálják, hogy merről juthatott be a merénylő s mikor a fogas kérdést eldöntötték,

a féllábú illőnek találta, hogy újból elővegye a fekete szelenczét s megkínálja tartalmával Isaszeg és Kápolna hősét is.

— Köszönöm, káplár úr!

— Egészségére, őrmester úr!

Top, top... Egyik jobbra, másik balra. Tiz év óta járnak, csoszognak igy egymás mellett azokban a termekben s ugy összeszoktak, hogy nehezükre esnék, ha nem látnák többé egymást. Mikor találkoznak, hűségesen egymásra köszöntik a «pálinkás jó reggelt». Az öreg honvéd megkérdi a «némettől», hogy mint esett az éjszakai nyugodalom, bár az a németnek, a szubordinációhoz híven, mindig jól esett; a féllábú pedig állhatatosan meginterpellálja amazt, miféle vérlázító dolgot követett már megint a honvéd-menedékházi parancsnok. (Mert az mindennap követ el valami vérlázítót). Hogy az öreg honvéd mint aludt, arra már nem is kiváncsi a német; ugy is tudnivaló, hogy gyalázatosan, nem is érdemes beszélni róla.

Aztán megbeszélik a nap fontos eseményeit. A féllábú mindig tele van gyászhírrel.

— Hej, úgy hull az ember, mint a légy őszszel, — kezdi gondba borúltan.

— Ki halt meg?

A német szomorúan int a kezével.

— Ne is kérdezze... Tegnap reggel egy káplár halt meg a Mollináriaknál... ma pedig egy főherczeg... Képzelje, őrmester úr, egy főherczeg! Még egy főherczeggel is csak úgy bánik a halál, mint akármilyen más sarsival... egy nap, két nap... és vége!

A féllábú egészen fel volt háborodva a halál eme tiszteletlen eljárásán.

Majd apró-cseprő ügyek következnek, melyek közt három kérdés foglal el igen nevezetes helyet: hogy hol mérik a legjobb czipő-fénymázat, a legjobb tubákot és a legjobb bort. Az első két kérdésben hamar megegyeznek, de annál nagyobb harcz keletkezik az utóbbi pont fölött. Ez még máig is függőben van kettejük között.

Forradalmi dolgokról ritkán beszélnek, de ha beszélnek, az rendesen azzal végződik, hogy az öreg honvéd dévajan kivágja a legmerészebb blattot:

— Már pedig én azt jobban tudom, mint kend, mert a kend lábát is én lőttem meg Isaszegnél!

Ez ugyan éppenséggel nem bizonyos, de hatásos. Ám, a mint összezörrennek, azonképpen meg is békülnek, legtöbbször a fekete szelencze közbenjárásával és figyelmük csakhamar a közös ellenségre irányul, hogy az kárt ne tegyen a kiállított tárgyakban.

Az ördöngös ficzkók iránt különben a két hadfi más-más érzelmekkel viseltetik. A féllábú vitéz határozottan gyermekgyülölő s ha találkozik körútjában egy csomó lármás legénykével, nem mulasztja el keményen összevonni bozontos szemöldökét s egy kegyetlen tekintettel megreszkettetni őket:

— Hohó úrfiak, nem kell elfelejteni, hogy van a mankónak is vége!

Ellenben az öreg honvéd szerető gyöngédséget tanusit a folyton zsivajgó lurkók iránt. Persze az öreg meg van vesztegetve. Nem is csoda (ezt a féllábú is elismeri), mert hisz mikor megpillantják a gyermekek az öreg fehér szakállát, ránczos arczát, kávébarna attiláját, meg azt a nemzeti pántlikás medáliát a mellén, oly tisztelettel néznek rája, akár egy generálisra.

A terem megtelik. Jő, megy a közönség; eleven gyermekhangok, csengő női szoprán, jó vidéki baritonok hallatszanak. Óra óra után mulik, lassan elhalkul a látogatók moraja s már csak imitt-amott lézeng egy csoport. A féllábú vitéz azon gondolkozik, ne menjen-e az ablakhoz, megnézendő, mekkora útja van még az óramutatónak a megváltó csengetésig.

A beszéd nehezen megy. Az öreg honvéd is bóbiskol a székén s a mig maga elé bámul, egy aranyos pillangó kezd röpködni körülötte: az emlékezet. Eszébe jött az az idő, mikor a csillagok szebben ragyogtak az égen és a rózsa jobban illatozott a földön.

Eszébe jutnak a régi bajtársak, a kiknek nevét is elfelejtette, vitéz kapitánya nagy harcsabajszával és gyönyörü hóka paripájával, káplárja, a szegény Tóth Andris, a ki Miskolczon halt meg az ispitályban; a nagy őrtüzek, a hideg éjszakák, a hosszu marsolások ott a tót hegyek közt... Aztán a nyomorúság, azok a kétségbeesett napok, mikor egyszer elöregedve, elcsigázottan kikerült a kórházból s hasztalan kopogtatott munkáért, kenyérért.

Emlékszik tisztán arra a napra. Nem volt egy zúg, a hol fejét lehajtsa. Három napja nem evett egy falatot s már egy hete, hogy a városliget padjain töltötte az éjszakát. Oly fáradt volt, hogy alig tudta a lábát vonszolni. A mint szédülve botorgott az utczákon, egyszer csak ott állott a Duna partján. Isten bűnül ne vegye szegény fejétől, hajszál híja volt, hogy bele nem ölte magát a vizbe. De megemberelte magát és visszafordult a városba.

Csatangolása közben egy sétatérre ért s egy zöld padra telepedett.

Szép, tavaszi reggel volt. Az orgonabokrok illatoztak, a verebek csiripolva röpdösték körül azt az érczembert, ki a kert közepén állott magas kőoszlopán. A padon szomszédságában, egy diák ült és könyvet olvasgatott. Sápadt, vézna fiu volt, kopott ruhában és foltos czipőben. Szóba ereszkedtek. A fiu félretette a könyvet s beteges, nagy kék szemével oly figyelmesen nézett reá, hogy csaknem elnyelte velük.

Ő pedig beszélt, sokat beszélt, maga sem tudja, hogy miről, csatákról, harczokról, dörgő sortűzről, lobogó zászlóról, rohanó századról, hálátlan nemzedékről, éhező, öreg honvédekről... Össze-vissza beszélt, hol hadarva, hol felgyúlva, mig körülötte forgott a világ és az érczember hajtogatta magát.

A kopottruhás diák ezalatt mindegyre jobban elsápadt, ajka remegett, szeme fényben tündöklött, aztán egyszerre felugrott, a kezébe nyomott valamit és elfutott. Ő nézi a kezébe tett papirost, hát egy gyürődött ötforintos bankó volt.

Szegény kis bolond, a ki bizonyosan hetekig körmölt ezért a bankóért s a ki kétségkivül hetekig koplalt nagylelkűsége miatt!... Sok év mult azóta, sohasem látta többé kis jótevőjét, de még mindig oly tisztán, oly szépen ragyog reája nagy lelkes szeme, mint akkor s törékeny alakja, sápadt arczocskája gyakrabban megjelenik emlékében, mint az egyenruhás generálisoké, a kik egykor vezették... Legyen áldott, akárhol jár-kell, mosolygó ég boruljon utjára.

Az öreg honvéd szempillája megnehezedik, egy darabig még látja valami aranyos ködön át a «németet», a mint topogva sántikál a termen keresztül-kasul; aztán mellére zökken a feje és elalszik.

A féllábú vitéz észreveszi az egykori ellenség szundítását, egy hamiskásat vág feléje a szemével és meghalkítja a lépéseit. Csak alig-alig hangzik a faláb dobaja, azé a falábé, melynek helyéből, nem lehetetlen, hogy Isaszegnél éppen a tisztelt kollega lőtte ki az igazi lábat.

Sebők Zsigmond.

NEM SZERETLEK!

RÓZSA-BARNA est leszálla ránk,
De sziveinkben a hajnal derengett,
Kart karba fűzve együtt ballagánk,
S érzém: szived miként felel szivemnek.
Egyszerre csak keblemre zártalak,
Rózsás füledhez nyomtam ajkamat,
S szeretsz-e? kérdém sugva — és felelted
Ajkamra nyomva ajkad: «Nem szeretlek!»

A hajnalcsillag már lehunyni kezdett,
De lángolt még szerelmünk csillaga.
A kerti lombok ugy körülöveztek,
Mintha paradicsom vón' ez maga.
S Édenben ily boldog nem lehetett
A két első sziv, mint szivem s szived.
Szeretsz-e? — csak ezt kérdém. És felelted
Mosolygva és könyek közt: «Nem szeretlek!»

Ah, fönn jár a nap s a világra fényt vet,
Nem vesz körül most rejtelmes homály,
S minden sugára nem mutat meg téged,
És nem vezet, hogy szivemhez találj!
Hogy átölelnél és keblemre dülnél,
Te csábos, édes, forró szivü tündér,
S «szeretsz-e?» kérdeném, mig átölellek,
S mosolygva, sirva sugnád: «Nem szeretlek!»

Bartók Lajos

EGY TÁTRAALJI FÜRDŐ.

IRTA: MURAI KÁROLY.

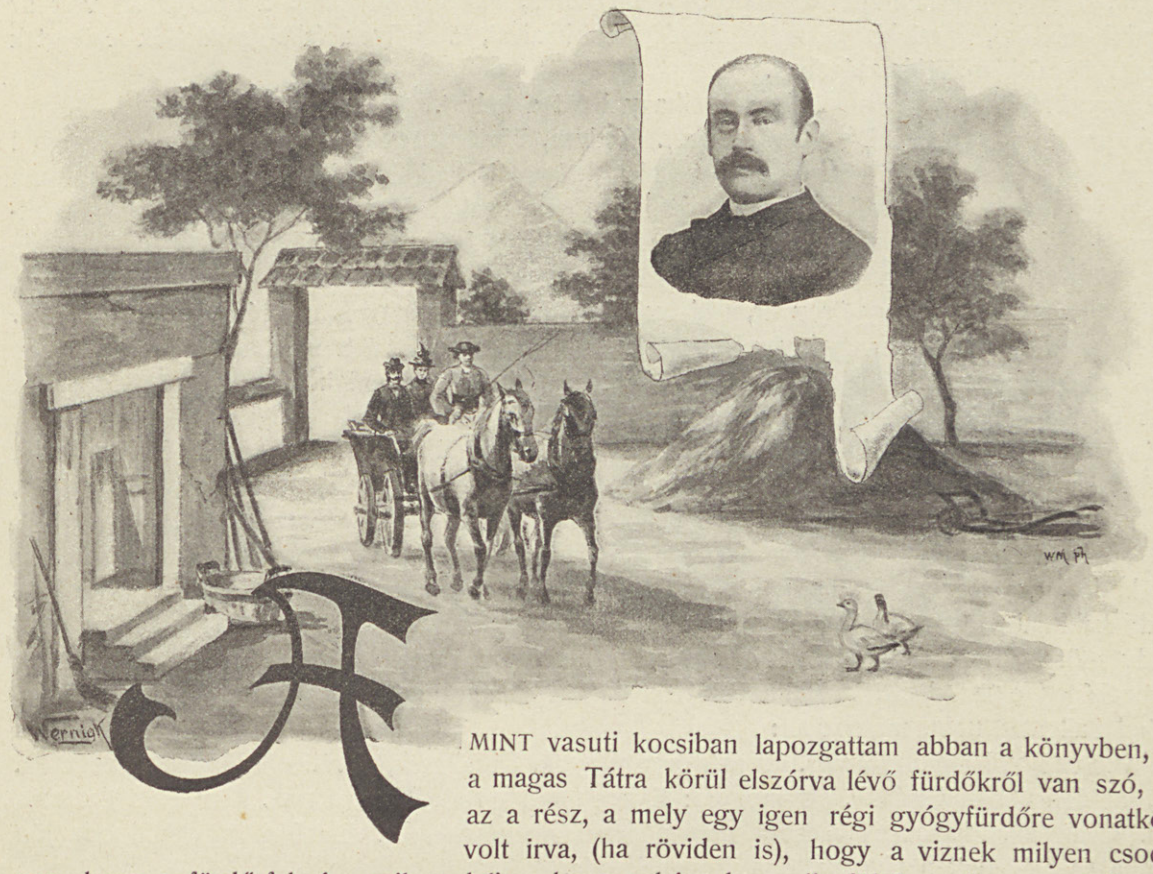

AMINT vasuti kocsiban lapozgattam abban a könyvben, a melyben a magas Tátra körül elszórva lévő fürdőkről van szó, megkapott az a rész, a mely egy igen régi gyógyfürdőre vonatkozott. Meg volt irva, (ha röviden is), hogy a viznek milyen csodás hatása van, hogy a fürdő fekvése milyen bájos, hogy a kényelem mily fölséges, hogy az árak mily mérsékeltek és hogy a tulajdonos mily körültekintéssel, figyelemmel vezeti az ügyeket és hogy milyen gyönyörűséges az ott tartózkodás.

Hát már ezt a fölséges helyet meg kell nézni. Legalább egy napot ott töltünk és kivesszük a részünket az összes kinálkozó gyönyörűségekből. Ránk fér.

Háromnegyed órai kocsizás után (fölérvén egy dombra) már látszott a fürdő. A kocsis oda mutatott az ostornyelével s azután ereszkedni kezdett lefelé. A mi azonban oda látszott a dombra, az nem volt valami kellemes látvány. Két piszkos falu között egy major, elhagyatott állapotban, néhány vén, bomladozni kezdő fával. Régi épületek, hosszúak és alacsonyak, körülvéve kocsiútaktól, a melyen csordák verték föl a port.

Kezdett rémleni előttünk, hogy alighanem be vagyunk csapva.

A kocsi a major egy szűk nyilásán robogott be, a nagy vendéglő mellett és annak udvarán keresztül. Egy udvaron, a mely tele volt apró jószággal, a melyben disznók híztak és a melyben ökröket itatott egy tót, szíván magába a magasra nőt szemétdomb illatát.

Miután ez a rész már a fürdőhöz tartozik, hát néhány kerékfordulás után megállt a kocsi a másik udvaron, a fürdőház udvarán, a mely kihalt képet mutatott. Sehol egy ember, sehol egy mozgó alak, csak forró levegő, a mely szinte fojt.

Végre hosszas kiabálás után — előkerült egy asszony, a ki igen nyugodtan kérdezte, hogy mit lármázunk. És mindjárt tudatta velünk, hogy nem a süketek birodalmában vagyunk. Alázatos kérelmünkre azonban mégis kezünkbe nyomot egy kulcsot, körülbelül olyan megjegyzéssel, hogy a melyik szobának az ajtaját kinyitja, abba bemehetünk.

Pokoli szerencsénk volt, mert csakugyan találtunk olyan ajtót, amelynek a zárjába beleillett.

Persze, a poros út folytán szükségét éreztük a fürdőnek s igy neki indultunk a majorban, hogy megkeressük a fürdőt. A szerencse ismét kedvezett, mert ráakadtunk egy faalkotmányra, a melynek piszkos és rozoga ajtaja mellett egy suhancz huzta fölfelé a fürdővizet.

Minekutánna 30—30 krajczárt lefizettünk és ezért két-két pléhjegyet kaptunk, bevonultunk a *tükörfürdőbe,* a mely minden emberi fogalmat meghaladott. A közepén volt a medencze, telve vizzel. Köröskörül pedig kabinok nyiltak, számra nézve tizenketten. Nyirkos, időnyütte kabinok, hézagokkal, repedésekkel, a lehető legelhagyottabb, utálatosabb formában. Nincs az a pinczetanya a fővárosban, a mely visszataszitóbb, undortkeltőbb volna, mint a milyen ez a tükörfürdő volt az összeroskadni készülő, legalább is százesztendős kabinjaival, a melyek falán pókhálók csüngtek a piszok százféle alakjának társaságában.

Csak ugy támolyogva voltunk képesek elhagyni ezt a helyet.

Azután mentünk megnézni a külső világot. Nedves, börtönszerű épületek között (amelyekből csak két modern épület vált ki) porban, árnyéktalan helyen jártunk mindaddig, a mig bejutottunk a parkba, az egyetlen helyre, a hol a tehéncsordák talán nem fordulnak meg. Ám itt is az elhanyagoltság, a pusztulás képe tárult fel mindenütt. A tó vize befuttatva békanyállal, amely különféle szinü és szagos. A csónak félig elmerülve, használatlan állapotban, evezők nélkül.

Itt jött velünk szemben egy öreg úr, a ki nyájasan megszólitott bennünket és dicsérte a fürdőt. Elmondta, hogy milyen hatalmas gyógyereje van, hogy hány ezret mentett meg az elpusztulástól és hogy milyen más képet nyújt majd, ha megérkeznek ama bizonyos angolok, a kik megvásárolják a fürdőt és új alapra fektetnek mindent. Milyen világfürdő lesz ez akkor!

Vezetnek könyveket, és a kik érkeznek, azoknak majd a neveit beirják. Lesz orvos és fenyőerdő, meg minden. — A tengerentúlról is özönleni fog a fürdővendég. És derülten nézett ránk és mosolygott, mondván, hogy ő már idős, ő már a mostani állapoton nem javit; de majd az angolok!

Bármennyire tiszteletreméltó volt is az öreg fürdőtulajdonos (mert ő volt az), rátámadtunk. — A méltatlankodás, az elkeseredés, hogy ily állapotokat meg lehet türni, kitört belőlünk, különösen a tükörfürdő kabinjai s a nagykorcsma udvara miatt. Azután minden miatt.

A kedves öreg úr azonban, a helyett, hogy felforrt, vagy megharagudott volna, csak mosolygott tovább. Arcza épen olyan derült maradt, mint volt azelőtt és mintha csupa dicséretest hallott volna. Azután, némi hallgatás után, megszólalt:

— Jól van ez igy. Nagyon jól van. Én már öreg vagyok. De jönnek, okvetlenül jönnek az angolok.

Majd, minden átmenet nélkül, ezt mondta: Estére teljes kárpótláshoz jutnak. Már ezért érdemes itt maradni. Csak maradjanak és vacsora után jőjjenek a kurszalonba. Estefelé mindenki oda jön a kurszalonba és elégedetten távozik. Csak jőjjenek oda.

— De hát mi fog történni a kurszalonban?

Az arcza még derűsebbé vált. Mosolya teljesebb volt s a szemei ragyogtak a gyönyörűségtől. Azután odasugta:

— *Zongorázni fogok.*

Murai Károly.

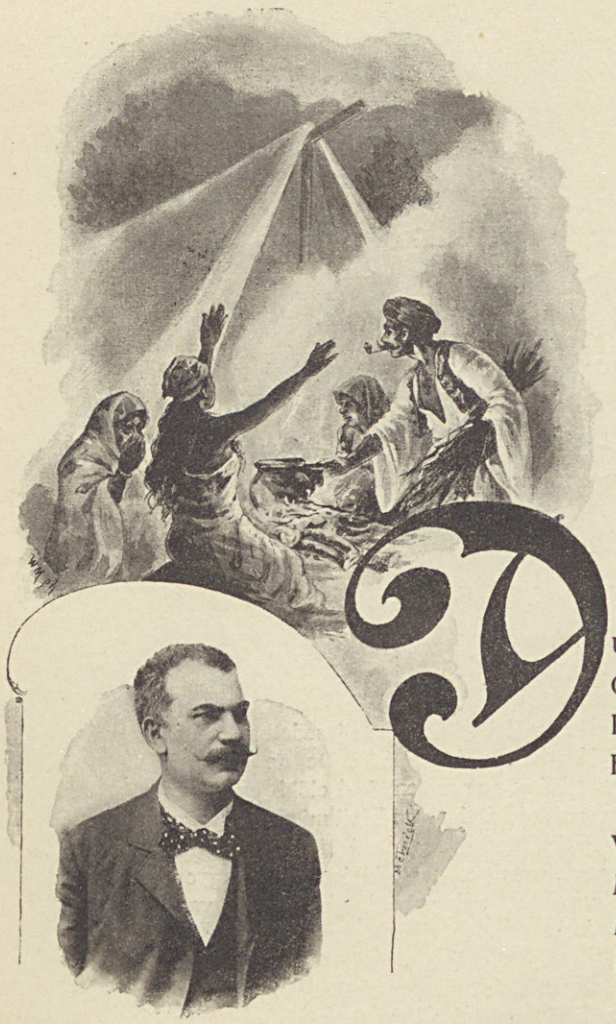

CZIGÁNYOK.

DÚLJA, czibálja a szél a sátorponyvát,
Ottan is befütyül, a hol nem gondolják;
Biztatják a tüzet törmelékkel, náddal,
Forogván feléje hol arczczal, hol háttal.

Verje meg a devla, beh keserves élet,
Mi is a haszna ily akaratos télnek!
Mert hagyján, hogy csupasz a tizenkét purdé,
De marja mind őket czudar, nyomorult éh'.

Az apa komoran a parázsra bámul,
Álmadozik nyárrul, malacz-paprikásrul,
S itt konokul megáll a fantáziája,
Mint pákosz csikó a zab-asztag aljába.

S mint az alvajáró kimegy a sátorbul,
A falu végiben egyet kettőt fordul,
S alig telik bele néhány lomha óra,
A szép malacz-álom átfordul valóra.

Sistereg a bogrács, ragyognak az arczok,
Czigánykerekeket vagdalnak a rajkók;
Kunyorál a kicsiny, az anyja megcsalja —
Ritka boldogságtól vig a sátor-alja.

És törvény előtt áll már a dade másnap:
Ott kérik az árát a jó paprikásnak,
Forgatják-firtatják: hol és mikép vette?
Az alkut és vásárt miért felejtette?

Nem lévén az ügyben aztán semmi kétség,
Kimondja a biró kemény büntetését,
Erkölcsös szavakkal feddi: «More ládd-é,
Minek is bántod te azt, a mi a másé?»

Hallgatja a czigány a bölcs itéletet
És a szeme félig sir, félig meg nevet:
«Igaz, a máséhoz nyultam, azt belátom,
De mikor minden a másé a világon».

J. Zabó endre

AZ UTOLSÓ NAPSUGÁR.

IRTA: TÁBORI RÓBERT.

ZÁZEZER évvel Krisztus születése után beteljesedett az, a mit a tudósok rég megjósoltak: a föld kihűlt. De az emberek nem haltak ki, mivel néhány ezer esztendővel előbb egy híres tudós fölfedezte annak a módját, hogyan lehet minden anyagot átalakítani s igy az emberi test anyagát is. A ki félt a hidegtől, bement néhány napra az országos vegyi intézetbe és vagyoni helyzetéhez képest faembert, szénembert, aczélembert vagy vasembert csináltatott magából. Így aztán már elbírta a hideget. Akadtak milliomosok, a kik igazi arany- és gyémánt-emberekké változtak át.

A tudomány minden ágában óriási volt már abban az időben a haladás. Repülő gépek, ezer mértföldre látó csövek és ehhez hasonló találmányok mindennaposak voltak. Természetes, hogy a föld kihűlésével a gabona is megszűnt és mesterségesen készült táplálékkal kellett pótolni. Ezt pedig a megsűrített levegő szolgáltatta. Tudvalevő, hogy millió meg millió csodálatosan apró és szabad szemmel észre sem vehető organizmus van a levegő minden részecskéjében, mely a mi időnkben sokszor betegséget is okoz. De a százezredik esztendőben a tudomány jobb szerepet szánt ezeknek az apró lényeknek és tizezer légnyomással egyetlen köbkilométer levegőből kisajtoltak annyi táplálékot, a mennyiből egy napig megélt egy egész nagy város.

A föld kihűlésével megszűnt a költészet is, mert ennek éltetője a meleg és a napfény. A föld nem látott többé ragyogó napsugárt.

Az igaz, hogy meg volt neki a saját fénye, a villamosság, a mely elég a megélhetésre, de nem a költészetre. A mint a nap elpártolt a földtől, megszűntek a színkülönbségek is. Minthogy a villamosság éjjel-nappal egyenlően világított, megszűnt a sötétség fogalma, vagyis a fekete szín. Átlátszó fehér volt minden: ember és jéghegy, szikla és látóhatár. A fehér színen kivül még a narancssárga maradt meg, a többi pedig elenyészett a madarakkal és a pillangókkal együtt, a melyeket megölt a fagy, mielőtt még föltalálták volna az anyag-átalakítást.

Megtörtént az is, hogy a régi világ jéghegyei óriási módon megnőttek az újabb meg újabb jéglerakodások folytán. A Mont-Cenis 1000 kilométer magas volt már, a Davalagiri 25000 kilométer. De valamennyin túltett az Everest-csúcs, a mely olyan magasra nyúlt az étherbe, hogy még a legerősebb repülő géppel sem lehetett rá feljutni. A föld villamossága megtagadta ott a szolgálatot, a légsűrítő nem talált már sűríteni valót és az emberi tudásvágy nem talált már tanulni valót.

Pedig az emberek közt el volt terjedve az a hit, hogy az Everest csúcsairól meg lehet még látni az elpártolt napot.

*

Abban az időben nem nevezték már az embereket szentek, virágok és más kedves lények után, hanem a százezredik esztendő gyakorlati észjárásának megfelelően ki-ki olyan nevet kapott, a mely szülői foglalkozásának leginkább megfelelt. A gépész «*Küllő*», «*Csavar*», «*Kerék*» névre keresztelte gyermekét, a mathematikus «*Sinus*», «*Tangens*» névvel, vagy pedig a sorrend szerint 1, 2, 3, 4 számokkal különböztette meg egymástól kicsinyeit, a patikárius gyógyszerek nevéről. A család föl- és lemenő ágait pedig egyszerűen hatvány- és gyökjelekkel különböztették meg.

$\sqrt[25]{\text{Tangens}}$ híres mathematikusnak vagy két évtizeddel az ezredik saeculum előtt *egy* napon fia és leánya született. Ikerszülöttek abban az időben olyan ritka és kiváltságos lények voltak, hogy Tangens neje anyai büszkeségében eltért a szokástól és a régi, homályba borult ősidő tradicziója szerint adott az újszülötteknek nevet.

A leányt Violának, a fiút Jenőnek nevezte.

Az igaz, hogy rátámadtak most az állam bölcsei és azt mondták, hogy veszedelmes példaadásával megzavarja a nagy *világegyenletet,* (mert akkoriban még a kormányzás is a mathematika szerint történt) ismeretlen és a köz-

felfogással ellenkező fogalmat hozván belé. De $\sqrt[25]{\text{Tangensné}}$ asszonyság nem engedett jussából és az anyai szeretet még akkor is elég erős volt, hogy kijátssza a számításon alapuló államhatalmat.

De azért ne tessék hinni, hogy Viola és Jenő más nevelést kaptak volna, mint az ezredik század többi lényei. Őket is alávetették az anyag-átalakításnak: Viola márványlány lett, Jenő pedig opálember. De csak külsőleg Mert a vegyészt megdöbbentette a szokatlan név, nem készítette el elég intenzív módon a vegyi fürdőt és a két szív nem kövesült meg, hanem megmaradt emberi szívnek.

Jenőt hatodik évében bevitték a feltalálói iskolába, mert csodálatos tehetsége volt, meglepő, soha nem látott dolgok fölfedezésére. Hanem a mi az atyját, a nagyhírű tudóst roppantul aggasztotta, az volt, hogy mindenben, a mit mívelt, valami fantasztikus is volt. Ha egy új hegyfúró-gépet konstruált, bizonyos, hogy gyakorlati hasznavehetősége mellett különczködés is volt formájában, a mit ő *«a szépnek»* nevezett. Rajongott a szépért, holott az ezredik saeculum emberei erre már mit sem adtak. S osztozott ebben a rajongásban testvére is, a kis Viola, a ki nem csekélyebb dolgot tervezett, mint hogy ő feltalálja majd újból az elveszett színeket.

(Körülbelül így rajongtak a második évezred emberei az elveszett paradicsomért.)

Tizenöt éves volt a két testvér, mikor fölszabadult az iskola nyűge alól. S ekkor Jenő így szólt Violához:

— Van egy találmányom, a melyet eddig gondosan rejtegettem mindenki előtt. Csak neked mondom el, hogy kettőnk titka maradjon.

— Micsoda az? — kérdezte kíváncsian Viola.

— A villamos korcsolya.

— Mondd el, miben áll?

— Olyan, mint a közönséges korcsolya, csakhogy nem vasból, nem aczélból készült, hanem egy új, eddig

Spányi Béla festménye.

SZENT GENOVEVA.

ismeretlen fémből, mely azonos az ősanyaggal. Hosszas volna neked elmondani, hogyan bukkantam rá és miként fedeztem fel azt a sajátságát, hogy ez az anyag alkotja ma is a föld lelkét, a villamosságot. Évezredek óta tudtuk és éreztük, hogy van villamosság, de nem láttuk magát az erőt, ha csak nem hatásaiban. Én vagyok az első, a ki megrögzítettem, hogy test alakjában állott elő. S kovácsoltam belőle két korcsolyapárt. Az egyiket neked, a másikat magamnak.

— De vajjon illik-e ezt a nagy találmányt első sorban játékra fordítani? — kérdezte aggodalmas arczkifejezéssel Viola.

— Az én korcsolyám nem tiszta játék, nem mulatság eszköze, hanem több ennél. A hova lépsz vele, fölkelted a föld szintadó lelkét, a villamosságot. Gyorsabban haladsz oda, mint a repülő géppel, hegynek föl ép úgy, mint hegynek le és még ott is, a hol eddig nem mehetett el ember, még oda is elmehetsz vele.

Viola lélegzete megakadt e szavak hallatára. Vakmerő sejtelem támadt fel benne.

— Tán csak nem akarsz...? — hebegett és nem mert tovább kérdezni.

— Azt akarom, a mit te ki nem mersz mondani! Fölmegyek az Everest csúcsára, a hova ember még nem jutott el. Első fogok lenni, a ki ott megáll és....

Mély lélegzetet vett, aztán halkan, mintha féltett titkot, rejtegetett vágyát szólaltatná meg, mondá:

— Látni fogom a napot. Azt a csodás égi testet, a mely már csak meséinkben fordul elő, de egykor éltetője volt planétánknak. Látni akarom!

— Én veled megyek! — mondá Viola.

*

Magukkal vitték aszbesztből készült utazó öltözéküket, mely egy hegyi jegeczből formált álczában végződött. Ez arra való volt, hogy távol tartsa tőlük villamos korcsolyázás közben a hegyek kietlenül hideg levegőjét, mely olyan metszően éles volt, hogy még a márvány- és opállények sem birták volna el.

Aztán elindultak. Könnyed szökéssel, gyors szárnyalással futottak neki a hegyoldalnak és hasítottak finom barázdát a végtelen jégmezőben. Mintha a korcsolya vasa maga is élő és velük együtt érző lény volna, úgy engedelmeskedett szívük legtitkosabb óhajtásának. A hol a természet a szépnek és fenségesnek hódolván, csodálatos oszlopsorokat, dómokat és átlátszó szobrokat alkotott jégből, ott lassan vitte őket előre a korcsolya. Hadd nézzék jól meg, hadd bámulják, hisz ők az utolsó emberek, kiknek a szép még szép. De a hol egyforma volt a sík pálya, ott egyetlen nekiiramodással mértföldeket futott be. Madárkönnyűséggel, szélgyorsasággal győzte le a távolság és a magasság fogalmait a föld lelkétől, a villamosságtól megihletett keskeny vas.

Viola fokozott mértékben érezte azt a gyönyört, a melyet a föld leányai egykor éreztek, mikor a sík jégpályán végig vitte őket a korcsolya. Márvány arcza kipirult, márvány tagjai átmelegedtek, szeme villámokat szórt: Jenő bámulva látta a hegyi jegecz-álczán keresztül, hogy testvére arcza színesedik és hogy szeme a csillagok fényével vetekedik ragyogásban.

. . . Egyszerre csak fölértek a Mount-Everest csúcsára. S bámulva látták, hogy ott megszűnt a jég országa. Egy végtelen lapály terült el szemük előtt, a melyen élt és virított a fa, a virág, madár, pillangó, szóval a föld egész költészete. Viola és Jenő csak édes anyjok meseszavából tudták, hogy volt valaha ilyesmi, de most megtestesűlve, megvalósúlva látták az igét.

Az elveszett paradicsom megkerült.

De vajjon mi okozta ezt a csodát?

Semmi más, mint az elpártolt, más égi testhez szegődött napnak egy sugara, mely hű maradt a földhöz és annak legmagasabb csúcsát, a Mount-Everest fensíkját beragyogta. Ez az egy csók elegendő volt, hogy életet csaljon ki a jégmezőből.

Viola és Jenő bejárták a virúló erdőket, magukba szívták a virágok illatát, megittasúltak a napfénytől, ettek a zamatos gyümölcsből, ittak a hegyi forrásból. Aztán így szóltak egymáshoz:

— Mily szép ez, mily csodálatos!

— De hiányzik belőle az ember.

— Nem térnénk vissza oda, a honnan jöttünk?

— A mi ködös, napfényt nem látó hideg világunkba, a hol azonban él az ember.

S hátra sem nézve a minden széppel és jóval kínálkozó paradicsomban, megkettőzött gyorsasággal szánkáztak alá a hegyoldalon, mély barázdát hasítva a jégben. Csak három napja nem láttak embert, de már is úgy vágyódtak utána, mint még soha az elveszett paradicsom után.

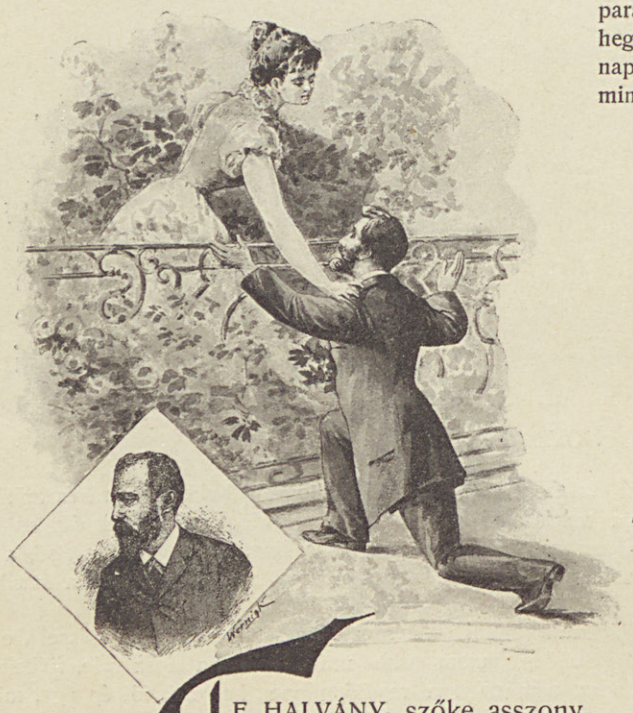

TE HALVÁNY, SZŐKE ASSZONY...

TE HALVÁNY, szőke asszony,
Kit lelkem úgy imád,
Te névtelen, te csöndes,
Te elzárt szép világ!

Talányos, bűvös rejtély,
Mint sphynx, oly hallgatag
És mint a sphynx megrontó! —
Érzem hatalmadat.

Elülök lábaidnál
Estenden, alkonyon,
Emésztő láz az álom,
Mit ottan álmodom.

Ó könyörülj én rajtam,
Ó űzz el engemet,
Hisz láthatod: magamtól
Én innen nem megyek.

Kun Árpád

ÉT KIRÁLYI HERCZEG.

Magyarok honában élt egyszer két herczeg,
— Már boldog lakói magasságos mennynek —
Királyfi az egyik, ország szemefénye,
Ősz királynak, népnek egyetlen reménye.

Királyi törzsön nőtt virágszál a másik,
Hősi nemes lélek ifju arczán látszik,
Deli szép levente, népe büszkesége —
Jaj, hogy kettejöknek oly bús a regéje!

Szó ne mondja azt el, róluk a dal fájna,
Édes-bús emlékök siralommá válna:
Siralommá, mikor ünnepel a nemzet,
S letépve kebléről két virág, a legszebb...

Szerte bérczen, rónán száll diadalének,
Háladal magyarok erős Istenének;
Ezer évnek gyásza, ezer évnek fénye
Egyesül a nemzet örömünnepébe.

Hajh, csak a *királyfi* közöttünk lehetne,
Csak az a *kis herczeg* velünk örülhetne!
Száll a sóhaj, száll, száll ünnepi hang szárnyán:
Átok lesz-e mindig magyarok hazáján?...

Két királyi herczeg magasságos égben,
Boldogan tekint szét az ünneplő népen.
Örömdal és sóhaj hozzájok felhallszik,
S a *királyfi* ajkán ez a szózat hangzik:

«Látod a hű népet és honát örömben,
Kiket úgy szerettünk, élve, mindaketten:
Dicső ünnepüket földön meg nem értük,
Jer, itt a mennyégben imádkozzunk értük!»

Pintér Kálmán.

A HARANG TANÁCSA.

IRTA: GYALUI FARKAS.

Ezt a történetet egy réges régi irás hagyta reánk és tanulsága az, — hogy — de várjuk végét . . .

Történt pedig, hogy Örzse asszony özvegységre jutott. Férjét, a ki öreg vala, eltemette, elsiratta, meggyászolta. Eltelt a gyászév és utolsó napján a gyászos menyecske teljes díszben elmene az ő lelki pásztorához, nagytiszteletű Tállya Timóteus uramhoz, ki is nyájasan fogadja vala nyájának e formás báránykáját.

— Tanácsot kérni jövök, nagytiszteletű uram!

— Szólj, leányom, hallgatlak, mondá a vén tiszteletes, csöndesen letévén kezéből a pergamentbe kötött könyvet.

— Van nekem egy szolgám, András, derék legény. Mióta a férjem meghalt ő vitte az egész gazdaságot. Nagyon derék legény. Most megkérte a kezemet. Mit csináljak, tiszteletes ur lelkem?

Nagytiszteletű Tállya uram erősen megcsóválá vala fejét s imigyen szólt:

— Per amorem Dei — ha szereted, leányom, menj hozzá. A kaczkiás menyecske egyet rántott a vállán.

— Jó jó, könnyű ezt mondani. De hát ha verni fog, rosszúl bánik velem?

— Hm! erre a nagytiszteletű úr helyeslően intett és bölcsen mondá:

— Igaz, igaz, már akkor ne menj hozzá.

Örzse asszony szeme boszusan villámlott:

— Ne menjek hozzá! Hiszen nem vagyok én a falu vénje. Mi lesz a gazdaságomból! Meg aztán — itt lesütötte szemét — nagyon is értjük egymást . . .

Nagytiszteletű uram a levegőbe bökött ujjával.

— No hát akkor menj hozzá!

Örzse asszony fejrevaló kendőjét igazgatta zavarral.

— Jó, de hátha iszákos lesz? Hátha más után szaladgál, jaj! . . . Hátha tönkre tesz?

E pillanatban megszólalt a harang künn. A nagytiszteletű uram nagy jósággal igy szólt:

— Örzse lányom, nagy a te kétséged, ember nem tud arra szót mondani. Hanem hallod-e a harangot! Menj haza s útközben hallgass arra, hátha a szavából tanácsot kapsz!

Az asszony eltávozott. Hazáig egyre hallgatta a harangot. Ezt hallotta csengni, vidám biztató hangjában:

— Menj . . . Menj . . . hozzá! Menj . . . hozzá . . . Menj . . . Menj . . .

Jól van, hát egy hónapra rá megesküdött Andrással, a cselédjével, akivel úgy is jól értették egymást régóta.

Telik, múlik az idő, hát, uramfia, alig két hónap múlva megint beállít nagytiszteletű Tállya uramhoz Örzse asszony, de most már nem olyan kaczkiásan. Nagy fekete kendőt vett magára, könnye barázdát szántott az arczára.

— Hej, nagytiszteletű uram, nagy az én bajom!

Nagytiszteletű Tállya uram lecsapta a könyvet kezéből.

— Hát aztán ugyan bizony mi bajod?

— Hej! lelkem nagytiszteletű uram . . ! Itt megeredt az Örzse asszony könnye és omlott alá sűrűn, csak ugy patakzott.

A nagytiszteletű úr szeliden szólt hozzá:

— Hadd hallom a bajodat, lányom, segitünk tán rajt'.

Örzse asszony pedig igy szól vala:

— Cselédem volt és hogy hozzá mentem, a cselédje most én lettem. Üt, ver, korcsmázik, tönkre megyek, oda vagyok. Istenem, mit is tettem! A harang rossz tanácsára lettem boldogtalan...

Nagytiszteletű Tállya uram méltóságteljesen tiltakozó mozdulatot tett:

— Nem, leányom, a harang neked rossz tanácsot nem adott, nem adhatott; talán félreértetted?...

Ebben a szempillantásban megszólalt a toronyban a harang. Örzse asszony összerezzent és önkénytelenül ismét a szavára figyelt, komor, szigorú hangon hallotta azt:

— Nem . . . Nem . . . Ne menj . . . Nem . . . Nem . . .

Örzse asszony összecsapta kezét és sírva indúlt haza.

— Igaza van. A harangnak igaza . . . nekem nem volt igazam, nem jól értettem . . .

Eddig a történet. És a tanulság belőle? Az, hogy szerelmes asszonynak hiába minden jó tanács, a füle csak úgy hallja, ahogy a szív sugallja: nem kell neki más tanács.

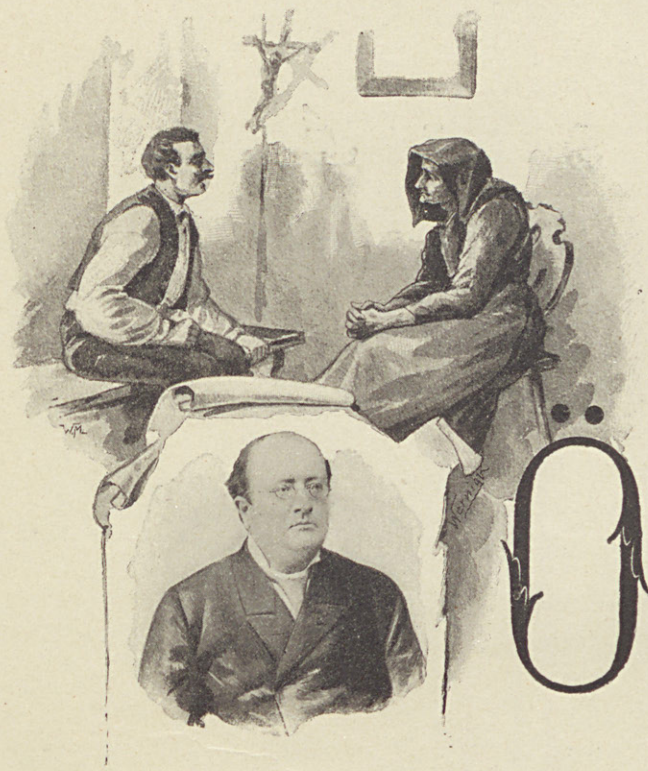

KIS SZOBA.

ÖZVEGYASSZONY meg a fia, szegények,
Kis szobában szép csöndesen megélnek.
Szól a fiu: Készülj, anyám, lagzira,
Nem sokára, valahára enyém lesz a szép ara!

Szólt az anya: Ide hoznád jó fiam?
Ide anyám, szólt az ifju rá vigan,
A kis szivbe egész világ fér bele,
Mért ne lenne nekünk elég egy kis szoba födele?

A MENNYORSZÁG KAPUJA.

IRTA: KÉZDI KOVÁCS LÁSZLÓ.

A MENNYORSZÁG kapuja: *a templom.*

Minden egyes templom egy-egy rés, melyen át az idvezült lélek felsurran a mennyek csodás világába, az aetherikus régiókba, hol minden tiszta, mocsoktalan .... Hol a bárányfellegeken himbáló ártatlan lelkek a futó csillagokkal dobálódznak, fújják a szelek sípjait s pajzánkodásaik közben egy-egy égi tömlőt feldöntve, esőt vagy hóvihart zúdítanak a földön maradtak nyakába.... Mikor rájuk borul az éj, meggyújtva piczi gyertyácskáikat, az emberiség csöndes nyugalmáért imádkoznak, vigasztaló álmokat és reményt küldenek a másnap ébredőknek és közbe-közbe egy-egy égi tűzijátékkal intik mérsékletre a fölfuvalkodó embereket. Tudd meg, ember, hogy a te életed is csak olyan mulékony, mint a szikra fellobbanása....

Minden templom egy-egy díszes kapu, melyen át a mennyekbe vezető útra térhetünk. Milliónyi útszalag fut össze, abba az elérhetetlen góczpontba, hol az Isten székel. A láthatatlan Isten, a kit tudunk és érzünk s a kihez imáinkat küldjük!

Kézdi Kovács László

TANULMÁNY. Koroknyay Ottó rajza.

Tölgyesy Artur festménye.

TÁJKÉP.

AZ ORGONA.

JÉNYTELEN falucska templomában
Hallottam én az első orgonát.
Gyermek valék. Együgyüen csodáltam,
S a hangok lelkem ég felé vonák.

Úgy hittem: szelid hófehér galambok
Viszik imám' fel Isten trónjaig,
A lágyan zsongó, esdve kérő hangok
Beszéde mennyországba hallatik.

Csodás varázsa még ma is lebűvöl,
Hívságos érzés nem támad nyomán.
Reám maradt ez emlékeztetődül,
Szülő-falucskám s édes jó anyám.

Most is, midőn a templom boltozatján
Végig rezeg a búgó orgona:
Gyermek-hitemnek üdvössége hat rám...
S úgy fáj, hogy a mult örökre oda.
Ha gyermek-hangok csengésébe olvad
Lágyabban, mint a szelid esti szél:
Elrejtőzik félőn a zord indulat,
Mert érzi: a szív Istennel beszél.
Istennel, a ki mérhetlen magasban
Időtlen nagy idők örök ura;
Kinek haragja mennyet rázva harsan,
S földet hasít meg égi ostora;
Kitől remeg a leghatalmasabb úr;
Kihez fohászkodik a kis gyerek;
Fűszálat megvéd fergeteg haragtul,
S kőszirtek vaskeblét repeszti meg;
Ki siró koldus könnyét száritja fel,
Kinek jósága napsugárt lehel...

Pogány ha vagy, szived helyén ha kő van,
Reszketve omlasz térdre és hiszel...
A földi és a földöntúli jóban
Remény siratva is reménykedel.

Fölolvad benned rideg közönyösség,
Tudásod jégvirága odavesz —
S úgy összetörpülsz, balga gyáva kétség...
Isten nyilván való csodája ez.

És hallgatod a búgó orgonának,
Csengő éneknek vallomásait:
«Kisértetek, világi, hiú álmok,
E szűk határ nektek majd búcsut int.
Bölcsőd s koporsód közt tied a térség,
Mivel benépesíted, mind tiéd.
Boldog csak az, a kit nem üld a kétség,
Hogy a koporsónál vagyon a vég.
Világ-tudás, élv, nagyság tengerében
Te vagy, gyermekhit, a tündérsziget;
Ha elmerülsz, gyakorta észrevétlen,
Nincs a ki visszahozzon tégedet.
Fájó könnyüknek néma nagy panasza
Siratja csak, nem hozza soha vissza...»

Templomba menj, hol gyermekajk vigasztal:
Hová szelid zsolozsma hangja von:
Hol néma ajkad nem hivalg panaszszal:
Hová nem ér el földi hatalom.
Mind gyermek ott, a Mindenség Urának
Világ-családja, édes otthona.
És zeng a zsoltár, a hang szerteárad
S lágyan kiséri a kis orgona...
Ó szálljatok fel, hangok a magasba
Hozsanna néked jó Atyánk, hozsanna!...

*

Ezt juttatád eszembe én falucskám
Kis templomában búgó orgona.

Gaal József

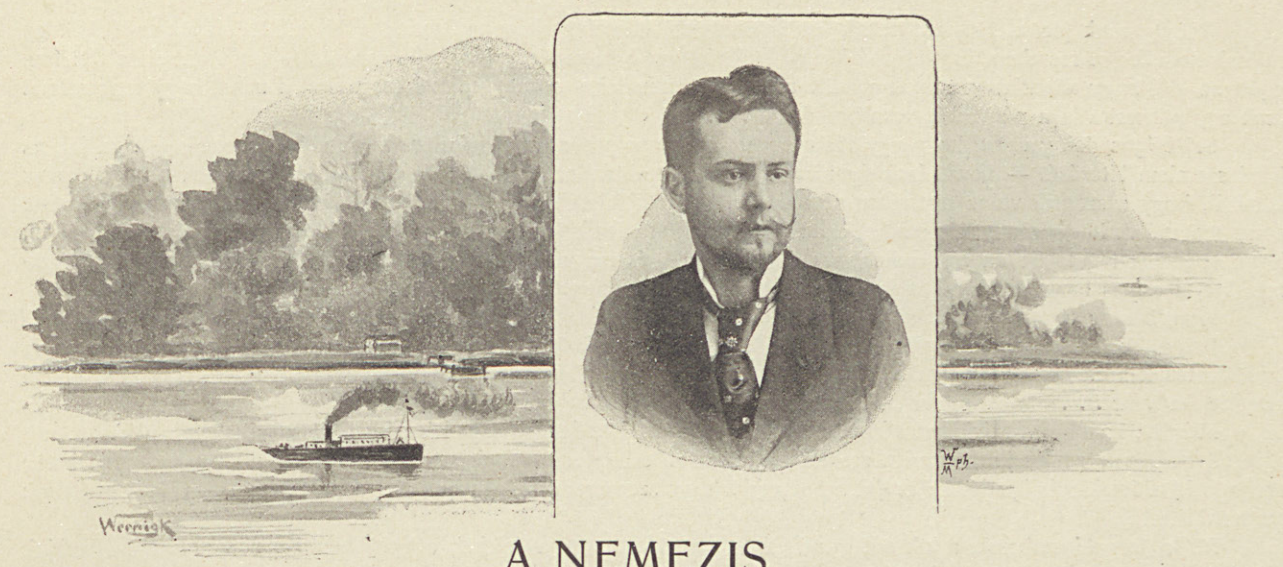

A NEMEZIS.

IRTA: VÉRTESY GYULA.

KÖRÜLBELÜL öt éve annak, hogy nagyokat nevettem, néha pedig nagyon boszankodtam, az én kedves Pista öcsém ostoba szerelme fölött.

Tagbaszakadt szép, nagy legény volt, villogó szemekkel, piros arczczal, pompás kis barna bajuszkával; a válla széles volt, dereka karcsú, izmai aczélosak, a hangja lágyan csengő — szóval olyan, a minő legény után, novella és regényíró urak állitása szerint bolondúlni szoktak az asszonyok, leányok.

El is hiszem, hogy bolondúltak volna, mert még ha nekem szerencsém lett volna a gyengébb nemhez tartozni, hát valószínüleg én is szerelmes lettem volna belé.

De a gyerek, a ki különben huszonegy éves kamasz volt és az első jogi alapvizsgára készült — rá se hederített senkire egyen kívül. A füle leghegyéig szerelmes volt abba az egy leányba, őrülten, ostoba módon. Ezért a szerelemért boszankodtam én néha reá s ezért kaczagtam ki annyiszor.

Hanem hiábavaló volt az én minden filippikám a szerelem ellen. Végig hal'gatta s azután azt mondta:

— Elhiszem, kedves bátyám, hogy bolondság, de lásd, még sem tudok magamnak parancsolni. És érzem, hogy ha sokáig nem áthatom őt, hát beleőrülök.

Egész istenadta nap odahaza ült a ficzkó, az én szörnyű nagy gyönyörűségemre. Az ördögbe is — gondoltam akkoriban sokszor magamban — a helyett, hogy egy víg czimborát fogadtam volna magamhoz, hát ezt az unalmas, fád legényt vettem a nyakamba!

Hej, ki is tettem volna szűrét, ha nem féltem volna a Mari néném haragjától, a ki mikor felhozta szerelmes magzatát és rábizta a gondviselésemre, kijelentette, hogy mind a két szememet kikaparja, ha hiba esik Pistikában . . .

Így hát inkább félelemből, mint rokoni szeretetből, elnéztem neki, hogy egész istenadta nap otthon üljön és én is jó példaadás fejében kénytelen legyek zárdai életre szorítkozni és a víg czimborákat s a kis vidám hölgyecskéket, a kiket néha megszoktam volt hívni egy-egy pezsgős garçon-vacsorára — ki kellett zárnom a szentimentális szerelem tanyájává lett lakásomból.

És gyönyörködhettem benne, hogy Pista öcsém mint bámúl maga elé néha órák hosszáig, azután meg neki esik mohón, falánkan mint valami éhes ember, a verskötéteknek!

Különösen szegény díszkötésű Heiném, az sínylette meg erősen az ő nagy szerelmét. Úgyszólván mindegyik lapja könnyekben úszott. Néha mikor eltávozott hazulról, hogy valamelyik vendéglőben változatosság kedvéért a czigány mellett zokogjon, hát szegény könyvet, mint valami kimosott zsebkendőt, ki kellett teríteni, hogy hagy száradjon egy kicsit.

Szegény fiút de sokszor is elmondtam akkoriban ostobának, szamárnak és más effélének, és mikor ezt megcselekedtem, azt is hittem, hogy joggal cselekszem meg, és hogy igazam van!

Csak most, hogy évek múlva, nem is egészen a véletlen játékaképen, hanem lelki szükségből én is előszedem Heinét s elolvasom belőle a könnyektől legsárgább lapról ezt a négy kis versszakot, a mely akkoriban úgy látszik legjobban meghatotta Pista öcsémet, hát úgy érezem, hogy ha most idekerülne valahogy mellém az a gyerek, hát megfognám a kezét és bocsánatot kérnék tőle, a miért kinevettem, a miért haragudtam rá.

Hiszen én, a bölcs férfiú, a ki azt beszélte, hogy a szerelem bolondság s a ki tagadtam, hogy szerelmes tudnék lenni komolyan — itt ülök most a szobámban és a mint végig olvasom azt a verset, hát a rég megszáradt könnyek fölé újak peregnek le szememből a sárga papirosra . . .

Pedig neki meg volt az a nagy mentsége, hogy nagyon fiatal volt akkoriban — nekem ez sincs meg!

Mindössze az a mentségem lehet, hogy a lelkemben él valamelyes halavány tudata annak, hogy nagy ostobaság ez a szentimentális szerelem, a melyben most vergődöm. És azért még sem tudok megszabadúlni tőle.

Bizony ránk jár a rúd, mi reánk is, úgynevezett komoly, okos emberekre, a kik elhitettük magunkkal, hogy rajtunk nem fog a szerelem. Egy csomó könnyelmű viszony s azután egy jó partie csinálás — ez a szerelem! És íme eljött az idő, hogy utálattal gondolok a múlt szerelmi történeteire s megvetéssel magamra, a miért hogy a szerelmet csak egy pillanatra is a pénzzel kapcsoltam össze . . .

Sajátságos dolog is az, hogy egy ideig nevetjük, gúnyoljuk a szív minden nemesebb dobbanását, tagadjuk az igazi szerelem létezését — nevetséges figuráknak tartjuk az ábrándozókat — s mesébe illő ostobaságnak a poéták amaz állítását, hogy a szívnek volna egy rossz szokása, az, hogy fájdalmában megrepedjen — s egyszerre csak azon veszszük észre magunkat, hogy könnyes szemmel olvasgatjuk azokat a lenézett poétákat, a kikről kihireszteltük szóval és írásban, hogy az idejük rég lejárt, az embereknek megjött az eszük és ma már senki sem hallgat a rímekbe kicsengő gyermekmesékre, a színes hazugságokra s a megénekelt lehetetlen érzésekre.

Igen, bizony hallgatunk mi is, még pedig félig fájó, félig édes érzéssel.

Bolondok leszünk, gyermekek leszünk! A szerelem istenének egy lehellete lefújja rólunk összes eddigi komoly tapasztalásunk s életfilozófiánk pánczélját. Lefújja mint valami pelyhet és teljesen védtelenül állunk előtte, kiszolgáltatva kényére, kedvére . . .

Még jó, ha csak a szívünket kéri oda, mert a fejünket is a legnagyobb készséggel átszolgáltatnánk neki.

S kezdenek rendre jelentkezni a szerelem chablonos szimptomái. S úgy vagyunk velök, mint a halálosan beteg orvos, a ki előre kiszámítja halála óráját s tudja jó, hogy szervezete milyen jelekkel adja tudtúl teljes fe bomlásának szomorú hírét.

Mi is, írogató emberek, a kik eddig másokon figyeltük meg a jeleket, megdöbbentő bizonyossággal állapítjuk meg, saját becses szívünkön a kórismét.

Mindig róla gondolkozol: kezdődő beteges állapot. Jobbnak, szebbnek tartod a világ minden többi leányánál, asszonyánál: fejlődő kór. Nem törődsz rajta kívül senkivel, semmivel, egyedűli vágyad neki tetszeni: a láz első foka. Érte élsz, érte írsz, bármit teszel, az jut eszedbe, hogy tudja-e ő ezt: előrehaladt láz. Bármerre nézel, az ő alakját látod, az ő szavát hallod, bejárod az utakat, a merre kedveseddel utóljára jártál és könnyed pereg le arra a helyre, a hol véle utóljára együtt ültél: negyvenkét fokos láz . . .

Az bizony.

Elválásunk előtt a Margitszigeten voltunk együtt utóljára és én nap nap után kijárok a hajóállomáshoz, ahhoz, a honnan vele együtt indultunk; leülök arra a helyre, a hol véle ültem utóljára együtt s a hajó fedélzetén is azt a helyet választom ki, a melyiken akkor együtt ültünk . . .

Azután bebarangolom az utakat, a merre véle jártam, s bárhol vagyok, bármerre járok, ott látom magam mellett, érezem ruhája illatát, érezem forró arcza közelségét, hallom a hangját, s látom, a mint mosolyogva felém hajlik. Beszélek hozzá lágy, szerelmes hangon, édes szerelmi szókat s azután megcsókolom . . . az üres semmit, a szürke levegőt, a melyből csak egy pillanattal előbb is, még kiragyogott az ő nyájas, szép arcza . . .

Utóljára hallott szavait százszor is elismételem magamban s mikor egyedül vagyok, olyan jól esik azokat mondogatnom hangosan, fenszóval, ügyetlenül, de nagy buzgalommal utánozgatva az ő csicsergésszerű kiejtését.

Arczképét egy nap százszor is üdvözlöm. — Jó reggelt édes! Mit álmodott? Jó napot drágám? Hová megyünk sétálni? Nem jön a szinházba? Jó éjszakát, szép álmokat! Álmodja rólam, hogy szeretem, hogy meghaltam magáért . . .

Vendéglőbe ahhoz az asztalhoz járok, a hol véle ültem utóljára együtt. Míg az étlapot nézegetem, magamban tőle is megkérdezem: mit eszik, édes? Szóval, a legszebben kifejlett negyvenkét fokos láz!

Dolgaim csak úgy folynak mint azelőtt, kellemetlenségem semmi sincs, váltóm egygyel sem jár le több mint azelőtt, s a mindennapi élet csak úgy szolgál az ő rendes élvezeteivel, mint azelőtt — és a szívem, mely folytonosan egyedül csak vele foglalkozik — mégis egyre jobban, jobban megtelik nagy nehéz fájdalommal, mint valami sülyedő félben lévő rossz bárka, melyet eddig a parton hevertettek s ott a nap is kiszárította, szú is megrágta, s eresztékeit a szél is kifújta.

Belebetegszem az utána való vágyakozásba! A felébredt szentimentális szerelmi fájdalommal szemben olyan tehetetlen vagyok, akárcsak az az öt esztendő előtt kikaczagott legényke!

És ott ülök szobámban éppen úgy, mint ő ült s lehajtott fővel, nagy szomorúan olvasom az *Intermezzók* egyik bájos dalát, azon a könnyektől megsárgult sárga papírlapon:

— A sárga lomb megrezdül
Lehullanak a levelek,
Minden, mi kedves és szép
Elhervad, aztán sírba megy.

Az erdők őszi ormán
Szomorú napfény lengedez:
Ez a búcsuzó nyárnak
Utolsó, fájó csókja lesz.

Ugy érzem, mintha hosszan
Szivemből sírnom kellene:
Eszembe jut e képről
Válásunk, szivem élete!

Óh jaj! El kellett válnunk,
Bár tudtam: gyászos lesz a vég.
Te a haldokló erdő —
Én a búcsuzó nyár valék! . . .

Olvasom, olvasom s a régi megszáradt könnyek felé hullanak az újak . . . S míg ablakomon át beszáll a nyári napsugár s az égbolt szelid kék színben ragyog le — én a helyett, hogy felhasználnám ennek a hideg nyárnak ezt a rég várt kedves, szép napját s elindulnék valami vidám kalandra, mint azelőtt, máskor — hát itthon ülök és siratom a haldokló erdőt és a búcsúzó nyarat . . .

Pedig tudom, hogy nagy ostobaság ilyen zöld ficzkóvá visszafejlődni akkor, mikor már az ember barna hajába belevegyül egy-két fehér szál is . . .

Vértesy Gyula

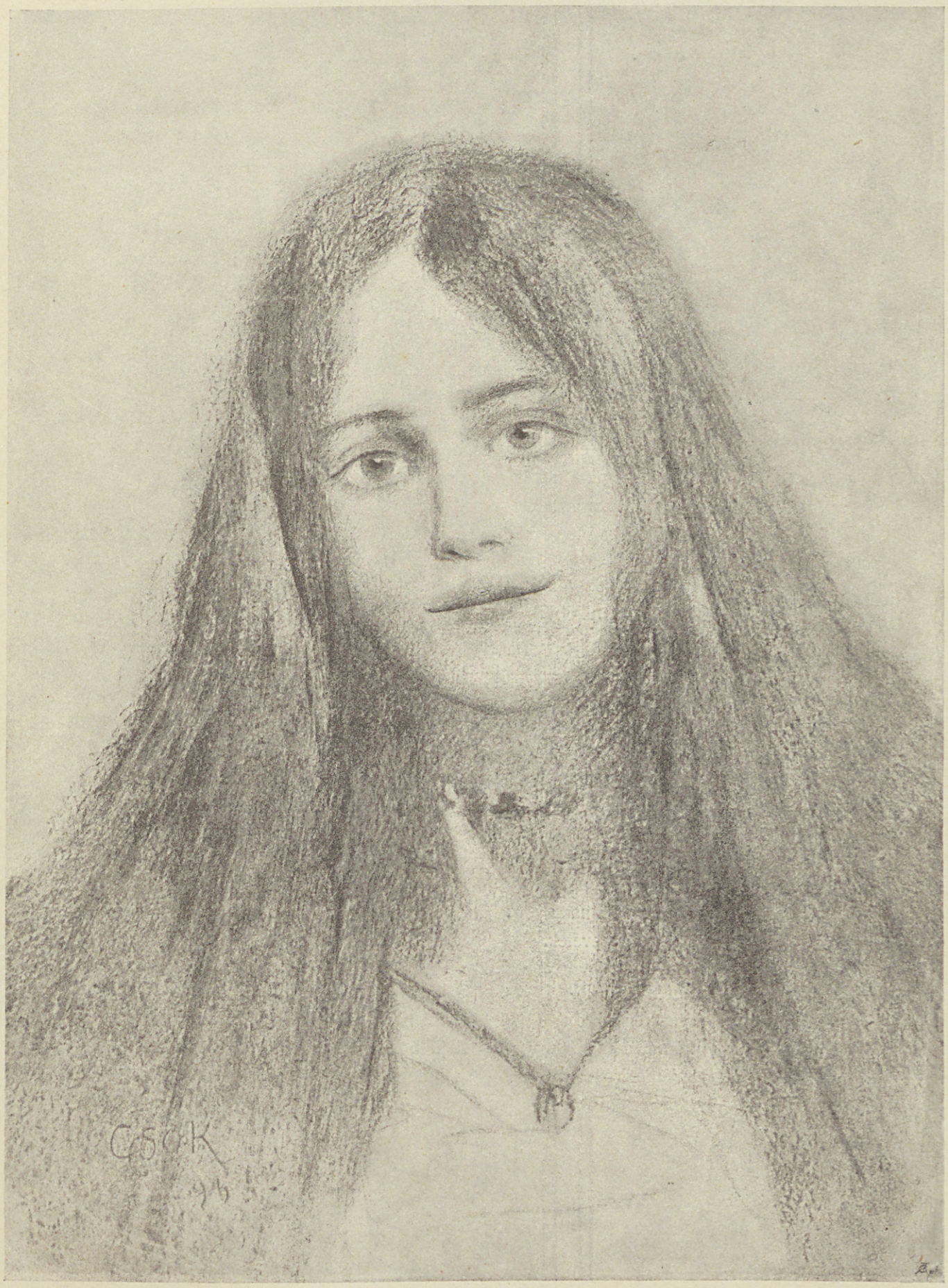

Csók István rajza.

TANULMÁNYFŐ.

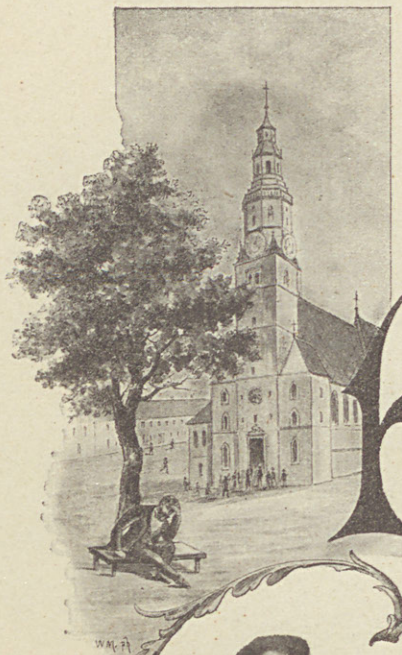

A GYŰRŰ.

ELVÁLTUNK rég, de ujjamon van
Frigyünknek arany záloga.
Ugy csillog még, mint esküvőnkön,
És fénye nem vész el soha.

Azóta eltűnt üdv és béke,
E gyűrű mégis megmaradt;
Egykor hirdette, most hazudja
Nagy buzgón boldogságomat.

Szived gyűlöl és kebelemben
Lassan kihül a régi láng;
A pap is már a sirba' nyugszik,
Ki szent áldását adta ránk!

A «holtomiglan — holtodiglan»
Már mese csak, mely hiteget,
A hűség-eskü rég megtörve —
Megszegte az, kit szeretek.

Te a magányba' rejted kínod',
Én unottan, érzés ne'kül
Hajszolom, a mit elvesziték,
S mit te adhatsz meg egyedül.

De érintetlen itt a gyűrű,
A hogy reá tevé a pap.
Porló keze nem váltja vissza
És drága ereklyém marad.

Hadd lássák, higyjék, irigyeljék
Boldogságom' az emberek!
Magam is elhiszem valónak
S utóbb már nem is nevetek.

Oh sírba is e fényes jellel
Temetnek engem egykoron;
Lesz reá gondom, a mikor majd
Végrendeletem' megirom.

Hadd tartson tovább is a tréfa;
A végitélet reggelén
Ujjamon ott lesz majd a gyűrű,
Sértetlen rajt' a régi fény!

S hirdeti fönnen ragyogása:
Örök nagy biró, ime lásd,
E jó bolond csak őt szerette,
A hűtelent — és senki mást!

Prém József.

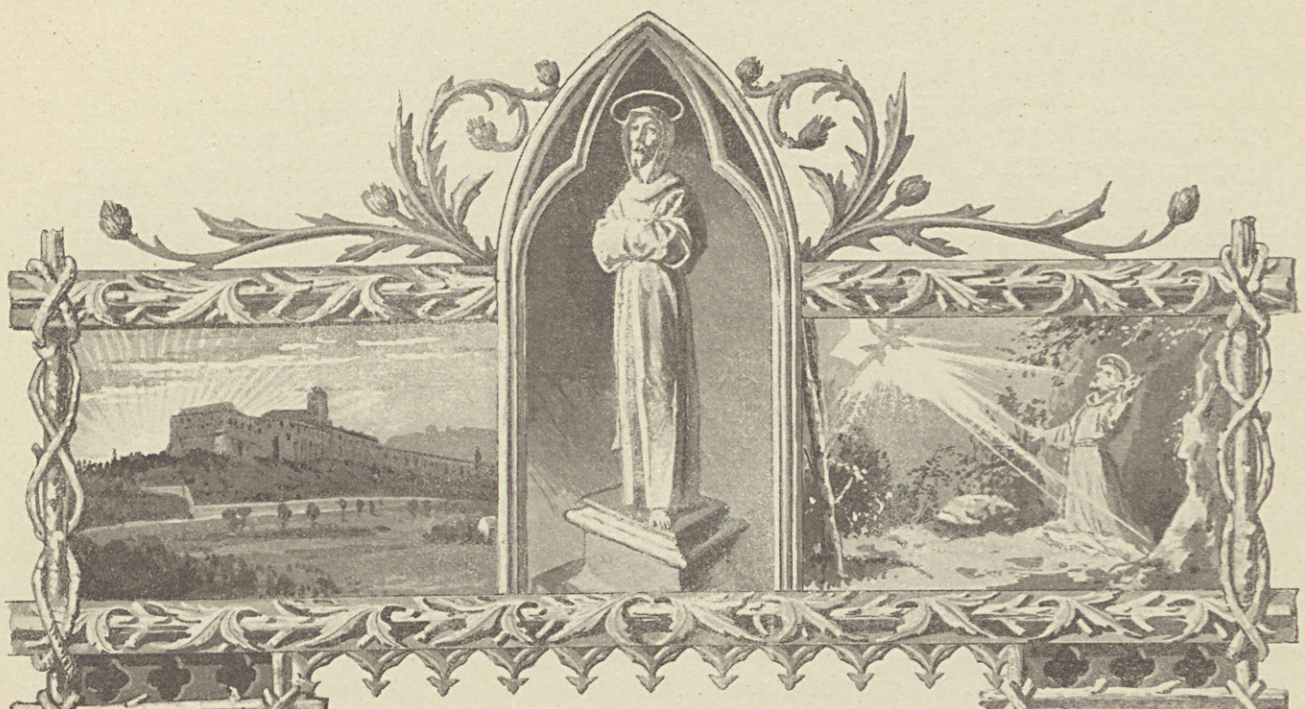

DANTE PARADICSOMÁNAK

XI. ÉNEKE.

OLASZBOL FORDITOTTA: KAPOSI JÓZSEF.

Ó esztelen gondja a halandóknak, mily hiányosak következtetéseid, melyek miatt szárnyaidat oly alantan verdesed! Ki a jog után futott, ki az aforizmák nyomában jára, némelyik a papság, más erőszak és csalás révén igyekvék uralomra jutni; ez rabolt, az mesterséget űzött, volt a ki a test gyönyöreibe merülve fuldokolt, henyélt a más, míg én, mindezektől menten, Beatricevel fönt az égben ily dicsőséges fogadtatásra találtam.

Mikor mindegyik visszatért a kör ama pontjára, honnan elindult, megállt, mint gyertya a tartójában, s ama fény bensejében, mely az imént szóla hozzám, miközben ragyogóbb lőn, mosolytól kisérve hallám kezdeni: Az örök világosságba tekintve, azon mód, a hogy én sugarától tündöklöm, látom gondolataidat s azoknak eredetét. Te kételkedtél s óhajtottad, bár oly világos és egyszerű nyelven fejteném ki szavaimat, hogy értelmed fölfoghatná a mit előbb mondottam: «A hol gyarapszik» s ott a hol mondám: «Nem támadt hozzá hasonló». És itt helyén való a szigorú megkülönböztetés.

A Gondviselés, mely oly bölcseséggel kormányozza a világot, hogy benne minden emberi tekintet elvész még mielőtt mélyére hatolna, hogy annak arája, ki nagy szóval kiáltván áldott vérével jegyezte el magát, bátorságosabban s Hozzá még hívebben menjen Vőlegénye felé, kedvezésül két fejedelmet rendelt melléje, hogy jobbról és balról vezetői legyenek. Az egyik egészen szerafikus volt szeretetének hevében, a másik bölcsesége által lent a földön kerubi fénynek volt visszatükrözése. Az egyikről beszélek csak, mert egyet magasztalva, bármelyiket vegyük, mindkettőre illik a dicséret, annyira azonos volt munkásságuknak iránya.

A Tupino és ama víz között, mely a boldog Ubaldus által választott halomról csörgedez, termékeny hegyoldal ereszkedik le a magasból, honnan Perugia a Porta Sole felén hideget és meleget érez. Mögötte a kemény hegyhát miatt Gualdo és Nocera nyögnek. Azon az oldalon, hol leginkább enged meredek voltából, egy nap született a világra, mint a milyen ez néha, mikor a Gangesből feljő. Azért is, ki erről a helyről tesz említést, ne mondja Assisi, mert azzal keveset mondana, nevezze inkább Keletnek, ha helyesen akar felőle szólani. Nem messze volt még keltétől, midőn már éreztetni kezdé a földdel nagy erejének némi zsenditő hatását; mert fiatalon oly hölgy miatt keveredett atyjával viszályba, a kinek, mint a halálnak, senki sem nyitja ki az öröm kapuját, s lelki birái előtt, coram patre — atyjának jelenlétében — kelt egybe véle, hogy aztán napról-napra mind jobban szeresse. Ez, megfosztva első férjétől, több mint tizenegyszáz esztendeig, mig csak ő nem jött érte kéretlenül, lenézetve húzodott meg a homályban. Nem használt neki semmit, hogy tudták, mint találta, biztonságban Amilossal hangjának hallattára az, ki előtt az egész világ reszketett; nem segített rajta a hűség, sem az elszántság, hogy felszállott Krisztussal a keresztre, mig Mária lent maradt annak lábánál. De hogy ne legyek tovább is érthetetlen, hosszas beszédemben Ferenczet és a Szegénységet vedd ezentúl a két szeretőnek. Egyetértésük, vidám arczulatjuk, a szerelem, a csodálat és édes tekintet másokat is szent gondolatokra hangolt, ugyannyira, hogy a tiszteletreméltó Bernardo lőn az első, ki levetette saruit és ily nagy békesség után futott s még futva is magát késedelmezőnek tartotta. Ó termékeny kincs, ó ismeretlen gazdagság! Saruját oldja Egidius, saruját oldja Szilveszter, hogy a vőlegényt kövessék, annyira tetszik nékik a menyasszony. Ettől fogva igy jár-kél az atya és a mester hölgyével s ama családdal, mely már derekát az alázat kötelével övezte. Nem hajlítá meg szemöldökét a szív gyávasága, amiért Pietro Bernardone fia volt, sem mert oly bámulatosan megvetettnek látszott. Innoczenczius előtt királyi módon tárja föl kemény szándékát s tőle kapja rendjének első pecsétjét. Midőn a szegényke nép száma szaporodott annak nyomában, kinek csodálatos élete inkább az ég dicsőségében lenne énekelhető, az örök Lehelettől Honorius által második koronával lőn ékesítve ez arkimandritának szent akaratja. S miután a vértanuságot szomjazva, a Szultán büszke jelenlétében Krisztust predikálta s a többieket, a kik őt követték és a megértésre nagyon éretlennek találván ezt a népet, hogy ne vesztegeljen hiába, visszatért az olasz növény gyümölcséhez: a Tiber és az Arno között egy kietlen sziklán Krisztustól az utolsó pecsétet kapta, melyet tagjai két évig hordoztak. Midőn pedig Annak, ki ily szép sorsra hivta, őt alázata által kiérdemelt jutalmához fölemelni tetszett, testvéreinek, mint jogos örököseinek ajánlotta legdrágább hölgyét s meghagyta, hogy hűségesen szeressék. Az ő öléből akart nemes lelke elszállni, hogy honába térjen s testének is csak ezt akarta ravatalul.

Képzeld most el, milyen volt, ki ezzel mint méltó társ tartotta meg Péter hajóját a magas tengeren helyes irányban! S ez a mi patriarkánk volt, miért is, ki úgy követi őt, mint parancsolja, láthatod, jó árut hordoz. De nyája annyira esengett uj táplálék után, hogy lehetetlen volt, hogy különböző legelőkön el ne széledjen. S minél messzebb mentek tőle elrugaszkodott, kószáló juhai, annál üresebb tőgygyel tértek vissza az akolba. Akadnak ugyan, kik félnek a kártól s a pásztorhoz símulnak, de ezek oly kevesen vannak, hogy csekélyke posztóból kikerül csuhájuk.

Most, ha szavaim érthetők voltak s te figyelmesen hallgattál; ha azt, a mit mondottam, emlékedbe visszaidézed, óhajtásod részben ki lesz elégítve, mert meglátod ama fát, a melyről forgácsot vágunk s látni fogod, hogy a bőrszíjas mit gondolt, mikor mondotta: hol gyarapszik az ember, ha hiábavalóságok után nem lohol?

A MOSTOHA LÁNY.

Ly csöndes az este; fű, fa, virág alszik,
A banai tóról lágy dalolás hallszik.
A banai tóba',
Kender áztatóba'
Egymást éri a sok ujdonat új nóta.

«Hej lányok, lányok! Kendermosó lányok,
Pintér Örzsi kezd most, hej, azt hallgassátok!»
S csöndesebben csattog
Az áztatott kender;
«Mondjad hát, mondjad, Pintér Örzsi kezdd el!»

— Csetebodza bokron sosem termett rózsa.
Mikor volt még boldog mostohalány sorsa?
Kenderesi Sári
Kár volt még nem várni!
Hej! a Kun Sándorral kár volt szóba állni!

Irigyelte tőle gonosz mostohája,
Boszorkányok anyja, ördög czimborája,
Kilopta, kivitte
Egy zimankós éjjel:
S hej, a Kakasdombon repegette széjjel.

Kuruttyol egy béka a kigyós szigetbe':
«Beste, a ki mondja, hazudik a lelke.
Meggyalázta házam',
Egész falu tudta:
Azért fojtottam meg, vetettem a kútba.»

Gyönge fűzfaágon egy madárka zokog:
«Isten látja lelkem', hogy ártatlan vagyok.
Elszerette tőlem
Szép hív szeretőmet;
A gonosz, a gonosz, jaj, csak azért ölt meg!»

Tolnai Lajos

FRÁTER PÉTER.

IRTA: HOCK JÁNOS.

CSAKUGYAN könnyű volt Jókainak a páter Péterjét megirni. Felpattant az ágaskodó fantáziára, sarkantyúba kapta azt s végig száguldott a képzelet tündérbirodalmán, a melynek nincs határa. Belemarkolt az álmok színes világába, tetszés szerint tépte ki abból alakjait, hogy azután beléjük lehelje az élet melegét és üdeségét, a költészet fényét és illatát.

De az én fráter Péterem nem az illuziók világából való. Élő alak, történelmi valóság volt, a kit csak a tények és az eszmények száraz vonásaiból lehet összerakni. A mi benne szín, az saját kedélyének üdesége, a mi benne fény, az saját humorának csillogása. S ha van benne erő és melegség, az nem egy író fantáziájának játéka, hanem a habzó élet pezsgése: *az egyéni eredetiség.*

Még csak a krónikás tollával sem lehet alakját kiszínezni, mert a közelmúltban élt s mindnyájan ismertük, a kik túl a Dunán lakunk. Ha személyesen nem, legalább híréből; mert a fráter Péternek nem akadt párja a kolduló barátok között.

Mendikáns barát volt a pápai ferenczrendiek zárdájában. De utólérhetetlen a maga zsánerjében. Tele életkedvvel, sziporkázó szellemmel, jóízü humorral s kiváló leleményességgel.

Ha a humoristát az élet konvenczionális felfogásának és kicsinyes küzdelmeinek megvetése jellemzi, úgy a mi Péterünk önkénytelen lépett a nagy humoristák sorába. Felül tudott emelkedni az élet köznapi felfogásán s abból a sajátságos egyéni szempontból itélte meg a dolgokat, mely a lángésznek, az eredetiségnek a sajátsága. Lelkét úgy áthatotta a körzővel kimért kicsinyes társadalmi szabályok megvetése, mint tenger vizét a só. Sem abszolut nagyot meg nem csodált, sem abszolut kicsinynek semmit sem ismert. Nem kapta el a siker, de nem érintette őt a tömeg éretlen gúnyja sem, mert élénk tűzű, sunyi szemeiben ott lappangott a nevető Demokritosz filozófiája.

Kopott, szürke csuhájában, két sánta gebéjével baktatott végig a falvakon s diószemü olvasóját csörgetve, jobbra-balra köszöngetett a pitvaros udvarokba, egy elmúlt kor régi emlékeit juttatva önkéntelen eszünkbe.

Széles, csontos homlokán ott fészkelt az a büszke önérzet, hogy ő a mendikáns fráterek mintaképe, a kolduló barátok királya!

S valóban az is volt. Öt vármegyét vett a nyakába s órapontossággal tette meg évenkint minden községben kétszeri körútját.

Bámulatos emlékező tehetsége volt. Névszerint ismert a faluban minden családot s mikor az apró gyermekeket megsímogatta, egyuttal a nevükön is szólította. Ha esetleg cserben hagyta memóriája, az előtte való házban tövéről-hegyére kikérdezte a szomszéd családi körülményeit. Mikor azután benyitott oda, tisztában volt minden dologgal.

Ez a népnek imponált. De ha még ez nem lett volna elég, száz és száz módja volt annak, hogy aprólékos szívességekkel a nép rokonszenvét megnyerje. Az anyákat a gyermekekben kötelezte le.

Egy-egy szent kép, csillogó rézgyűrű, aranyfüst, krajczáros olvasó s egyéb értéktelen csecsebecsék, melyek az apróságoknak nagy örömet okoztak, biztos kulcs gyanánt szolgált az anyák szívéhez. A hol gyermek nem volt, ott együtt imádkozott a házinéppel magzatért. Az öreg anyókáknak szent történetekkel, a leányoknak fülbemászó mézes-mázos szavakkal, a betegeknek tanácscsal, a férfiaknak friss muszka háborús hírekkel kedveskedett. Ha rosszul ütött be a termés, azért kért alamizsnát, hogy az Isten jövőre jobban segítse meg őket. Ha nagy volt a garmada, az Isten áldásából részt követelt a szegény barátok számára is, a kik egész nap egyebet se tettek, csak a termésért imádkoztak.

Mi gyerekek jobban számítottunk a Péter jövetelére, mint a medvés oláhra. Körülrajzottuk, mint a csibék a fiastyúkot s mindegyikünkhöz volt egy édes szava, egy jól eső czirógatása.

Szerettük hallgatni *a szép beszédjét,* mert csak úgy csurgott szájáról az édes szó, mint a színméz.

Ahova egyszer a lábát betette, ki nem jött onnan alamizsna nélkül. Malaczon kezdte, de szükség esetén a csibén keresztül egész a tojásig lealkudta. Annyira ismerte az asszonyszívek pszichológiáját, hogy fehércseléd az ő könyörgésének ellen nem állhatott.

— Dicsértessék az úr Jézus, galambom, édes virágszálom! . . . Szép vagy, fényes vagy, mint a csillag, ragyogó vagy! . . . Jó színben vagyunk, édes tulipánom? . . . No de nem is csoda! Van itt annyi mindenféle, mint az egyiptomi bőséges esztendő . . . Szegény édes anyád — mi közben a szemeit törülgette — jól ismertem a megboldogúltat . . . még a sírban is örvendhet, ha látja ezt a szép gazdaságot . . . No de jut ebből az Isten áldásából a szegény barátoknak is.

Aggházy Gyula festménye.

A MEZŐN.

— Jaj galambom, tisztelendő uram, dehogy van, dehogy van. Semmink sincs. Kétszer vert el bennünket a jég, a csibéink is rosszul keltek, — tegnap járt éppen erre az a fránya tyúkász is . . .

— Van itt még elég szép szárnyas állat, aranyos gerliczém, jut ebből egy pár nekünk is.

— Vadak, nagyon vadak, tisztelendő úr, nem lehet őket megfogni.

— Ha csak az a baj, illatozó gyöngyvirágom, mindjárt segítsünk rajta. Pi, pi, pi, pi; s belemarkolt a csuha zsebjében a kukoriczába. Mikor a magra összeszaladtak a baromfiak, leborított egy párt a revendájával s kiválasztotta a legszebbet közülök.

Az asszonyok csak akkor érezték magukat biztonságban, ha idejekorán bezárkózhattak, vagy elrejthették magukat a fráter elől.

De akkor sem elégedett meg a szép szóval. Kikutatott minden zeget-zugot, s ha csak lehetséges volt, napvilágra hozta a turpiságot.

Egyik faluban a bíróhoz ment be, a ki szerencsétlenségére otthon volt, s mikor látta jönni a barátot, már csak annyi ideje volt, hogy a konyhaajtó mögé húzhatta magát.

— Na, édes kis fiam, aranyos szegfűszálom, hol van az édes anyád? — kérdé a kemencze polczán kuporgó gyerektől.

— Nincs itthon, tisztelendő úr, — nyögte ki a gyerek, a kit az anyja hirtelen betanított a szerepre.

— Ej, ej, bazsarózsám, mondd meg hát az édesanyádnak, ha máskor elmegy, legalább a lábát ne hagyja itthon. — Míg ezeket mondotta, az ajtó alól kikandikáló mezítelen lábát jól megszurkálta a szeges botjával.

Egy más községben régóta fente már a fogát a takácsmester a barátra, mert egyszer a mi Péterünk nagyon csuffá tette.

Mikor látja, hogy az utczán feléjük tart, kapja magát s az ajtó mellett függő szentelt víztartót teleönti tintával. Péter, rendes szokásaként, belenyúl a szentelt víztartóba, de rögtön észreveszi a tréfát. Belenyúl még egyszer s tintától csepegő újjaival áldást ád a házinépre.

— Áldassék és dicsértessék az úr Jézus szent neve — s természetes, hogy az egész vászonkészletet összefecskendezte tintával.

Egyszer egy tréfáiról híres földbirtokoshoz állított be, a ki egész éjjel itatta s mikor a fráter szabadkozni kezdett, hogy a mi sok, az hiában, még a jó borból is sok, három malaczot igért neki, ha folytatják a poharazást. Péter, a ki különben akószámra bírta a bort, a közben elálmosodott s hogy szép szerével megszabadúlhasson, tetette a berugottat. Elkezdett házsártoskodni. Ágyba fektették.

Reggel kérdi a gazda a cselédeket, nem ütött-e lármát az éjjel a barát?

— Alszik az, kérem, még most is, mint a bunda!

— No hát tegyétek szépen a zsákjába azt a három komondor kölyket s mondjátok, hogy a malaczokat raktátok fel a kocsira.

Midőn ez megtörtént, kinyitják az ajtót, hát a mi Péterünk útra készen üldögélt a szobájában.

— Feltétettem ám már a malaczokat, fráter.

— Az Isten fizesse meg, drága spektábilis.

Alig hogy kiment az udvarból, a gazda örömmel beszéli el a sikerült tréfát feleségének.

— No, ezt alaposan felcsúfoltuk a malaczczal.

Pedig a barát leleményessége most is kifogott rajta. Meghallotta, hogy a másik faluban a földesúr mind agyonlövette a kutyáit, mert egy veszett eb tévedt közéjük. Alig hogy észrevette a zsákban a malaczcserét, beállított az illető udvarába s szokott édeskedéseivel rákezdte:

— Az ám, galambom, virágszálom, most hallottam, milyen csapás érte úri házát. Tudom én azt, hogy milyen bajos falúhelyen kutyák nélkül meglenni. A harmadik vármegyéből hozom ezt a három ártatlan kis dögöt, nevelje fel őket, jó házőrző ebek lesznek belőlük.

A gazdát meglepte a barát előzékenysége és figyelme. Sietett is a komondorokat süldő-malaczokkal kicserélni.

Pápáról levélben köszönte meg azután Péter a komondorokat a tréfás házigazdának s egyúttal megírta, hogy útközben csodás átváltozáson mentek keresztűl. Szép három süldő-malaczczá nőtték ki magukat.

Ismeretes róla, hogy a borjút, melyet a házigazda oda igért neki, ha az istállóból kihozza, hogyan kerítette meg. Észrevette, hogy két veszedelmes kutya van becsukva az istállóba s élő lélek be nem teheti oda a borjúért a lábát.

De Pétert sem az invenciója, sem a bátorsága nem hagyta el. Fejébe húzta a kámzsát s négykézláb mászott be az istállóba. A kutyák morogtak, a fráter vissza-visszamorgott. Mikor pedig a megréműlt állatok felé ugrott, úgy szétszaladtak, hogy harmadnap kullogtak haza a határból.

Persze hogy diadallal vezette ki az istállóból a borjút.

Jóízű humora még halálos ágyán sem hagyta el. Egy nyúlszőr kalap és egy elefántcsont fogantyús bot volt az összes vagyona. Mikor a falusi rokonok bejöttek meglátogatni halálos ágyán, az öreg fráter szemrehányó hangon fordúlt hozzájuk:

— No, csak húnyjam be a szememet, tudom lesz itt ripsz-rapsz!

Halála nagy csapás volt a pápai ferenczrendiek kolostorára. Olyan mendikáns fráterre, mint a milyen a Péter volt, aligha tesznek többé szert. Jellemzésére elég talán említeni azt a nép száján forgó hagyományt, hogy a pápai mizeriek el akarták lopatni a franciskánusoktól, mivel az ő mendikánsuk elől mindent elkoldult. Mikor pedig ez nem sikerűlt, ki akarták cserélni. Három mizerit, négy fejős tehenet, nyolcz disznót, négy szekér szénát és tizenkét akó somlai bort igértek érte.

A fráter Péter élete egy érdekes fejezet a szerzetesi lemondás és alázatosság nehéz könyvéből.

De vele nemcsak a kolduló barátok királya dőlt ki az élők sorából, hanem a tőről metszett népies magyar humor egyik kiváló alakja, a kit méltán lehetne a régi mendikáns fráterek prototipusának nevezni.

MAGYAR TÖRTÉNELMI JELENETEK.

Lotz Károlytól.

EGYEDÜL.

(VADONBAN.)

SÖRGEDEZŐ patak
Tova-tova nyargal;
Most vig csevegéssel,
Majd lassú morajjal...

Hab habot ölelve,
Mintha kéz a kézben:
Ugy iramlik tova
Völgye mély ölében...

Ki-kicsap egy hullám
A virágos parton,
Hogy egy két virágot
Kebelére hajtson...
Pajkos enyelgéssel
Játszadozik véle:
«Halva is elviszlek,
Hogy ha nem jösz élve!»
A susogó habba
Az, bele is szédül...
Minek is hervadna
Itt szerelem nélkül?...
A susogó habba
Könyem árja vegyül:
Oly sivár az élet
Egyedül... egyedül!

A patak felett, ott
A bércz oldalában,
Illatos fenyőfák
Ringanak kéjárban...

Karjaik kizárva
Egymásba omolnak;
S mintha lelke vón' ez
Illatos bokornak:
Titkos, édes sóhaj
Száll belőle égnek;
Rá, az águegyén a
Szellő is fölébred,
S csókot lop a lombról,
Meg-meg tova szállva:
Édes mézes csöpként,
Ejti másik ágra...
... Nézem, nézem, a mint
Ágról ágra repül...
S sóhajtok utána
Egyedül... egyedül!

Fejem fölött kékes
Fellegek uszkálnak...
A lelkem is, mintha
Öltne lenge szárnyat:
Fölrepül a szellem
Nagy birodalmába;
S mint a szellő, ugy száll
Ő is, ágról ágra...
Csókot lopni sem kell;
Ingyen osztogatja,
Egy-egy édes emlék,
Mézízű harmatja...
S mint a tündérálmon,
Rája visszatérnek:
Régi szép ábrándok,
Hervadó remények...
Szerelem, a szívnek
Éltető világa...
Mind az, a mi édes,
Mind az, a mi drága:
A természet titkos
Bűbáján egybegyül...
Megtelik a lelkem:
... Nem vagyok egyedül.

Ilyés Sándor

EMLÉKEIMBŐL.

IRTA: TOLDY LÁSZLO.

A HATVANAS évek derekán a bécsi egyetemre jártam. Társaimmal gyakrabban megfordúltam a nagy város közkertjeiben, melyek között előkelő helyet foglal el az u. n. Augarten. Valamikor udvari kert volt, melyet 1775-ben II. József császár adott át a közhasználatnak, ez a sok politikai hibája mellett is nemes lelkű uralkodó, ki a kor humanisztikus szellemében a kert kapuja fölé ezt a felírást illesztette: «Allen Menschen gewidmeter Erlustigungsort von ihrem Schätzer.» Ennek a kertnek ó-franczia mintára berendezett és falszerűen megnyírt óriási fasoraiban kellemes séta esett. A hosszú fasorokon könnyen végig lehetett látni, és a bennök járókelőket már messziről meg lehetett ismerni. Ha valamelyik szomszédos fasorból a másikba befordúltunk, nem ritkán vídám gyermekkaczagás és jó kedvre való futkosás keltették fel figyelmünket, melyek a komor, méitóságos kertnek csendjét kellemesen zavarták meg. Mint a hogy a kis őzikéket az erdő zaja, úgy zavartunk meg ilyenkor könnyű futkározásukban és vidám ugrándozásaikban egy szépséges gyermekpárt, mely nevelőinek felügyelete alatt mulatozott és kergetődzött a fasorok irányában. És mint valódi gyermekeket, az idegenek közeledése sem zavarta meg őket játszi kedvtelésökben, és csak mikor egymáshoz közeledtünk, és mi felismervén, tiszteletteljesen üdvözöltük őket, akkor lassították meg néhány pillanatra lépteiket, és öltöttek komoly arczot, mely sehogy sem illett a jókedvű gyermekded arczkifejezéshez, és fogadták nyájasan, de naiv méltósággal a mi köszöntésünket. Európa leghatalmasabb fejedelmének, a mi jóságos királyunknak szépséges gyermekei voltak ők, a bájos Gizella herczegasszony és Rezső királyfi. Egy darabig lassú, kimért lépésben sétáltak tova, de mihelyt megszűnt az idegenek közelléte által felidézett feszély, ismét kitört a vidám kaczagás, újra megkezdődött a futkározás.

Máskor ismét az ódon Szent István-templomban láttam őket. A templom főhajójának szentély előtti részében, a jobboldalon van az uralkodónak külön oratóriuma. Nagy ünnepeken megszokott itt jelenni az udvar, ő felségeikkel és a királyi család tagjaival. A királyfi és kisded nővére rendszerint együtt léptek be és áhítatos komolysággal mentek fel az oratóriumba; a királyfi, mint amolyan kis gavallérhoz illett, kézen fogta ekkor nővérét és felvezette a lépcsőkön s buzgó ájtatosságba merűlve voltak jelen az isteni szolgálaton. Minő két elütő kép, amott a gyermekded vidámság, itt a még mindig gyermekies, de már értelmes komolyság!

Múltak az évek, jóformán észrevétlenűl. Ismét Bécsben valék, és belépőjegyet kaptam egy nagyjelentőségű ünnepélyhez. A legszebb anya vezette a legszebb leánykát a templomba, hol szíve választottjának örök hűséget volt fogadandó. Minő fény, minő pompa, minő boldogság az arczokon! A szépséges hajadon boldog frigyet kötött Isten oltára előtt, és nemsokára távozott Bécsből, hogy új hazájába kövesse férjét. Öcscse persze otthon maradt, az ő tanuló évei még nem értek volt véget. Két nagy birodalom fejedelmévé kelle őt felnevelni, a tudományok iskolája tehát még nem záródott be előtte. De eljött az ő örömnapja is; elérkezett a nap, melyen szépséges hitvesének oldalán bevonúlt ős Buda királyi várpalotájába, az egész magyar nemzet örömrivalgása közben, feldobogott minden magyar szív a tündéri látványra, melyet ez a bevonulás nyújtott. A leendő magyar király, oldalán a dicső és jeles József nádor unokájával, minden magyar szívet meghódított.

És ismét láttam őt egy ünnepélyes, országos jelentőségű pillanatban, 1885. május 2-án volt az, midőn mint országos kiállításunk védnöke felséges atyjához intézett beszédben felkérte őt, hogy kiállításunkat megnyissa. És midőn azon év nyarán hol egyedül, hol fenséges neje oldalán ott megjelent, elbájolt mindenkit eszével, szeretetreméltóságával, férfias fellépésével s az iránta megnyilatkozott hódolati érzés viharos lelkesedésbe csapott fel, midőn a kiállítást november 4-én bezárván, a miniszter beszédjére adott válaszát e szavakkal fejezte be: Éljen a mi urunk királyunk, . . .

éljen a mi imádott hazánk!» Azon negyedfélszáz év óta, mióta a habsburgi dinasztia ül Magyarország trónusán, ilyen szavak nem hangzottak el fejedelmi ajkakról. Minő boldognak, minő örvendetesnek képzeltük el az e szavakra keletkezett elbűvölő jelenet alatt azt a jövendőt, melyben ő, nagy atyjának majdan örökébe lépve, folytatja azon dicső napokat, melyek szeretett királyunknak megkoronáztasával kezdődve, új korszakot nyitottak a magyar nemzet történetében.

— —

1889. január 30. E hideg téli napon vérfagyasztó hir járta be elébb a fővárost, majd a villanyosság szárnyain az egész országot. S a szívek megdermedése e hír hallatára, megfelelt annak a fagyos dermedtségnek, mely az egész természetet téli álmába ringatá.

Az 1885-iki verőfényes november 4-ét az 1889-iki január 30-ika követte. E napon a fővárosi törvényhatóság éppen közgyűlést tartott. Alig nyitotta meg a főpolgármester az ülést, nyugtalan mozgás támadt a teremben. Egy rémhírt adtak az emberek szájról-szájra . . . Rezső királyfi meghalt! És a magyar nemzet géniusza sírva hajtá le fejét a gyászhír hallatára. Lehullott fejünknek koronája, így sóhajtott fel az egész nemzet. Nem hagyott egyebet hátra, mint a reá való emlékezést, a dugába dőlt reményeket, bánatos özvegyét és szépséges gyermekét a kis Erzsébet főherczegnőt.

Íme az én örvendetes és szomorú emlékeim, melyeknek hőse Rezső királyfi. Huszonnégy év fekszik az első és utolsó között. Amott a szép tavasz, majd a sokat igérő nyár, és minden átmenet nélkül a zord, kietlen tél, mely letarolta a magyar nemzet annyi szép és biztató reményét. Az ősz király, a végesvégtelen bánatba merült szeretett királyné és a magyar nemzet immár nyolczadik éve hordja keblében a gyászt az oly korán elköltözött fejedelmi ifjúért. Legyen a templom, mely az ő emlékére épül, a mi iránta való kegyeletünknek, a mi letört reményeinknek maradandó emléke

Dr. Boldyánszky

RÉGI SEB.

ÉHA-NÉHA, nem tudom, miért,
Elbánkódom botorúl,
Néha-néha, nem tudom, kiért,
A szemembe köny tolúl.

Tán ez holmi titkos sejtelem,
A mely a jövőbe lát,
S annak, a mi még ma rejtelem,
Föllebbenti fátyolát.

Vagy tán lelkem, más burok alatt,
Élt már hajdanában itt,
S a sok gyásznak, melyen áthaladt,
Megőrizte nyomait.

Réges-régen elfeledte bár,
Hogy mik voltak e jajok,
Hol kapott sebet, nem tudja már,
De a seb mégis sajog!

Radó Antal

MIKOR AZ ERDŐ IS MEGSZÓLAL.

IRTA: B. BÜTTNER LINA.

Fent voltunk az olihói erdőben. Májusban minden erdő szép, hát még ahol a lombfa vegyest nő a tűlevelűvel. Ilyenkor a cser és tölgy levelei igen nagyok s oly zsenge zöldek, hogy a napsugár átszűrődik rajtok, mint a fény a zöld selyem lámpaernyőn. A fenyők friss hajtásai még gyöngék s lankatagok és sárgás bojtokban csüggnek az ágakon, mintha csupa virág boritaná a fát.

Lenn a fák lábainál, a fű és moha közt gyöngyvirág nyilik és az erdei orchiszok, melyeknek illata édes gyöngédséget kever a fák erősen fanyar párázatába. Köröskörül víg madárszó hangzik, a pintyőke csenget, a rigó furulyáz, a vadgerle kedvesen durzog s a kakuk kéretlenül jósolgat.

Mint minden tavaszkor, ilyen volt akkor is az erdő, mikor zöld sátora alatt a mi vidám kis társaságunkban a felett vitáztak, hogy van jobban, helyesebben, magyarosabban mondva: királyné, királynő, királyasszony, királyi asszony?

Idegen nyelvű vidéken, mint itt is, nagyon őrködnek a nemzeti nyelv tisztasága felett, és boldogult Emil bátyánk valóságos «nyelvőr» volt, s mint 48—49-es vörös sapkás honvéd, hősiesen megtámadott és legyőzött minden, bármely oldalról jövő sérelmet a nemzeti nyelv ellen.

De akkor ott az olihói erdőben sehogy sem tudtak tisztába jönni a királyasszony felett. Mig egyszerre Garam-Szent-Benedek felől friss keleti szél suhant át a fák ágai közt, felborzolva a lombokat, és erre, mintha csak a szél keze után zúgta volna az erdő, oly tisztán hangzott fel egy régesrégi szent ének szárnyain:

Könyörögj érettünk, Mária!
Magyarok királyné asszonya!

Magyarok királyné asszonya! — kiáltott fel a mi vitázó társaságunk. — Az erdő megszólalt és eldöntötte a vitát. Tehát: királyné asszony!

Aztán a ringó-rezgő lombok közt még többször is végig hangzott a hosszasan elnyujtott ének, melynek vissza-visszatérő végsora mindig ez volt:

Magyarok királyné asszonya!

Végre előbukkantak az erdei uton a pogrányi bucsúsok, kik virágos feszülettel, lengő zászlókkal s énekszóval mentek Garam-Szent-Benedekből haza Pogrányba, Nyitramegyébe.

Mesterházy Kálmán festménye.

A HORGÁSZÓ.

Pográny, csoportban még néhány szomszéd falúval, a monda szerint már Árpád honfoglalásakor is magyar volt, mert lakói még Attila idejéből maradtak meg az ujabb nevű Zobor-hegy tót tájékán. Ilyen ősrégi magyar nép éneke után visszhangozta akkor az olihói tót erdő:

Könyörögj érettünk, Mária!
Magyarok királyné asszonya!

*

És most az uj ezred év hajnalán, nem is kívánhatunk jobbat hazánknak, minthogy a jövő ezredévben, a hármas bércz alatt a négy folyam mentén, minden erdő, minden hegyorom, minden sziklafal és minden vár foka magyar szóban, magyar énekben visszhangozza:

Könyörögj érettünk, Mária!
Magyarok királyné asszonya!

B. Büttner Ináczné

JÓB.

SZENVEDÉS megtörte Jóbot,
Sötét volt arcza, mint az éj.
Ruhája rajta rongyolódott,
Kimarta testét a fekély.
De míg szivét a sok hitetlen
Pogány szavakkal sebzi meg,
Ő így sóhajt fel rendületlen:
Hiszek! Hiszek!

Mert nem nehéz Istenbe hinni,
Ha a szerencse rád nevet,
Ha kincseit öledbe hinti
S szemed nem hullat könnyeket;
Könnyű dolog, ha igy kiáltnak
A boldog, mámoros szivek:
Ne bántsatok kétségek, árnyak —
Hiszek! Hiszek!

De a ki küzdve nappal, éjjel,
A sors gőgös szemébe néz:
Birkózni annak a sötéttel,
És hinni, hinni oly nehéz!
Ki, bár rögös legyen az utja,
Még sem kutatja, mért? minek?
Mert szive vallja, ajka sugja:
Hiszek! Hiszek!

Csak a kit megpróbáltatáson
Hajt át az élet ostora
S Istentől még se kéri számon,
Hogy mért volt hozzá mostoha;
Hős az, ki balsorsába' jámbor,
S akárhogy tépik tövisek,
Kicseng e szó minden jajából:
Hiszek! Hiszek!

Makai Emil

SAROLTA ESKÜVŐJE.

IRTA: SZOMAHÁZY ISTVÁN.

MÉG alig van reggel három óra, amikor a földszinti konyhák lámpáit fölgyujtják. A kastély fehér függönyei még mélyen le vannak bocsátva. A kukták álmosan bóbiskolnak a szürkületben, a szakácsnék, a konyhaleányok lármásan ébrednek, mint a tyukok. Három óra alig múlt el néhány perczczel, mikor Dominique úr, a főszakács is megjelenik a küszöbön, csillogó, gyöngyszínű czilinderében. Az érdemes férfiu, daczára a finom cognacoknak, még mindig nincs egészen ébren. Tétovázva, összehuzott szemekkel néz körül, mert Dominique urat ebben az órában még nem igen látta közönséges halandó. Dominique ur tizkor ébred és tizenegy felé jelenik meg rendesen a konyhák körül.

De háromkor, mikor a kakasok is nyujtózkodva fordulnak a másik oldalukra? Mióta Normandiából, hol Trezorières herczegnél kuktáskodott, elkerült, alig látta ő a hajnali napsugárt. De Dominique úr itt van és kissé szenderegve ölti magára a piquet-kabátot és a fehér sipkát. A konyhafiúk fölgyújtják a tüzet és a nagy sárga karikák alatt csakhamar vígan lobognak az életre keltett lángok.

Egy órakor lesz az esküvő a falusi templomban és Sarolta kisasszonyt nagybátyja, a czimzetes püspök fogja megáldani. A kastély tele van vendégekkel. A püspök csak a reggeli órákban érkezik meg, de a vőlegény már tegnap óta itt mulat. Vele jött a megye egész tisztikara, — mindannyi ott akart lenni a szeretett főispán lakodalmán. A megyei huszárok viola- és meggyszínű díszruhákat csomagoltak ki az esti órákban, a vendégszobákban csillogott a díszes kardok aranymarkolata. A szép vendégasszonyok szobaleányai sürögtek az üveges folyosókon, az idegen inasok hamarosan barátságot kötöttek a házbeli szolgaszemélyzettel. Éjfélutánig, amikor a háziúr öcscse a trieszti gyorsvonattal megérkezett, nem volt egy csöndes percz az egész kastély környékén. Hajnaltájt feküdtek le és háromkor ime, fölgyuladtak megint a földszintes konyhaszárny lámpái.

A nagy lakomához minden elkészült már, ugyszólván az utolsó simitások vártak csak a Dominique úr kezére. A kastély jégverme heteken át ontotta a zöldes jégkoczkákat, a postás kétszer trombitált napjában a konyha előtt. Bécs, Budapest és Trieszt szünet nélkül liferálták a halakat, a csemegéket, az üvegházak és exotikus égaljak zamatos gyümölcseit. Gothikus parfait-templomok hűltek a fagyos kamarában, tropikus fák csüggesztették le hidegen zöld fagylalt levelüket. És a mig János, az ingujjra vetkőzött pinczemester, sürögve járt-kelt a földalatti kincsestár lépcsőin, a konyhákban sietve kopasztották a sárga húsú fáczánokat, a kövér kappanokat, itt-ott nehéz vörös bort öntöttek a sárgaréz kondérokba. Mig a konyhaleányok vihogva vágták a zöldséget, hámozták a burgonyát, tisztogatták a karfiolt, a gesztenyét, a málnát, az epreket: Dominique ur egy művész nyugtalanságával járt tűzhelyről-tűzhelyre, hogy a lakomára feladandó fényes költemény (mert ez a menu igazi költemény volt) egyes strófáit még egyszer átnézze, átkorrigálja.

Éppen a chianti bort kóstolta meg, melylyel egy ujonnan feltalált mártásnak akart különös izt adni, mikor halkan nyilt ki a konyha udvari ajtaja. Dominique ur feltolta homlokán fehér sipkáját, mert a látvány csodálatos volt. Az udvar hajnali szürkületéből egy pongyola reggeli ruha lépett be a sárga lámpavilágba, s a szakács bámulva ismerte föl Sarolta kisasszonyt, aki egy kevéssé fáradtan, mosolyogva intett neki üdvözletet.

— Jó reggelt, Dominique ur, szólt, — persze csodálkozik, hogy itt lát . . . A menyasszonynak nem itt a helye . . . De éjfél óta nem hunytam be a szemeimet, s tovább nem tudtam volna ágyban maradni . . . Fölkeltem hát, hogy magával beszélgessek nehány szót . . .

— Istenem, méltóságos kisasszony, felelt Dominique ur zavartan, alig tudok helyet mutatni az *atelier*-mben . . . Mi persze nem számitunk ilyen kitünő vendégre . . . Ma, a lakodalma napján, — igazán nagyszerü megtiszteltetés . . .

Dominique imádta Sarolta kisasszonyt, hiszen ugyszolván az ő kedveért vállalt hivatalt a kastélyban. Tudvalevő, hogy Dominique ur a Ferenczrendi barátokhoz került a püspök halála után, de itt egy nap komoly konfliktusba keveredett a gvárdiánnal . . . Kibékültek, de a szakács később mégis ott hagyta a barátokat. Szolgálatba készült . . . A báró (a kastély ura) kedvező ajánlatot tett neki, de mikor kiderült, hogy a báróné gyomorbeteg, Dominique hallani sem akart a szerződés felől . . . Ekkor Sarolta is megszólalt, aki mindeddig hallgatva ült a kis szalonban:

— Édes Dominique ur, szólott, csak nem fog kosarat adni mamának . . . Biztositom, seholsem fogják ugy méltányolni a müvészetét, mint ahogy mi tesszük.

A szakács habozva nézett a baronesse szemébe, — és szolgálatkészen meghajolt.

— Istenem, szólt, hát ki tudna ellentállani az ilyen kérésnek? Kérem a szerződést, hadd irom alá . . .

Ezóta itt volt és Sarolta a kedvenczei közé tartozott. De a bárónő a maga részéről is nagy méltánylattal bánt a szakácscsal. Amikor fia, aki orvosnövendék volt Budapesten, a nyári hónapokban hazatért, Sarolta mindig együtt csavargott vele a parkban, a falu házai közt. Pompás barátságban voltak, amig a bárónő jegygyürüt nem huzott az ujjára, s vőlegénye társaságában nem járt-kelt a park fehér utain.

Sarolta csöndesen nézte végig a Dominique ur munkáját, később szót váltott a kuktákkal, a konyhaleányokkal, a szakácsnékkal. A chiantiból hörpentett egy kortyot, a burgundi levest megkóstolta. Mikor a szakács a fagyasztó kamrát megmutatta neki, hirtelen megkérdezte tőle:

— Hol van a fia, Dominique ur?

A szakács visszafordult a parfait-templom mellől.

— Az este elutazott, szólt, valami piktor barátjához ment, a gömöri hegyek közé. Szerettem volna itt tartani az esküvőre, de nem lehetett . . .

Visszatértek a konyhába, de Sarolta álmadozva nézett ki az ablakon:

— Nézze, szólt, a hold milyen ezüstfátyolt sző a park fái fölé . . . Gyönyörü lehet most a tó mellett. Azt hiszem, végigjárom még egyszer az angolkertet, ugy sem lesz benne több módom . . .

Köszönt és befordult a park rácsos kapuján. Dominique ur utána nézett egy pillanatig és szivében valami érthetetlen elfogódást érzett. Maga sem tudta mi az, de szinte önkénytelen hátraszólt a kuktáknak:

— Csak dolgozzatok fiúk . . . Félóra mulva itt leszek . . .

Maga is elindult a park felé, melynek fái csillogtak az ezüstös fátyol alatt. Még nem volt reggel, de távolról, kelet felé, halvány violaságba olvadt már az ég átláthatatlan homálya. A fehér uton maga előtt látta a leány karcsu alakját, mely sietve, szinte futó lépésekben tünt el a fák kanyarulatai közt. Dominique urnak néha fáradságába került, hogy elérje, de azért gyorsan, lélekzet nélkül követte. Majdnem félelmes volt ez a hajsza az óriás fák között, melyeken még nem hatolt át az aranyos hajnal. Csak a gyalogut csillogó ezüstszalagja kanyargott át a homályon, melyben már megszólalt itt-ott a vörösbegyek, tengeliczek füttye. A kertészházban már lámpa égett, de Dominique szaladva ment el az alacsony házikó mögött.

A platánok mögül idelátszott a tó, melyben mozdulatlan fehérségükben aludtak a hosszunyaku hattyúk. Sarolta fölsietett a kis japáni hidra s karjait kinyujtotta. Olyan volt itt, mint egy szépséges pogány istenasszony, de Dominique rémülten sikoltott:

— Szent Isten, mit cselekszik a báróné?

Késő volt; a viz nagyot csobbant és a kis reggeli ruhát elnyelték a hullámok. A szakács lihegve dobta le sipkáját s következő perczben a vizben volt. Dominique a délfranczia tengerparton

Pállik Béla festménye.

HAZATÉRŐBEN.

született s kitünő uszó volt. Öt percznyi vergődés után partra hozta Saroltát, kinek fehér ruháját lágyan nyaldosta körül a sima, világoszöld moszat . . .

A leány behunyta a szemeit, de a szakács nemsokára hozott egy üveg pálinkát a kertészházból. Nehány csöppet a fogai közé öntött, s a halántékát megdörzsölte. Ekkor a leány felnyitotta szemét s végtelen szeretettel susogta, mintha álmondnék:

— Dominique . . . édes Dominique . . .

Az öreg szakács, aki valaha kürasszier volt a franczia hadseregben, ellágyulva dörmögte:

— Szegény kis madaram . . .

A leány később egészen magához tért. Mikor Dominique szemrehányóan nézett rá, halkan és szégyenkezve szólt:

— Legyen nyugodt, nincs mitől tartani többé . . . Esküszöm, hogy mitsem fogok tenni magam ellen . . . Ez kettőnk titka marad . . .

Dominique fölkisérte a kastélyig, melyben még mindenki aludt. A báróné szomorú mosolylyal nézett rá és a kezével bucsút intett. Egy órakor megzendült a falusi templom orgonája és a virágos, hosszúcsizmás kocsisok oda kanyarodtak a sekrestye elé. A vőlegény meggyszinü díszmagyarban volt, a megyei deputáczió attilában és narancsszinben. A czimzetes püspök, a menyasszony nagybátyja, ellágyulva adta rájuk az egyház áldását. Gyönyörű körmondatokban — hogy az egész vendégsereg könyekre fakadt — szentesitette a maga nevében is a szép frigyet, melyet két szerető szív kötött egymással egy hosszú élet tartamára.

Szomaházy István

ÉLETKÉP.

MEGYEN sietve a szabó,
Karján uj öltözet,
Melyért a méltóságos úr
Azonnal megfizet;
És lesz vidám kirándulás,
A Svábhegyen evés-ivás
S egy hétre új erő.

E szép remény dagasztja, hajh!
A mester oldalát;
Ez mozgatá egy héten át
Tűjét és ollaját,
Korán nyitotta föl szemét,
Későn vetette fekhelyét,
Reményen, vízen élt.

És mindezt egy vasárnapért!
Mily egyszerű, szerény!
Korunkban, mondom, ritkaság,
Példátlan egy erény:
Családias kirándulás,
Kinn jóizű futkározás,
Olcsó evés-ivás.

De hajh! a méltóságos úr
Modern legény levén,
Fizetni nem szokott, csupán
A hónap elsején.
Oh füstbe ment terv! oh szabó!
Holnap nem lészen dáridó,
Koplalhatsz egy hetet.

Tomor Ferenc

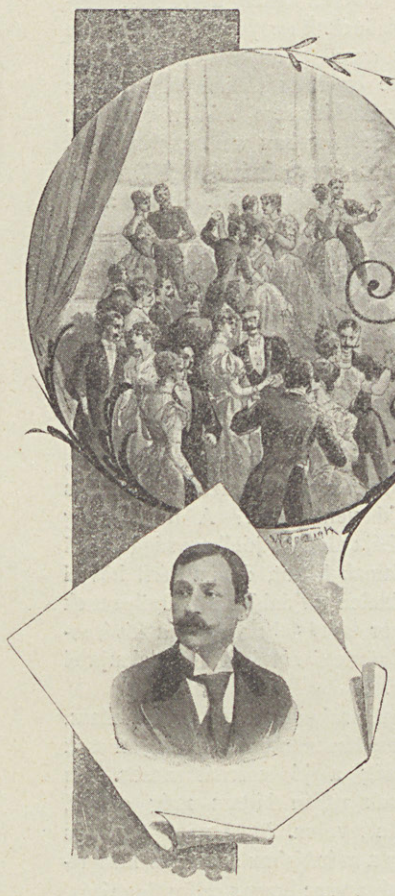

BÁLBAN.

IRTA: SZATMÁRI MÓR.

MÉG nem kezdődött meg a vigalom. Az óriási csillárok fehér lángjai reszketve libegnek-lobognak a tiszta légkörben. A parket koczkái versenyt fényeskednek az óriási tükrök üvegeivel. Üresen áll a lady patronesse emelvénye, mely körül üdén zöldel a legyező pálma, a tűlevelü cziprus, czitrom-, meg narancsfa lombja. Néhány szépen fésült, gondosan kiöltözött rendező végig egyengeti karcsu termetét a tükrök előtt. Jól kivasalt frakkjuk redőtlenül simul a kifeszitett mellre, gomblyukaikban piros szegfű virít a rendezői jelvény alatt. Itt-ott egy-egy korai vendég igazgatja haját, vagy nyakkendőjét, szűk glacé-ba erőszakolva kezeit. — A bejáró előtt hangos zsördölődéssel rendezkedik a rendező bizottság elnöke: hogyan kell fogadni a bálanyát; ki osztogatja a női tánczrendeket; hogyan állitják fel a colonne-okat s ki rendezi a négyeseket. Olyan a tánczterem, mint valami harczter a nagy csata előtt. Az alacsony karzaton tettre készen ül a zenekar. Hegedűjét térdére illesztve vár a primás: mikor adják meg a jelt arra, hogy rázendítse a bevonuló csárdást. Néhány hölgy is megérkezett már. Ott türelmetlenkednek a toiletteszobában. Hogy siettek az angyali teremtések s ime, korán érkeztek, még várniok kell a bálanyára. Csak már jönne! Nehogy az idő kárba veszszen, újra megigazgatják öltözékeiket, karcsu, finom ujjaik idegesen babrálnak feltűzött selyemfürtjeik között, mikből halvány thearózsa árasztja gyöngéd illatát. Még egyszer megigazgatják a lecsüngő frou-froukat, hogy olyanok legyenek, mintha langyos tavaszi szellő fujta volna a finoman erelt hófehér halántékra. A mamák — azok az áldott jó mamák! — gondos aggódással vesznek szemügyre minden fodrot, minden apró csipkediszt. A nagy ütközet előtt megvizsgálnak minden fegyverzetet, s az utolsó pillanatban is van még helye egy-egy gombostűnek, egy-egy simitásnak. A kicsikék hókeble ugyancsak lázasan hullámzik. Valami megnevezhetetlen érzés vesz erőt rajtok, itt, annak a világnak a közvetlen küszöbén, a melybe annyira vágyakoznak.

Csak jönne már az a bálanya!

Végre zaj riad, nép tolong! Rendezők vezényszava hallszik, harczias lótás-futás dobogó zaja kél az előcsarnokban. — Végre! Csakugyan a bálanya! A rendezőbizottság elnöke rohan a hatalmas bokrétával. Az asszonyka szemei előtt pillanatra elhomályosul minden, lecsukja bársonyos szempilláit, s agyában ezernyi gondolat valczerezik. A következő pillanatban már egy csinos rendező karján lebeg a tánczterem felé. A gondos anya, mentében még egyet igazit ruháján, s azután ott van benn a tánczteremben, abban, a hol csupa kéjes gyönyör az élet, a melyben nincsen soha búbánat, szenvedés vagy keserűség, a hol minden fájdalom felolvad a vígságban, a hol habzó örömben uszik a fiatal lélek. A bálanya elfoglalja helyét a tribünön s a rendezők sorban sietnek udvarlására, mig a fürge bálitudósitók nagy szakértelemmel vetnek papirra egy-egy jegyzetet pompás, ragyogó toilette-jéről. És harsog a zene; a czigányok vonója vígan tánczol a hegedűk húrjain, a csárdás rhitmikus akkordjai heves lendülettel csalogatják az ifju párokat. Pár pillanat alatt hogy megváltozott a terem képe! Vigadni vágyó ifju sereg hullámzik a fényes parketen, a levegőt megteliti a vidám társalgás zsongó zaja, melyen harcziasan uralkodik a tomboló zene; a virágok meg a pacsulik illata összevegyül s megadja a terem légkörének azt a sajátságos, édes, bóditó jellegét, mely ittassá tesz s elfelejteti veled összes bajaidat! Ha százszor látom ezt a képet s ezerszer hallom ezt a zajt; akárhányszor érzem a tánczterem legének bűvös illatát: mindig hatással van rám. Nem csodálom ártatlan zavarát fiatal lányoknak, csodálatos megfeledkezését szalonokban jártas hóditó asszonyoknak, félszeg oktalankodását serdülő fiataloknak. A bál kezdete mindig egyforma, a tánczterem első hatása mindig megigézi azt, a ki belép.

Azután megkezdődik a tánczc. Néhány bátrabb kedély, néhány vállalkozó szellem, aféle bravourtánczosok, a kik zavartalanul kiállják a nagyközönség kritikus vizsgálódásait, megkezdik a csatározást. Közvetlen közelében a czigányok tribünje előtt ott járják a csárdást. Ez már valóságos nemzeti szokás. Aki tánczos ember, az méltányolja azt a különben érthetetlen tolongást, mely csárdás közben a czigány körül támad. A csárdás közben a zenének nem csak az a szerepe, hogy utána mozogjon a láb, hanem a kedély is belemerül azokba a változatos érzelmes hangokba, azokba a siró, majd kaczagó akkordokba, melyek végigcsiklandozzák a lelket.

SZ. CZECZILIA. Roskovics Ignácz festménye.

A példa vonz, a merész kezdeményezőkhöz uj párok szegődnek és csakhamar sűrű tömeg lábai alatt kopog a padló.

Azok közé tartozom, a kik jobbára csak nézik a tánczot; gyönyörködöm benne, de csak úgy török módra. Néha-néha erőt vesz rajtam is az élvezet vágya s utána egyengetem magamat a pezsdülő muzsikának, lábammal egy-egy koreografikus vonást rajzolok a parketre, hanem azért csak megmaradok nézőnek. És egyetlen táncz nézése sem szerez annyi gyönyörűséget, mint a csárdásé, de egyetlen tánczé sem szerez annyi boszankodást sem, mint a csárdásé. Mert egyetlen tánczban sem nyilvánulhat úgy a tánczos ügyességével együtt annak boszantó ügyetlensége, mint ebben a mi gyönyörű nemzeti tánczunkban. És igazán, gyakran elfog a keserűség, ha látom, hogy egyik-másik ember hogyan teszi tönkre a csárdás finom rhythmusát, hogyan csufolja meg nemes méltóságát, hogyan vetkőzteti ki nyalka, tősgyökeres jellegéből, belevegyítve valczert, mazurkát, olykor-olykor még a léha kánkánt is. A mennyire szép ez a táncz, ha szépen járják, annyira groteszk, hogy ha ügyetlenül figurázzák. Miért is járja az, aki nem tudja? A nőnél még hagyján, ruhája áldásos jótékonysággal födi el apró lábainak hibáit, de ha férfi követi el azt az éktelen rugdalódzást, a milyennek olyan sokszor tanui lehetünk itt a fővárosban, ennek tüntető rutságát nem takarja el semmi sem.

Őszinte sajnálkozással tapasztaltam, hogy fővárosi tánczteremeinkben ugyan csak nagy ritkaság a jó csárdástánczos. Én legalább csak ritkán láttam még olyant, a ki kielégitett volna. Mert nagy csalódás ám az, hogy a csárdásban a banális hóbortnak szabadsága van; hogy a czifra figurázás, éktelen lábdobogás, s a zene ütemének a czipő hegyével való ügyes kiverése teszi nagyszerűvé ezt a tánczot.

A síma egyszerűségnek s a férfias elegancziának egyetlen tánczban sem kell olyan finoman egyesülnie a láb figurázásával, mint a csárdásban. Gyakran láthatunk olyan kapálódzást, a mely igazán kétségbeejt, azután láthatunk aféle bravour-mesterkedést, a mely megjárná balletben, de nem szalonban. Minél több a mesterkéltség, annál kevesebb az a nyalka méltóság, a melynek jellemeznie kell a csárdást. Egynémelyik azután még kezeivel is megtoldja egész testének rettenetes vivódását. Fölemelt kezeiben rezegteti a claque-chapeaut, vagy izzadtságtól nedves selyem zsebkendőjét s még kurjant is hozzá.

Mindez valóságos rut kinövése az igazi csárdástáncznak, a mely nem tűri a betyáros hejehuját, nem az ide-oda való kalandozás mókáját, hanem egyszerűségében szép és hatásos.

Az igazi jó csárdástánczos nem hajlong, nem kurjant, nem veti szét a lábát,

hanem rangos méltósággal egy helyben figurázik s lába dobogásával hibátlanul veri ki a zene taktusát. Biharmegye egynémelyik falujában, a melynek tősgyökeres magyar lakossága van, csodálatos módon szépen tánczolja a paraszt fiatalság a csárdást. Ez nem vetkőzteti ki eredeti formájából. És akármilyen duhaj kedve legyen a legénynek, a csárdás közben meg nem feledkezik magáról. A paraszt lányok sem riszálnak olyan sajátságos módon, mint ahogy azt nálunk a «jó tánczosnők» teszik. Minden fodor, ruhájának minden ráncza vele tánczol, s a legény sarkantyújának tiszta pengése nem is követi, hanem vezeti a rossz czigány-muzsikus játékát.

Valahányszor bálban vagyok, mindig eszembe jutnak ezek a gondolatok, s mindig találok valakit, a kinek elpanaszlom a csárdás egyre nagyobb elfajulásán való aggodalmaimat. Hova-tovább odajutunk, hogy teljesen kivész nemzeti tánczunkból mindaz, a mi szép, mert hogy Heine mondását használjam, egyre általánosabbá válik az, hogy «két bal lábbal» tánczolják a csárdást. Idegen ember, ha látja, nevet rajta, vagy csodálkozik azon, micsoda gyönyör van abban a szörnyen fárasztó munkában, a mely hatalmasabb iskolája a tüdővésznek, mindennemű valczernél.

Hanem azért a csárdás nálunk is csak csárdás, a melylyel soha meg nem elégszik a fiatalság. A czigány hamarabb kifárad, s a primás lekönyörög magas trónusáról, hogy pihenhessen már egy kissé. Még egy ujrát, csak még egy percznyi toporzékolást, hogy teljes legyen a boldogság!

Édes kimerülés, kéjes erőtlenség tükröződik vissza igy egy-egy hosszú táncz után a fiatalokon. És akárki mit mondjon: szép a leány, mikor úgy kimerülve csaknem leroskad az aggódó mama mellé a piros bársony pamlagra. Arczára piros rózsákat fakaszt a gyönyör, ragyogó tűzzel telt szemeire lecsukja pilláit, s apró gyöngyszín glacé-ba gyűrt kezeivel sebesen forgatja tollas legyezőjét. Nem szól a kicsike, mert nem képes rá: hangos lihegéssel szívja magába a hűsitett levegőt, mialatt keble hullámzik, szíve erősen dobog, agyának nincs gondolata, lelkének nincsen vágya, kimerült hüvelyében a lélek is pihenőt tart.

Néhány lány, vagy egy-egy szép fiatal asszony kiválik a többi közül. Ezeknek azután nem engednek nyugtot. Minden tánczos részesülni akar abban a boldogságban, hogy legalább egy touron át az övének mondhassa. Mert az alatt, hogy körülforog vele a termen, csakugyan az övé. Ő a vezetője, ő a lovagja, ő az ura — hatalmában van. Ha lehetne, hány fiatal ember valczerezne el egész az oltár lépcsőjéig azzal, akit így egy touron át vezethet.

Szatmáry Mihály

EGY KÉRDÉS.

SZEGÉNY özvegy asszony talpig feketében,
Dolga egy siralom nyugtában, keltében.

Mi neki drága volt, nehéz sirba tette,
Csak az a jó Isten viraszt tán felette.

Gyermekei: gyönge, neveletlen árvák,
Körül zsennyegik, mint csipogó madárkák.

Mind ott csetlik-botlik, ha térül, ha fordul;
Ahogy egyre pillant, a könye kicsordul.

Azok a beszédes nyitott gyermekszemek
Mindenikben néma, örök kérdés remeg.

Szegény özvegy asszony mesélne, ha tudna
— Édes apa elment hosszú, messzi útra.

Az idő kegyelmes, a sebet hegeszti,
A megszokott bánat tövisét elveszti.

De az özvegy szívén élteti a halált . . .
Szepegő susogás: — Mikor jő meg apánk?

Lipszky Tóni

IMA AZ ŐSÖKÉRT.

— HUGO VIKTOR. —

A FÖLDRE, a földre borulj térdethajtva,
Apád apja van ott, lányom, anyád anyja,
A ki élt valaha mind ott alszik mélyen;
A hol a porágyat uj porágy borítja,
S az apa az apák porán nyugszik, mint a
Hullámon a hullám tengerek mélyében.

Mosolyogva alszol el, gyermek! Körül repdes
Arany álmok raja. El-elriad csendes
Pihegésed hallván, de visszajő váltig!
Majd felnyitod égi szemed azonizbe',
A mikor a hajnal — égi szem ez szinte —
Felnyitja keleten arany szempilláit.

Oh de ők! — Ha tudnád, milyen az ő álmuk!
Csontjuk' töri, őrli kemény, hideg ágyuk.
Angyali kar nekik dalát nem dalolja.
Tetteik emléke nem hagy nekik béket.
Éjök hajnaltalan; sirjuk férgévé lett
Lelkük furdalása s szivük marczangolja.

Egy szóba kerül, egy szavadba egyedül
S lelkök mardosása elszáll, messze repül!
Hideg csontjok édes meleg hatja által!
Egy sugár csókolja boldog szempillájok',
Fény, zaj hangja, élet látogat hozzájok,
A szelek, az erdők, patakok hangjával!

Mondd — gyermek még, de már elmélkedő elme —
Panaszkodó patak partján járva kelve,
Hol rettent a vén fák ijesztő árnyéka,
Hol zokog a patak, sóhajt a fa lombja,
Nem hallasz-e hangot, a mely azt susogja:
— Értem is imádkozz, jó gyermekem, néha? —

Holtak sóhaja ez! Kiért imádkoznak,
A halott sírján a hant is virágosabb,
Nem vigyorog gúnynyal rá a pokolbeli.
Kiket elfelednek, haj! bús éjszakájok,
Terepes fa hideg árnyékot vet rájok
S gyökerét kegyetlen' a szívökbe veri!

Könyörögj, hogy apáink s valamennyi ősünk,
Kik egyebet nem, csak imát kérnek tőlünk,
Éledjenek, hallván nevöket rebegni,
S tudván, hogy a földön emlékök nem halt ki;
Érezzék, mint a hant virágát fakadni,
Szemök üregében könnyük kiserkenni.

Szász Gusztáv

HEVES GYÖRGY MONOLÓGJA.

IRTA: PAPP DÁNIEL.

TISZTELT tárgyaló biró úr, a ki a házassági törvény értelmében jogutóda a szentszéki ülnököknek és igy tagadhatatlanul szinte kétszeres tekintélynek örvendez, — én ezennel határozottan kijelentem, hogy sohase ütöttem meg a feleségemet.

Ön erre azt mondja, hogy a válni akaró fél az én tagadásom nem remélt esetére a nagynénémet kéri tanuképp kihallgatni. Ön tehát, tisztelt biró úr, korántsem beszél oly szabatos magyarsággal, mint egykor Döbrentey Gábor és ön azonkivül bizonyos morális kényszert is akar rám gyakorolni. Én ezt a kényszert semmikép se tűröm és kivált azt nem tűröm, hogy a nagynénémet ide beidézzék és vallassák, mint a tojás- és ugorkaárusnőket, a kik a hazai judikátura fénykorában állandó és változhatatlan alakjai a becsületsértési pöröknek. Az én Vilma néném nem arra való; ő egy elegáns öreg kisasszony, daczára annak, hogy most már csak igen kopott selyemszoknyában jár és én nem akarom, hogy ő ide hurczoltassék tanunak. Inkább visszavonom a vallomásomat.

Igaza van tehát a feleségemnek — tisztelt biró úr — és én beismerem, hogy minden úgy történt, a mint ő azt a keresetlevélben előadta. Én valóban hozzávágtam a törvényes hitvesemhez egy majolika-tányért, úgyannyira, hogy az ezen edényen található Chester-sajt a szélrózsa minden irányában repült szerteszét. A tejfehér függönyök novellisztikus csipkéje ugyanekkor nagyot libbent, a feleségem meg a zongora görbületébe hanyatlott és a hangszer érczhúrjai — valljuk be — bizonyos fájdalmas nyöszörgést hallattak ekkor. Épp úgy, mint a feleségem maga is. Láthatja tehát, tisztelt biró úr, hogy a kérdéses alkalommal teljes volt a szobában a hangulat.

— Miért kellett ennek igy történni? fogja ön kérdezni, tisztelt biró úr.

Tehát kérem, az egész viszálykodás, a mely különben már régen lappangott, egy magában véve jelentéktelen inczidens alkalmából tört ki. A feleségem ugyanis paradicsomlevest főzetett és a közélelmezés leirhatatlan veszedelmére véletlenül maga ellenőrizte az ebédkészitést.

— Kedves Rózám — mondtam aztán ebédközben — a paradicsomlevest már csak a nomád népeknél szokás berántani. A művelt Európában végképp fölhagytak ezzel a barbár szokással és én nagyon csudálom, hogy a te eleven szellemed, a mely meszsze meg szokta előzni lassan haladó korunkat, most az egyszer az elmúlt századok sötét hagyományaihoz szállt vissza. E leves tehát, kedves Rózám, úgy fog visszamenni a konyhába, a mint ideérkezett: tisztán és érintetlenül.

Vilma néni csendesen kanalazott, a feleségem meg mérgesen vágott vissza:

— Ért is maga ahhoz, maga élhetetlen . . . ugy-e, Vilma néni, ugy-e, hogy nincs hiba ebben a levesben?

Vilma néni az ő kedves alt hangján válaszolt:

— Középütt van az igazság, édes fiaim, mint mindenütt. A rántás ugyanis nincsen teljesen száműzve a paradicsomlevesből, de bizonyos, hogy csak egy finom hangulat szerepét viheti benne. A fennforgó esetben azonban ő a vezérmotivum és igy tagadhatatlanul túllépi hatáskörét, midőn a levest fajsúly szempontjából a főzelékhez teszi hasonlóvá. No, de azért nem baj, meg lehet en . . . .

A feleségem elsápadt és fölugrott a helyéről:

— Maga, néni, egy kiállhatatlan vén csoroszlya és én már rég megakarom magának mondani, hogy én magát végre is ki fogom innen dobni . . . .

Vilma néni erre az inzultusra sírva fakadt és a Chester-sajt, tisztelt tárgyaló biró úr, ekkor tette meg a fent leirt villámgyors mozdulatokat. Ez a száraz tényállás; oly igaz, mint a hogy Heves Györgynek hívnak és a hogy tanári diplomám a klasszikus nyelvekből van . . .

*

Megütöttem a feleségemet, mert a Vilma nénit nem szabad bántani. Ő most ötven esztendős és húsz esztendeje, hogy ismerem, tehát régibb idő óta, mint a feleségemet; nagyon kicsiny diák voltam, mikor a szegény édesanyám gazdag unokatestvére, a Vilma néni magához vett és én akkor még minden reggel kezet szoktam neki csókolni. A Vilma néni ibolyaszappannal mosta mindig a kezét és én, ha jól érzem magamat, még most is az ibolyaillatra emlékszem, meg a kézre, a mely engem ápolni kezdett, mikor meghalt az anyám. Később megnőttem és megházasodtam, kopaszodni is kezdek, tisztelt tárgyaló biró úr, de azért a Vilma nénit ne bántsa senki.

Egy nyári estén kerültem hozzá, valami kis bánsági faluba vittek, a hol a nagy utcza végén állt egy öreg kúria; vén faragványokkal a homlokán, fiatal verandával az oldalán, a honnan gyönyörűség volt lenézni egy kerek, zöldelő völgybe. A völgynek túlsó karimáján meg csillogott egy kopár hegyoldal és én azon tünődtem, hogy mi lehet az: csillámpala-e vagy csak az alkonyat fénye? Ebben az úri házban lakott a néném és mikor lefutott elébem az udvarra, én nem is tudtam elhinni, hogy ez az úri kisasszony az én gyámom lesz már ezentúl. Fehér köténye volt neki, meg mosolygó fekete szeme; lehetett ugy vagy harmincz esztendős akkor, de én sokkal öregebbnek tartottam, midőn megcsókolta a homlokomat és megvigasztalt:

— No, meglátod, hogy jó dolgod lesz, te szegény árva.

És azután csakugyan jó dolgom volt, uram. A Vilma néni édesapja, egy szélütött öreg táblabiró, nem törődhetett a gazdaságával, mi ketten voltunk hát az urak. A néni iskoláztatott is azután és ha vakáczióra haza jöttem, a kúria hegyoldali kertjében pompás volt hűsölni. És még pompásabb volt a nénémmel sétálni; lenn a szilvásban, a melynek gyümölcsét mindig lelopták az oláhok, meg a Karas partján, a hol apró kis gyufaskatulyamalmok kelepelnek és oly szelidek, hogy szinte az ember vállára repülnek a füzesbeli csókák. Sohase volt olyan jó dolgom, mint ekkor, a néném, piros napernyője alatt. A néném bizony ekkor még gazdag volt és én nem hittem volna, hogy ő rám fog szorulni még egyszer.

Ez, persze, csak nagysokára történt; előbb még mindenféle jót tett velem a néném. Mikor meghalt az édesapja és ő már az egyetemre küldte nekem a havi pénzemet, egyszer betegen kerültem haza karácsonyi vakáczióra. A tájék köröskörül be volt havazva, szán se járt a falusi ház ablaka alatt és fehér volt az én régi ismerősöm, a csillogó hegyoldal is. Ott ültünk a nénivel az ablakban; az ő arcza is fehér volt és én láttam, hogy mint szaporodnak szeme körül az elsimíthatatlan ránczok.

— Az orvosod megírta, hogy tüdővészed volt, bizonyosan a sok korhelykedéstől. Nem is eresztelek vissza Pestre, hanem elviszlek telelni Meranba.

A Vilma néni el is jött velem Meranba; én, tisztelt tárgyaló biró úr, oly vézna legény voltam akkor, hogy csak a Passaier völgyének minden virága, csak a déli tavasznak minden fuvalma segíthetett rajtam. A Vilma néni volt ezeknek a gyógyszereknek a főnyilvántartója. Délelőtt kizavart a szobából és vitt hegyet mászni és reggelinél annyi vajat kellett ennem, hogy meg voltak szégyenülve az összes jelenlévő északnémet kisasszonyok, a kik, ha délután találkoztak velünk az eszplanádon, tréfásan suttogták egymásnak:

— Fräulein Wilhelmine und ihr Sohn!

Emlékszem, hogy egyszer, midőn a Kurhaus mázsáló szolgája szilaj örömmel konstatált rajtam hét kilogrammnyi testi gyarapodást, a Vilma néni valami hosszabb sétát proponált. A hegyek hamuszínű várromjai között kanyarodott az út egy nagy, szirtes lejtőről látszott, a mint az Etsch tavaszi párája belészürkélik a végtelenbe. Úgy éreztem akkor, hogy nincsen, bizony más asszony a világon, csak az én Vilma néném, és tán a tulipánok súgták nekem, hogy a nénémtől megkérdezzem:

— Néni, maga sohase volt szerelmes?

A néném elpirult és eleresztette a karomat:

— Te ostoba fiú, mindjárt itt hagylak, ha ilyen dolgokról beszélsz . . . .

Ez volt, tisztelt biró úr, egyetlen beszélgetésem a nénémmel szerelemről, és ezt azért jegyzem meg, hogy valamiképp eszébe ne jusson, bennünket gyanúsítani. Én magam különben csak később tudtam meg, hogy a nénémnek fiatal korában volt egy zongoramestere, a ki óraközben klasszikus zenét játszott, óra után meg szerelmes barkarólákat és ez utóbbiakat oly szépen, hogy a néném férjhez akart menni hozzá. Az öreg táblabiró azonban semmit sem akart tudni a dologról és a néném régi szobaleánya egyszer azt mondta nekem:

— Az úrfinak épp olyan fényes szőke bajsza van, mint a kisasszony zongoramesterének volt. Olyan még a szeme is...

Ekkor én nagy erkölcsi kötelezettségben éreztem magamat és viszonzásul azt gondoltam:

— Az én feleségemnek meg éppen olyan mosolygó kis fekete szeme lesz, mint a Vilma néninek, mert én ezzel tartozom a Vilma néninek.

Ezt gondoltam magamban, tisztelt biró úr, és a feleségem most a Vilma nénit ki akarta dobni.

Mert, amint kétségkivül el méltóztatik hinni, utóbb megházasodtam és feleségül vettem nőm ő nagyságát, aki vöröshaju és júnói termetü. A szemére már nem találok mitológiai jelzőt, mert a szeme meg dióbarna. Házasságom egyszerű volt, mint a mezei virágok története. Mikor a néném kigyógyíttatott és ismét szárnyamra bocsátott és én helyettesprofesszor lettem a XII-ik kerületi államgimnáziumban, később meg rendes tanár és levelező (tehát nem gyümölcsöző) tagja az akadémiának: én e kedvező körülmények közt elvettem egy egyetemi professzor lányát, aki először jelentette ki előttem, hogy szeret. Én tehát megházasodtam és éltem zavartalan csöndben. Meg a nénémet is meglátogattuk egyszer, az ő csendes falujában, a hol még most is oly szelidek a csókák.

A néném egy félesztendő előtt visszaadta a látogatást: nagyon halvány volt, mikor megérkezett és nekem feltünt, hogy nincsen vele a régi szobaleánya. A régi elegáns bőrkofferei közül is csak egy volt vele.

— Nincs már szobaleányom, nincs már bőrkofferem, édes fiam, mondta, mikor magunkra maradtunk. — Fizettem, gyermekem, a mig tudtam, de háromszor egymásután nagyon rossz volt a termés és mindenki megcsalt, az ispánom is, a vén gazember, megszökött a maradék gabona árával. Azután jöttek a bankok! Ó, a bankok! . . . A bankokban deponáltam azt a kis pénzemet is, a mi mindennek eladása után megmaradt és nekem háromszáz forintot fog már most évenkint hozni. Mit csinálok, bizony nem tudom, édes fiam!

A néninek elfulladt a hangja, a néninek a felindulástól reszketett a keze, és a nénit mégis most a feleségem ki akarta dobni . . .

— Nénikém, mondtam neki — hát majd csak itt marad nálunk.

— Jól van, ha beleegyezik a feleséged és ha az én kis jövedelmemet elfogadjátok a tartásért.

— Beleegyezik, elfogadjuk; mondtam, mert tudtam, hogy a néni ingyen nem akar semmit.

Azóta nálunk volt a néni és most már csak én nálam van; elején persze, néha még az a kis pénze se volt meg; a mi kellett volna neki és ő csak úgy tudott fizetni, hogy én titokban visszaadtam neki az elmúlt hónapról valót. Igy élt nálunk a néni csöndesen és a feleségem most ki akarta őt dobni.

Tisztelt biró úr, láthatja, hogy érthető az a Chester-jelenet, a melyet már az imént egész terjedelmében beismertem. Tisztelt biró úr, ön erre komolyan ingatja a fejét és azt mondja:

— Ime, egy érdekes probléma: ennek az embernek a szivében a hála legyőzte a szerelmet . . .

Tisztelt biró úr, ha ön igy beszél, akkor önnek épp olyan rossz a pszikológiája, mint átlag véve minden birónak. Mert minden birónak rossz a pszikológiája; az elsőfokú biróé elsőfokú rosszaságban szenved, a harmadfokúé harmadfokúban. Én ezzel természetesen nem sokat törődöm, de erősen meg vagyok győződve arról, hogy az igazi szerelmet sohase győzi le a hála. A Chester-jelenet tanított meg erre. És az ember valóban sokat köszönhet a véletlennek, mert én például a Chester-jelenet nélkül talán sohase tudtam volna meg, hogy nem szeretem a feleségemet. Ilyen körülmények közt pedig igazán nem csoda, ha a szerelemnél erősebb a hála.

Papp István

A FÉL KEZTYŰ.

JÁRDA szélén kis keztyű hever,
Megvetett kincs, senki sem veszi fel.
Ki elvesztette, megsiratja tán,
Mink le se hajlunk minden lom után.

Siet a nép, egymásba ütközik;
Az utczák délibábját üldözik.
Mint farkasnyáj a puszták lovasát,
Futó szerencsét űz a sokaság.

Az elveszett keztyűt ki mentse meg?
Nem látják e haszonleső szemek?
Nem kell nekik, piczinyke, pártalan,
Egy kézre volt jó, s az már messze van.

Kincs volt, szemét lőn, láb alá került,
Összetaposták, sárba elmerült;
Hiába volt szép, finom és kicsi:
Mi vár reá? a szemetes kocsi.

Mint azok a hű, eldobott szivek,
Kik nem kellenek többé senkinek;
Egyszer szerettek, egyet, azután
Nem lesznek senkié már igazán.

Kit özvegygyé tesz egy nagy szerelem,
Ujból szeretni többé képtelen;
Hiába küzdés, bánat, akarat,
Fél keztyű, fél sziv, fél asszony marad.

Elhagyta, kinek termett párjaul,
Mint egy virág, e keztyű, sárba hull.
Mi sorsa mostan? Gyászruhás ledér.
Mi vár reá? A halottas szekér.

Kempténiusz Pál

MEGHALT A KIRÁLYFI.

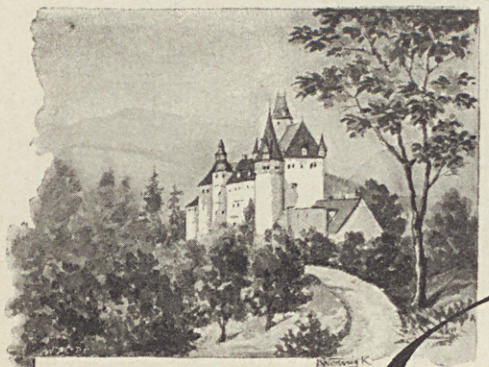

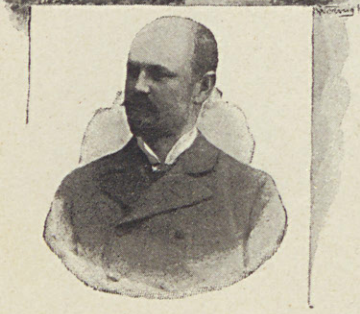

KINCSES Keletről, a regék honából
Rideg Nyugotra hány bús mese jött,
Öreg királyról, kit száz baja gátol
Boldoggá lenni kincsei között.
Övé a föld, amerre szem tekinthet,
Uralg legyőzött milliók felett,
Kincses kamráját, ha csak egyet intett,
Aranynyal, gyöngygyel tölti Napkelet.
És annyi földön nincsen egy darabka,
Hol feje megnyughatnék csendesen,
És milliók közt nincsen egy, kit ajka
E szókkal szólithatna: «gyermekem!»

S rideg Nyugotról kincses Napkeletre
Szállt viszonzásul rege, csodaszép:
Hogy milliók közt, boldogan, szeretve,
Van egy király itt, élő mintakép',
Fején két ország koronája fénylik,
Érette halni népek serge kész,
Imádat áldja királyi erényit,
Aranyhegyet lát, ha jövőbe néz.

S megtelvén népe hű szeretetével,
Hitvesi karok kulcsolják nyakát,
Homlokredőit simítani széjjel,
Jönnek csókos gyerekek, unokák.
Elsőül áll ott büszke szemefénye,
A trónt öröklő nemes dalia,
A család dísze, nemzetek reménye,
Ő egyszülött, szerelmetes fia.

Vigyétek hírül vándor utasok,
Szellő, madár, mind, mind indúljatok,
Mondjátok el a nagyon bús regét,
Egy percz viharja mind hogy fútta szét,
Mikép lett a legboldogabb király
Boldogtalanabb minden társinál.

Fölkent fejekre glóriát sugároz
A küldetésnek égi napja le;
Apró embernek e fény forrásához
Ködön keresztül jut tekintete.
Lát odafenn, látóhatára szélén
Árnyéktalan fényóriásokat,
Az *embert* már-már Isten-számba vévén,
Róla költött képekben válogat.
Pedig a trónon is ember az ember,
Megáldva, verve földi érzelemmel;
Születik és hal; gyűlöl és szeret;
Kelt és igáz nagy szenvedélyeket;
Tavasz van ott is, mely rózsát
fakaszszon,
És — asszony ott is mindenkép
az asszony.
Mayerling csendes. Vára elhagyott.
Holt erdején ijedve fut a vad,

Sikoltó szellő zörget ablakot,
Rémes hangjára denevér riad.
Az elátkozott kastély termiben
Fáradt vándor többé meg nem pihen,
Vidám vadásznép nem keresi fel,
Nem mulattatja örömeivel
Őt, akinek a szív viharja itt
Szétpattantotta élethúrjait.

De néha, néha rémes éjszakán,
Mikor a vihar tombol künn vadul,
Fát fára tördel le egymásután
S czikázó villámnak világa gyul:
A lelkek órája ha elközelgett,
Úgy látni, ben a villám fénye mellett,
Mintha az égő csillárok alatt
Egy végtelen bús királyi alak
Le és fel futna, kínban tépelődve,
Lidérczek ingadoznának előtte,
Verő szivét két keze csillapítja,
Izzó fejét hideg falhoz szorítja.
És mindig rémesb, rémesb lesz az
arcza,
Mindig nagyobb s nagyobb lesz szíve
harcza.

Leroskad végre, úgy esd uj erőt,
S egy kép jelen meg tört szeme előtt:
Egy oldalon a kettős korona,
Édes gyermek s a szívnek otthona,
Család, szülő, nő, sok szent kötelesség,
Ám tetejökben nagy tömeg sötétség...
Más oldalon egy fegyver néz szemébe,
E felirattal: «De mindennek — vége!»
Lecsap a villám! Kél utána éj.
Dörren a fegyver! Csend utána — mély.

Mosolygva bútt a kelő nap elő,
Bűvös illatott lehelt a fenyő,
Riadt a kürt: vadászok, erre, erre!
Csak ő, csak ő nem ébredt fel a jelre.
Bemennek, költik s im a nyughelyen
Viaszos arczczal, hideg mereven,
Átlőtt agygyal vérben feküdt szegény,
Keze ott nyugvott még a fegyverén.

Vigyétek hírül, vándor utasok,
Szellő, madár, mind, mind indúljatok,
Mondjátok el a nagyon bús regét,
Egy percz viharja mind hogy fútta szét,
Mikép lett a legboldogabb király
Boldogtalanabb minden társinál.

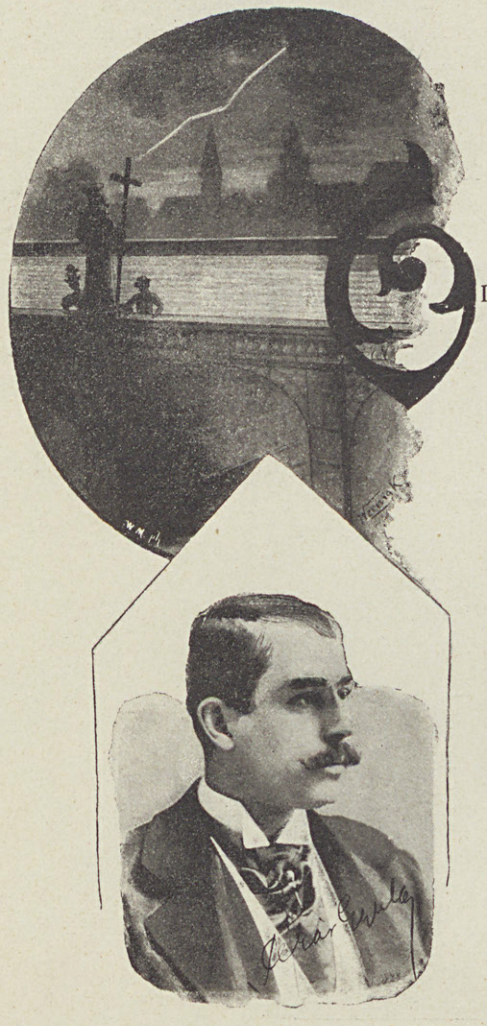

A HIDON.

IRTA: PEKÁR GYULA.

DAKÜNN az alvó nagy város végén, amelynek az ezervilágos viziója messzeségesen izzott a viharos éjszakában, akár csak valami hamvadó óriás tűzvész, bolondul kergetőzött a sötétben az orkán az elhagyatottsággal. Csak a széles nagy folyam folyt át rendületlen méltósággal az éjszakán: az ódon hídnak az ivei feketén bámultak a fekete vizére. A szélvész, mely minden lámpát eloltott a környéken, visszhangozva bömbölt át e nedves mohós ívek alatt, amelyek alatt az ár is ragadóbban sietett tova. Lent a vizen a habokat, fent az égen a fellegeket mintha korbácscsal kergette volna a vihar, valami eszelős versenyben rohantak neki, bele az éjszakába. Nem volt ember a tájon . . . Csak ott az elhagyatott híd közepén, ahol a széles főoszlop mint egy bástya élesen rugott előre az ár ellen, állott egy óriás kőszobor a sötétben: a Krisztus szobra. Előre lépő lába ott nyugodott az ódon talapzat legszélén a fekete víz felett, amely mélységesen hömpölygött el alatta. És a vihar kioltotta még a lábai mellé akasztott kis szentelt mécsest is. Ott állott az óriás szobor az éjszakában s lepillantó irgalmas arczát és áldásra emelt kezét csak olykor világitotta meg a futó villám fénye: ilyenkor látszott raj ta, hogy noha az orkán elolthatta mellőle a hitnek a szentelt mécsesét, azért a sötétben, a kétségbeesetteknek e sötét éjszakájában is őrködik mindenek felett . : .

Egy asszony lépett a hídra s pillanatra lihegve állott meg. Ahogy az élet elől menekült, amely egyre futott még utána s görcsösen kapaszkodott beléje: remegő lenge testén csatakosra tépték selyemszoknyáját az orkán ezerkezű démonai, megbomlott fiatal szőke hajából pedig eszelős ostort font a szélvész. Két kezébe szoritá a forró fejét s rózsás körmeit görcsösen mélyeszté halántékába, de mind hiába. Fejében csak egyre égett az az egy rögeszme; úgy érezte, ott a fehér homloka mögött, gondolatai közepette, ott forrong az a veszedelmes valami, amely robbani készül mint egy bomba, a melynek most mindjárt . . . rögtön tövig perzselődik a kanócza. — Nagyon, nagyon fáradt volt, de biztatta magát, hogy már nem messzire kell mennie. Hiába, nem birta tovább . . . Arczába süvöltött az orkán s fagyos ujjával kitépte még az utolsó könnycseppet a szeméből, amely azontúl aztán száraz maradt, mint a kétségbeesettek arcza, akik nem tudnak többé sírni. Még visszanézett arra az ezervilágu vizióra, ahol nyögve aludt nehéz lázas álmában a nagy város. Aztán nehezen sietett előre a hídon. Közbe lopva, félénken pillantott át a szélső kőpárkányon a sápadt, boldogtalan asszony.

*

Akkor lépett a hídra s pillanatra lihegve állott meg a sápadt, boldogtalan ember. Ahogy a szélvész odadöntötte forró halántékát a hídfő kőbástyájához, kimerülten nézett el a fekete vízre. Nagyon, nagyon fáradt volt, de biztatta magát, hogy nem messzire kell már mennie. Olyan jó hűvös volt az a hideg kő, — mennyivel csillapítóbb lesz még a fekete víz fagyos borogatása forró homlokának! Mert majd megszakadt már a feje s azt érezte, hogy ott a férfias homloka mögött, gondolatai közepette egyre veszedelmesebben forrong az a végzetes valami, amely robbanni készül, mint egy bomba, melynek most mindjárt . . . rögtön elperzselődik a kanócza — — S ahogy gondolatai mint egy forró lávafolyam égették el agyát, egyre kínosabban hunyta be a szemét. Érezte, hogy egy gonosz kéz mindig egy és ugyanazt a képet tolja arcza elé. És nem tudott ettől a képtől szabadulni, egyre látta, úgy mint ahogy akkor látta, mikor a szalonba betoppant s a feleségét annak a *másiknak* a karjaiban . . . Megfogta a híd széles kőpárkányát s körülnézett.

Járt ő már erre *régen,* mikor még boldog volt . . . még tegnapelőtt is. Milyen vígan, kaczagva kocsiztak ki *együtt* a zöldbe! De azóta ugy megváltozott minden! Nem ismert rá többet a tájra. Nem ismer rá a boldogtalan szem többet arra, amit a boldog szem látott . . . Tegnap óta sötétedett rája az a lázas fekete éjszaka, amelyből érezte, hogy nem

lehett többé viradás. Azóta nem volt *otthon* . . . Csak ugy őgyelgett, mint a részeg ember, nem tudta merre. És ahogy a külváros utczáin ődöngött, nem hirtelen valamelyik sarkon, hanem lassan, szinte irgalmasan szegődött hozzá mint valami árnyék, az a Jó Barát, aki sose feledkezik meg rólunk, aki oly vigasztalóan ül mellénk az üres székre felette nagy bánatunkban. Olyan jóságos volt a beszédje, amint nyugalmat, gyógyulást igért neki. Most az imént, amikor olyan vörösre vált vala a naplemenete mint a vér, végre megszoritotta a Jó Barát árnyékkezét . . . «Megyek már, megyek», mormogá s megindult a viharban előre a hídon. S ahogy előre haladt, ugy érezte, minden lépéseivel egy-egy darabja szakad el tőle az életnek.

*

Ott állt a híd közepén az óriás sötét szobor alatt. És mivel olyan fáradt volt már, hogy majd összeregyott, pillanatra odatámaszkodott a Krisztus kőpalástjához, hogy megpihenjen, mielőtt meghalna. Látta, egyre látta azt a képet, de már nem is védekezett többé ellene. Aztán lassankint szédítő zenévé vált a gyötrelme, mely valami egyre sebesedő örvényben kezdett keringeni az agyában. Utolsó, keskeny gyűrűbe sodorta már az élet boldogtalanságának a nagy Malströmje. Vitte, vitte a tölcsér felé . . . «Megyek már, megyek», mormogá annak az árnyéknak, a Jó Barátnak, aki ott állt mögötte s nógatva tolta előre. Pillanatra mint egy mennyei jelenést látta még meg az örvény torkából a feleségét, ugy amint régen ismerte. És mert nagyon boldogtalan volt, ezzel az égi képpel akart megválni az élettől. Hogy felhághasson a kőpárkányra, helyet keresett a kezének. Tapogatódzott egy darabig s végre megragadta a felette tornyosodó nagy sötét szobor lábát. Óh de fekete volt oda lent az ár! Fagyos lehellete nedvesen csapódott fel hozzája. Behunyta a szemét.

Konek Ida festménye.

A HALÁSZNÉ.

És megelőzvén pár másodperczczel a történendőket, valami megnyugtató boldogsággal érezé, mint sülyed már be egyre mélyebbre a fekete vizbe. Óh be jó forró fejének az a fagyos borogatás! Hanyat fekszik és pihen, — óh be jó pihenni! Leszakadt a mázsás súly agyáról, olyan könnyen érzi magát! Csoda szép tájakat pillant meg . . . Megmenekült, odaát van már . . . És elcsodálkozik azon, hogy mily egyszerű és boldog valami a halál!

Abban a pillanatban egy tapogatódzó finom női kéz, mely a szobor tulsó oldaláról szintén helyet keresett magának a párkányon, megragadta a szobor lábát s rátámaszkodik az ő hideg kezére.

*

És a férfi összerázkódott, — felriadt, — visszatántorodott annak az emberi kéznek az érintésére. Egyszerre megszakadt zsibbadt érzékeiben a halál csábos varázslata s lelkében az élet feltorlódó árja kétségbeesetten nyomta vissza a halál ragadó fekete folyamát. S ő, ki pillanatra már odaát volt az ösmeretlenben, valami állati ösztönnel csak azt érezte, hogy fuldoklik s görcsösen kapott azon kéz után, mely visszarántotta őt a fekete árból. Zokogva tántorodott hátra a Krisztus mozdulatlan szobortestéhez s két kezével ragadta meg azt a reszkető női kezet, mely egy kétségbeesett sikoly után szintén görcsösen kapaszkodott az övébe.

*

Aztán lassan hajoltak előre mindaketten s ahogy görcsösen fogták egymás kezét, egy pillanatra kibúvó csillag sápadt fényénél egymás szemébe néztek. Azt nem látták, hogy idegenek egymásnak, hogy sose ismerték egymást,

csak azt, hogy emberek mindaketten; hogy nagyon boldogtalanok voltak, hogy megakartak halni s hogy megmentették egymást a halálból . . . És mivel szó nem jött az ajkukra, csak szemeik sugdosódtak ott a viharban . . .

— Boldogtalan voltam . . .
— Én is . . .
— Mert nem szeretett . . .
— Mert elhagyott . . .
— Meg akartam halni . . .
— Én is . . .
— És te megmentettél . . .
— Te megmentettél . . .

Aztán ahogy egyre görcsösebben fogták egymás kezét, iszonyattal pillantottak le a fekete folyamba. És megrémültek a haláltól és élni akartak, — élni, élni minden áron . . .

A férfi, ahogy balkezében tartá a Krisztus lábán a nő jobbját, — jobb karjával átkarolta a Megváltó kőformáját s a talapzat mögött ragadta meg az asszony oda nyujtott balkezét. Mert ez inséges perczben nem mertek volna még egy pillanatig sem elszakadni egymástól . . . Mikor aztán igy biztonságban voltak a nagy irgalmas szobor mögött, valami kitörő szenvedélyességgel ragadták meg ismét egymás két kezét s mint két a halálból megmenekült ember, reszketve símul ak egymáshoz. A nő odabujt a férfi köpenye alá, az pedig komoran nézett le a fekete folyamra. Szemeik, melyek e pillanatban közel valának egymáshoz, rettegve sugdosódtak tovább —

— Meneküljünk . . .
— Meneküljünk . . .

Kezet kézben tartva, szakadozott léptekkel lópództak végig a halál hídján, amelyen azontúl magára maradt a sötétben a Krisztus irgalmas szobra ismét. Menekültek ki a szárazra, az anyaföldre. S lihegve álltak meg a hídfőnél s akkor egyszere ijedten eresztették el egymás kezét. Megdöbbenve néztek egymásra, mintha idegenek volnának.

És a férfi akkor vette csak észre, hogy az, aki előtte áll, aki őt megmentette: nő, egy kisírt arczú törékeny, fiatal asszony, akinek támasz kell a viharban. A nő pedig, aki pillanatra megdöbbenve rántotta ki ujjait az erős kézből, csodálkozva látta, hogy aki őt megmentette: férfi, egy sápadt, boldogtalan ember, akinek a lelke beteg, akit ápolni kell.

És akkor némán nyujtottak kezet egymásnak ismét és mivel uj életükben nem volt többé senkijük sem e világon, lehajtott fővel, szótalan indultak neki az élet viharos, sötét éjszakájának.

. . . Mikor aztán véres csíkkal megnyílt a fellegek alatt a keleti ég, a hajnal fénye félénken esett a vihar után a Krisztus irgalmas arczára s áldásra emelt kezére, ő reá, aki, bár az orkán elolthatta mellőle a hitnek a szentelt mécsesét, azért a sötétben, a kétségbeesetteknek e sötét éjszakájában is őrködött mindenek felett . . .

Pekár Gyula.

ÁRVÁCSKÁK. Orczy Tekla bárónő rajza.

SZIVEM FALÁN . . .

Szivem falán a gond sötétlik,
Egy árny a hófehér falon:
Óh megöregszel te is egyszer,
Én édes, szőke angyalom.

A szőke haj ezüstre válik,
Barázdás lesz a homlokod,
És csókos ajkad pírja elvész
S a szíved halkabban dobog.

Igérd meg azt, hogy megbocsátod,
Hogy oly nagyon szerettelek
S hogy rácsókoltam ajakadra
Sok év alatt a zord telet.

És benne mélyen eltemetve
A régi, régi szerelem
És szenvedélytelen, szelíden
Fogsz társalogni énvelem.

Igérd meg azt, hogy megbocsátod,
Hogy elhervadtál keblemen,
Hogy másnak senkije se voltál,
Csak nékem voltál mindenem.

Igérd meg azt, hogy kezed akkor
Kezemből vissza nem veszed
S szeretni fogsz majd akkor is még,
Mikor már én is vén leszek.

Igérd meg azt, hogy szemrehányást
Szived ölébe nem fogad
S nem kéred tőlem soha vissza
Aranyos ifjuságodat.

Hevesi Jenő

SZ. MÁRIA TISZTELETE.

IRTA: MEISZERMANN IGNÁCZ.

SZŰZ MÁRIA tisztelete egészen egykorú a kereszténység kezdetével. A keresztény világ Máriát, mint a Megváltó szűz anyját, elejétől kezdve Isten kegyelmének választott edényét, mint az egek királynéját üdvözölte és magasztalta.

Az apostolok és tanítványok felhívására, azon helyeken, melyek a szent Szűz életének eseményeiről tanúskodtak, a jámbor hívek siettek templomokat s kápolnákat emelni. Nemsokára Görögország kezdé nymphái és istennőinek szobrait lerombolni, hogy oltárait a szeplőtelen szent Szűz képével ékesítse föl. Ez elvitázhatlanul kezdete volt a keresztény művészetnek. — Olaszországban, mely később a kereszténység fénycsillaga lőn, a római császárok kegyetlen keresztényüldözései halállal büntették a szent Szűz tiszteletét. Csakis az éj sötétében merészkedtek az első keresztények vértanúik sírjain megtartani az istentiszteletet s a szent Szűz iránti tiszteletök adóját leróni. De miután nagy Konstantin császár a szent kereszt zászlóját a pogányság közepette felállította, mind Róma, mind a Konstantinról elnevezett város a keresztény vallás mellett nyilatkozott s egész Olaszország sietett követni e példát. A következő császárok, valamint a birodalom nagyjai, kiknek mesés volt gazdagságuk, az által lettek nevezetessé, hogy a sz. Szűz tiszteletére templomokat emeltek s azokat lehető legnagyobb fénynyel ékesíték. Mindenütt a hegyeken és völgyekben, utakon és a folyók partjain kápolnák emelkedtek, melyek a szent Szűz tiszteletének szentelvék. A kert szép virágaival diszített képe előtt folytonosan égő lámpa figyelmeztette az arra járókat, hogy Mária csillag, mely nekik is világít, hogy az örök élet útaira vezesse. Olaszországból Franciaországba származott át e tisztelet, hol a bálványok minden nehézség nélkül tünedezének el, de hogy a nemzeti religió, a druidák vallása, melynek titkai oly hatalmas befolyást gyakoroltak a gallusokra, a természet e gyermekeire, tökéletesen kiirtassék, szükség volt, hogy a frankok Németországot meghódítsák s a hódítás eredményei nem sokára az ismert világ minden népeire befolyást gyakoroltak.

Hát édes hazánkról megfeledkezzünk-e? Miután első királyunk szent István a magyar népet és nemzetet az anyaszentegyház anyai kebelére vezérlé, e pillanattól fogva óriási lépésekkel terjedt a szent Szűz tisztelete; a templomok, melyeket szent királyunk emeltetett, az oltárok, melyeket képei diszítenek, az emlékek és szobrok mind azt hirdetik, hogy a magyar nép hő tisztelője volt a boldogságos Szűznek s hogy e tisztelet koronáját tegye fel szent István, a hont és nemzetet a szent Szűz védelmébe ajánlá s éppen azért ez ország *Mária országának* neveztetik.

Hontszerző s hadverő őseink örömükben és bánatukban szűz Mária közbenjárásához fordultak s minden inségükből megszabadúltak. Az Ő oltalma alá futottak és soha sem csalatkoztak.

Ő hozzá fordulunk még most is meg nem fogyatkozott bizodalommal és most is szent áhítattal hangzik az Ő benne bízó milliók ajkairól a századokon keresztül megszentelt ének:

Magyarország őrangyala
Állj őrt mi mellettünk!
Őseinknek szent hitéhez,
Hogy hívek lehessünk.

Benned hívők menedéke
Te hozzád könyörgünk:
Legyen való Te általad
Ébredő reményünk!

Meiszerman Ignác
esp. plébános

FONJÁTOK CSAK . . .

FONJÁTOK csak a koszorút
Fehér mirtus-ágból!
Csináljatok szép menyasszonyt
Abból a kis lányból!
Szöghajába tüzzétek föl
Azt a fehér fátyolt, —
Eszibe se jusson soha,
Hogy valaha lány volt!

Beszéljétek tele lelkét
Mesés boldogsággal!
Hintsétek be, szórjátok be
Útját rózsaággal!
De vigyázva! rózsa között
Tövisre ne lépjen!
Föl ne sírjon lelke egy-egy
Lánykori emléken!

Mirtusból font koszorúja,
S az a fehér fátyol,
Mindegyik egy álmot tartson
A lelkétől távol.
Óh! mert, hogyha egyet is csak
Meghagynátok nála, —
Fátyol alatt a szemetek
Bús menyasszonyt látna!

Ne menjetek vele akkor
Vidám esketésre,
Hanem inkább galamb-torra,
Rózsa-temetésre.
Mirtusból font koszorúját
Dobjátok csak félre!
Az a fehér fátyol pedig
Jó lesz — szemfödélre!

Erdélyi Zoltán

ORGONA-VIRÁG.

IRTA: BRÓDY SÁNDOR.

SZERELMES vagyok az orgona-virágba. Talán betegség is ez, hogy az orgona-virágba vagyok szerelmes?

Alig várom a reggelt, alig várom, hogy a bokorról letörjek egy frissen nyilt teljes és harmatos orgonaágat. Körülnézek, nem lát-e valaki? Aztán megcsókolom. Édes szép szűz virágom, kedvesem!

Nem jó volna, ha ilyenkor meglátna valaki, a mint arczomhoz nyomom a virágos ágat, a mint hizelgő szókat susogok neki: «Bájos, üde, illatos kis lányom, lilaszemű, szelíd, harmatos virágom!»

*

Tele volt orgonabokorral a rengeteg, nagy, sűrű kert. (Tavaly jártam otthon, megnéztem: kiritkult, kicsi lett.) Husvét után volt, az ünnep is jó későre esett, lombosak már a fák, rejtelmes homály a régi, érseki parkban. Pedig az utak szegélye mindenütt: fehér, lila, kék virágfa. Levele nem is látszott még a temérdek török orgonának, messziről egyetlen virágfának látszott mindenik.

Elfult a lélekzetünk, nekem és a kis Borhy Idának, a mint betévedtünk a kertbe. Ida szinte félve fogta meg a kezemet.

Csakugyan szabad nekünk itt járni?

— Szabad! mondám merészen és büszkén, de magam is aggódva néztem körül. A kertben sehol egy lélek, nagy szépségével magára és ránk volt hagyatva egészen.

Lassankint nekibátorodva bujkáltunk a lombok között. Elkiáltottam magam:

— Nincs itt senki?

— Ott van mindenki, a hol a mamám, a bálban! — jegyezte meg Ida. Nevettünk ezen, magunk sem tudva, miért. Különösen nekem támadt egyszerre vidám, kicsapongó kedvem. Fogtam rögtön egy gyíkot Idának. Egy öreges, zöld gyíkot és beszélgetni kezdtem vele. Azt mondtam a leánynak, hogy tudok gyíknyelven. Elhitte; büszkén és csudálattal nézett reám fekete pillás, lila szemeivel. Talán csakugyan tudtam is akkor ezt a nehéz nyelvet, de elfeledtem azóta!

Aztán megtanítottam hangyalest fogni szabadkézzel, előadást tartottam neki a bogarakról, akkor tanultam ezt a tudományt éppen. A hősczinczérek, a melyek főkatonai rangban vannak a bogarak között, nagyon érdekeltek engem is. A bogarakról a lepkékre tértünk át, de nem volt még csak fehér, közönséges, paraszt pillangó és túl voltunk már mind a ketten azon a koron, hogy ezeket kergessük, csak a színesek érdekeltek már. Abbahagytuk az egész tudományt és leültünk egy nagy vadgesztenye alá beszélgetni szabad tárgyakról és orgona-virágból koszorút fűzni, bibliába valót. Egész öl ágat hoztam neki és még mind, mind keveselte:

— Többet, többet!

Koszorút kötött, nem könyvbe valót, hanem fejére valót, kaczagott, könyezett, tapsolt örömében, a mint a fekete hajába tüzdelte:

— Szép vagyok-e?

Szótlanul, de elpirúlva néztem. «Bizonyos, hogy szerelmes vagyok belé!» gondoltam magamban és egy kissé szégyenkeztem is. Pedig tizenkettedik évemben voltam már, a lány is tíz. Sokat tudtunk mind a ketten. Tudtuk, hogy a lányok őt velem, a fiúk engem meg véle csúfoltak. Azt mondták reánk, hogy: «szerelmesek!» Úgy nevettek rajtunk, hogy én majd elfakadtam sírva. Ő csak mosolygott, elrejtette az arczát és elfutott.

Azon a napon nem jött át hozzánk, pedig a szomszédban lakott. Másnap oszt', a szokás ellenére én mentem át. Perczekig szótlanul állottunk egymással szemben, kerültük egymás tekintetét.

Mintha csakugyan valami rossz dolgot követtünk volna el!

*

Az orgonakoszorú elkészült egészen, a kis Borhy Ida bámultatta magát velem, de én alig mertem rája nézni, zavartan játszottam a fűvel, sárga pampuka virággal.

«Bizonyos, hogy szerelmes vagyok belé!» gondoltam magamba és ettől a gondolattól alig mertem megmozdulni is. Bántam, hogy elcsaltam ide, hiszen ez az, a mi a szökés! Mit fognak mondani otthon, mi lesz? A szívem elszorúlt, a szemem könybe lábbadt és a kis lány önfeledten, vígan dudorázott magában.

Az egyik pillanatban szerettem volna elfutni, de a másik pillanatban egész erejével elárasztott a boldog érzés, hogy milyen jó itt, vele. Inkább meghaltam volna, mintsem hogy elváljak tőle és lassanként, lopva rája föltekintek. És zavarom, misztikus félelmem egyszerre elmult. Kezem egyszerre rásiklott a kis barna, ezüstgyűrűs kézre.

— Tudja mit beszélnek mi rólunk? — kérdeztem hirtelen bátorsággal, de szédülő fejjel.

— Tudom.

Megkönnyebülve lélekzettem föl; a felelet elárulta, hogy nem haragszik érte, sőt talán büszke rája, a mit rólunk mondanak. És ha egy kissé elpirulva is, beszéltem *arról* én is:

— Hát csak hadd mondják!

De nem ezt szerettem volna mondani, hanem azt, hogy veszek neki egy palotát, patakot, elviszem a tengerre; selyemruhákat vásárlok neki, könyveket, olyanokat, a milyeneket én olvasok titokban, szépséges szép, homályos, nagyoknak való regényeket. És megmentem, ha bántani akarják, megfogom a száguldó paripák kantárszárát, egy rántás a szíjon, egy fölkiáltás és én fölragadom, karjánál fogva . . . Mint a hogy olvastam, mint a hogy elgondoltam volna olvasás nélkül is, vad, fantaszta, különös fejemmel, az örök lázra örökké hajlandó szívemmel.

Az — emlékszem világosan — nem jutott eszembe, hogy megcsókoljam. Csak karján és haján szerettem volna végigsimítani a kezemmel. Vagy megkérni, hogy üssön rám, a hogy tud. Csaknem kimondtam már, de olyan szelíd, olyan nyájas, olyan alázatos volt.

— Hova megyünk most? — kérdé csendesen.

— A hova akarja!

Kézen fogtuk egymást és ballagtunk ismeretlen, misztikus, vad útakon, arra, a merre egy fehér kőszobor látszott. Egészen kifáradtunk, a mig odaértünk, szerettünk volna leülni, de nem volt hová.

Az egyetlen padon egy kövér, öreg barát szunyógált. Orgona-buga ütögette a piros orczáját, fehér fejét, de ez nem zavarta, lezárt pillákkal mosolygott megelégedetten. Nem törődött a napsugárral sem, mely erről is, arról is, — a hogy a virág hajlongott — végigfutott rajta. Egy fiatal gyík is épen ott szaladgált a bocskorán, két csikos czinczér mászott fölfelé a fehér övén . . .

Roppant barátságosnak, nagyon szelídnek látszott, nem átalottam, nem féltem hirtelen, bátran köszönteni:

— Laudetur Jesus Christus!

Még álmában köszöntött vissza:

— Szervusz!

*

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy világosan emlékszem, csak egy részére is azoknak a gondolatoknak, melyek akkor egyszerre tele rajzották egyrészt koravén, másrészt meg a gyermekinél gyermekibb fejemet. Az érzésre is csak úgy emlékszem, mint illatára a kertnek. Egyszer igen jól, máskor meg semmiképp. Minden összefüggés nélkül való, éles, de alig érthető részleteire emlékszem akkori lekiállapotomnak. Például arra, hogy meg kell tennem a mit tettem, mert ha nem, a kis Ida elmegy más városba, sohse látom többé. És, hogy kötelességem cselekedni végre . . .

Hogyan jutott eszembe, nem tudom, de eszembe jutott, hogy fölszólítsam a barátot arra: eskessen bennünket össze, de rögtön, de titokban . . . egyszerűen!

Magára a képre, egész rikítóan emlékszem. Hogy én mit mondtam, abból mit sem tudok, de most előttem áll a széles arczú, mosolygó vén franciskánus, a mint így szól:

— Azt akarod, hogy összeadjalak benneteket?! Hopp hó, komolyan megakartok esküdni? Mi a neved?

Megfogta a kezünket:

— A nevetek?

Aztán a térdei közé vont mindkettőnket és megkérdé Idát:

— Akarsz-e ezen tisztességes fiúnak felesége lenni?

Igen! — mondá az csendesen.

A barát valami különös nyelven összeduruzsolt valamit; volt ebben egy kabalisztikus, semmiféle vallásos szertartásban elő nem forduló szó, mely akkor is feltünt nekem, ez, hogy: «dehóremeromba!» Aztán egymáshoz dörzsölte a fejünket és mondá:

— Elmehettek, minden rendben van!

Elégedett kaczagása volt az áldás, melyet utánunk küldött.

Délután volt még, de már éreztük, hogy elmul a nap, este lesz, Csaknem futottunk ki a kertből, a mikor kiértünk az utczára, Ida levette fejéről az orgona koszorút, én vittem a kezemben.

— Nem szabad megtudni senkinek! — susogtam.

— Senkinek!

*

Nem tudta meg senki. Nem is csúfoltak bennünket tovább, mert én vigyáztam nagyon. Kevesebbet játszottunk együtt, fiutársaságba kezdtem járni, bár a kis Ida velem akart lenni mindig. Magunk között se emlegettük a dolgot, hanem azért tisztában voltunk vele. Ő tudta kötelességeit, nem is állott szóba más fiuval és sütött, főzött rám, mihelyt csak egy kis maradék lisztre tehetett szert. Kis kalácsokat hozott szoknyája zsebében, én csak igértem mindig, mindent.

Nagyon jól éltünk, ritka szép békességben. És közös álmunk nem egyszerre, hanem lassan foszlott szét. Olyan jó volt, olyan sokáig értünk oda, a mig egyszerre csak nevettünk az egészen. De aztán rohamosan hervadt el az orgona-virágkoszorú . . .

Németh Lajos rajza.

PATAK MENTÉN.

A többit tetszik is tudni, három fiatalabb leánytestvére volt, nagyok és erősek, férjhez kellett menni azoknak is. Megkérték — elment, eltűnt.

*

Csak a kis Borhy Ida tünt el; — az asszonynyal, a ki belőle lett, sokszor találkozom. Egy sovány, keserű arczú, fehér ajkú asszony. Közönyös irántam ő is, én is egészen közömbös. Pedig soha, senkit sem szerettem mást.

De hisz ez a némber csaknem egy azzal, a kivel tavaszi lombok alatt örök «esküt» esküdtem egykor. Semmi köze *ahhoz* ennek.

Óh tudom, hogy a kis Ida ebben az orgona-virágban van, melyet titkos-szerelmesen arczomhoz szorítok. Bájos, üde, illatos kis lányom, lilaszemű, szelíd harmatos virágom!

Nem lát-e valaki, a mint csókollak édes szép szűz virágom, kedvesem!

Bródy Sándor

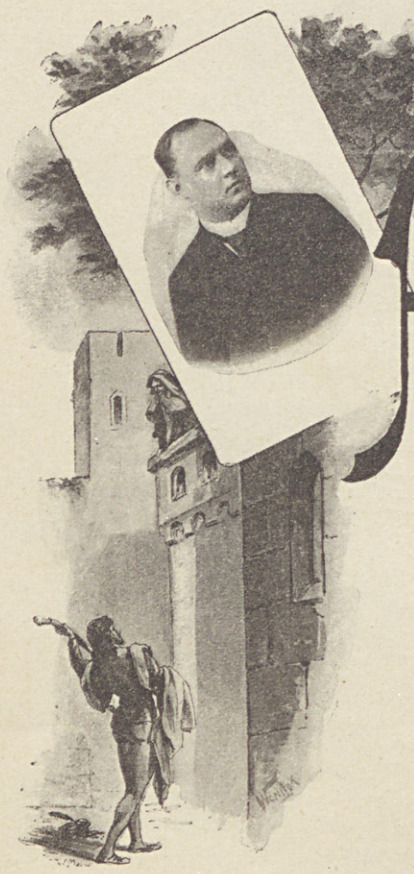

A TRUBADÚRDAL.

(MANUEL DEL PALACIO.)

A SZŰDBEN, bájos várnő, irgalom van,
Ereszd le a hidat;
Máskép előtte fogsz találni holtan
Vérző sebem miatt.

— Ki testvérharczot vívott, annak itten
Nem adok én helyet;
Fuss, meg ne lásson váram népe, s Isten
Gyógyítsa meg sebed.

— Ilyen tusákba' kedvem soh'se leltem,
Nincs folt aczélomon;
A szépségért, kit hőn imád a lelkem,
Halok meg asszonyom.

Egy becstelen tett kárt jó hirnevében,
Megöltem hát a gazt,
S kitépve nyelvét, kardommal a szégyen
Fájára szúrtam azt.

Megsebesültem és nyomomba' van már
Az üldöző csapat;
Bocsásd le, míg nem ér utól a zsandár,
Szép várnő, hidadat.

A csengő szól, a láncz csördül, a várba
Szabad lesz ím az ut,
S íjára nyilat tesz legott a gárda,
Mely őrzi a kaput.

Egy trubadúr a várnőnek titokban
Ezt súgja azalatt:
Köszönöm édes, meghalok nyugodtan,
Hogy végre láttalak!

(Spanyol eredetiből.)

Vikár Béla

LEGENDA.

IRTA: THURY ZOLTÁN.

HŰVÖS őszi hajnalban, a mikor már csak világított a nap, de nem adott meleget, Anna, a tizenhat esztendős szűz gyermek elindúlt virággal, veteménynyel és két-három gombolyag fonállal a város felé. Egy kis kopott rékli födte le a mellét s szegényes szőttes szoknya tapadt a derekához. A fején nem volt semmi, csak hosszú, szőke haj nagy nehéz fonatban. Mosolyogva görnyedt meg a nehéz kosár alatt és tipegett sebesen már két óra óta.

Az erdőben egyszerre azt hallotta, hogy valaki nyöszörög balra a törpe fenyők közt. Eldobta a batyut és odaszaladt. Nem mindjárt találta meg, mert parányi cseppség volt a kicsi lármás. Egy fa tövében feküdt szennyes rongyban egy kis baba. Tátotta a száját, mikor látta, hogy valaki ott van, mosolygott és kinyújtotta a nyelvecskéjét, a mi cseppet se volt nagyobb, mint egy rózsalevél frissen, harmatosan szakítva le a virágról.

Anna melléje térdelt és sírni kezdett vele együtt.

— Kicsi drágám, de rossz anyád lehet. Itt hagyott, hogy felfaljon a farkas.

A gyermek már nem is sírt. Bágyadtan lihegett s piczi arczocskájára kiült a kékség, meghalni készült. Anna kétségbeesve meredt reá. Kapkodott a kosárhoz, de abban nem volt egyéb, csak virág és vetemény. Sehol egy kanál tej — és a gyermek már a szemét is behúnyta.

A leány a földre vetette magát s fejét a fűbe rejtve sírt. Hívta az Istent: — Atyám, Uram, segíts — s mikor már hűlni kezdett karjai közt a kis test, a gyermek ajkaira tapasztotta keblét s magán kívül zokogva könyörgött föl az égre:

— Uram, Atyám, tégy csodát. Add, hogy tejem legyen, mint az asszonyoknak. Uram, segíts!

Egyszerre melegség vette körül. Keblén a kis ember éledni kezdett, szájacskáján két oldalt egy-egy csepp tej csöppent alá, mert nem bírta mind magába szívni azt az áldást, a mi a tizenhat esztendős szűz kebléből édes meleg tejben gyönge kis testébe ömlött.

Thury Zoltan.

ZÚGÓ LOMB ALATT.

HA ÉN MAJD alszom zúgó lomb alatt —
Ó ne zavard meg édes álmomat!
Borulj a sírra halkan, csendesen,
Légy nyugodt — már nem fáj semmisem.

*

Megnyugtatólag int a síri hant —
S én meg is nyugszom mélyen itt alant!
Nem fáj már többé vérező szivem!
Nem érzi már, hogy rég nem vagy hivem!
Itt minden — minden, csendesen pihen! —

Ami egykor szivem hatotta át; —
Itt elfeledtem az élet bánatát!
Sötét, zúgó, gyászos fellegek,
Szállanak — suhannak zord sirom felett,
De én már abból mitsem érezek!

Fent tovább nyulhat ezernyi virág —
Sugár özönben uszhat a világ,
Szivek hevűlnek, érzelem lobog
A mult fájdalom búsan felzokog
Én békén alszom — s tovább álmodok!

*

Alszom, mélyen a zúgó lomb alatt,
Ó ne zavard meg édes álmomat
Borúlj a sirra halkan csendesen
Légy nyugodt — már nem fáj semmisem.

Harvai Mariska

KATICZA-BOGÁR.

IRTA: CYPRIÁN.

EGY SZÁZADOS tölgy derekához támaszkodott s homlokát puskája csövére hajtá. Egy rántás — s a jó Lefaucheux, készítése óta először — csütörtököt mondott.

Különös érzés vett rajta erőt. A halál küszöbén valami láthatatlan lény lép közbe, hogy visszatartsa az utolsó lépéstől. Mintha kifoghatna rajta!

Keserű mosolylyal emeli fel az értékes fegyvert. A kakas alatt szétzúzott Katicza-bogár vergődik. Egyik piros szárnya ép, a másik ketté van repedve, s összelapított picziny testéből finom, sárgás nedv szivárog ki. Magas, fehér homlokán éles ráncz képződik. Egy életnek mégis vége van; rövid gondtalan életnek. És vége lesz a másiknak is, a hosszúnak, a gyötrelmesnek. Lepiszkálja a bogárka testét, épen maradt szárnya ujján ragad. És olyan különös a három fekete pont a piros alapon. A vér meg a halál, az öröm, meg a gyász. És mintha mást is felújítana emlékében, agyában homályos képe bontakozik ki egy szőke gyermekarczcnak, göndör fürteivel, cseresznyepiros ajkaival és fülében megcsendül valami régi, egyhangú melódia, gyermekvers, egyszerű, igénytelen és mégis oly bájos:

Katicza, Katicza,
Piczi kis bogárka,
Szállj ide,
Szállj az ujjam hegyére.

Eldúdolja maga is, aztán leheveredik a magas fű közé s a töltött fegyvert maga mellé teszi. Feje fölött lepkék, színes bogarak, finom szárnyú szitakötők röpkednek, zsonganak; a fű közül kiki piroslik a szamócza piros gyümölcse, a tölgy koronája hűvös árnyékot vet arczára. Nyitott szemekkel álmodozik. A kis féreg szárnyacskája piros fekete színeivel gyermekkorát varázsolja elő, a halk zsongásból kiválik a kasznár kis leányának, a szőke Erzsikének éles, hívogató hangja, csengő kaczaja, a mint a kis bogár ujjára száll s kötekedő beszéde a mellette álló süldő diákhoz:

— Látja, engem szeret, nekem hoz szerencsét, nem magának!

Lelke elmerül az édes kép szemlélésében és elborul, a mint a jelenre gondol. Férfi lett, a gyermekélet bohósága, a kis leány szőke fürtös fejecskéje hamar elmosódott szívében s a ki helyét elfoglalta, az a kápráztató tündér, az a szép, büszke mágnás leány nem szereti, nem lehet az övé. Kezei görcsösen szorítják meg a puska csövét.

Észre sem veszi a sűrűből előugró három kis gyermeket. Szegényes, kopott ruhájuak, de szemükből villog a jókedv, gömbölyű, barnapiros arczukról sugárzik az egészség. Mindegyiknél kosárka van és zsibongva, kiabálva szedegetik a szamóczát. A mogorván fekvő úr láttára ijedten

hallgatnak el, bámész szemekkel, lábújjhegyen közelednek feléje, a kis négy éves, barna hajú leányka egészen hozzá megy.

— Tessék szamóczát venni!

A férfi ijedten tekint rá. Mintha csakugyan a rég ismert hang csengését hallaná:

— Hogy hívnak?

— Marcsa.

Kedvetlenül fordítja félre fejét.

— Igen friss, kérem.

— Vékony hangja, ártatlan szemei, egészséges arczának ragyogása jó hatású volt komorságára.

— Add hát ide!

Elveszi a kosarat s megizleli a piros gyümölcsöt. Kiszáradt nyelve mohón élvezi az illatos nedvet s erein is valami jótékony érzés fut keresztül. Már ott sompolyog a két fiú is, s a kisebbik a szép puskát kezdi babrálni.

— Ne nyúlj hozzá — meglő! Elkomolyodva forgatja kezében a gyilkos fegyvert; tekintete elrévedez a gyerekeken, kik bizalmasan hadarnak mindent össze-vissza. A szamócza étvágyát keltette fel, előveszi vadásztáskáját, fehér czipót, szalonnát vesz ki s vadászkésével vág a gyerekeknek is. A kifáradt apróság jóízűen majszolja, elhallgatnak, szájuk körül kicsordúl a fehér nyál, arczuk, kezük fénylik a zsirtól.

Hirtelen eszébe jut valami:

— Tudtok-e danolni?

— Tudunk bizony!

— A Katicza-bogár nótáját is?

Nem is felelnek, csak rákezdik:

Katicza, Katicza,
Piczi kis bogárka,
Szállj ide,
Szállj az ujjam hegyére.

És a férfi előtt újra feltünik a kasznár úr szőke fürtű leánykája. Milyen rég nem látta, milyen szép lehet most, milyen szelíd, milyen édes! Vajjon gondol-e rá! A gyerekek bevégezték a dalt; ad nekik egy-egy hatost s örvendve, ugrálva futnak el.

— Várjatok csak. Te kicsi, hallgasd meg, hogy szól a puska! A kis leány ijedten szalad egy bokor mögé, a fiúcskák nevető arczczal állnak meg. A magasba emeli a puskát s úgy süti el. Erős hangja százszoros visszhangot ver az erdő fái közt. A gomolygó füsttel együtt mintha szívéből is eltűnnék a ragyogó bálvány s a tisztúlt légben mintha szelíd, szőke fürtös arcz biztatná szebb élettel. Sivár lelke felvidúl, ugy érzi, hogy lelkéről leszakadozott a szoros kapocs és hogy a Katicza-bogár — puskája kakasa alá szállva — most neki hozott szerencsét.

Vállára vetett fegyverrel lassan ballag kifelé az erdőből, jó kedvvel énekelve az egyhangú melódiát.

Katicza, Katicza,
Piczi kis bogárka,
Szállj ide,
Szállj az ujjam hegyére.

Cyprian

Thury Gyula festménye.

BÁNATOS ŐSZ...

(THURY GYULA FESTMÉNYÉHEZ.)

BÁNATOS ősz megtelepszik a tájon,
Sárguló lomb meg-megremeg az ágon;
Meg-megremeg s mind lepereg
A fáról,
Virágokra sötét felhő,
Borúja lesz a fátyol.

Bánatos ősz mosolygó nyár nyomába,
Napfény helyett őszi alkony homálya
Teritő lesz a hervadó
Mezőre,
Virágszirmok haldoklása
Ki ne lássék belőle! . . .

Bánatos ősz, jaj be hideg a lelked!
Fagylaló szél szárnya lebeg feletted;
A halálnak mindent odadsz
Cserébe,
Elhal a dal, el az élet
S némaság lép helyébe.

Bánatos ősz borúja hull szívemre,
Hozzám illőbb, nem is tudom, mi lenne?
Nyári pompát hej hiába
Kivánok:
Temetgetem reményeim —
Hullanak a virágok! . . .

Lovay Mihály.

JÓTÉKONYSÁG.

IRTA: SAS EDE.

A VILLAMFÉNY valóságos tündérországra ömlött. A jelmezestély a Vigadó összes termeit megzsúfolta tarka sürgés-forgásával. A színek tolongása, a hangok háborúja kábító ostrommal rohanták meg a belépőt. S a drapériás ajtókon át egyre tódúltak az ujonérkezők. A világváros ide árasztotta, amit farsangi ötletben, női szépségben, s a női hiúság pompában előteremteni képes. Meglepetve, szinte szédülve, állottam meg a terem közepén.

A nagy terem egyik zúgában rikító lánggal lobogott a legnagyobb sátor, ahol a pezsgőt árulták. A bál színpompája közepette ez a szöglet volt a legkiáltóbb. Búja, vörös diszítésével ez a sátor a jótékonyság máglyája volt: áldozat-tűz, melyen a balekok égnek. Izzó arczczal állották körül a férfiak, kezükben néha magasra villant a pezsgős pohár. És a férfiarczok közt néha előmosolygott egy hivogató, nyájas, piros arcz, a sátor árusítónőinek mosolygása. Az egyiknek szeme mágneses erővel kapcsolódott belém. Iparkodtam a tolongáson keresztül a sátor közelébe jutni.

A pezsgő a kehelyben gyöngyözött. Hófehér, finom kezek tartották az ezüst tálczát elém. Míg az első poharat kiittam, nem nézhettem azt a kezet elég sokáig. Egy másodikat is ki kellett ürítenem.

— Jőjjön, fűzte aztán karomba a karját a szép asszony, aki megúnta egy kissé a csaplárnéskodást. Sétáljunk egyet ebben a vásárban . . .

A zene megszólalt. A tánczszenvedély fanatikusai megpróbálták, hogy a tolongásban egy kis helyet birjanak szorítani. A keringő számára nagy nehezen nyilott ösvény mentén fekete frakkok állottak sorfalat. Az asszonyok, akik virágot s mindenféle csecsebecsét árultak: keresztül-kasul jártak s minduntalan a sátraikhoz szólították ismerőseiket.

Én naiv bámulattal tekintettem szét ez áldásos est gyönyörűségeinek világában.

— Milyen önzetlen, lelkes fáradozás! Mekkora jövedelme lesz ennek az estélynek! Milyen jók, nemesek önök, asszonyom, hogy így fáradoznak a jótékonyság érdekében!

— Valóban? nevetett az én bájos ismerősöm. Ön bámulattal adózik a mi nemeslelkűségünknek? És bámulattal adózik az ezer egy éjszaka e föltámadásának? Ezt a mi tündérujjaink teremtették, uram! Ugy-e, elkáprázik az ember szeme, ennyi fény és ragyogás láttára? Ugy-e, pompásan lehet itt mulatni — a jótékony czél erdekében? De lássa, engem valami sajátos szomorúság fog el egy ilyen jótékony-mulatság láttára. Miért van az, hogy ezt a divatos, s manap már a bon tonhoz tartozó erényt leginkább csak ugy gyakorolják az emberek, ha mellette *mulatnak?* Ha embertársaink sírnak, nélkülöznek: mi tehát rajta kaczagjunk, nevessünk, öltözzünk tarka jelmezekbe! Lássa, én végtelenül sajnálom, hogy a jótékonyság így igazán sokat veszít a maga igazi, belső értékéből. Mert arra manapság már nem igen vagyunk képesek, hogy egy kis önmegtagadás, egy kis áldozathozatal árán segítsünk a szegényeken. Inkább arra, hogy a jótékonyczélú mulatságainkat, élvezeteinket pazarul túlfizessük . . .

Csodálkozva néztem a bébé-ruhás szép keserű filozófra. A szoknyás Schopenhauer elértette a gondolataimat:

— Ön bámul azon, hogy hol veszi ez az asszony a sötét gondolatait a tomboló vigasság közepette? Még szép is öntől, hogy nem szökik meg tőlem, hadd filozófáljak magamban, ha nekem úgy tetszik. Tehát folytassam tovább? Bátorkodjam megjegyezni, hogy a jótékonyságot manapság már a stréberek is kihasználják egyéni, üzleti czéljaik elérésére? A nagy zajjal, síp-dob mellett gyakorolt jótékonyság, ugyebár, hatalmas eszköz a társadalomban való szereplésre, kitüntetések elnyerésére? Oh, a praktikus üzletemberek tudják, hogy kell a lapok hirdetési oldaláról az első oldalra, a vezérczikkbe kerülni! A reklám e módja kissé drága, de elvégre is kifizeti magát. A jótékonyság, a modern jótékonyság bizony kendőzi magát, jó uram! Nem rózsával és liliommal, hanem egyszerű fekete festékkel — a nyomdafestékkel. S én igazán, igazán nem tudok teljes méltánylattal adózni azoknak a nagy férfiaknak, akik a riporterek kiséretében vonulnak az inség hajlékaiba jót tenni....

Végre én is szóhoz akartam jutni:

— Mondja, bájos Mephistom, hát maga tagadja a jótékonyságot? Tagadja, hogy egyáltalán valóban jó ember legyen a világon?

Paczka Ferencz festménye.

AVE MARIA!

— Dehogy tagadom! Akad még — s ezekre nem is vonatkoztak az én szavaim, csak erre a bálra itt ni!... Különben a jótékonyság még ebben a formájában is czélhoz vezet: segít a nyomorúságon. S ha már oly kevés az igazi, a titkos jótevő, hát a jótékonyság géniusza igen bölcsen cselekszik, ha az emberek zárt, hideg Wertheimszekrényeit egy titkos, kis kulcscsal nyitja ki, ez a kulcs a hiúság rejtett zárjában forog....

S egyszerre, a nagy komolyság után, kitört belőle a kaczagás:

— Hahaha! No én ugyan szépen megkeserítettem a maga estéjét! Vigasztalódjék, hátha nincs igazam! Hátha ezek a szép asszonyok, leányok itt mind angyalok s csak én vagyok az ördög, a kételkedés démona?... Mulasson jól! Menjen oda, vegyen virágot attól a szép szőke leánytól, aki bizonyára tele lesz diadallal és kárörömmel, ha ő több virágot tud eladni, mint a barátnői....

Ott hagyott egy kövér levelű pálma alatt s eltűnt a sokaságban. S előttem csakugyan ott állott a kecses kis virágárus lány, aki ártatlan, édes mosolylyal kínálta nekem az illatos kosarát:

— Tessék, kérem, a szűkölködők javára...

Sas Ecce

A BRANYISZKÓI PAP.

BRANYISZKÓI mesés hegyszorosban
A hegytetőn, homályos éjfelen
Gyakorta föl-föllobban egy csodás fény
S egy-egy kereszt-alak meg-megjelen.
A fáradt vándor múlt időn borongva
Az égi jelt meglátja a tetőn.
Szíve titokteljes érzéstől éled
S nem hagyja el e helyet csüggedőn.

Az fönn a branyiszkói pap keresztje,
Melyet emelt a hegynek oldalán
— Utána hozva bátor kis csapatját —
Istennel a hazáért! hajdanán.
Tengernyi ágyu ördögszeme leste.
Nyüzsgött a hegy fönn, mint a hangyaboly.
— Szegény magyar, mi végzet vár reád itt,
Ha nincs számodra már más út sehol?

S előlépett a pap a szent kereszttel,
Hogy azzal törjön a pokolba föl.
Az Etna kiömlött rá tüz-haraggal.
Embert tán mértföldekre elsöpör.
Isten kisértés véle szembe szállni;
De a pap ment hitével fölfelé.
A töredék csapat előtt keresztjét
Oly rendületlen szivvel emelé.

De irgalomnak hol van helye ottan,
Hol dőzsöl az erőszakos halál?
— Óh, mit akarsz itt, jó pap a kereszttel,
Hol ágyuk vad golyózápora vár?
Hol a menekvés, jó magyar vitézek?
— Szuronyt szegezz! Nincs itt más felelet.
Elszántan vág a csapat föl a hegynek.
Int a kereszt: Ne csüggedj, csak fölebb!

És megy elől a hős pap a kereszttel!
— Gyász feketébe alkonyúl az ég.
Keresztül rajt' csak ágyutűz czikázik,
Iszonyú fény világát ontva szét.
És megy tovább a hős pap a kereszttel,
Melyről a vér, mint rég, csepeg megint.
A test már-már hanyatlik, összeomlik,
De a szív csak fölebb, előre int.

A zólyomi zászló után a hegyre
Alig egy-két bajnok ha még nyomul.
Kartácstüzek pattognak s összedúlnak
Egész sorokat irgalmatlanul.
Síkos a meredek a téli fagyban.
Havat embervér lángvörösre fest.
Az öldöklő tusában egy, csak egy, mi
Irgalmat hirdet: a szelíd kereszt.

Húll a magyar vér! De ime csodásan
Bomlik az ellen s gyáván futva fut.
Im egyszer csak őrült rohamba kezdve
Fut a vezér; ki tudja hova jut?
Tengernyi ágyuk torka néma lesz mind,
Pusztúl az ellen, fut, fut dicstelen.
A zólyomi lobogó lángbetűkkel
Lobog fönn: *Branyiszkói győzelem.*

S megnyilik a tér a vitéz seregnek,
Szent völgyek, halmok imádott tere.
És győzelemről győzelemre szállva
Egész világ sem birhat már vele.
A magyar föld ropogva döng alattok.
Varázslatos az egész diadal!
Ellenségnek már se híre, se hamva.
A föld elnyelte. Éljen a magyar!

S emléke az Úr jámbor pásztorának
Örök fényességében fölvirúl.
A csüggedőre leragyog keresztje
A branyiszkói hegyek ormirúl.
Fáradt vándor, tekints fel az oromra,
Éjeiden lásd meg az ég jelét.
Mondj egy imát, hivő szívvel, ha hallod
Itt fölzendülni a hős pap nevét.

K. Petri Mór

AZ ELSŐ.

IRTA: TÖMÖRKÉNY ISTVÁN.

A MEROVING KIRÁLYOK tudvalevőleg igen rossz nép voltak, a kik a történelem tanúsága szerint is sok bajt csináltak annak idején a földön. Csúf, harczos publikum ez, a mely rettenetes csatákat csinált végig s a történelmi kézikönyv visszapillantásának minden sora vérben gázol, jámbor polgárok vérében, mert jámbor polgárok, a kik arra valók, hogy tűzzel és vassal keresztül szúrassák magukat, voltak már akkor is.

Egyébként lehet, hogy nem is Merovingek voltak ezek a királyok, lehet, hogy nem is királyok voltak, annyi azonban bizonyos, hogy Ilonka kisasszony, a ki már határozottan felsőbb leány, a Merovingekről kikérdeztetvén, egy bájos pirúláson kívül egyébbel nem rendelkezett. Valóban érthetetlen, hogy miért voltak voltakép e hitvány Merovingek a világon s miért okoznak most, annyi századdal végleges elpusztulásuk után még mindig bajokat egyes kisasszonyoknak. Utálatos népség ez, mely csak azért él, hogy a halála után beszéljenek róla az emberek, ez állati bőrökbe öltözött középkori csavargókról, a kik a mai napon is szekundát eredményeztek.

Mert a dolog úgy áll, hogy Ilonka ez idő szerint csak zavartan nézeget ki az ablakon a tavaszi fellegek közé s egyáltalán nem tud beszélni e szerencsétlen királyokról. Az eredmény természetesen egy komoly, határozott négyes, a melyet a «nagysága» bizonyos elővigyázattal jegyez bele a könyvébe.

Mióta a hatosok és ötösök elmúltak, a négyes a diákvilágban legszomorúbb numerus. Ez a megfordított szék, belerajzolva egy darab papírba, rettenetesen elkeseríti a fiatal szíveket. Legjobb volna, ha nem tudnának az emberek csak háromig olvasni.

Hát ez mindenesetre szomorú állapot. Ilonka égő arczczal ül le és szeretne sírni. Tudni kell, hogy Ilonka igen szorgalmas leány, a ki mindenféle tantárgyakban járatos s behúnyt szemmel el tudna menni a csillagok között és igen szorgalmasan tanúlta mindez ideig a leczkéket, azonban . . . igen, igen, itt egy azonban van, egy bánatos azonban, a mit most hogy kellene csak szépen elmondani — ej, kivele nyiltan: ez az azonban azt jelenti, hogy van a világon egy bizonyos Tóni úrfi, egy Tóninak nevezett férfiú, (én édes Istenem, nem nevezhetnek mindenkit Alfrédnek.) A Merovingek egy hitetlen csorda, ellenben Tóni úr kellemetes és eleven honifjú s érthető, hogy előtte való este Ilonka a könyv helyett a lámpába nézett, mert rendesen a lámpába szoktak nézni azok, a kik ábrándoznak.

Szó sincs róla, a könyvvel is érdemes néha foglalkozni, de nem mindig. Vannak pillanatok az ember életében, elhatározó és komoly pillanatok, a midőn megúnja a nyomtatott betűt. Természetesen ez nem megy minden feltűnés nélkül. Mikor a fehér fogacskák egy-két tollszárat minden

elképzelhető ok nélkül elrágicsálnak s ugyanakkor a lámpa órákhosszat szótalan vizsgálódások tárgyává tétetik, fontos valami, a mely nem múlhat el a nélkül, hogy észre ne vegyék. Ilyen formán Mariska, a ki már egészen nagy leány s túl van azon a kétségbeejtő koron, a melyben iskolába viszi a zsarnok önkény a szabad emberiséget, némi csodálattal veszi észre ezt az elváltozást s gyanúval teljesen gondolkozik:

— Ez a leány szerelmes.

Ez még csak gyanú, egy piczinyke felleg, a mely lassan kezd felvonulni a láthatár peremén. De terjed, egyre terjed.

Rettenetes. Ilonnak eddig nyiltan vallott nézetei szerint a Dobos-torta volt az egyetlen étel, mely ehetőképes állapotban nyújtja el a vele élőket az emberi kor legvégső határáig s ezen a csodálatra méltó estén Ilon csak egy megsemmisítő tekintetet vet a torták királya felé s egyébként minden életképessége abban nyilvánul, hogy bánatosan dobol a tányéron a késfokkal.

A gyanú súlyosbodik. Úgy látszik igen súlyos szerelmi küteg lehet, egy folytonossághiány a szíven, mely eddigi nyugodt, teljes állapotából két darabra vált s a támadt helyre bevonult ünnepélyesen és teljes ünnepi ornátusban, ellenállhatatlan gallérral és hovatovább nyakkendővel Antal barátunk.

TANULMÁNY.

(Konek Ida festménye.)

Általánosan elfogadott tény, hogy úgy mondjam köztudat, hogy a felsőbb leányiskolákkal párhuzamosan teremnek a szívecskék első apró novellái, ezek a kicsi, hatásaikban bájos történetek, melyek hatalmasan rázkódtatják meg azt a kis világot, a melyben az áldozat mozog. Az első, a titokban elcsent szivarcsutak emléke, melyet «ő» véletlenül a hamutartó szélén felejtett, elkisért sokáig, mig lassan-lassan elpusztul, elkorhad, szétmállik törmelékké a csutak s vele együtt vonul ki lassan a szívből ő is, hogy utóljára csak már homályos, ködös alakja libegjen fel olykor borongós őszi napokon úgy az emlékezetben, mint a lutriszámok reggel a sokat álmodott ember előtt.

Mindez a nagy általánosság azonban egyáltalán nem befolyásolja Mariska véleményét. Mariska kétségbe van esve Ilon jövője felett, mert én édes Istenem, mi lesz ennek a vége? Az ember annyit olvas regényekben mindenféle szerelmes históriákról s milyen végtelen megpróbáltatáson mennek azokban keresztül a hősnők. És a mint Ilon véletlenül kibökkenti, hogy ma az elpusztíthatlan Merovingek egy szekundával gazdagították a hazai kalkulusokat, kitör a vihar. Mariska, a ki egész öntudattal viseli szívén a «kicsinyek» sorsát, némi rejtélyes czélzattal él bizonyos nyirfára való nézvést, a mely közhit szerint igen hathatós arkánum gyanánt használatos minden szerelmi küteg ellen.

Ilon kezdi érezni a minden hősnők egy azon sorsát, íme itt van már a szenvedés, illetve regénystilusban: az emésztő lázas kín. Este azonban, a csendes meghitt szobában, mégis csak fel tesz egy kérdést:

— Mariska, láttad te már Tónit mosolyogni?

— Láttam.

— Úgy-e — teszi fel a második félénk kérdést — úgy-e milyen szép olyankor?

Hát. Hogyne. Még csak azt kellene beismerni. Mariska átérti a kétségkívül fontos helyzetet, a mibe került és tudja, hogy ezen a nagy kérdésen csak tiszta szigorral segíthet. Kevés czélzatos bevezetés után beszédet intéz az ifjú szekundatulajdonoshoz, kiterjeszkedve benne az életre, az élet követelményeire, részletezve vezérczikkírói talentummal az eseményeket s végül e rettenetes szerelmi elfajúlás végeredménye gyanánt oda csapja a bünhődést, a mely ezideig is a Merovingek négyesében mutatkozik. Mindezt Ilonka csak részletekben hallja, mert hol sóhajt, helyét nem találva az ágyban, hol sír, végre egy csillogó könycseppel lehúnyt szempillái közt s egy hősnői mosolylyal az ajkán, rejtelmes lelki csata vívása közben elalszik.

A dolog ilyen befejezése némi hatással van a szónokra. A midőn a szívek bonyolításához s a bennök rejlő erőnek elemi felbontásához kerülne, hogy ezekből vonja le aztán a tanúlságos kon-

zekvenciákat, egyik mélyebb értelmű összetett mondat közepén elakad s elalszik egész zordonan, mint egy olyan államügyészhez illik, a ki szívek dolgában keresi a vádakat.

*

Az idő múlik, az esztendők kergetik egymást oly gyorsan, hogy észre sem venné az ember, ha olykor nem látna egy-egy új kalendáriumot. Valamely borús őszi délután Ilon háziasszonyi gondjaiban valami mártás eredete után kutat a lexikonban s a mint a lapjait hajtogatná, a Merovingekre bukkan.

— A Merovingek . . .

Pillanatra feltámad a régi emlékezés, de nem erősebben és nem több időre, mint esetleg ha az első beszélő buba s az első mézeskalács-szív jutott volna az eszébe.

Igen a Merovingek, azok valami királyok voltak s valamikor valami szekundát okoztak neki, ennek pedig bizonyos Tóni volt az oka. Tóni . . . Tóni . . . melyik Tóni lehetett az? A mint gondolkozva tekintget vissza a múltba, néha úgy tetszik neki, mintha megtalálta volna már, mintha felcsillanna előtte az arcza. De nem, mindez csak csalóka révedezés. Tóni úr elpusztúlt, eltűnt, köddé vált, nincs s úgy tetszik, hogy nem is volt.

Tömörkény István

SZOMORUAN BÚG A SZELLŐ . . .

ZOMORÚAN búg a szellő az erdőn,
Olyan, mintha künn járnék a temetőn.
Fáj a szivem, sír a lelkem,
Az hagyott el, kit szerettem:
Minek is van szerelem a világon!

Ha megszólal a kis harang imára,
Minden este sóhajtozom utána,
A hány csillag van az égen,
Mindegyiktől sírva kérdem:
Minek is van szerelem a világon?

Kéry Gyula

A HÁROM KOLDUS.

IRTA: MÁRKUS MIKSA.

AZ ÜLLŐI-ÚT a főváros legunalmasabb utczája. Hosszú házsorok, melyeket nem tarkít kirakat, üvegajtó, csak itt-ott van egy fűszerkereskedő, vagy egy trafikos boltja. Az egész utcza legnagyobb díszessége egy zöld oroszlán, mely piros czukorsüveget fal és egy piros török pasa, a ki zöld dohányt szí. Fiakker ritkán téved arra a tájékra, a fényűzést a komfortábli hirdeti, egyébként pedig a lóvasut kocsijai szállítják a Ferencz- meg a Józsefváros polgárságát a czivilizált belváros felé. Régente itt jártak a Háringás négy krajczáros sárga omnibuszai is, de a fin de siècle szelleme ezeket a romanticizmussal egyetemben elpusztította.

Az Üllői-úton csak azok járnak, a kiknek vagy a klinikán, vagy a kaszárnyában van dolguk és a kik ott laknak. De csak azok laknak ott, a kiket a két előbb nevezett közhasznú intézet érdekel.

Magányos kóborlásaimban néha arra is visz utam. Ismerek már minden embert és a klinika sarkán álló félkezü koldus messziről ha meglát, bizalmasan mosolyog, mert tudja, hogy tőlem két krajczárt kap. S ilyenkor átint társának, a ki a dohánygyár szegletén álldogál, a szivarkészítő leányok jó szívétől éldegélve. Ez a bácsi egyik lábát Boszniában hagyta.

A két koldus már régóta együtt lakik. A Viola-utczában van kis szobájuk, a hol minden este megszámlálják napi keresetüket, néhány hatost elvesznek belőle lakásra, élelemre, a többit pedig egy kis faládába zárják.

— Mondja csak, kérdeztem egyszer a félkezűtől, minek gyüjtik azt a sok rézpénzt?

A félkezű szemérmesen mosolygott és így szólt:

— Az a Marika hozománya lesz.

— A Marikáé? Ki az?

— Tessék csak hat órakor a Köztelek előtt megállani és akkor majd meglátja a tekintetes úr.

Másnap hűségesen ott állottam. A Köztelek-utczán nagy csoportokban jöttek a szivaros leányok, karjukon kosárkával, vidáman trécselve. Csaknem valamennyi sápadt, sárga, mintha a dohánypor beszivódnék az arczbőr porusaiba. Hanem az, a ki a féllábú előtt megállott, friss, piros, üde volt.

A félkezű a másik oldalról vidáman integetett, mintha mondaná:

— Nézze meg. Ez az. Ennek takarékoskodunk, ennek kuporgatjuk össze a rézkrajczárokat.

Fekete szeme, tarka szoknyája volt. A lába picziny, a czipője foltozott, ócska. Néhány pillanatig beszélt a féllábúval, aztán tovább ment.

A két koldus meg nézett utána.

— Hát ez a Marika? kérdeztem a féllábútól.

— Úgy-e szép leány, felelt ez és nagyot sóhajtott.

— Ejnye, ejnye! Hát aztán ki veszi el, maga vagy az ott túlnan?

— Nem tudjuk még, tekintetes úr. Hadd válaszszon a Marika. Mi egyformán szeretjük és bármint határozzon is, a pénzünket neki adjuk. Csak egy baj van.

— Baj?

— Bizony baj. Ott a klinikán van valami régi diák, a ki sokat jár utána. Én csak innen láttam, mert a másik oldalon már évek óta nem voltam, de a pajtásom azt mondja, hogy a nyakkendőjében sokágú korona van.

— Átmentem a félkezűhöz.

— Hallja csak, szóltam, mi bajuk van azzal a koronás medikussal?

— Biz' az kérem alássan valami kopott báró. Kilencz esztendeje jár az egyetemre, de az egyik kuntsaftom azt mondta, hogy egy vizsgája sincs még. Egész nap a kávéházban ül és ide is csak azt jön nézni: van-e levele. Hanem báró, báró. Igaz, hogy minden pinczérnek tartozik, hanem báró. Az a szerencsénk, hogy nincsen pénze, különben már baj volna. Sietnünk kell, mert az a koronás koldus még bajt csinál. Mondja csak tekintetes úr, nem ismeri?

Megmondta a nevét.

— Ne féljenek semmit. Hogy ne ismerném. Rég elverte a vagyonát, az esze után meg nem élhet meg. Maholnap beteszik napidíjasnak a belügyminiszteriumba.

Szinte elfeledkeztem már a három koldusról, mikor a múlt héten újra elvetődtem az Üllői-útra. A két sarok üres volt. Meglepett a dolog és elhatároztam, hogy utánuk nézek, hátha beteg egyikük.

Olyan szürke, esős nap volt. A komor út félhomályban terjeszkedett és az Orczy-kert felé ködfal sürűsödött össze. A Viola-utczai kis, sárga házikó szomorúan nézett maga elé, mintha gyászolna és repedezett falán a hideg nyirok csurgott végig.

Mikor az udvarra beléptem, megijedtem. Hátul, egy nyitott félszerben szürke pokróczczal letakarva, alaktalan tömeg feküdt. Kis csoport állott körülötte és a piszkos udvarra kihallatszott valami asszony sírása.

Odamentem.

— Meghalt valaki?

Ránczos képü, vén asszony fordúlt felém és zokogva mondta:

— Igen, a mi szegény szürkénk. Tessék nézni, már egész hideg a jó állat. Istenem, istenem, mivel érdemeltük meg ezt a csapást!

Egészen megkönnyebbültem. Hiszen ezek csak egy lovat siratnak. Ott hagytam a szegény, gyászoló embereket és bementem a koldusaimhoz.

A barna ablak mellett ült a félkezű, meg a féllábú. Előttük garmadában feküdtek piszkos penészes krajczárok, impozáns «susztertallérok», és itt-ott kivillant egy ezüstpénz is.

Számolgattak.

— Mit csinálnak?

Felrezzentek. A félkezű búsan tekintett rám és hallkan így szólt:

— A pénzünket teszszük össze, elakarjuk küldeni a Marinak.

A féllábú mereven nézett maga elé. Az udvarról behallatszott a vén asszony kesergése:

— Istenem, mivel érdemeltük meg ezt! Oda van a szürkénk, jaj nekünk . . .

— Mi történt? kérdeztem.

— Nem tudjuk. Négy nap óta nem dolgozik a szivargyárban. A báró meg nem jön a klinikára.

— És a keservesen gyüjtögetett pénzüket most nekik küldik?

— Bizonyosan éhezik, szólt a féllábú komoran. Annak a koldusnak nincsen keresete. Hiszen a tekintetes úr mondta, hogy az esze után nem tud megélni. A pinczérek meg nem hiteleznek neki. És még szeretőt tart a nyomorúlt!

A félkezű csitítóan közbeszól:

— Ne szidd őket. Bizonyosan szeretik egymást. Nem tudja a tekintetes úr, hogy hol lakik az a koldus?

— Mi is a neve? már elfelejtettem.

A féllábú megmondta a nevét és a szeme egyet villant.

Én a kalapomat vettem és így szóltam:

— Barátaim, tartsák meg a pénzüket. Annak az úrnak már nincs szüksége a pénzükre. Azt megválasztották országgyülési képviselőnek.

Mikor az udvarra kiértem, akkor tették fel a csavargók a vén szürkét a kétkerekű kocsira.

Az öreg asszony egy darabig szaladt utánuk.

Márkus Miksa

MAYERLINGI ZÁRDA.

SÖNDES éjjel gyász-zsolosma zendül
Hű apáczák sápadt ajakán,
Itt virasztnak vezekelve szentül
Bús Mayerling zárda-hajlokán . . .
Imafűzér nagy halott fejére:
Miserere, miserere!

Atya-bánat épité ez oltárt,
Anyai köny önté zsámolyát . . .
És azóta zengik itt a zsoltár,
Kik felölték Kármel fátyolát,
Nappal éjjel könyörögve, kérve:
Miserere, miserere!

Hol letört a trón reményvirága
Mennybe nyúló büszke pálmaszál:
Nő helyén most liliomok ága
S illata a tört sudárra száll . . .
Könye harmat, — húll a sír kövén:
Miserere, miserere!

Itt virúl a liliom füzére
Zord vezeklés tövise között,
Hol királyi rózsa drága vére
Gyászos éden-kertet öntözött . . .
Böjt, fegyostor angyalokra mérve:
Miserere, miserere!

Jön az éjfél, zokog a karének,
Mint tömjénfüst leng egekbe fel . . .
Trónusán a vígasz Istenének
Megpihen, malasztot esdekel
S fényt derít a bánat éjjelére:
Miserere, miserere!

S szűzi ajkak könyeit, fohászát
Két kehelybe gyűjtik angyalok . . .
Egyikével apa s anya gyászát
Szüntetik s bár szívök még sajog,
Hitnek írja foly a kin sebére:
Miserere, miserere!

Másikát kiöntik ifju sírra
S kél virág a porló hantokon . . .
Levelére békedal van irva,
Mely reményt zeng égi lantokon:
«Látjuk őt az üdv honába térve,
Miserere, miserere!»

Rosty Kálmán

VOLT EGYSZER EGY KIS LEÁNY.

IRTA: ABONYI ÁRPÁD.

HOL VOLT, hol nem volt, volt egyszer egy kis leány . . . .

Volt egyszer egy kis leány, a kit Angélának hívtak, s csak akkora volt éppen az egész kicsi leány, mint egy eleven borsszem. De könnyű, de víg, mint egy játékos pillangó, a melyik kibújik reggel valamelyik harangvirágnak a kelyhéből, a hol éjjeli szállása volt, s a következő pillanatban már mindenféle bohókás játékon jár az esze.

Tizenöt esztendős már, de nagy gyerek még. Egy egész sereg türelmetlen kérdés a szemeiben, s egy egész szivárvány az ajakán csupa mosolygásból, fényből, ragyogásból, a mi mind arra való volt, hogy megvilágítsa arczán a fehérség szinét. A ruha megsímult alakján, egy kicsit szűk volt a karjain, egy kicsit a mellén, a melyen most csattant ki a ruganyos hajlós női vonal, de olyan kicsi volt egyébképpen az egész leány, hogy meg sem látták.

Anyja nem volt, csak édes apja. Okos, jó édes apja, a ki nem adta volna oda ezért az egész világért az ő drága bogárkáját. Reá gondolt a hivatalban is, a mig audenczián fogadta azt a sok ügyes-bajos, alázatos embert, a kik közül egyetlenegy sem hagyta el nehéz szívvel, még abban az esetben sem, ha siker nélkül hajlongott is ki a szárnyas ajtón. Az okos, jó édes apa, a hatalmas miniszter nyájas volt mindenkihez egyformán, megkülönböztetés nélkül.

Abban a roppant palotában, a hol száz meg száz komoly hivatalnok jár-kel fontos, ünnepélyes arczczal, s irkál semmit mondó, álmos, elunt ábrázattal az iróasztalok mellett, senki sem emlékezik reá, hogy a kegyelmes urat valaha rosszkedvűnek látta volna. Szeliden, halk hangon beszélt. Mosolylyal az ajakán, finoman, hangsúly nélkül. Egyik szó éppen olyan átlátszó nyugalommal vált le az ajkáról, mint a másik, — de azért kipirulva jött ki tőle az egyik hivatalnok, gyakorta még az ajtónyitogató szolgának is megszorongatván boldog zavarában a kezét, — s ónszínű, sáppadt arczczal a másik, a kivel a miniszter máskülönben szintén igen nyájasan beszélt.

A templom-utczai egyemeletes, barna házban, a hol a nagy úr lakott, napközben csendes volt minden. Délután fél négy óra felé jött haza a kegyelmes úr, erős, vállas, magas úr, — künn hagyva a kapun a kegyelmes urat mindenféle fárasztó dekórumaival együtt. Otthon csak édes apa volt. A puha, meleg fészekben az apa várakozott türelmetlenül a leányára, a ki az intézetből pontban délután négy órakor érkezik haza. S milyen öröm az, ha végre beröppen az ajtón! Az apa simogatja drága pillangóját, nevezi csöppségnek, tündérkének, s megcsókolja mélységes benső gyönyörrel azt a bájos, kis arczocskát, a melyet odarejt pirulva a tündérke az édes apa mellére és nem meri bevallani, hogy valami nagy, nagy forróság repes a szivében, a mi arczába löki vérét és a minek még nincsen neve... még nincsen neve...

Van azonban egy csunya, fekete fiatal ember, a ki mindennap várja a sarkon és olyan utálatosan néz, hogy egész testében megrázkódik tőle. Föltette magában százszor, hogy nem azon az úton jön haza, hanem megkerüli a templom-utczát s a barátok terén keresztül siet majd haza, de nem tud. A nevelőnőt könnyü volna rábírni, az ott kisérné haza, a hol ő akarná, — van azonban valami áhitatos, titkos igézet, valami borzasztó hatalom, a mi úgy összeszorítja néha dagadó, kicsi mellét, hogy fáj . . . S imhol ott jött haza ma is, a hol tegnap és tegnapelőtt.

Azután együtt ebédelnek s együtt mennek öt óra után sétálni is. Ha esik az eső, akkor szivarra gyújt az apa, átviszi kis leányát a piros terembe, maga mellé ülteti gyöngéd kényszerrel a kerevetre és elbeszélgetnek sokáig kettecskén, egymás mellett.

Künn az előszobában sokszor eltünődött rajta a vén Gyurka huszár, hogy ugyan micsoda dolog lehet az, a min olyan jóizűen nevet odabenn a kegyelmes úr?

Hát az mese volt bizony, — igazi mese.

A mikor meghalt az édes anya, a szenvedő, szép, szelid angyal, a kinek emlékezetére még most is köny lopódzik a nagy úr pilláira, — egyedül maradt a csöppséggel, s a kis leányocskának mese kellett, különben nem akart elaludni.

— Mesélj, apuska, mesélj . . .

S az apa mesélt. Odaült az ágy mellé, kezébe vette a babuska kezét, s olyan szépen elmesélgetett neki a tündérkirály roppant kalandjairól, mintha soha se csinált volna egyebet.

— Még apa, még! — kérte pityegő ajakkal a gyermek, — azt édes apuskám — tudod — a melyik úgy kezdődik, hogy: hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis leány . . .

— Volt egyszer egy kis leány — intett mosolyogva az apa és megcsókolta a gyermek arczát és mesélt neki hizelgő, altató hangon egy kis leányról, egy csöppecske leányról, a ki elindult a nagy világba és ment, ment, mendegélt erdőn-mezőn keresztül, illatos kankalinok, büszke, karcsu szegfűk és liliomok között egészen a nagyfejü bagolykirály országáig, és szomorú viszontagság érte szegénykét addig, a mig bagolylyá varázsolt legkisebbik öcscsét végre feltalálta. Ezt a mesét szerette legjobban a gyermek, azt mondotta el neki az apa, Isten tudja hányszor.

Azóta persze sok fodros hullámot ringatott el a Duna; megnőtt a bimbócska szépen, ügyesen, friss, hajlékony virággá, a kinek nincs mesemondásra szüksége többé. Néha azonban visszaemlékezik még ma is erre a szépséges mesére, s ilyenkor önkénytelenül is elméláz rajta egy perczig, két perczig; hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis leány . . .

Telepy Károly festménye.

HARANGSZÓRA.

Egy kis leány, a ki nem vigyázott magára, s egy esős, csúf novemberi napon egyszer csak elkékült arczczal érkezett haza. A nevelőnő sáppadt volt, mint a fal. Mit fog mondani a kegyelmes úr, ha megtudja, hogy gyalog jöttek haza ilyen nedves, hideg időben, a mikor a hintó ott várt az intézet előtt. A leány azonban nem akart; gyalog megy, nem lesz semmi baja, ne féljen chère mademoiselle, apa nem tudja meg.

Mit tudott arról a chère mademoiselle, hogy a hintó egy pillanat alatt elrobog azelőtt az utczasarok előtt, a hol egy csúf, fekete fiatal ember vár olyan pontosan, mint az óra, — s néz olyan utálatosan, mint egy tűzszemű, izmos farkas. Ha gyalog megy a kis leány, hát akkor elakad a lélegzete, s úgy érzi, mintha forró víz ömlenék végig a testén, de azért odanéz egyszer annak a nagy fekete farkasnak a szemei közé, melyek úgy ragyognak, hogy az ő gyöngye ajakát is kiszáritja tőle valami gonosz, rossz láz.

Otthon le kellett feküdnie.

A nevelőnő tett-vett nyugtalanul, — félt itthon maradni, félt orvosért küldeni, nehogy megijeszsze a kegyelmes urat, a kinek nem szabad megtudnia, hogy miért hült meg a kicsi lánya.

Megjött nemsokára az édes apa is. Megtudta a bajt, orvosért küldött, vigasztalta, biztatta a gyermekét, könnyű baj az egész, majd elmúlik hamar, kedves tündérkém, ne félj semmit.

— Nem félek, apa, — suttogta mosolyogva a leány.

Nem is fájt tizennégy napig semmi. Nem fájt azután sem, csak az arcz lett sovány és átlátszó, a lélegzet nehéz, s a szemek csillagában haldoklott borzasztó bizonyossággal az élet . . .

Az apa ott virrasztott mellette éjjel nappal. Biztatta, mosolygott neki; megszürkült az ajaka és eltorzitotta arczát a kín, de semmit sem látott ebből a szegény, fehér kis leány, mert ő csak azt a jó apácskát látta, a ki ott ül örökké az ágya mellett és mesélget neki mindenről . . . mindenről . . . késő estig.

Késő este, nehéz novemberi este. Künn esett az eső, s szél lobogtatta ide-oda a gázlángokat.

A betegszoba csupa homály.

Az egyik sarokban az öreg házi orvos aludt a székben, — az ágy mellett egy fakó szinű, kétségbeesett ember, a hatalmas miniszter, a szerencsétlen, nyomorult édes apa leste zokogó mellel a halált. Nem jön a megváltó, nem jön . . . A fehér kis leány fel-felnyitotta gyönge mozdulattal a szemét, azután oda nyujtotta apjának a kezét, s kérte, hogy meséljen neki valamit, a mi elaltatja.

— Mit meséljek drágám, mit meséljek?

— Azt az én régi mesémet, édes apa. Emlékszel még? . . .

— Mindjárt kis leányom, mindjárt, — rebegte könybe lábbadt szemmel a férfi, s úgy érezte, hogy ettől a szótól meg fog szakadni a szíve. Nem is tudta, hogy mond valamit. Elismételte gépiesen, kétszer-háromszor; mindjárt, mindjárt . . .

— Mindjárt . . . lehellte szomorúan a gyermek s még mozgott az ajka, még suttogott, a mig lehajtotta mély sóhajjal a fejét: hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis leány . . .

*

Volt egyszer egy kis leány . . .

Abonyi Lipót

CSAK ÖRÜLJ! . . .

CSAK örülj, csak örülj,
Te boldog fa lombja,
Mig őt ringathatod
Édes nyugalomba.
Mig csókkal omolhatsz
Hófehér arczára,
Szenderbe' mosolygó
Piros ajakára.

Csak nevess, csak nevess,
Te boldog kis patak,
Mig csillagszemei
Beléd pillantanak.
Mig tükrödön a föld
Legszebb ékességét:
Ringathatod az ő
Arcza fényességét.

Csak dalolj, csak dalolj,
Te boldog madárka,
A te dalod előtt
Nincs szive bezárva.
Te szólhatsz még neki
Fényes kikeletről,
Fészekadó lombról,
Páros szerelemről.

Boldogok ti mind, mind,
Ó hogyne volnátok,
Kik az ő szép arczát
Mindennap látjátok.
Csak én nem látom őt
Soha, soha többé . . .
Csak én siratom őt
Örökkön örökké.

Palmer Kálmán.

KATICZABOGÁR.

RÉGEN volt, már régen,
Mikor még szerettél,
Hej! elmult azóta
Sok tavasz, nyár, ősz, tél.

A kertben sétáltunk;
Tán elfeledted már?!
Lábunk alatt volt egy
Kis Katicza-bogár.

Rá akartam lépni,
De te megtiltottad;
S egy hét múlva rá a
Szivemet tiportad.

Rémfrém

GONDOLATOK.

Rudolf fogadalmi templom, a melynek neve minden magyar ember szívében fájó emléket kelt: falaid között mindenkor csakis a vallás vigasztaló igéi szóljanak a hívőkhöz, mint amaz önfeláldozó apostolok ajkairól, kik a távol tengerentúli tartományokban gyüjtött tárgyakkal gazdagították a misszió-kiállítást!

Szalay Imre

A kegyelet a szeretet egyik legszebb virága. Midőn tehát az egész nemzet kegyeletesen hozzájárul a Rudolf fogadalmi templom létesítéséhez, ezzel kétségtelen és szép jelét adja úgy a megboldogult, mint felséges szülői iránt való szeretetének és ragaszkodásának.

Gróf Károlyi Sándor
cs. kir. kapitány
Kelvedy Terézia.
vdt. pár pót

Saxa loquuntur!

Az arany kalásztól ringó magyar Alföld egy kis falujában, melynek fejedelmét a daliás Árpád és katonái földönfutóvá tették, Isten temploma áll a helyen, a hol Alpár urának, Zalánnak fejedelmi kastélya állott.

Zalán régi várát a nép ma Árpád sánczainak nevezi, a sánczok mellett emelkedő templom boltívei alatt valahányszor a multra, Zalánra, Árpádra emlékesznek vissza a hívő lelkek, vallásos megnyugvással imádkozzák: legyen meg Uram a te akaratod, a hála érzelmei közt éneklik: dicsőség a magasságban Istennek.

Dicsőség Istennek, békesség a jóakaratú embereknek, éneklik a közeljövőben Kis-Pest fogadalmi templomában, melynek kövei szintén egy fejedelmi családról beszélnek majd az utókorban, egy fejedelmi családról, melynek minden tagja bátorságban, vallásosságban, fejedelmi erényekben tündökölt. Valahányszor a Mi Atyánk ezen szavait mondjátok a kispesti Rudolf fogadalmi templomban: «Legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is», jusson eszetekbe, hogy a fejedelmek, nemzetek sorsát, azoknak jövőjét csalhatatlanul intézi a jóságos isteni Gondviselés.

Ambrus Ágoston

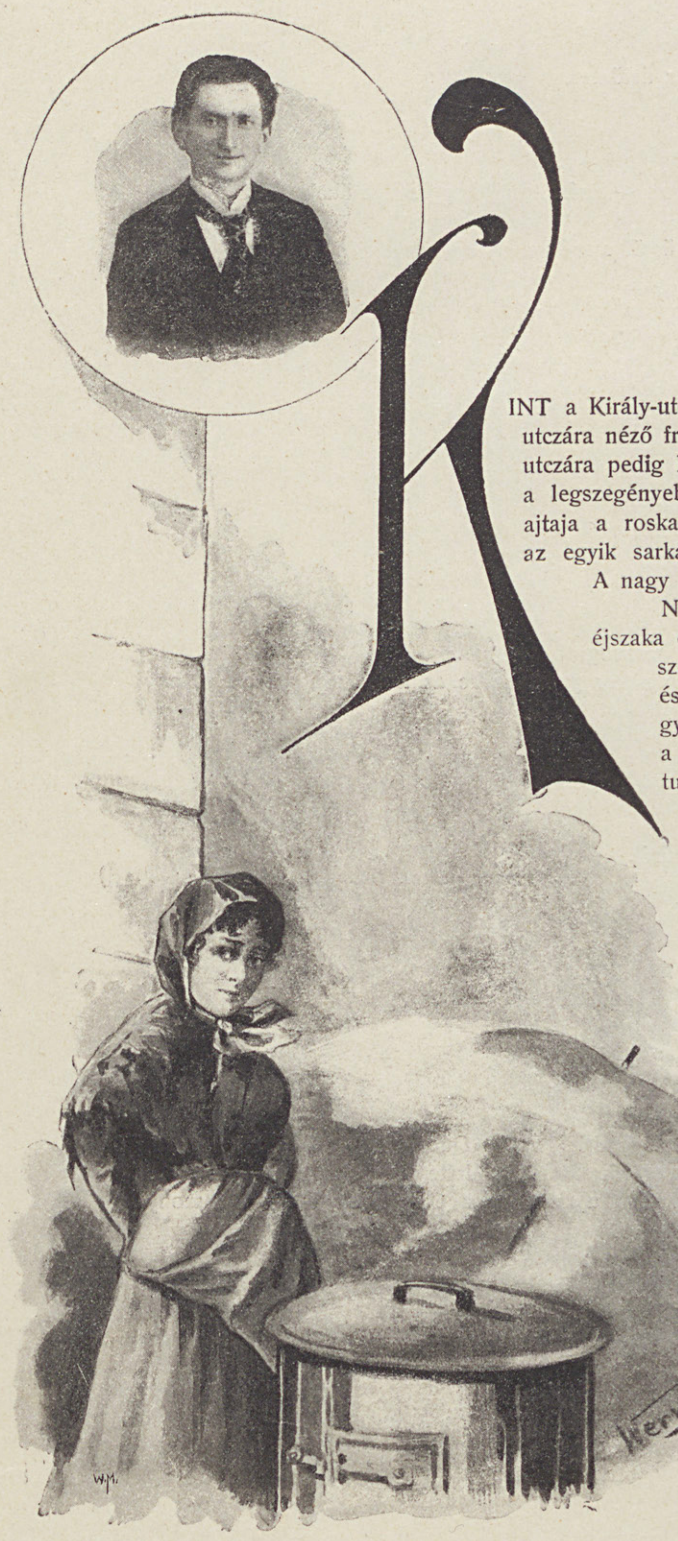

A GESZTENYESÜTŐ.

IRTA: KÓBOR TAMÁS.

KINT a Király-utczában, a Rákosárok-utcza sarkán állt a Pallavicini-palota. A Király-utczára néző frontján egy pálinkás bódé, meg egy kis szatócsbolt nyilt, a Rákosárok-utczára pedig kávémérés. Régen volt az, hogy gróf lakott benne, tele volt a ház a legszegényebb emberekkel. Elűl, a nagy díszteremben, melynek rozoga üvegajtaja a roskadozó erkélyre nyílt, megmaradt ugyan a nagy csukott kandalló, de az egyik sarkában suszter foldozza a lyukas czipőt, a másikban szabó dolgozik.

A nagy kandalló tövében pedig lakik a gesztenyesütőleány, az Anna.

Nagy darab leány volt, elborítva rongyok halmazától. Amint öreg éjszaka ott ült az üstje mellett, csodálatosan formátlan tömegnek látszott. A szoknya, a derék csak nagy, nagy tömeg kelme volt, minden forma és deliség nélkül, de a formátlan alak fölött világított az arcza, gyönyörű, hamvas, fiatal arcz, mely kormos volt ugyan a széntől és a pörkölt gesztenyehéjtól, de azért szép volt és különösen a szeme tudta az embert megbabonázni. Pedig nem nézett senkire, csak úgy mintha nem is leány volna. Közömbösen, lélek nélkül s csak a gesztenyéire ügyelve.

Annával sokat kellett foglalkoznom, mert a házmesterem jóálmu ember volt s félórákon át kellett rácsöngetnem, míg kaput nyitott. Ez alatt át-áttekintgettem a túlsó szögletre, ahol Anna ült az üstje mellett, pislogó lámpa alatt s olvasgatott valami rongyos könyvből. Az utcza túlsó feléről oly különös volt nézni a közömbös szép arczot a rongyhalmazból kiválva, ráhajolva a könyvre, előtte a sötétbe merült üstből kipirosodó parázszsal. Ha esett a hó, ő beborította az üstjét, de magával nem törődött. Hullott, hullott a hó, vastag rétegben megfeküdte, ő csak ült ott mozdulatlanul, mintha semmi köze sem volna hozzá.

Jól emlékszem, január 24-ike volt, egy jó barátunk nevenapján elmulatgattunk s én a szokottnál egy órával később értem a kapuhoz. Hideg, csillagos éjszaka volt, nem járt az utczán senki, de az Anna lámpása világított még.

— Még ilyenkor is gesztenyét árúl? gondoltam s irgalmatlanul megrántván a csengő rézkörtéjét, átnéztem a túlsó oldalra.

Anna ott ült, mint máskor, háromlábú székén s a háta megett egy rongyos siheder, aki fél karjával átölelve tartja s egyre csókolgatja az arczát. Anna meg ül mozdulatlanúl s közömbösen bámul a gesztenyéire, mintha nem is ő volna, akit csókolgatnak. Szinte megrémültem. Boszorkány ez az Anna? Határozottan kisérteties volt ez a halvány, érzéketlen arcz, amint ráhullottak a rongyos fiú állatiasan tüzes csókjai, melyeknek durva czuppanása áthallatszott az utcza túlsó oldalára. Vagy egy félóra hosszat néztem őket, végül Anna karja egy mozdulatával elhárította a fiút és azt mondta:

— Most már pakkolunk.

Míg egy fazékba kaparta össze a parazsat, egy másikba a megmaradt gesztenyéket (ezek holnap megint frissek esznek) a fiu, mint a szelindek, körültánczolta s ahol érte, egyet csókol rajta. Anna nem törődött vele. Végül a fiú nyakába erítette az üstöt, úgy csöngettek be ők is a Pallavicini-palotába.

Érdekelt a dolog. Másnap miattuk mentem később haza s ugyan azok a jelenetek folytak le. Harmadnap, negyednap ismét. Meg nem állhattam, ötödnap éjszaka odaléptem a leányhoz és kértem gesztenyét.

— Mondja csak — szólítottam meg, a vőlegénye az a fiatal ember, aki magát minden éjszaka itt ölelgeti?

Egy aranyat adtam volna egy vonása rángásáért, de meg se moczczant az arcza. Egykedvüen felelt:

— Nem.

— Hát kicsoda?

— Nem tudom.

— Ejha, hiszen minden éjszaka együtt vannak?

— Igen — szólt mindig csak egykedvüen — ő segíti bevinni az üstömet.

— De ő szokta csókolgatni is?

— Igen, amiért az üstömet beviszi.

— Ah, ezért jár neki a csók?

— Nem kap mást semmit — folytatta ugyanazon a fásult hangon — azért teszi, hogy megcsókolhasson.

— S maga engedi?

— Ha jól esik neki s elég bolond, hogy ezért ingyen viszi az üstöt s még a kapupénzt is fizeti.

— Ott lakik a házban?

— Igen, a nagy szobában a szabóéknál van egy fél ágya.

— Miért nem megy hozzá feleségül?

— Minek?

— Hát magának a csók semmi?

— Mi is volna?

— S megengedi magát csókolni akárkivel?

— Bánom is én!

— Nem érez ilyenkor semmit?

— Mit is éreznék!

— Hány éves?

— Tizennyolcz.

— És ha most én megcsókolnám?

Egy suszterárral bökdöste a gesztenyéket s vállat vont. Nekem borzongott a hátam.

Nehány nap mulva — megint későn mentem haza — Anna ép akkor pakkolta be az üstjét s átnyalábolva azt, vonogatta a kapu felé.

Átmentem hozzá:

— Nos, Anna, ma nincs, aki üstjét vinné?

— Nincs, felelt lihegve a fáradtságtól.

— Hová lett a kedvese?

— Nem tudom. Nem tudta a kvártélyt fizetni, hát kitették a szűrét.

— És nem is jár magához?

Mintha a legtermészetesebb dolog volna, úgy mondta:

— Hiszen nem lakik már itt!

— S nincs más, aki az üstjét vigye?

— Nincs. A többi pénzt akar érte. Pénzt nem adok.

— S ha lesz, aki csókért teszi?

Egyet vonaglott a vállával.

— Akkor lesz. De nincs más ilyen bolond a világon.

És eltünt a kapu alatt.

A Pallavicini-palota helyén most négyemeletes bérház áll, valami «Adria» vagy «Quarnero» kávéházzal a sarkán, ahol hölgyzenekar dolgozik. Annát nem láttam, pedig kerestem. Talán el is haladtam mellette, csak nem ismertem meg. Mert a gesztenyesütő mellett nagyon hamar vénül az arcz s öt év alatt a tizennyolcz éves Annából öreg asszony lehetett. Öreg volt különben simaarczu korában is.

Tóth Tamás

Szlányi L. rajza.

TÉLEN.

ÖREGEK DALA.

ARNYÉK gyanánt kisér az évek súlya;
Lerázni vágyom, hajh, de nem birom.
Agyam a kétely s gondok réme dúlja.
És testem? ah, maholnap régi rom!
Lelkem csupán multak képén melegszik;
Nem teljesül, mint egykoron, a vágya . . .
Igy jár az ember mihelyt megöregszik,
Ha elhagyá bübájos ifjusága.

Mondják: a béke aggkorunk jutalma,
S nem szenvedünk vészes hajótörést.
Oh volna meg az ifjú vér hatalma!
Be tűrném én e «szörnyű szenvedést»!
Ám éltem folyamán csak bú növekszik;
Homályba vész, pusztúl keblem világa . . .
Igy jár az ember, hogyha megöregszik
És hűtlenül elhagyta ifjusága!

Tagadhatatlan: mostan *megbecsülnek* . . .
Ugy környez a fiui tisztelet:
De hajh! a forró érzelmek kihülnek!
A szerelem — ma csöndes szeretet.
Derű, mosoly, pajzán kedv . . . elmenekszik.
Maradjon is a vénhedő magába' . . .
Igy jár az ember, ha már megöregszik;
Ha elhagyá szép, tünde ifjusága!

Nem láthatunk jövőt, csak visszanézünk:
Halvány emlékek hosszú lánczsora,
A zord vadonban, összes osztályrészünk.
Letünt gyönyör-évinknek bús tora . . .
De más után az agg mért is törekszik??
Igy volt s lesz ez e világon, hiába'!
Leljen vigaszt, ha szépen megöregszik,
Hogy neki is volt egyszer ifjusága.

Olcsány i Gáspár

A NAPSZÁM.

IRTA: BÉKEFI ANTAL.

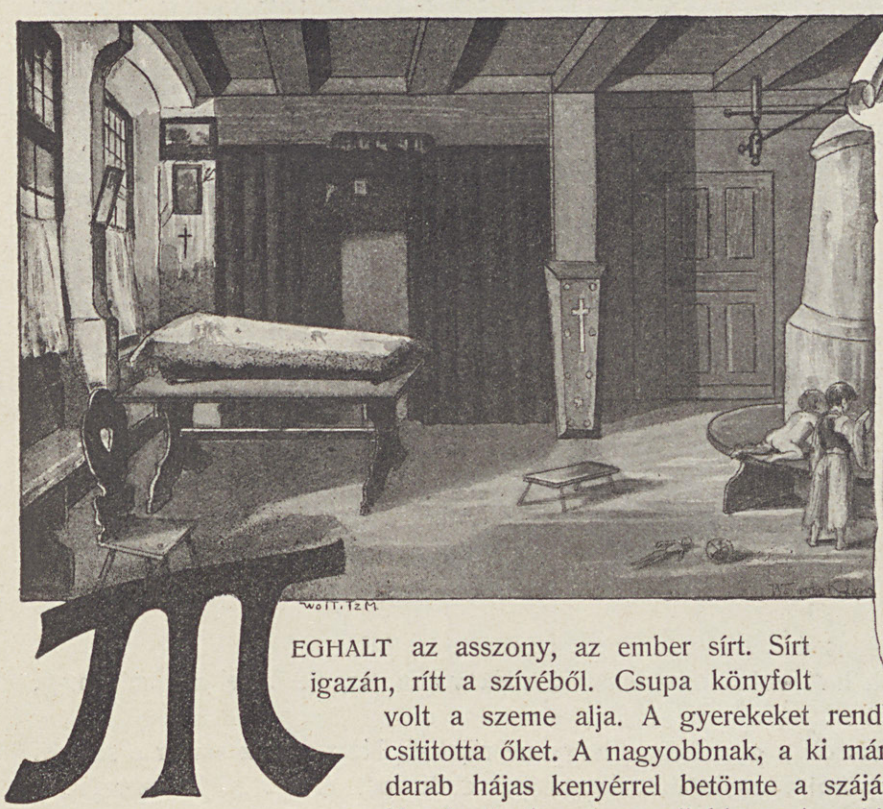

EGHALT az asszony, az ember sírt. Sírt igazán, rítt a szívéből. Csupa könyfolt volt a szeme alja. A gyerekeket rendbe szedte, berakta a kuczkóba és csititotta őket. A nagyobbnak, a ki már tudta, hogy mi a baj és sírt, egy darab hájas kenyérrel betömte a száját. Míg ezt majszolta, addig nem lármázott. A mécses ellobban. A zsírja kiszáradt és a vattája égett és füstölt. A mirha volt ez az Isten látta szegény hajlék halottja mellett . . .

Jöttek az alsó és felső házból, jó lelkek, a akik keresztet vetettek és mondták:

— Szegényke, neki jó.

— Jó ám, oszt' egy szömet se mönt ki a formájábul.

— Szép halott, nézze kend mán.

— Szép, a jó embört nem torzítja el az Isten a halotti ágyán — mondja egy valaki.

Aztán:

— A doktorhoz is küldjön kend, mert annak is tudni köll, hogy írást adjon rúla.

A jó lelkek közül valaki majd beszól a városi doktorhoz.

Oh, bizony nagy szomorúság ez. A szegény napszámos nézte a fehér asszonyt, aki ott feküdt kis rongyos kaczabájában, amit utoljára ráhúzott, mikor mondta:

— Fázok, hé, András.

Fázott és ráhúzta a kis rongyos kaczabájt és úgy visszahanyatlott és hajnalban egészen kihűlt. Olyan volt a keze mint a vas. Hideg és kemény. Pedig milyen fürge és dolgos kéz volt ez: mindig tisztán tartotta az édes kis ördögöket, a kik minden évben szaporodtak és ott ülnek öten egy csomóban megbújva a kunyhóban a subán, mint a verébfiókok.

A napszámos nézte a halottat és hosszúkat huzott a füledt levegőből.

— Rossz szag van itt benn, nyissa kend ki az ablakot — mondta valaki.

Egy templomos vén asszony keresztet vetett magára és félbeszakitotta a siratót:

— Mög ne tróbálják kendtök. Jó körösztény nem nyitja ki a halottasház ablakát.

— Miért?

— Itthon van még a szögényke lelke.

A halottra vetette tekintetét, mintha tőle várna ezért a kegyeletért áldást!

Oh hát igen: itthon van még a szegény napszámos asszony lelke . . . A férfi ember mereven körülhordozta a tekintetét, mintha keresné, hol van? A kis pohár fényesen csillant meg az almárium tetején. Tán abban van . . . A fehér koszorú üveg alatt ott van nyolcz esztendeje a falon . . . Tán oda szállt a száraz levelek közé?

A gyerekek közt lárma támadt. A kisebbik belekapaszkodott a nagyobbik kezébe, a melyikben a kenyeret tartotta és kiabált . . . A nagyobbik gyerek megértette a beszédét és tört egy darabot a kenyérből a kisebbnek . . .

Már bizonyos, hogy az asszony lelke ott van köztük. Az egy esztendős gyerek beszédét bizonyosan ő magyarázta meg Jankónak.

A napszámos elment, kapott egy fekete gyalúlatlan koporsót, két liliomszál volt ráfestve, olyan fehér festékkel mint a hó és melléje volt írva «Itt nyugszik Patyolat Andrásné, Benei Julis, élt 30 esztendőt» . . . Szép, finom s olyan fehér betűk voltak, mint a szemfedő.

Minden kitellett két párna toll árából. De jó pehely volt mind. Julis asszony maga fosztotta . . .

Patyolat Andrást dicsérték a jó emberek, hogy Patyolat András szerette igazán az asszonyt.

— A halálba is tisztöletben tartja — mondták.

Mikor a doktor megvizitálta a halált, hát a napszámosasszonyt az ura bele fektette a koporsóba. Szépen fel volt ágyazva benne a forgács. Arra az örökös ágyra fektette.

Utoljára volt az asszony a karjában.

— Mikor halt meg? — kérdezte az orvos.

— Kakaskukurikuláskor . . .

— Hány órakor?

— Három volt.

A doktor megirta az irásait.

— Holnap temethetik. A napszámos ember megfogta a koporsó szélit és megütődve mondta:

— Holnap?

— Igen, holnap.

— Előbb szeretnénk, nagyságos úr.

— Nem lehet. Ha éjfél előtt halt volna meg, eltemethették volna ma, de mivel ma halt meg, 24 óra előtt semmi esetre se lehet . . .

A napszámos elkeseredett. Rászólt a gyerekekre, hogy ne ríjjanak. Nem érti az ember a szavát.

— Nagyságos úr, tessék úgy írni a czéduláját, hogy éjfél előtt halt meg . . . El szeretnénk temetni máma — El muszáj . . .

— Hát én hazudjak maga miatt?

A halott ura, a szegény napszámos, pedig a gyerekek felé vetve tekintetét ezt kiáltotta:

— Én pedig e miatt még egy napszámot veszejtsek el . . .

Bekefi Antal

MELYIK AZ IGAZI HŐS?

IRTA: HORTOVÁNYI JOZSEF.

A MISSIONÁRIUSOK üdvös munkálkodásairól olvasgatva, kik elhagyva szeretteiket, messze idegenben ezer veszély között hirdetik az Igét s terjesztik a keresztény czivilizácziót, önként felmerült előttem a kérdés, melyik katona az igazi hős?

A katona a csata hevében halált megvető bátorsággal rohan a golyózápor között az ellenségre s vitézségével népek millióinak sorsát dönti el. Pedig a hadvezérnek sokszor a véletlen, legtöbbször a nyers erő ügyes kihasználása teszi lehetővé, hogy legyőzhesse ellenfelét, embertársát . . .

A katholikus egyháznak is vannak bátor katonái, de ezek nem a csatatereken küzdenek; fegyverök nem a gyilkos gyűlölet, hanem a szeretet, s a kereszt jelvénye, melylyel az őserdők vad lakóit nem leigázni, hanem felszabadítani s lelköket az üdvösségnek megnyerni törekszenek.

A ki érdeklődik a czivilizáczió e hőslelkü úttörőinek közhasznu munkássága iránt, az olvassa el egy-egy misszió-állomás működéséről szóló leirást. Megtudja majd, hogy milyen leirhatatlan nehéz lelki és testi munkájába kerül az Istenért mindenre elszánt jámbor atyáknak a vad néptörzseket Isten, a keresztény erkölcsök, az európai kultura megismerésére bírni. Az egyik atya teljes odaadással tanítja a vad szülőktől a megsemmisülésnek kidobott gyermekeket, a másik szántás-vetésre szoktatja a környék népeit, a harmadik pedig az iparüzés elemeire oktatja őket.

Hogy a szeretet e munkájának teljesítésében minő fáradalmakkal, néha a legborzasztóbb veszélyekkel kell megküzdeniök, arról megdöbbentő szavakkal szól az egyház ez egyszerű katonáinak mártirologiája. S az örökkön tartó szenvedésekért, gyötrödéseiért, néha az emberi erőt is felülmúló fáradozásaiért nem vár senkitől elismerést, a földi dicsőség babérkoszorúja nem ékíti soha homlokát. Küzd, fárad, nyomorog, szenved és meghal isteni Megváltójáért s idegen földeken messze szeretteitől a legtöbbször még egy parányi jel sem mutatja nyugvóhelyét.

Vajjon melyik a nagyobb hős a két katona között? . . .

LÁSZLÓ KIR. HERCZEGRŐL.

* 1875. JULIUS 16. — † 1895. SZEPTEMBER 6.

IRTA: HORVÁTH BÉLA.

MIKOR majd a kispesti fogadalmi templomból a királyi családért ima száll az Úrhoz, népünk könyörgő szavát az Isten előtt kedves László herczeg is támogatni fogja . . .

... A boldogult László kir. herczegről elmondhatom a Bölcseség könyvének szavaival: Rövid időn vége levén, sok időt töltött be; mert kedves volt Istennek az ő lelke, azért sietett őt elvinni.

Rövid húsz évre terjedt az angyali Lászlónak földi élete, de e rövid élettel is sok időt töltött be, mert azalatt magának örök életet szerzett, a magyar ifjúságnak pedig itt mindenkorra ragyogó példaképe maradt.

Szent Imre herczeg után egy második királyi herczeg, kire mint példaképre a magyar ifjúság mindenkor büszkeséggel tekinthet.

Áldom a Gondviselést, a miért vele engem is összehozott.

Háromszor volt részem a boldogságban, hogy őt tanítványaim körében üdvözölhettem.

Az angyal ártatlanságú ifjút ott köszöntöttem az angyali ártatlanság helyén, a budapest-ferencz-városi szent Margit leánynevelő-intézetben. Tanítványaim előtt meg előttem is örökké emlékezetesek maradnak a napok, melyeken látogatásával örvendeztetett meg minket.

Az árpádházi szent Margitról czímzett intézetben mindenkorra kedves, de egyúttal szomorú emlékezetű nap is a deczember 22-ik napja. E napon szoktuk volt megtartani a karácsonyfa-ünnepélyt, melyet kicsiny és nagy egyaránt sóvárogva vár, mert ha megjön, örömet hoz a szíveknek. Nekünk két egymásután következő évben kétszeres örömet hozott e nap, kétszeresen boldogító volt nekünk a karácsonyfa-ünnepély, mert a szülők és jóbarátok élén ott üdvözölhettük a fenséges jóbarátot, az ifjú László kir. herczeget, ki oly igaz büszkesége volt népünknek, oly kedves reménysége az egyháznak, oly édes boldogsága az alcsuthi fenséges családnak. Az angyali ártatlanság helyén oly kedves volt látni a fenséges ifjút. Ezért oly kedves emlékezetű az intézetnek a deczember 22-ik napja; szomorú meg azért, mert ha most jön e nap, az intézet lakói bánatos szívvel gondolnak arra, hogy a Gondviselés miért is vette el a daliás ifjút, gyászba borítva ezáltal annyi sok szívet . . .

Mikor az 1892-ik évi ünnepélyre készültünk, Himmel Henrik ezredes úrtól, a boldogult királyi herczeg katonai nevelőjétől azt az értesítést kaptuk, hogy fenséges tanítványa ünnepélyünkön részt venni kivánna. Az intézeti főnöknő meghívására meg is jelent. A növendékek egész lelkesedéssel adták elő az alkalmi színdarabot, az ifjú fenség pedig nagy figyelemmel hallgatta meg az ünnepi beszéddel együtt, melyet, mint az intézet hitoktatója mondottam. Majd utóbb velünk együtt a növendékek közé vegyült, kik a gyermek kedves naivságával mutogatták meg neki is a kis Jézus ajándékait, ő pedig boldog megelégedéssel váltott velök szót. Talán már oda is képzelte magát az alcsuthi kastélyba, abba a kedves családi körbe, a hol szerető szülői és testvéri szívek várták őt is a betlehemi gyermek ajándékaival.

A ki a gyermekek közt jól érzi magát, az jószívü. László herczeg pedig jól érezte ott magát, mert mikor fenséges anyjának az ünnepélyről szólott, mindjárt azt is hozzá tette: Nemde, a jövő karácsonyra is elmehetek oda?

A fenséges anya azt szívesen megengedte, s a mi ünnepélyünknek László herczeg jelenléte a következő évben is fényt adott.

Harmadízben és egyúttal utóljára 1895. évi január 20-án látogatta meg intézetünket a fejedelmi ifjú, ki akkor szíve vallásosságán kívül lelke hazafias érzelmeiről is bizonyságot tett előttünk. A délutáni isteni szolgálatra jött, és az angyali buzgóság, melylyel imádkozott, mutatta az ő mély vallásosságát, hazafias érzelmeit pedig úgy mutatta ki, hogy az isteni szolgálat után beszélgetve a testvérekkel, az egyik testvért nagyon megdicsérte, mivel bajor származása daczára a magyar nyelvet egész tisztán beszélte. Csak beszéljen magyarul — mondotta — mert a magyar nyelv oly szép, hogy én azt minden más nyelvnél szívesebben beszélem.

Ily ifjúról méltán írhatom, hogy igaz büszkesége volt népünknek, kedves reménysége az egyháznak, és édes boldogsága az alcsuthi fenséges családnak.

Az 1895. évi szeptember 2-án az álgyúi erdőben egy lövés dördült el, és a végzetes golyó László kir. herczeg halálrasebzett testén keresztül a magyar nemzet szivéig hatott.

Szeptember 6-án délelőtt R. Riesz Ferencz atya azzal a kéréssel jött a Margit-intézetbe, hogy imádkoznánk a haldokló Lászlóért . . .

Mig az intézet ártatlan lakói a kápolnában zokogva imádkoztak, a budai vöröskereszt-kórház egyik szobájába leszállott az Úr angyala, — angyali védenczét homlokon csókolta, — és László herczeg, Jézus nevével ajkain csendesen elaludt . . .

Az Úr adta, az Úr elvette . . .

Legyen meg az ő akarata! . . .

— —

A Margit-intézet lakói úgy voltak háladatosak, a hogyan lehettek: a budavári ravatalnál felváltva imádkoztak, néhány nap múlva pedig gyászmisét ajánlottunk fel az üdvözűlt Lászlóért, kiről hiszszük, hogy az Istennél könyörög értünk.

— —

Mikor majd a kispesti fogadalmi templomból a királyi családért ima száll az Úrhoz, népünk könyörgő szavát az Isten előtt kedves László herczeg is támogatni fogja . . .

Horváth Béláty
ferencrendi házfőnök

SZABADSÁG.

EGYENLŐSÉG. TESTVÉRISÉG.

Így szerényen elhuzódva
Kis körödbe, otthonodba,
Élsz magadnak, egyedül;
Zárt ösvényen nem bolyongasz,
Tenni, hatni nem tolongasz,
Embert kerülsz s ő kerül:
Addig szabad vagy, barátom!
De ha túllépsz e korláton
És az élet elragad:
Vége! mindent elvesztettél,
Bekerített vaddá lettél
S már csak vérzened — szabad.

Ha külömb vagy mindnyájoknál
S teszed, mintha rosszabb volnál
S aljas ebként meglapúlsz;
Gyöngéiket mind erénynek,
Árnyukat is vallod fénynek,
Nem birálgatsz, nem szapúlsz:
Akkor szent az egyenlőség!
Megbecsülnek szörnyen, sőt még
Olykor egy csont is kinéz.
De ha sértve talpra állasz,
Erősebbel pörbe szállasz:
Egyenlőség gúnyja léssz.

Tested-véred nékik szánjad,
Az övéket ne kivánjad,
Ha kinoznak: föl se vedd;
A kolompost ne előzd meg,
Ha bírnád is, sohse győzd meg:
Igy lesz testvér a neved.
De vigyázz, kik elfogadnak:
Megtagadnak, cserben hagynak,
Ha dicső nagy elvüket
Rájuk szabni kedved szottyan.
«Hó, paraszt, ez más!» Legottan
Testvér-szódra mind süket.

A GALAMB

A Ttemplom ormán.

IRTA: Csávolszky József.

EGY GALAMB az égő házból, a füstölgő eresz alól a templom ormára szállt. Tollai koromtól feketék s teste sebektől véres.

Egy tiszta fehér galamb megtámadja büszkén: «Hogy mertél e szent helyre szállni, te gyujtogató?»

«Honnan tudod, hogy bűnös vagyok, — kérdi a másik — hisz nem látsz szívembe?»

«Elég, hogy égő házból repültél ide s szárnyaid kormosak. El innen, el.»

«Sebeim és közel halálom irgalmat érdemelnének szemedben.»

«Nem, nem, kormos galamb nem való e szent helyre, el innen, el!»

És csőrével csípi, szárnyával verdesi, sőt lábaival tiporja a kiszenvedettet, mialatt az ismét tiszta fehér lett.

Amint megáll, amint magára vissza néz, megdöbbenve látja, hogy most már az ő szép fehér tollai feketéllenek.

Tanulság: Ne ítélj, hogy meg ne ítéljenek.

Csávolszky József

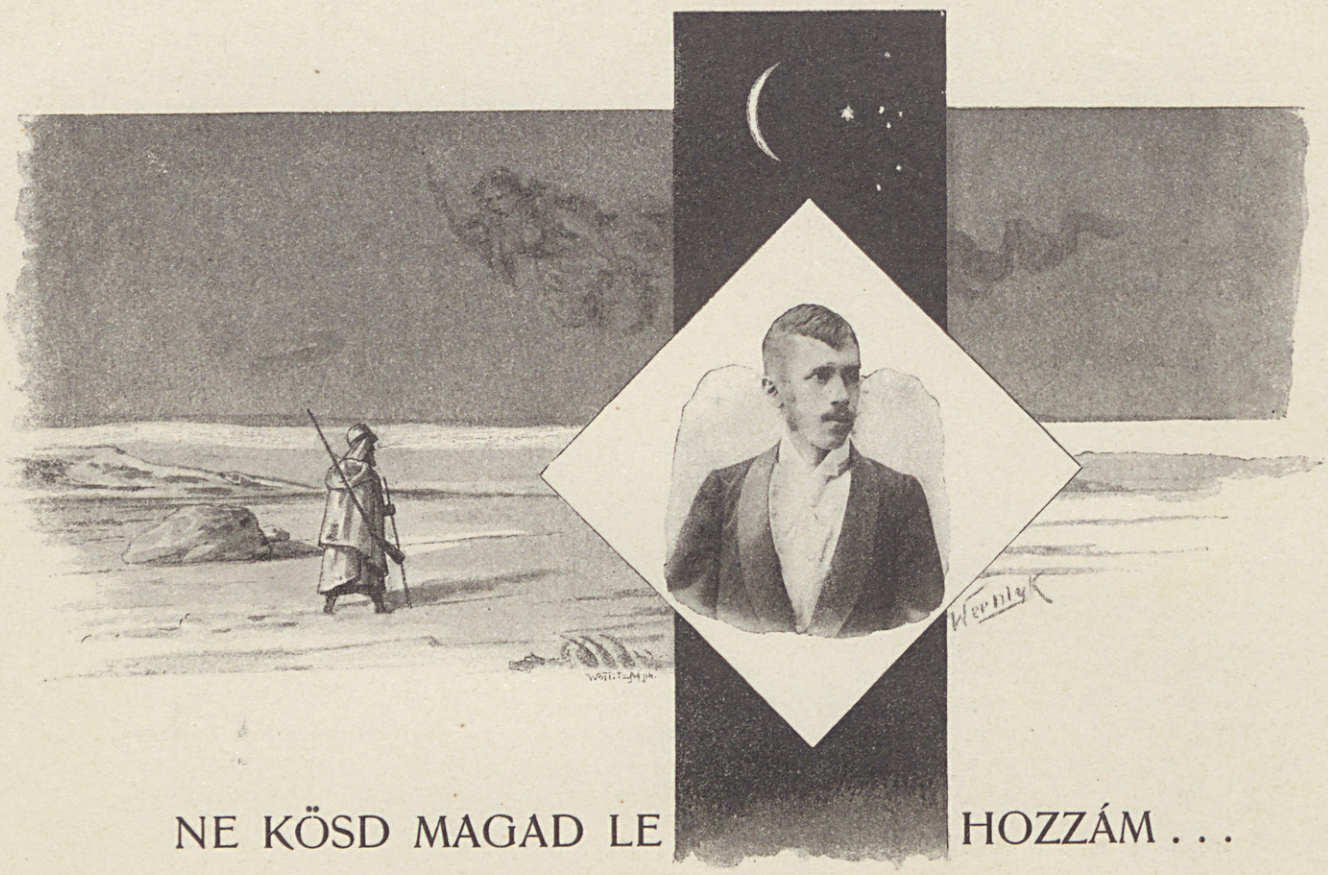

NE KÖSD MAGAD LE HOZZÁM . . .

NEHÉZ az útam, gödrös, jeltelen . . .
Veszélye annyi; óh ne jöjj velem.
Magam átvágok úttalan homokján,
De ily sorshoz sorsod mért csatolnám?
Ne kösd magad le hozzám.

Én, látod, furcsa czél felé török;
Egy vágy, egy délibáb úgy lekötött.
A mivel perbe szálltam, szélmalom tán,
Csak néz harczomra gúnyosan, mogorván.
Ne kösd magad le hozzám.

Erőm pazarlom meddő útakon.
Ki tudja, tán maholnap elbukom.
Napomnak árnya nő, a fénye fogytán,
Fekete zászló int nyugatnak ormán.
Ne kösd magad le hozzám.

Hogy eltaszítlak, vesztes én vagyok;
Nekem százszor jobban fáj sóhajod.
Frigyünket, óh örömmel megdalolnám,
De így . . . lemondani tanít a nótám:
Ne kösd magad le hozzám.

Boldogságot, családi életet . . .
Óh ennyit én nem adhatok neked!
Csak sírj az álmodó poéta sorsán,
De — boldogságod, az forog ma koczkán,
Ne kösd, ne kösd magad le hozzám!

Bródy Sándor

AZ ÖREGFEJŰ LEÁNY.

IRTA: KABOS EDE.

OHA öregebb fejet, mint a Halmos Zsófikáé. Finom szalmaszín hajával, szívekbe lopódzó fényes szemeivel, piros ajakával és formás termetével öregebb feje volt, mint az édes apjának, aki a felesége halálos ágyánál sírva fakadt s azóta valósággal gyermekké lett. De sírva fakadt és elvesztette ott a fejét az egész rokonság, csak éppen Zsófika maradt erős és egy kicsit halaványan, de annal határozottabban mondotta a temetés után:

— Most pedig jőjjenek az ebédhez, mert a gyászolásból nem lehet megélni és enni kell!

A szegény öreg Halmos azt képzelte, hogy aki egyszer olyan járatban volt a temetőben, mint ő: annak ugyan kevés kedve van az evéshez.

A Zsófika testvéreiben is több volt a hajlandóság a sírásra, mint ahhoz, hogy ebédhez üljenek. De Zsófika már sarkára állott és megmutatta, hogy átveszi az imént elhalt anya helyét és azontúl ő lesz a család esze, akarata, mindene. Szépen leültette a siratókat az asztalhoz és megetette őket, mintha neki nem halt volna meg az a megboldogúlt. Ő maga azonban nem evett egy falatot sem.

És nem telt el három hét: az ő öreg feje kormányozta az egész családot. Az egyik este előszedett az almáriomból egy csomó irást és kezébe adta az apjának, hogy másnap járjon el a hetekig megszakított üzleti dolgaiban. A másik este egyszerűen tudatta a kis öcscsével, akit a temetésre hazahozattak volt a városból, hogy reggel elkiséri valamelyik asztaloshoz, aki megfogja tanítani a maga mesterségére. A harmadik este pedig azzal lepte meg a két idősebb nővérét, hogy lefizetésre beszerzett egy varrógépet s most már hozzáláthatnak a kenyérkeresethez. Sőt világosabban is beszélt.

— Varrjatok össze magatoknak egy kis hozományt.

Az egész dolog olyan egyszerűen, olyan természetesen fordúlt, hogy senkinek sem jutott eszébe tanakodni, vajjon honnan veszi ez a leány ezt az öreg fejét. Kezdte az apa, folytatta a kis fiú s az idősebbik két leány már természetesnek találta, hogy engedelmeskednie kell Zsófinak. Olyan rendben is volt minden. A házzal senkinek sem kellett törődnie, délben betálalták az ebédet, este nem hiányzott a vacsora, vesződsége nem volt senkinek és mindent elvégzett Zsófika az ő tizenhat esztendős, kissé borzas öreg fejével. És nyilván elég jól végezte, mert többek között meg volt vele elégedve a szomszédság is.

Úgy esett, hogy néha már az emlékezetükben is meghalványodott kissé az elköltözött anya képe. Néhanapján vidámság szökött a tiszta kis szobákba. Sőt fiatal emberek is mutatkoztak olykor, mert nagyon csinos madárka volt mind a három Halmos-leány és eladó sorban is volt valamennyi. Éppenséggel csodálatos volt azonban, hogy milyen okosan, ravaszul rendezte a dolgokat Zsófika. A fiatal emberek úgy nézték, mint a másik két leány mamáját, neki köszöntek elsőbben, hogy meg ne sértsék és szívesen lássa az ő fiatalos, bolondos udvarlásukat a — testvérei körül. Zsófika ezt a tisztességet illő komolysággal vette és csak a fejét csóválva mosolygott, ha valamelyik fiatal elvetette a sulykot és valamivel tüzesebben bókolt — a nénjeinek. Nem haragudott, csak éppen a mosolygásával figyelmeztette a lányokat, hogy nem kell ám mindent elhinni a legényeknek. Az édes anyja, ha még él, valószínűleg egészen úgy tett volna.

Mikor pedig elkövetkezett az ideje, hogy az egyik nővére súgni akart valamit apjának és elakarta árulni, hogy kérője akadt: az öreg Halmos szépen maga mellé hívta Zsófikát és az öregfejű leány volt az, aki a döntő szót kimondotta.

A minek következése az volt, hogy a másik leány, amikor hasonló bolondságra készült, már egyenesen Zsófikához fordúlt az ő édes titkával. Mintha az édes anyjától kért volna tanácsot. És Zsófika nagyon jó anya volt: nem akadékoskodott túlságosan és szívesen, teli szeretettel mondotta:

— Ha szereted, menj hozzá.

*

Az öregfejű leánynak még mindig finom szalmaszín volt a haja, idősebb sem volt húsz esztendőnél és egy kissé mégis megfakult. Ő volt az utolsó, aki észrevette. Amikor az öreg Halmos egyszer — majdnem szentimentálisan — figyelmeztette, Zsófika jóizűen kaczagott az apja szemébe:

— Te kis elégedetlen . . . Tán még fiatalabb mamát szeretnél?

Margitay Tihamér rajza.

VELENCZEI NŐ.

Akkor már ő maga is beleélte magát a mama szerepébe és valószínüleg nagyon különösnek találta volna, ha neki valaki szerelemről beszél. Még tán meg is ijedt volna, hogy hűtlenségbe esik, ha idegennel beszél. Már nem volt odahaza egyik nővére sem: az idősebbiknek már kicsiny babusgatni valója is volt. És az öregfejű leány úgy járt el egyik menyecske nővérétől a másikhoz, mintha az anyjuk volna és pontos számadást várt mindegyiknek a boldogságáról. Az a pár hónapos baba az unokája volt. Nem akarta másnak szólítani. Éppen csak, hogy ódondivatú főkötőbe nem búját, amikor a kis gyermekhez sietett.

Hallani sem akart róla, hogy ő férjhez menjen. A nővéreit egyszerűen megdorgálta, mintha valami illetlenséget követtek volna el, amikor figyelmeztették, hogy valami fiatal ember érdeklődik iránta. Az apját pedig, ha az öreg — egyre gyakrabban — szentimentális húrokat pengetett, kinevette. Később pedig majdnem elszomorodott, hogy milyen fölöslegesnek nézik már őt, ha olyan sürgősen, minden áron akarnak túladni rajta. De azontúl eltűrte, hogy partiekről beszéljenek neki s legföllebb azt engedte meg magának, hogy minden vőlegény-jelöltet túlságosan fiatalnak találjon.

— Hiszen majdnem gyerek — mondotta az egyikre, aki tíz esztendővel volt idősebb nála.

Valami csodálatos fínomság szivódott az arczába. Mintha vére sem volna. Se vágy, se gond nem torzította vonásait. Olyan volt, mint egy apácza. Az utczán megállította a gyermekeket és boldog volt, ha nem féltek tőle, ha szívesen maradtak nála. Estenden kiült az ő kis öregével, a hófehér Halmossal a ház elé és odacsalogatta szomszédból a gyermekeket. És addig-addig játszott velük, amig az öreg Halmos nagyon is elérzékenykedett és a szobájába sietett, hogy kisírja magát. Akkor utána ment.

— Apuskám!

Az öreg úr csak magához ölelte és megrázkódott kissé a visszafojtott könytől, de nem szólott. A friss esti szél valami távoli dal töredékét hozta magával a szoba csöndjébe és átölelte lágyan a két egymáshoz forrott teremtést. Az öregfejű leány csöndesen suttogta:

— Boldogtalan vagy?

— Mi lesz veled, ha meghalok? Csak éppen téged lássalak egyedül, magadra hagyva? Te legjobb, legédesebb . . .

— Férjhez megyek, apuskám.

És arra az idegenre, az ő leendő férjére gondolva, fanatikusan, szinte gyülölettel fakadt ki:

— De ide jőjjon mihozzánk, mert én veled maradok örökre, örökre . . .

Kaboréty

ÁLOMBAN VALÓ.

EGY ANGYAL állt előttem álmaimban,
Arany mérleg csüggött alá kezén,
Kérdőleg nyilt meg búsmosolyú ajka,
S két fényes köny rezgett borús szemén.

Ím itt az élet — szólt, — ím itt jövendőd!
Most válaszsz, itt a percz, most vagy soha!
Kezedben a rejtélyes fátyol titka —
Itt élted pokla s paradicsoma.
E félben boldogság, szerencse, nagyság,
S a szenvedések feledése van, —
E másik félben, mely sötét s nehéz:
Itt szerelem van, kín s emlékezés.

S az égi szóra fény ömlött elémbe,
Gyönyörben úszott meglepett szemem;
Míg messze távol, halvány-szomorúan.
Állt méla pillantással kedvesem. —
Vidd el — kiálték — mind e földi kéjt,
Nekem szerelmet adj és szenvedést
És örökké való emlékezést!

Vachott Sándor

A GYULAFEJÉRVÁRI PASZITA.

IRTA: KINCS ISTVÁN.

MÉGIS csak kötnivaló gazember volt, ki a politikát elsőben kitalálta. Az hát megtudja keseríteni az emberfia életét, meg különösen akkor, ha valaki történetesen erdélyi fejedelemnek születik.

A felséges római császárnak lehetett húszszor akkora az országa, de ha csak századrésznyi gondok nyomorították, mint Apaffi Mihály eő nagyságát, hunczut legyen a nevem.

Hiszen Apaffit piszkálta a török; gyűlt a baja a szászokkal, s hogy a pohár csordultig legyen, mikor a római császár a töröktől való félelmében senkivel nem mert kikötni, virtusának fitogtatása kedvéért ráizente eő nagyságára Apaffi Mihályra, hogy így, meg úgy, ha neki is nem talál engedelmeskedni . . .

Tessék már most ennyi náczióval boldogulni!

A fejedelem fölső emeletéből ugyan nem tellett valami rengeteg bölcseség, az igaz, de ott állott mellette az ő derék atyjafia Apaffi István, no meg Teleki Mihály, kik a maguk furfangjával keresztül futottak a nagyvezér, meg egy csomó német miniszternek az eszén.

Darabig csak ment szépen a dolog, hanem fölvirradt az 1664-ik esztendő. A fényes porta akkor izente meg a felséges császárnak a háborút.

Apaffi Mihály csak a puszta hírére is vakaródzott már. Mert hogy az a két verekedő fél őt ki nem hagyja a számitásból, arra akár mérget merne venni. Egy regimentre való futár érkezett csakhamar Erdélybe, s mindegyik hozott a tarisznyájában egy levelet a nagyságos fejedelem számára.

Óh azok a drágalátos levelek. Valamennyi úgy kezdődött, hogy «Celsissime princeps!» s a vége is tele volt atyafiságos áradozásokkal. Hanem a közepe! no igen, a közepe spékelve volt több rendbéli istennyilával, mely bizonyos környülállások mellett bizonyosan leüt a fejedelem bundájába, hanem akkor, mikor eő nagysága is benne vagyon.

A boldogtalan fejedelmet már előre rázta a hideg, mikor efféle kutyabőrt nyomtak a markába. Tövisen táborozott épen, mikor neszét veszi, hogy Gyulafejérvárott megint csomó követ őgyeleg. Felét a török küldte, a másik felét meg a német. Apaffi betéve tudta mit akarnak. Köprili Achmet, a nagyvezér, vagy harmadszor sürgeti már, hogy minden hadi népével együtt csatlakozzék a Kanizsát ostromló főseregheż. A német meg azzal fenyegetődzik, meg ne merje tenni, különben Kopp báró generálist ráereszti Erdélyre. Ekkor érkezett meg Apaffi István. Lelkendezve rontott be a fejedelemhez s jelenti, hogy Anna fejedelemasszonynak a gólyával kötött szerződése lejárt s egy derék fiút hozott a világra.

A fejedelem első pillanatra nem tudott hová lenni örömében. Hanem egyszerre csak megint elkomorodott.

— Hát a követek? — kérdezte lehangolva.

— Megvannak szép egészségben — válaszolt Apaffi István.

— No ne bolonduljon kend, Istók, mikor a bőrünkről vagyon szó.

— Hát nem veszem én komolyan, mikor azt mondom, hogy paszitát tartunk?

— De a követeket értem, — erőlködött Apaffi.

— No igenis, kegyelmes uram, azok is hivatalosak lesznek rá.

A fejedelem eő nagysága csak rázta fejét, de mert ő nem volt okosabb, csak ráhagyta, tegyen, a mit akar.

Ez az atyafi csakugyan tett. Összecsődítette az urakat a gyulafejérvári országgyűlésre, melynek paszita lesz a benyitója. Együtt voltak a tekintetes karok és rendek. A követek csak ezt várták. Nyomban megrohanták a fejedelmet. A töröknek sereg kellett, a német meg fenyegetődzött, ha megsegíti a törököt. S hozzá a töröknek negyvennyolcz óra alatt válasz kellett, annak leteltével elutaznak — úgy hagyta meg nekik a nagyvezér.

A karok és rendek pedig azt határozták, hogy másnap határoznak, — első nap pedig paszitát tartanak.

Hanem ahhoz a válaszhoz hozzászólt Apaffi István uram is.

Az udvarnagy jól ismerte a fejedelmet, kiről jó Cserei János ezeket az épületes igéket írja: »Apaffi jó ember és szelíd vala . . . de innya kerekedvén, minekutána a boritalban gyönyörködött, oly keményen ivott, hogy az asztalnál egy ülőhelyében könnyen egy veder bort megivott vala . . .« Tehátlan csöpp csudálni való nincsen rajta, ha a fejedelemnek a paszitán is meglehetős kedve szottyant. Czudarokat cselekedett a serlegekből. Az urak közül senki se tudott vele mérkőzni.

— Az Úristen is megáldja kegyelmeteket, igyanak már jobban! Kérlelte az urakat a fejedelem.

Hallgatott mindenki, csak Apaffi Istvánnak volt szava:

— Ne kérjen kegyelmed minket, hanem parancsoljon.

— No hát parancsolom — kiáltá nekihevülve a boldog apa s mind kiiszsza serlegét a kis fejedelem egészségére.

A török követek szájtátva néztek. Ilyen ivásról az ezeregyéjszakában se történik említés. Pedig ez csak az eleje volt, a végén már a nagyvezér embereire is rákerült a sor. Engedelmeskedni volt muszáj nekik is. És meg vagyon írva a krónikában az a rendkivüli eset, hogy magyar ember a törököt is berúgatta. Annyit diktáltak beléjök, hogy úgy kellett őket a szállásukra czipelni.

Három nap kellett nekik, mig kialhatták rettentő mámorukat, s az a harmadik nap már Nagy-Váradon találta őket egy szekér tetején. Ha megfeszítik őket, akkor se tudják megmondani: hogyan kerültek ők oda.

Egy levél mindent megmagyarázott. A tüszőjükben találták. Abban megírja nekik Apaffi István uram, minekutána saját vallomásuk szerint sürgetős útjuk volt, nehogy Köprili nyársba húzassa őket a késés miatt, csupa atyafiságos jószándékkal útnak indította őket, mellékelve egyúttal Apaffi Mihály erdélyi fejedelem eő nagyságának, valamint az ország rendeinek üzenetét, melyben a nagy vezért tiszteltetik, ékes szavakban kifejezvén, hogy kérését a legjobb tehetségük szerint mindenkoron respektálni fogják.

Csakhogy azt az üzenetet szegények sehol se találták. Sehol semmi nyoma a hivatalos iratnak.

Hát most mit csináljanak?

A követek hogy mit csináltak, arról nem szól a krónika, hanem az idő alatt megtörtént a szentgotthárdi ütközet — Apaffi Mihály hadai nélkül. A török kikapott s a vasvári béke az erdélyi fejedelem biztonságáról kitünően gondoskodik. Az istennyila tehát elbódúlt a fejedelmi bunda sújtásának kacskaringói között, s nem találta meg benne Apaffi eő nagyságának érdemes úri személyét. A villámháritó egy paszita volt . . .

KÖLTÉSZET.

Porban születtem. Mért tagadnám?!
Bús elhagyottság volt a dajkám,
Édes anyám — a szenvedés.
De azt nem érzik dús királyok,
Nekem, a fájdalom fiának,
Mily nagy gyönyör e küzködés.

Mert bágyadt lelkem megigézted,
S lángszárnyat adtál, oh költészet!
Hogy vívjak a nagy mennyekér'.
S mig könyem, vérem egybe csordul,
Te égbe ragadsz föl a porbul,
Mint Illést a tüzes szekér!

Patyi István.

GONDOLATOK.

Az emberi ész vívmányai, melyek korunknak az anyagiasság terén minden előnyt és kényelmet biztosítanak: csak úgy fognak az emberiségre megnyugtató és boldogító hatást gyakorolni, ha az ideális törekvések is a társadalomban kellő méltatásra és támogatásra találnak. A kegyelet is egy árnyalata az idealizmusnak; ápoljuk azt mindig meleg szívvel és lelkesedéssel.

Dr. Kunckell
praelátus, csornai prépost.

A szabadelvűség és a felebaráti szeretettől áthatott igaz vallásosság: édes testvérek.

Az emberiség közös javára működik az, a ki a vallásos érzület erősítését előmozdítja.

Szentiványi Károly

DEBRECEN ... KÖNYVTÁR

AZ „EGYHÁZ“ NEVE NYELVÜNKBEN.

IRTA: CSAPLÁR BENEDEK.

KÁRHOGY keletkezett nyelvünkben a templomnak e sajátos neve: *egyház,* ősrégiségét régi okiratok s nyelvemlékek vallják.

Előfordul ezekben a *templom* is nem kevésszer említve; mégis az *egyház*nak használatosabb voltára mutat, hogy, mint szótárainkban s helységnévtárainkban láthatni, számos származataival szaporulva, már hajdanában jól belegyökeresült nyelvünkbe. Hogy Ázsiából behozottnak hihetnők, arra nem biztat történeti adat s nem nyújtnak elégséges támaszpontot a különben tekintélyes tudományú nyelvészek gyökfejtő s nyelvösszehasonlító nyomozásai sem. Kiváltképen Budenz József keltett figyelmet e sajátos elnevezésnek sajátságos értelmezésével, ki egyszersmind pogánykorbeli keletkeztét is olyannyira valószínűvé igyekezett tenni,[1] hogy azt egy másik jeles nyelvtudósunk, Szilády Áron is készségesen elfogadhatónak vélte.[2] Pedig afféle fogásokkal tán még egy más megfejtésre is lehetne vetemedni, pl.: *hegyház* (hegyen, magaslaton épült, vagy hegyesen felnyúló tornyos ház, vagy *égiház,* égfelé meredő, magasbra emelkedő ház stb. Mert hisz a nyelvemlékekben néhutt igy is van irva *eghaz,* másutt *ighaz* s *yghaz.*[3] Minthogy pedig az *ügy* szó is váltakozva *igy, ig,* s *ygy* alakzatokban fordul elő,[4] tehát amúgy sejtelmezve nem lehetne-e akár *ügyház,* már úgy mint *szent ügyház*-féle származtatásra is gondolni? ha, mint Budenz vélte, az egységre vonatkozó származtatás kevésbé látszik elfogadhatónak.

Pedig hát önként kinálkozik ez, s az ecclesia ἐκκλησία vagy a συναγωγή (synagoge) nevezet hitoktatóiktól értelmezve, eléggé megadhatta őseinknek már hajdanában az inditó okot arra, hogy az Isten-imádás végetti gyülekezés helyét, midőn azt egy közös hajlékba vonultan tették, azonképen *egybegyülésre való, egybegyűjtő, egyesítő* egyességházнak nevezzék, vagy a szűkszavú régi bölcseség módja szerint rövidebbre vontan csak *egyház*nak.

Miért ne történhetett volna evvel is úgy, mint egyéb szavainkkal,[5] hogy kurtítva lett olyanná? Főleg akkor, midőn a kereszténység eszméje a hitbeli egyesség és szorosabban együvé tömörítés szükségét oly igen érezteté, talán az *egy Isten háza,* Isten egyesítő háza, szent hajléka, mint *a lelkek egyesítő helye per eminentiam* nyerhette e rövidbe vont nevet: *egyház,* úgy mint mely egy családdá, egy testületté fűzi össze a többséget.

De ezennel nem állhat rendelkezésemre nyelvészeti mélyebb feszegetéseket engedő tér. S a vitázásba bonyolítható etymologiai fejtegetéseknél jóval időszerűbb a feladat lényegére irányítni figyelmünket. Vajjon mire utal e sajátos elnevezés?

Valóban nem csekély jelentőségű, hogy őseink sem a latinból vagy görögből, sem a németből vagy szlávból nem vették át az istentisztelet hajlékának nevét,[6] hanem legott saját nyelvök szavával jelezték azt.[7] S aztán nyomban bele is foglalták e szükkörű nevezetbe mindazt a tágabb fogalmat is, melyet az *ecclesia* szó alatt értünk, habár ennek teljes egésze nemzeteket, országokat ölel magába, sőt számos éghajlat alatt terül el. Mekkora tartalom e kis szóban! Emlékeztet az Üdvözítő e vigasztaló szavaira: «In *domo* Patris mei mansiones multae sunt.» Joan. XIV. 2.

A hitközségi központok egyesítő hatását az egyetemes nagy Unióból hatványosulni érezvén, ezt, mint lelkileg tápláló, intensive s extensive növelő anyát a *szent* jelzővel fokozva, szintúgy *egyház*nak nevezte el elődeink kegyelete, tüzetesebben így: *anyaszentegyház.*

[1] l. »Magyar Nyelvőr« I. k. (1872) 69—74. l. «Egyház» cz. czikket.
Ebben Budenz a sopronmegyei «Hegykő», «Heiligenstein» helységre német neve révén, minthogy a régi okiratokban «egkü» is olvasható, azt eszelte ki, hogy az «egy» hajdan a «szent» fogalomnak is megfelelt, s igy egyház = szentház.

[2] u. o. 121. l.

[3] l. Magyar Nyelvtörténeti Szótár I. 1366. l.

[4] U. o. III. 882. l.

[5] Nem igy lett-e az ivóviz, evőeszköz, irótoll stb. ezekből: ivásra való víz stb.?

[6] Jelezte ezt már Ipolyi A. is «Magyar mythologia»-ja (Pest 1854. 494. lapján) mondván, hogy az «egyház» szóban is feltünő különös alakitást birunk, — mely nem kölcsönzött, hanem eredeti kifejezés.

[7] Jellemző, hogy az «ekklézsia» szó, mely a nyelvemlékekben nem divik, az egységbontás időszakában lőn fölkarolva.

Száz éven át súlyos viszontagságoktól megviselve mélyen átérezhették pogány őseink, hogy csakis e nagyszerűen egyesítő szövetségbe lépés által érhetik el biztosabban nemzeti fönmaradásukat, maroknyi létökre e sok idegen nemzet közé ékelten. Jól hitték, hogy csak így enyhíthetik a környező más fajok idegenkedését s így szorosbíthatják önfajuk egységét, összetartását s gyarapíthatják erejét az önfentartásra. Szent és bölcs királyok szilárdították e hitöket meggyőződéssé.

S mily hathatósan eszközlé ezt javukra az a helyenként kimagasló egyház. Megannyi központként maga felé vonzá ez a néhutt messze eső szórványos tanyákat s telepeket.[1] Ott erősbült fajrokonságuk érzete is, midőn együtt énekelhették anyanyelvükön Istenhez fohászkodó könyörgéseiket s ömledeztették hálaérzelmeiket. Ott nyerték a nyelvükön hírdetett Isten igéjéből lelki táplálékukat az örök üdvre s földi jobblétre is. Oly hathatós vonzerejű volt az az együvé forrasztó, egy szív s lélekké egyesítő *egyház*, hogy még elhunytok után is a körül kivántak nyugodni, hogy az utódok emlékezetében minél tovább fönmarasztva részesek lehessenek a lelki közösség javaiban.

Ezért volt körötte a *cinterem* (coemeterium, κοιμητήριον = nyugvóhely), mely némely falvakban maig is fallal van kerítve; mert olykor menedék s védhelyűl is szolgált a villongások idején. S akkor az az egyház ugyancsak szorosan egyesíté az egy hit híveit.

De nem csak a multakra emlékezés, hanem a jövő reménye is ott virúl vala közel az egyház mellett; a zsenge nemzedéket nevelő iskola lényeges járuléka vala az egyháznak. Mint hévházban ott nyerte az ifjú ivadék elemi képeztetését arra, hogy az egyház tanait kellően megérthesse.

Néhutt a könyörületes szeretet az elaggottak s elnyomorodottak menedékhelyét is annak közelébe helyezte.

Mily üdvös eredményeit tapasztalták elődeink már legott az *anyaszentegyházba* bekebeleztetésök első időszakában ennek a magasztosan egyesítő intézménynek! Mennyi áldást hozott rájok az ahhoz való hű ragaszkodás! Ellenben mennyi kárt szerzett, sőt veszélylyel árasztotta el utóbb az attól elpártolás. Maig is mily bajos kilábolnunk belőlök!

Ugyan mivé lett volna csak egy pár század mulva is ázsiai eleink nemzedéke, «a magyar elszakadott testvértelen ága nemének», mint Vörösmarty róla búsan zengi, ha bölcs intézői az egyetemes jellegű keresztény egyház kebelébe nem terelik? Annyi zivataros század folytán nyoma sem maradhatott volna fön e hazában. De ősi fészkeibe is hiába tért volna vissza.

Mivé válhatott volna ott, mutatja Samyl honának mai képe.

Millenniumi ünnepségeink legjelentősebb mozzanatai főleg arra emlékeztetnek, hogy csak is a pogányságból kivetkőzés és az anyaszentegyház kebelébe menekülés tette lehetségessé fajunk fönmaradását, sőt olyatén művelődési haladását, melynek ezer éves eredményeit ezennel a művelt világnak bemutatni bátorkodhatott.

Százszoros érvvel intnek ezek annak megszívlelésére, hogy mily messzelátó bölcseség volt az őseinktől, mely a kereszttel díszített szent jelvények elfogadásával oly fönséges hódolatot tőn, hogy ez több izben fényes diadalmakra képesíté. Magasztos eszme sugallta nekik, hogy a hit, remény és szeretet élénk színeivel és az anyai szeretet fönséges képével díszlő lobogót választák nemzeti jelvényül, hogy a hármas egység hatalmas erejével összeforrtan igazán életre való férfias nemzetté fejlődjenek.

Mily nagy intés arra, hogy jövőben is csak «in hoc signo vinces!»

Vajjon nem ezt érzi-e mindazok szíve, kik e szörnyen aggasztó valláserkölcsi fogyatkozás, sőt elmállódás ellenszereül minden kitelhető igyekvéssel buzognak a szentegyház egyesítő hatását érvényesíteni, sőt lehetőleg fokozni?

Hisz a hajdani Róma pogánykorabeli nagyobb elméi is elég nyomósan intnek ilyes buzdulatra. Egyebek közt Horatiusnak az a «delicta maiorum immeritus lues Romane, donec templa refeceris . . . .« (Od. III. 6.) ódája is mily sok eszméltetőt mond ránk nézve is. Hát még a kereszténység számtalan bölcsei és szent ihletű költői!

Vajha az «*egyház*» nagy jelentősége minél számosabb megszívlelőt nyerjen közöttünk!

Üdv s áldás tetézze mindazt a nemes buzgalmat, mely engesztelési vagy hálaszándékkal az Istentisztelet és lelki épülés szent hajlékainak emelésére s díszítésére igyekszik! Hisz a művészetek lángeszű művelői is ott lelik remekléseik főbb dicsőülését, minél sikeresebben eszközlik a legfönségesebbnek dicsőítését, a honnét legmagasztosabb ihletéseiket nyerik.

[1] Némely az egyház előnévvel jelölt helységnevek máig tanusítják ezt. Így különösen Csallóközben: (Egyház-Karcsa, Egyház-Gelle.) — Sok becses tanulság merithető e tekintetben arról az ősi letelepedésre emlékeztető vidékről a nagytudományú Beleházi Bartal György e művéből: «Csallóköz történeti vázlata.» Pest. 1860.

Csaplár Benedek

Telegdy László rajza.

ALKONYATKOR.

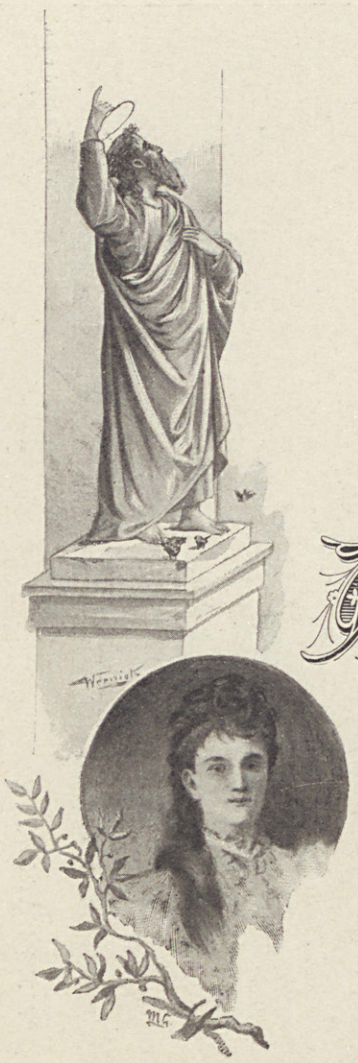

AZ ISTENSZOBOR ÉS A VEREBEK.

IRTA: G. BÜTTNER JULIA.

A FEHÉR istenszobor fenségesen áll gránit talapzatán, tekintetét az örökkévalóság felé fordítva. Feje fölött a magas mennybolt végtelen kékjével, lábai alatt egy csoport veréb zajong, czivakodik, hempereg s édeleg a porban.

— Nézzétek ezt a szobrot, — nevet az egyik veréb, miközben szennyes csőrét egy röghöz törülgeti, — csak nézzétek, hogy megbámul minket és a mi modern mulatságainkat. Hisz szinte belehaloványul az írigy vágyba, a mint látja, milyen gyönyör a mi életünk! s ezzel vígan fürdik a porban.

— Inkább sajnáljuk ezt a szegény szobrot, — véli egy másik veréb, — sajnáljuk szegényt, hogy nincs köztünk. Én? . . Oh, én meghalnék unalmamban, ha csak egyetlenegy napig is nélkülöznöm kellene ezt a mi szép társaságunkat nagyszerű élvezeteivel! s boldogan tovább ugrál a szemét közt. És a verebek nagy port verve, éktelen zsivajt csapnak. Az egyik rész gúnyolja, a másik rész sajnálja *Azt,* a kit önmaguk után ítélnek meg.

Az istenszobor pedig áll fenségesen magas talapzatán, tekintetét az örökkévalóság felé fordítva. . . .

G. Büttner Julia

Rudolf királyfi emlékének szívünkben emeljünk fogadalmi templomot és mindennap áldozzunk annak oltárán.

Hegedüs Sándor

Minden hű magyar szív egy kis fogadalmi templom, melynek oltárképe «Rudolf».

Szinnyei László

A FESTŐHÖZ.

(ANAKREONBÓL.)

KEDVES festőm! kérlek igen szépen,
Fesd le az én kedvesemet nékem.
Nincs ugyan itt, de az az én gondom,
Lefestheted ugy, a hogy én mondom.

Elsőben is dus hajzatát fesd le,
Édes balzsamillatot lehellve.
Selyempuha annak minden szála,
Holló tolla nem feketébb nála.

Homlokát a bársony fürtök árnyán
Fesd fehérre, mint a hószin márvány,
Szemöldöke titkon folyjon össze,
De választék mégis legyen közte.

Sötét pillák alatt szeme párja
Tündökölve égjen, mint tüz lángja,
Legyen kék, mint Pallasz Athené-é,
És igéző, mint a Czitheré-é.

Arczát oly ecsettel fesd le, melylyel
Rózsa-szirmot tudsz vegyitni tejjel,
S fesd, ha van kezednek oly hatalma,
Csábos ajkát, mintha csókra csalna.

Álla gödrét s hónyakát úgy fesd le,
Mintha minden Kharisz ott repesne,
Márvány keble halma s gyönge karja
Csak úgy félig legyen eltakarva.

Bibor fátyolból legyen ruhája,
Mintha rózsafelhő hullna rája.....
Elég!.. hagyd el!... Hisz már látom őt jól,
Csak a híjja, hogy épen még nem szól.

Gergely Károly

REGGEL A TEMPLOMBAN.

IRTA: BEDE JÓB.

Az imént végezte az öreg templomszolga a tisztogatást. Az első harangozáskor hajnalban kelvén, még gyertyaláng mellett porolgatta, fényesítgette a templomot és a sok munka után fáradt tagjait, a mint a reggeli harangozást elvégezte, pihenni vitte. Óh, hisz imádkozott ő eleget munkaközben. Szent ő a maga lelke naivságával, a jó öreg. Beszélget a bibliabeli képekkel és szobrokkal. Gyöngéden érinti, a mikor a port szedi le és mintha hálatekinteteket látna szemeikben. Kinek szabad még s ha szabad is, kinek van módja, hogy minden hajnalon, mielőtt még a nap is érintené, sorra símogassa az oltárokat s a szenteket, azokat is, a kiket állva elér, vagy a kikhez csak létrája segitségével juthat.

De jó a napsugár és elárasztván a templom ékességeit, röpke áldást hint az öreg ember fejére és ő lesz az úr a templomban.

Az öreg pedig kifelé ballag, útközben a minden rendűekért való könyörgést dunyogva: Örök mindenható Isten, tekints irgalmas szemeiddel miránk, kikért a te egyetlenegy Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus e világra jött és drágalátos szent vérét a keresztfának oltárán kiöntötte.

A templomajtónál megrezzen az öreg, keresztet vet magára és félve a szegelet felé néz. A mióta egy reggel párolgó vérében fetrengő halottat talált itt, kezében kilőtt revolverrel, — azóta mindig félve halad el a szegelet mellett. Abban az időben sokat beszélt az öreg arról, hogy az öngyilkos megüvegesedett szemeivel, mikor ő egy keresztet adott kezébe a revolver helyett, milyen hálásan nézett rá. Éppen mint azok a szentek.

De gyűlnek már a templomba s egy-egy nyom marad a gránitköveken. Két öreg asszony áll meg rendesen az ajtó mellett félig előrehajolva és minden bejövőnek megkivánják az «áldást és békességet az Úr Jézus Krisztus nevében». Kimenet is teszik és egészen közeledbe húzódva, vén kezeiket feléd nyújtják. Ha az alamizsnagyüjtőkre nem gondolsz, az «áldás és békességet» után nem mondják el a mondat utolsó részét, hanem gyűlöletes tekintetet dobnak utánad. Ezek az asszonyok képviselik hétköznap reggelén a templomban a haragot.

Ismerőseim már elfoglalták helyeiket. Egy örökké mosolygó arczú, gyászba öltözött asszony. Neki nincs más dolga, mint egész nap a templomokat járni. Férje egykor egy igen előkelő gazdag úr volt, kivel azonban sohasem esküdött oltár előtt. És azért ő soha hozzávaló társaságba nem juthatott, soha az utczán senki nem köszöntötte és a férjének is sok baja volt miatta, sőt amint mondják, ő ölte meg. De ő tudja, hogy mindez nem igaz, hogy ők szerették egymást inkább, mint valamennyien azok, akiknek az esküvőjét itt az oltár előtt látta. Pedig ő minden, de minden esküvőt végig szokott nézni. Hát ezekért mosolyog és ő érette imádkozik: «Mennyei Atyám, legyen meg a te szent akaratod, légy oltalmam, légy gyámolom, elhagyatottságomban».

Aztán a három gyermek jön. Rózsás arczu gyermekek. Édes anyjuk igen-igen szép asszony s a guvernánsra szokta őket bízni naphosszant. Ő még puha vánkosai között pihen. Pihenne a guvernáns

Peske Géza festménye.

KERESÉS KÖZBEN.

is, ha nem volna a nevelési rendszerében, hogy a gyermekek korán keljenek fel és rövid sétát tegyenek. A vallásosság fejlesztésére pedig a templombajárás ajánlatos. S míg a guvernáns nagyokat ásit, a gyermekek körmeikkel rovátkákat vájnak a padra.

Még egy távirathordó, aki mindig nyolcz óránál korábban érkeznék a hivatalba, ha a templomba be nem tér, két cseh katonatiszt és néhány vén asszony képezik a rendes társaságot.

Az orgona megszólal és a pap végzi a szertartásokat, míg a minisztránsgyermek nyilt tüdővel szívja magába az égő tömjént. És az egyhangú áhitatoskodás közben elmúlik az idő, míg a templomozásnak vége van s a pap leveti egyházi ruháit.

De mikor így lassan jön a tavasz, népesebb reggelenként a templom. Új meg új arczokat látok, akikkel sohasem találkoztam itt. Történeteket olvasok a szemekből és a fantáziám egy-egy könyből, vagy sóhajtásból megalkotja az alakok jellemzetét. Fiatal asszonyok, gyermekségből most kifejlett

ilde leányok és legények jönnek a templomba. A tavaszt várják a szívükben és a templom csendje jó az álmodóknak. Mintha itt a napsugaras fényes templomban nyílnék a tavasz, mely odakünn késik, mintha csak itt hangzanék a megújhodás harsonája, úgy sietnek be és olyan megkönnyebbűlten, boldogan távoznak.

S hogy boldogok mindnyájan, nem is vesznek észre egy szép fiatal leányt, a ki tavasz reggelén is sírni jön a templomba. A kit útja eddig azért hozott errefelé, mert elmenet a varróba sietvén, minden reggel nyolcz órakor találkozott azzal a szőke, sápadt, beteges fiúval, ki olyan-olyan érdeklődve nézett a szemébe s akit a múlt héten temettek el.

Siratja hát, de a tavaszi nap sugarai szemeinek könyére szivárványt szőnek. Eh, a bánatból még öröm fakad.

És a reggeli templomozásból távoztában, naponként könnyebb szívvel halad a munkaműhelybe.

Bede Jób

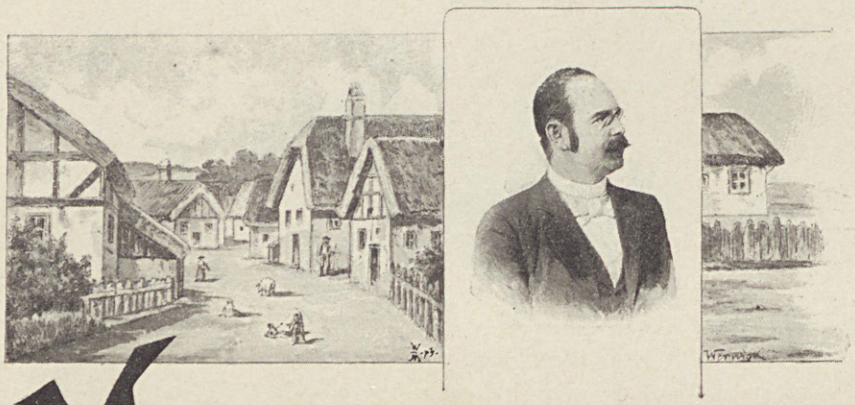

EGY DAL.

MIG küzdünk a nagy emberárban,
A sors ezer ármányival,
A zűrzavaros lárma közt is
Lelkünkben zsong egy régi dal.

Egy dal, mely ismerős mi nékünk
S már nem tudjuk, hogy mit jelent.
Emlékszünk rá a gyermekkorból
És épen azért tiszta, szent.

Daloltuk-e a szerelemnek
Bűbájos, édes hajnalán?
Avagy csendes családi tűznél
Tanitott rá anyánk talán?

Nem tudjuk, hogy mi fűzött hozzá,
Öröm-e avagy fájdalom,
De jól esik még elmerengni
Az egyszerű, kedves dalon.

Miről szólt a dal, nem emlékszünk,
S mégis oly kedvesen beszél,
Legyezgeti elfáradt lelkünk,
Mint beteget az enyhe szél.

Keblünk feszül, falunkat látjuk,
S szemünkben forró köny ragyog.
Sóhajtozunk: Szép gyermekévek
Ismét, ismét otthon vagyok!

Telekiné

KRITIKAI VEZÉRELVEK.

IRTA: LÁZÁR BÉLA.

1. §.

NEMZETI egyéniség!

Ha két természeti állapotban élő embert összehasonlítunk, aligha találunk jelentősebb egyéni különbözőségekre. Egyformán boszúállók, önzők és rosszak. Az egyéniség kifejlődése karöltve halad a kulturával. Egyéniség — a harmonikus ember. A harmonikus egyéniség — a legszebb ember.

Miként az egyén, az irodalom is tanúl, megfigyelések, tapogatódzások, kísérletezések és utánzások által. Az utánzás már fölfelé haladás. Előkészítő az új hangra. De nem eredmény, még nem maga az új hang.

Az irodalomban az utánzó egyéniség nem vonzó jelenség. Van benne valami beteges, gyönge, mint a kozmopolitizmusban, melyet nem szabad politikai ideálnak sem elfogadni . . .

Az egészséges egyéniség — nemzeti alapon fejlődik. Harmoniába olvad nemzetével, melyből kiszakadt, környezetével, melyben él, korával, melybe beleszületik. Az átalakuló korszakokban (minő korunk) csak lassan bontakozik ki egy-egy nemzeti egyéniség, de azért csak ez lehet a pedagógiai, irodalmi és politikai ideál!

2. §.

«Ösmerd meg tenmagad», — mondá az antik bölcs.

«A ki önmagát ismeri, ismeri a többieket is», — tette hozzá Guyau.

Folytatjuk ezt a gondolatot:

A ki ösmeri az embert, az szereti is. Az érdeklődés felébredése egy úton halad a szeretettel. A ki önmagába temetkezik, mit sem törődve az élettel, a társadalom világnézetével, csak a maga kicsinyes bújával-bajával, egyenesen tagadja az emberekkel való együvé tartozását. Ez beteges, különcz filozófiára vezet, mely hatástalanná teszi a legszebb gondolatot is. Mi az, a mi az emberben vonzó? Az erő, a szellem ereje. Az ilyen szerető és együttérző szellem érzésvilága fölemel és magával ragad.

A modern líra pedig különcz érzéseket énekel. Innen hatástalansága.

3. §.

Mi a modern életfelfogás?

A valóság igaz megismerése és annak eszményi tökéletesítése.

4. §.

A modern életfelfogáson alapszik a modern irodalmi alaptörvény.

A lírikus a maga lelkének rajzában világképet mutatva be, általános eszmékre, az együvé tartozás tudatának fejlesztésére törekedjék.

Az elbeszélő, megfigyelve az életet, hűen, igazán beszéljen nekünk igaz életproblémákról, igaz emberek igaz érzéseiről, általános eszméknek az egyesre való hatásáról.

A drámaíró vigyen a színpadra konzekvenciától ment életet, az élet egy szeletét, de azt, a mely a kor nagy kérdéseit és e kérdésen töprengő emberek belsejét világítja meg.

A valót hát s nem annak «égi mását».

De azt a valót, mely méltó az emberhez, az ideális eszméket észszel felérő emberhez.

Ez az igazi, az egész realizmus.

Lázár Béla dr.

A FASORBAN.

Árnyas, csöndes fasor a temető mellett,
Nekünk épen ilyen csöndes fasor kellett,
Se szembe nem jönnek, se pedig utánunk.
Fogom a kis kezét: sétálunk, sétálunk.

Lám mégis valaki... Ül az árok partján
Egy vén sánta koldus, a kalapját tartván,
Mit keres ez itt, hol csak a rigók járnak?
Vilma szól: Oh adjon az istenadtának.

«Hát persze hogy adunk: hol van az erszényem?»
S Vilma két pénzt adott: egyiket énértem.
Köszönve a koldus, rezgő öreg hangon:
Áldja meg magukat az Isten, galambom.

Némán megyünk tovább. Az öreg áldása
Kisér, mint a harang elbúgó szólása.
Az akácz-sort szellő borzolja meg végig.
Vilma mosolyog és szemén könycsepp fénylik.

Gárdonyi Géza.

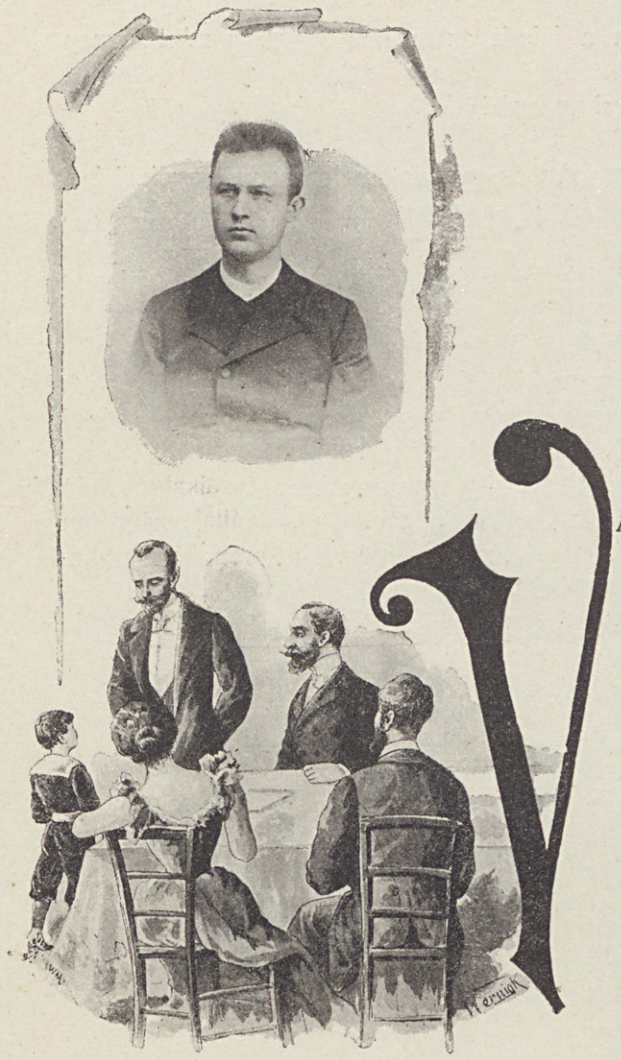

„ENFANT TERRIBLE.“

IRTA: ZELLIGER VILMOS.

AJJON van-e, ki e kifejezést nem ismeri?

Onnan ered, hogy a gyermekek és bolondok igazat mondanak. Az igazmondás — tudvalevőleg — fejbeveréssel jár s így nem csoda, ha a szegény igazmondó gyermekeket «retteneteseknek» keresztelték el. Mert bizony rettenetes dolog az, ha a gyermek, midőn szülei vendégeket látnak, egy ismeretes szó hallatára megnyilatkozik. Az ilyen megnyilatkozás rendesen úgy hat mint a bomba; a társalgás megszakad, mindenki röstelkedik és magában gondolja: «Enfant terrible»; egyedül a gyermek, ki e rettenetes bajnak okozója, csodálkozik a bekövetkezett csenden és rendületlenül áll helyén. A vendégek távoztával ugyan sokszor alapos korholásban részesül, de ez nem tartja őt vissza attól, hogy alkalomadtán megint ne retteneteskedjék és újabb meglepetéseket ne szerezzen, jobban mondva ne leplezzen le . . .

Avagy nem «rettenetes» dolog-e, midőn nagy társaság van együtt és a jelenlevők egyike véletlenül eltör egy poharat, mire a kis Böske lábújjhegyre állva súgja a mama fülébe, de úgy, hogy mindenki meghallhatja: «Jaj, mama és épp azok közül való, a melyeket *kölcsön kértünk*» . . .

Biz az szintén «rettenetes», midőn a háziasszonyt az a szerencsétlenség éri, hogy uzsonna közben elfogy a czukor s a kis Margitkát küldi a fűszereshez, hogy hozzon fél kiló koczkaczukrot. Megszólal egy vendég: «Ej, ej, a kicsike már bevásárolni jár! . . . mondd csak, Margitka, nem veszted el soha a pénzt?» Mire Margitka: «Dehogy, hiszen a mama sohasem ad pénzt, én azt mondom mindig a kereskedőnek: «*Aufschreiben!*» . . .

A füle tövét vakarhatta az a kereskedő, a ki portékájával bűnös manipulácziót folytatott, midőn egy vevő félkiló porczukrot kér, ő meg előzékenyen így szólt: «Önnek majd a ma érkezett küldeményből adok,» mi ellen a kis Aladár hevesen tiltakozott, mondván: «De papa, ne adj, hisz még nem kevertél bele *lisztet!*» . . .

Nagymama: «Add ide a tányérodat, Gyulácska! Adok cseresznyét.»

Gyulácska: «Nem, nagymama, tőled nem kell. Csak tegnap mondta az apa mamának, hogy a nagymamával nem jó egy tálból cseresznyét enni!» . . .

Nagybácsi: «Én most elmegyek. Nem akarnál-e valami szép emléket kapni tőlem? Mit szeretnél legjobban?»

Géza: «A fejedet!»

Nagybácsi: «A fejemet? Ugyan miért?»

Géza: «A mama mindig azt mondja, hogy nagy bogarak motoszkálnak a fejedben. Szeretném azokat kiszedni . . .»

Palikát kiküldik a szobából, hol a mama a bácsival tárgyalni készül.

— «Hadd maradjak itt egy kicsit» — könyörög.

— «Minek te?» — kérdik.

— «Szeretném látni, hogy hogyan vezeti a mama a bácsit az orránál fogva, a mint tegnap mondta!» . . .

Vendég: «Asszonyom, önnek igazán gyönyörű fogai vannak!»

Vica: «Születésnapjára kapta a mama!» . . .

Egy másik vendég, kit a vendéglős hívott meg vacsorára és gyanús nyúlpecsenyét eszik, kérdi a házi úr kis fiától: «Mondd csak, édes fiam, a nyúl már ugy-e régen meghalt?» — «Oh, nem, feleli ez, tegnapelőtt még jól *összekarmolt!*» . . .

Száz meg száz ily rettenetesen kellemetlen dolgot lehetne még elősorolni, a melyek bizony nem a képzelő tehetség szülöttei, hanem valóságos, megtörtént tények!

És ha okaik után kutatunk, azokat nem a gyermekekben, hanem a szülőkben találjuk meg.

A szülők ugyanis szem elől tévesztik az első házi nevelési szabályt, miszerint a gyermekeknek nem szabad mindent az orrukra kötni; más szavakkal: nem szabad a gyermekek előtt olyan dolgokról beszélni vagy olyanokat cselekedni, a melyek csak a felnőttek elé tartoznak.

Hány szülő vét ez ellen! A gyermek friss elméje mindent megjegyez magának és alkalomadtán — tulajdonképpen a legrosszabb alkalomkor — leplezetlenül feltárja tapasztalatait, miáltal számtalan családi titokról fellebbenti a fátyolt és úgy a szülőknek, mint esetleg vendégeiknek rendkívül kellemetlen perczeket szerez és őket sokszor megszégyenítő helyzetbe sodorja!

Szülők! Vigyázzatok, hogy gyermekeitek ne legyenek «rettenetesek.»

Dr Zelligerlihner

A LEGSZEBB DAL.

LEGSZEBB dalát a költő
Soha se írja meg.
Oh az oly bús, oly gyötrő,
Hogy szíve megremeg.

Hang fönnakad, ha szólna
S ha lantján zengi el,
A húr lepattan róla,
Följajdul a kebel.

Varsányi Gyula

SAN LAZZARO SZIGETÉN.

IRTA: DR. GOPCSA LÁSZLÓ.

SZÉP vagy, Olaszország, azúrkék egeddel! Nagy szerepet játszott klasszikus földeden ma is éled a tudomány és virágzik a művészet! Hajdani multadnak beszédes emlékeihez bámúlva zarándokol folyvást az idegenek serege, kiknek képzeletét elmerengésbe ringatod nagyszerűségeidnek feltárásával és lelkét megeleveníted műemlékeidnek előtüntetéseivel kivált akkor, midőn a lagunák regényes hazájába, kedves szigetvárosodba csalogatsz, oda, hova az elmélyedés és magunkba szállás érzete nélkül alig lehet belépnünk.

San Lazzaro szigetén vagyunk. Ott, hol madarak énekétől zengő parkban télen-nyáron viruló magnoliák, czédrusok, mosolygó chinai rózsák és oleánderek közötti zöld alapból, pompás vörös márványu épület emelkedik ki, melyben istenfélő és nagytudományu örmény szerzetesek laknak, kik a szerzetesi élet minden szép és jó oldalát egyesítve, kötelességük szigorúan pontos teljesítésén kivül szünet nélkül munkálkodó életjelt adnak magukról, mert tudományos könyveket és ujságokat irnak, mert Velencze örmény felekezetü lakosai gyermekeinek nevelésével és papok képzésével foglalkoznak . . . .

Bámulatos vendégszeretettel fogadják Mechitár (a szerzetalapító) hívei a hozzájuk belépőt. Most is a nagyértékü képekkel — köztük Titián családjával — diszített váróteremben a tiszteletreméltó Szarkiszián atya áll előttem, ki késznek mutatkozik a kolostor minden nevezetességének megmutatására. Bevezet a *múzeumba,* mely egyike az e nemben ismert legszebbeknek; kivált az itt üvegszekrényben elhelyezve levő s a világ egyik legrégibb mumia-példánya és ó-ind nyelven irott papirtekercse valóban a bámulat érzetét kelti.

Számos eredeti festmény és szobor, a természettani és természetrajzi tárgyak válogatott gyűjteménye, régi könyvek ezerekre menő halmaza, egyetlen példányú kéziratok s kifogástalan izléssel elrendezett gyűjteménye a ritkaságoknak hever itt. Két művészi földgömb közelében, Mechitár szobrával szemben ker. Szt.-János szobrát látjuk Canovától. A XIII. században készült byzanczi stílusú, ritka kivitelű evangeliumi könyvtábla mellett Leo, utolsó örmény királynak, örmény feliratú kardját bámuljuk. I. Napoleon nejének ékszerei mellett szibériai márványtojások láthatók. Ettől nem messzire előtünik Jupiter feje üvegből. III. Napoleonnak gyönyörű arczképe, a különböző pogány népek bálványainak márványutánzatai, a föld minden népénél használatban levő pénz- és éremből kiállított példányok, nubiai kitömött madarak, szép tengeri kagylók, fiókokkal felszerelt, drága elefántcsontszékek, keleti szerecsen-öltözetutánzatok, Rafael Murátnak (a velenczei örmény iskola alapítójának) szép kiállítású arczképe, mind olyan tárgyakként tűnnek fel, melyek egyenkint is megragadják a figyelmet.

A múzeumból abba a szobába vezettek, melyben *Lord Byron,* az angolok nagy költője hónapokat töltött el költői merengésben. Kegyelettel mutogatták itt mindazon tárgyakat, melyeknek a költői alkotásokban gazdag férfiúra való emlékezés kölcsönöz jelentőséget.

Innen, a több száz éves márványoszlopokon nyugvó gyönyörű góth stílusu *templomban* találjuk magunkat, mely szivárványszínű ablakaival jótékony hatású kaleidoszkópszerű képet tár elénk, főleg azon helyen, hol a csillogó királyi trón díszlik.

A templomból örömmel vezetnek fel a csigalépcsőjű toronyba, oda, honnan a velenczei vidék fenséges panorámája látható. Innen a világhírű 46 nyelvű *könyvnyomdán* keresztül örökzöld helyre jutunk ki és itt megpihenünk a nagy költő ültette fák üde árnyékában, közel azon helyhez, hol márványmedenczében aranyhalak uszkálnak ide s tova.

De elhagyjuk már e szigetet azon tudattal, hogy e helyről az idegen mindig kellemes emléket fog elvinni magával; azon helyről, hova nem egy uralkodó család fenséges sarja látogatott már el, többek között II. Lajos bajor király, kinek a szerzetesekhez írott költeményének utolsó versszakában magyar fordításban a következőket olvassuk:

«Szigetjükről a világosságnak
Bő sugarát ontja szellemük:
Fényt, mely el nem fogyható erővel
Győzni tud, mindig és mindenütt!»

Dr. Gopcsa László

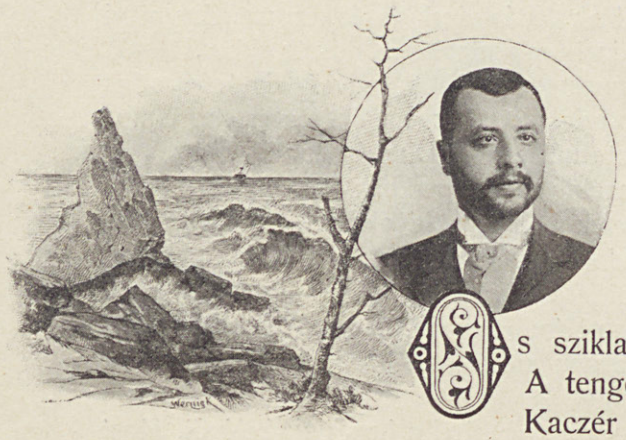

TENGERPARTON.

s szikla áll sötéten
A tengerpart felett,
Kaczér hullám gyöngéden
A szirtnek hizeleg.

Térdét enyelegve mossa,
Csókkal beczézgeti,
Oly csábítón nyaldossa
S dalt dudorász neki.

S ha kimerül enyelgve
A hideg szirtfokon,
Kaczéron felszökelve
A hab tovább oson.

Majd búja, néma kéjjel
Elébe omladoz,
Szőnyegként terül széjjel
A szirt fokaihoz.

Majd hullám szívén forrva
Felrug az indulat
S haraggal ostromolja
A büszke szirtfalat.

Majd tobzodó gyönyörrel
Vihardalt zeng neki,
Üvöltő dühvel tör fel
S a szirtet rengeti.

S a szirt csak áll sötéten
A tengerpart felett,
Hab megvető fenségben
Csak nézi az eget . . . .

Palágyi Lajos.

ELSŐ SZERELEM.

IRTA: KEMECHEY JENŐ.

AZ ELSŐ. Talán még csak öt éves voltam. Az apám, a ki folyton magával hurczolt, elvitt a leleszi fehér papokhoz. A mig a vadgesztenyefák alatt a papokkal kártyázott, én a kert kavicsos útain szaladoztam. Volt egy fehér pénzem, a mit a kártya-kasszából kaptam, azt odaadtam a kertészfiúnak: adjon érte földi epret. Telerakott egy tányérkát nevető piros eperrel s a kezembe tette. Az eper édes illatával tele lett a fejem s nagy gyönyörűséggel habzsoltam bele. Nem adtam volna ezt a tányér epret a fehér papok négy parádés lováért, pedig már akkor is szerettem a lovakat.

Fölnézek a tányérból s előttem áll egy rózsaszínű baba. Szőke lenhaja gazdag fürtökben omlott a vállára virágos kalapja alól. Lehetett vagy öt éves. Olyan helyes és bájos gyermek volt, hogy nagyon is rajta felejtettem a szememet. A baba ujjacskáját a szájába tartotta és szopta, az ibolyakék szemeivel pedig éhes vágygyal nézett az én epremre. Egy kövér, pozsgás szemet nyujtottam feléje.

— Nesze, kis leány, neked adom.

A baba már nyúlt az eperért, de aztán riadozva hátra fordúlt, vizsgálódva tekintett szét: vajjon nem látja-e valaki?

Az eper nagyon szép volt és én hamarosan bekaptam s egy másik, kevésbé pompás példányt nyujtottam feléje. A baba elkapta s először körülcsókolta, a piros nyelvecskéje hegyével megnyomogatta, aztán egy nyaknyújtással egyszerre lenyelte. A mint az eper ott piroslott a két ajka közt: az a gondolatom támadt, hogy az a kis nedves száj szebb ám, mint az eper. Most már egy szebb epret adtam neki:

— Nesze, kis lány. Ezt is neked adom.

— Köszönöm, kis fiú.

— Ülj ide a gyepre, kis leány.

— Leülök, kis fiú, ha adsz még epret.

Letelepedett mellém, egészen szorosan hozzám és együtt csipegettük föl a tányérból az epret. Mikor elfogyott, a kis leány megsimogatta az arczomat.

— Te jó kis fiú vagy. Ha nekem volna eprem, én is adnék neked.

A két meztelen, kövérke karjával átölelte a nyakamat s arczát az arczomhoz hajtva, súgta:

— Adj még epret, kis fiú. Akkor szeretni foglak.

A mint hozzám hajlott, a szíve dobogását éreztem a szívem fölött s az ajkai suttogtak a fülem mellett; határozottan éreztem, hogy egy új világ, édes melegség borúlt reám s ebben az édes tűzben egyesültem ezzel a kis leánynyal. Azt hiszem, a kétségbeesés hangján súgtam vissza neki:

— Nincsen, kis leány.

— Megcsókollak, kis fiú.

És megcsókolt. Én is megcsókoltam s azt mondtam neki:

— Várj csak, kis leány.

Hősi elhatározással lehasaltam a földre s reszketve, nagy óvatossággal odacsúsztam az eperágyhoz. Hirtelen kirántottam két bokorkát s visszacsúsztam azzal hozzá.

— Itt van, édes.

— Köszönöm, kedves.

— Szeretsz?

— Szeretlek.

Az epret szepegve megettük, bokrának ástunk közösen egy sírt, abba beletemettük s betakartuk útiporral.

Ebben a pillanatban hangzott a kis leány mamájának, a tiszttartónénak a szava a távolból:

— Gizi, hol vagy?

Gizi elszaladt, útközben elbukott s egy tövisben megszúrta a kezét. Valamennyire sántított is. Pipőkés harisnyája poros lett.

Én pedig a bűn tudatában szorongva buddogtam a bokrok közt az apámhoz s ijedezve gondoltam arra: vajjon az angyalka nem súgja-e meg a kertész bácsinak, hogy *loptam*.

Ez volt az első szerelmem.

AZ UNALOM. Homicskó rajza.

A MI KIRÁLYNÉNKNAK.

MIKOR magasra tört lelked leverve
Silány korunktól elundorodott,
Mikor a legnagyobb csapás keserve
A legsötétebb éjbe ledobott:
Derült lemondással távolba szálltál,
Győzvén a rút jelennek végzetén, —
Bongó habok közt boldog hont találtál
Szabad kedély! a szépség szigetén.

Hol márványromra hajló füge árnyán
A görögöknek édes nyelve zeng,
Sejtelmes szellő hirt hoz enyhe szárnyán,
Melytől szemed értetlen könybe reng, —
Hol zöldes éjjel néz a hold korongja
A parthoz rengő tengeráron át,
Mely bú-elaltatón szívedbe zsongja,
A vak poéta kék egű dalát!

Egy új világot tár Homér elédbe,
Es óriási alkotásiból
Idegbeteg korunknak tört szívébe
Szelíd erő derűlt nyugalma szól.
E faj, ha kell, nagyot vétkezni is mer,
Habár erényi véghetetlenek:
Korunkban, mely Istent embert nem ismer,
Feléd robognak itt félistenek!

S te elmerülve nézed e világot,
Ez otthonost és véges-végtelent,
Lelked a mult magas bérczére hágott,
Nem látod a lent ellapult jelent.
Udvarnok-hódolat, tömeg haragja
Nem ámít már, te eddig árva lény! —
Neked az *embert* a költő faragja,
Mint félistent, a szépség szigetén!

De bár te távol élsz is e hazától,
Mi el nem vesztettünk, nagyasszonyunk!
Hiába áll közénk a messze gátul,
Nekünk is ott van a mi otthonunk!
Hordunk mi is ezer bút és bilincset,
A mi utunk is sokszor sárt talál,
Mi is vesztettünk annyi drága kincset, —
De sohasem veszett az ideál!

Népünk, mióta e rögök fölött él,
Hogy mennyit vesztett, mennyit szenvedett,
Ki e világra csak temetni jöttél,
Nagyasszony, te legjobban értheted!
S hulljon ki a kard elgyöngült kezéből,
Bukjék ezerszer, födje őt be sár, —
A magasságok örök erejéből
Hull a magyar homlokra egy sugár!

Most is borús utakra visz a pálya,
Pártérdekeknek mocska mindenütt,
De bünét a magyar maga utálja,
Mély megbánással a mellére üt!
Habár a pártharcz szerteszét szakaszszon, —
Fölé emelkedik rút végzetén,
Nagyságról, üdvről álmodó nagyasszony,
Veled van mind — a szépség szigetén!

Gergely Sándor

OLTÁRT
A MAGYAR BÖLCSELETNEK.

IRTA: DR. KISS JÁNOS.

NAGY ISTEN tiszteletére, ki e földnek és minden lakójának alkotója, ura és czélja, építsük be ezt a földet mindenféle templommal, melyek mindegyikéből szüntelen szálljon az áldozat tömjénfüstje az Úr trónja elé.

A kőből faragott templomokon és a szívek templomain kívül építsük minél nagyobbra és szilárdabbra s ékesítsük fel Isten szent tetszése szerint, az ő dicsőségére, a tudományok templomát is, mert ő a tudományok Ura, Istene. (Kir. I. 2, 3.).

És gondunk legyen rá, hogy a tudományok e nagy épületének megalkotásánál a bölcselettudomány, a természetes észnek köszönhető tudományok királynéja, az őt megillető szerephez jusson. Nem mondom, hogy ez legyen az alap, mert hiszen a tető építésénél is ott kell lennie; betetőzésének sem mondom, mert az alap és a falak sem épülnek szilárdan nélküle. Oltárnak sem mondanám, mert a tudományok épületében a többi tudományokat is megilleti egy-egy oltár. Hanem ott kell a bölcseletnek lennie a tudományok épületének felemelésénél elejétől végig mint tervezőnek, rendszernek, az egység elvének s az egész összetartó erejének.

Hasztalan kicsinylik némelyek a bölcselettudományt; mint az ismeretszerzés, következetesség és a végső okok tudománya szükségszerű tudomány az; ő adja meg a többi tudománynak az ismeretszerzés könnyűségét és biztonságát s ő adja meg az embernek a természeti világnézetet.

Tehát a tudományok épülete el nem lehet a bölcselettudomány nélkül.

De hogy ez a nagy épület egyöntetű, szilárd és ékes legyen s hogy a benne felhangzó énekek Isten előtt kedvesek legyenek, az igazi bölcseletnek kell ott uralomra jutnia, annak a bölcseletnek, mely az Isten-adta természetes, józan észnek megfelel, melyet nyugaton Sokrates megalkotott, Plátó és Aristoteles kifejlesztettek, melyet a kereszténység szentatyái és többi tudósai kiműveltek s mely iskolás bölcselet nevezés alatt szent örökségül reánk maradt, hogy azt gondosan megőrizzük és tovább fejleszszük.

Ez az a bölcselet, mely Cicero mondása szerint (Tuscul. II. 5.) «az élet vezére, az erény megismertetője, s a bűn elűzője«; ez az, mely Boëthius szerint (De consolatione philosophica) vigasztalja a vele foglalkozó embert; ez az, mely sz. Ágoston szerint (De Prinit. l. 14. c. 1.) «az igaz hitet szüli, táplálja, védi és erősíti»; és ez az, mely az összes bölcseleti rendszerek közül egyedül felel meg a magyar észjárásnak, azért csak ez számíthat hívőkre, sikerre és jövőre hazánkban.

Ámde még sokat kell tennünk arra, hogy a bölcselettudomány a magyar elmékben is otthont találjon s hogy a tudományok templomában legyen egy oltár, melyet magyar bölcselők állanak körül, kik *saját anyanyelvükön*, magyar bölcseleti nyelven dicsőítik mindenek első okát és utolsó czélját.

Mert még mindig nincs eléggé kiművelt bölcseleti nyelvünk, sőt még mindig sokan, számottevő egyének azt hangoztatják, hogy egészen tiszta bölcseleti nyelv nem szükséges, de nem is lehetséges.

Ezelőtt néhány évtizeddel sokan azt gondolták, hogy a magyar nyelv általában nem alkalmas a tudományok művelésére, mert nincs eléggé kiművelve, nem eléggé hajlékony, nincs elég szógyökere

és tudományos műszavai épen nincsenek, ilyeneket pedig seregestűl megalkotni épen nyelvünkben lehetetlenség.

Azonban hála a nemzetünket vezérlő jóságos isteni gondviselésnek, ma már ez a felfogás a legtöbb tudományra nézve a veszedelmes babonák sötét birodalmába száműzetett, honnan kisértetként haza jöhet ugyan, de tanyát többé nálunk nem üthet. Ma már a történeti tudományok, a társadalmi, jogi, erkölcsi, politikai, nemkülönben a természeti és mennyiségtani tudományok minden ágaikban megmagyarosodtak s nemcsak nemzetünknél, hanem nyelvünkben is kedves otthonra találtak s még csak arra várnak, hogy a rosszúl alkotott műszók s a szükségtelenűl sokszor használt idegen szók szeplőjétől megszabaduljanak.

Csak a bölcselettudományt és a szorosan vett hittudományt, az ágazatos hittant, melyet a görög és a latin dogmatikának nevez, nem hódította még meg egészen az immár jól kiművelt, rendkivül hajlékony, szógyökerekben gazdag s műszók alkotására nagyon alkalmas, bájos és előttünk magyarok előtt mindenek felett drága, kedves magyar nyelv. Irnak ugyan már bölcseleti és hittudományi dolgozatokat és könyveket magyarul, de a legtöbben még mindig igen sok idegen szóval s kivált az eredeti görögös és latinos műszók megtartásával, tehát úgy, hogy a magyar nyelvet arra, ami a mondott tudományoknak sajátos, azok sajátos fogalmaira, nem alkalmazták. Vagyis mig a többi tudományok már jórészt megmagyarosodtak, addig a bölcselettudomány és az ágazatos hittan azon a czimen, hogy nagyon elvontak, hogy kitünően körvonalazott fogalmakkal és finom megkülönböztetésekkel vannak tele, hogy irodalmuk legjelesebb termékei görög és latin nyelven vannak írva, s hogy ezek a tudományok nálunk még nagyon fiatalok és fejletlenek, nem magyarosodtak meg eléggé és a többiekhez hasonlóan.

Én azonban meg vagyok győződve arról, hogy az a felfogás, mintha a bölcselettudományt és az ágazatos hittant nem lehetne tiszta magyarsággal tárgyalni, az idegen szóktól megszabadítva megmagyarosítani s a magyar nyelv ragyogó keretébe foglalni, az csak a régi babonaság maradványa, csak a sötétség világából haza járó kisértetek suhogásának eredménye, mely ellen úgy a nevezett tudományok felkarolása és terjedése, mint drága hazai nyelvünk érdekében küzdenünk kell.

Dr. Kiss János

GONDOLATOK.

Bámulva szemléljük a régi kulturnépek műalkotásait. Az egyiptomiakban a technikai kivitel, az ó-görögökben a forma szépsége és finomsága, a rómaiakban az erő és önérzet kifejezése az, a mi meghat. Mindezekkel szemben egyedül a *keresztény* műalkotások azok, melyek nagyszerűségükben nemcsak külsőleg meghatnak, hanem bensőleg mélyen megindítanak. A keresztény műalkotások szemlélete *jobbá* teszi kedélyünket, mert magasan felemelik erkölcsi érzetünket.

Dr Orhonyi Iradány

A szellemiek országában csak azon esetben volna igazi nagyhatalom a nevelés mestersége, hogy ha elégséges erővel és képességgel birna a növendéket annak az igazságnak a belátására vezetni és szigorú követésére birni: hogy *az első a világon a kötelességtudás erénye.*

Szetvizer Lajos

„Szépnev. Bp. Egyesülete" elnöke

1301.

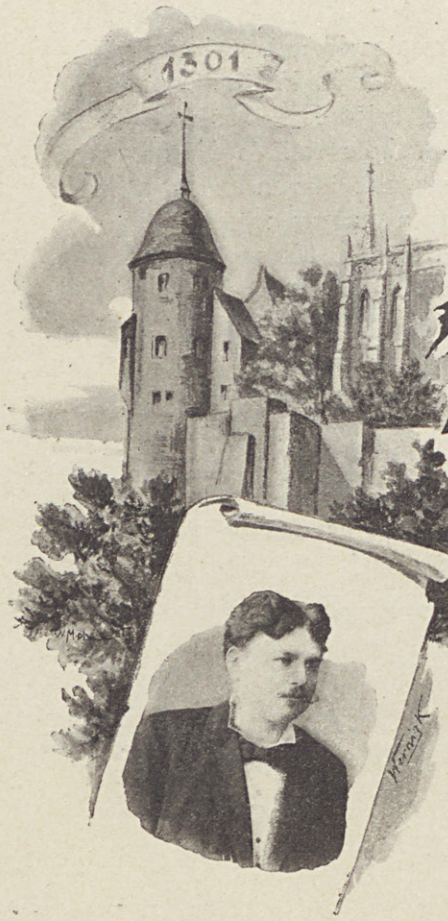

IRTA: HUMMER NÁNDOR.

HONALAPÍTÓ királyi nemzetség sírba záró éve négyszáz éves múltban gyökerező remények meghiúsulásának jelzője! Hányszor ismétlődik ez nemzetünk történetében!

Az Árpád véréből származó utolsó király, száműzött apának és a nemes velenczei nőnek Morosini Tomasinának volt a gyermeke. Kegyelemkenyér volt az ifjú királyi herczeg tápláléka, a hontalanság nyomasztó keserve a trónkeresőnek legjobb barátja. A politikai ármányokkal telített velenczei levegőt szívta be az ifjú, lelkét az olasz köztársaságok cselszövénye edzette, de nem rontotta meg. III. Endre méltó hajtása volt a négyszázados tölgynek, mert bölcs volt politikájában, bátor tetteiben s jóságos király a közélet terén.

Az ő kora volt az oligarchák bölcsője. Elődjei szövetségeseket kerestek a hatalmas főurakban, ő már vetélytársakat talált bennök. A régibb királyok hatalma az ő gyöngesége volt. III. Endre idejében az oligarcha majd a hatalom részese volt a királyság mellett, majd azzal szemben, majd meg föléje helyezkedett. S midőn a király egyik kezével ezek ellen küzd s irtja a zsarnokságot, a durvaságot s az erkölcsi elvadulást, másik kezével folyton őrt kell állania a trónkövetelőkkel szemben.

Az Árpádok utolsó napjainak sötét képét egy-két fénysugár aranyozza meg. A Gondviselés nem engedte azt, hogy a sírba szálló fejedelmi nemzetség utolsó sarja ne érezze az ősi dicsőség boldogító nagyságát. A hatalmaskodások irtózatos nyomása alatt kelt ki az a mag, a melyből egy szebb jövőben a magyar nemzet jogainak és szabadságának izmos fája kifejlődött. A világi társadalom romlottsága nem férkőzhetett be a kolostorok szentelt falai közé. Itt talált védelmet az erény, a becsület, a jámbor hitélet. A szent fény, melynek ragyogása ott tündökölt a magyar keresztény egyház és állam bölcsőjénél az utolsó Árpád koporsóját is behinti szelid fényével. A két királyi gyermek, Szent Erzsébet és Szűz Szent Margit példája hangosan hirdeti e kor keresztény erényeit.

Van-e ember, kinek lelkét a leáldozó nap búcsusugara gondolkodásra ne indítana? Van-e honfiúi szív, mely bánatos reménységgel nem telik be akkor, midőn a régi idők világában bolyong? Az utolsó Árpád feldúlt sírjából életre kel a múlt s dicsőséges pompában előttünk áll Szent István, Szent László, a magyar királyság és kereszténység megalapítói: és szeliden emelkedik ki a női erények felmagasztalt két alakja: Szent Erzsébet és Szent Margit, körülvéve a szeretet, az önfeláldozó, a könyörületesség és a jótékonyság isteni nemtőivel.

Sokat tanúl az, ki a sírok némaságát megérti! . . .

Hummer Nándor

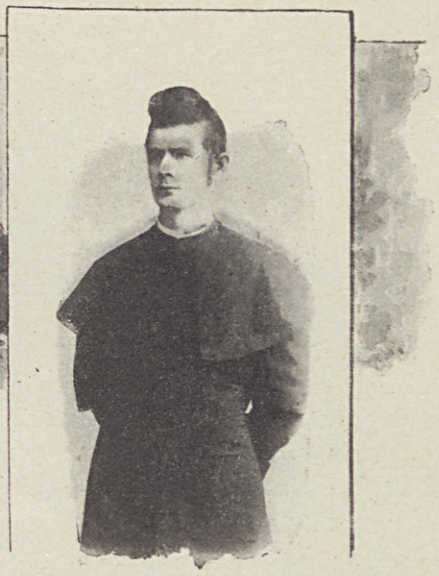

JÁROK FÉNYES CSARNOKOKBAN . . .

Járok fényes csarnokokban,
Hol hivalgó pompa árad,
S lüktető vér száll csapongva,
Nyilnak bódító virágok . . .
De azért e zaj, e lárma
Csak szemfényvesztő káprázat,
Mert tüzében nincs egy árva
Szikrája a boldogságnak . . .

Zeng a kar, a zönge árad,
Zajgva zeng belé a szálla,
A művész sikerrel fárad,
Taps viharja zúg le rája,
Mégis mennyivel szebb ennél,
Bármi műtökélylyel hangzó —
E csapongó szép zenénél
Egy *vasárnapi harangszó.*

Szép finom modor, kimért bók,
Méltóság és büszke kellem
Kedves bájjal zengi a szót,
Lehetetlen állni ellen,
S mégis, ah, e czifra szókban
Mennyi álarcz, mennyi festék,
Százszor többet ér valóban
Egy falusi dicsértessék.

Oh mi szép, dicső itt minden,
Feldiszítve, fűszerezve . . .
Nem is hiányzik más itten
Csak egy szín, egy hang, egy eszme . . .
S mégis ah, minő különbség
E világ, e kor, ez élet,
Mintegy szép, remek szoborkép,
Melyből hiányzik az élet. . . .

Oh kis kunyhó szent küszöbje,
Színtelen fakó szobája . . .
Hol csak az inség köszönt be,
Az talál csak otthonára,
Mégis mennyivel különb vagy
Mint e fényes büszke csarnok . . .
Mert legalább látni benned
Megelégült szívet, arczot.

Hagyjatok, oh, vissza engem
Kisded kunyhós otthonomba;
Tünde fénytek elfelejtem,
Mintha sohse láttam volna . . .
Oh mivel a boldogsághoz
Nem dicsőség s kápra fény kell,
Elég oda egy nyugodt szív,
Hír, vágy nélküli reménynyel.

Markó Gyula

EPIZÓD GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN DÖBLINGI NAPJAIBÓL.

IRTA: DR. RODICZKY JENŐ.

EZAJLOTT a millenniumi év. Mi büszkélkedve kivántunk tanuságot tenni, hogy voltunk, vagyunk és a jövőben is lenni szándékozunk.

De bár merre fordult ez évben tekintetünk, majd mindenütt ott láthattuk nyomát Széchenyi hatalmas elméjének és erős kezének, mely nemcsak előkészitette a nemzet ujjászületését, hanem hirdetni fogja a magyar génie alkotó erejét még hosszú századokon át.

A millenniumi év alkonyán sárgult irónjegyzetek akadnak kezeimbe, melyek visszaviszik lelkemet ama korba, mikor egy Széchenyi István is összeroskadt volt a reá zúdult terhek súlya alatt s a nemzeti ujjászületés évének délibábos reményei vérbefultak.

A reakczió társadalmi életünket legerősebb haladásában erőszakos kézzel állította meg s nemcsak a döblingi remete, maga az ország is élő-halott számba ment akkor.

A gazdavilág a nehéz napok után megszívelve Széchenyi intelmét, a gazdasági haladás terét kivánta egyengetni s néhány bátor úttörő kiadta a «Mezei gazdaság könyvét», mely valóságos eseményszámba ment. Nemcsak a tudományos akadémia beválasztotta a kiadókat, hanem Széchenyi is megdicsérte őket érte. Ez a körülmény felbátoritotta pár év mulva az egyik kiadót — Korizmics Lászlót — hogy 1858. január 8-án felkeresse gróf Széchenyi Istvánt döblingi magányában.

Erről a látogatásról szólnak ama sárgult jegyzetek.

Széchenyi szivélyes üdvözlés után, egy asztalkán fekvő «Mezei gazdaság könyvé»-re mutatva, azt kérdezé látogatójától: mikor fog az ötödik kötete megjelenni. Széchenyi majd hangsúlyozva intette látogatóját: «Bizony kultiváljuk anyagi jobblétünket, mert e nélkül, bármit mondjanak is némely higvelejűek, kivánatos és tartós nemzeti lét nem képzelhető».

Társalgás közben belépett a szobába gróf Széchenyi Gyula is, ki azon kérdésre, hogy megnősült-e már? tagadó választ adott. A nagy Széchenyi erre megjegyzé: «Ez nem helyes oly országban, hol a magyarok szaporitására bárcsak valami masinát találhatnánk föl».

A bucsuzásnál meg intette látogatóját: «Tartsák fel a gazdasági egyesületet, ne hagyják ezt is áldozatul esni».

A sárgult lapokban olvasom Korizmics azon megjegyzését: «Itt fog tartózkodni mindvégig, ha hazája sorsa felett meg nem könyörül az igazság Istene».

Ott is tartózkodott nemzetünk egyik leghatalmasabb szelleme, mig egy golyó ki nem oltá életét. . . .

A KIRÁLYNÉ

ÉS A SZEGÉNY ASSZONY . . . .

IRTA: BODNÁR GÁSPÁR.

A TERMÉSZET fönséges pompájában ragyogott. A tavasz kitárta szépségét, mintha félt volna, hogy a holnapot már a nyárnak kell átadnia.

A királyasszony palotája mellett elterülő erdőben sétálgatott. Szedegette a nyíló virágokat, hallgatta a madarak dalát.

Egyszer csak egy szegény asszonynyal találkozott, ki hulladékgalyakat czipelt hátán.

A királyné megszólította az asszonyt.

— Jó száraz galyakat szedett, ugy-e? Avval lehet ám jól főzni.

A szegény asszonynak sejtelme sem volt, ki szólítja meg, azért egész közvetlenséggel beszélt.

— Nincs már, hogy kinek főzzek. Egy fiam volt . . . most már nincs. Kenderáztatáskor lesz esztendeje, hogy elhantoltuk.

— Hány éves volt szegényke?

— Fiatal volt, mint ez a tavasz la. Éppen a katonaságtól jött haza, a hol a király nagyon szerette. Két csillagot adott neki. Úgy vártam haza pedig a lelkemet, gondoltam, hogy az a kis jószág, a mit boldogult apja-ura hagyott reánk csak, nem kótyavetélődik el. A jó Isten elvette . . . legyen meg szent akaratja.

Az asszony panaszkodott . . . de nem sírt. Csak megbarnult arczán látszott, hogy szenved, hogy szívének mérhetlen fájdalma van.

A királyné két fényes aranyat adott az asszonynak . . . és szép szemeiben gyémánt csillogott.

Az aranyat a királyné adta . . . a könnyet az édesanya hullatta . . .

. . . Évek multak . . . Ismét tavasz van. Virág, madárdal hirdeti a természet ébredését.

A királyné ott sétál megint az erdőben. Hah! de arczáról eltünt a mosoly, szép termetét fekete ruha fedi . . ! Nem szakaszt virágott . . . nem hallgat madárdalt . . . Csak sóhajt . . . meszsze viszi a bugó szél . . . oda az ősi sírboltba. Ott fekszik egyetlen fia, szerelmetes mindene, országának, népének szép reménysége.

A szegény asszony is szedegeti a száraz galyakat . . . meggörnyedt alakja előbukkan . . .

Ott állanak szemtől szembe. A királyné nem szól . . . nem sír . . . Csak áll . . . áll, mint egy szép márványszobor . . .

A szegény asszony remegve nyújtja a királynénak a szép virágcsokrot . . . ő sem szól semmit, de semmit . . . csak szemében csillog a köny.

A virágot a szegény asszony adta, a könyeket az édes anya hullatta.

Bodnár Gáspár

AZ ŐRANGYAL.

— AUSZTERLITZI EMLÉKEIMBŐL. —

IRTA: KONTÚR BÉLA.

AUSZTERLITZ egy kis város, melyet a XII-ik században a templomosok építették, de nagy név, mint Mohács, mint Actium . . .

Vannak benne házak, melyekre még a középkor véste rá a maga betűit; ott áll rég múlt időkre és fényre visszatekintve a dölyfös Kaunitzok fejedelmi kastélya, melynek homlokzata messzire ellátszik. Termékeny szántóföldek simúlnak mellé, a Littava ezüst szalagként kígyózik délkeleti részén, partján öltözködő virágokkal, széptevő pillangókkal, míg éjszaknak szelíd halmok övezik azt a panorámát, mely ha nem is szebb, de emlékezetesebb mindazoknál, miket bolyongásaimban szemeim láttak.

Ott, hol most a Schlapanitz felé húzódó mezőségen virágok nyílnak, hervadoznak, első Napoleon verekedett az egyesült osztrák és orosz sereggel. Hat ezer osztrák és huszonegy ezer orosz vitéz maradt a csatatéren, kik még reggel vígan, csatakészen látták Auszterlitz felől a napot felkelni . . . A földmíves ekéje még most is egy-egy csontdarabot, nehéz ágyú-golyót vet föl; a fűszálak, ha zizegnek, a falombok, ha suttognak, a Littava, ha csacsog, legyilkolt hősöknek altató danája. Kikeletkor a gyümölcsfák virágpihéi sírokra hullanak. A zöld mohok gyökérszálaiban hősök kiontott vére szivárog.

*

Rég múlt időknek napsugarai ragyognak felém. Mint egy fájó, sebnyitó rege, agyamba ötlik, a mi elmúlt, *a mi vissza nem jő.* Oh miért, hogy az az idő, melyben a boldogság teljességében osztályunk, perczekig tartó s a derű után jő a ború, az álom után a felébredés, a mosolyra köny, szomorúság, az epekedés?! Visszaemlékezem a nagy hársfára, — közel a csatasíkhoz — melynek hulló leveleit számlálgatám őszszel, mint Millevoye beteg ifja, melynek illatterhes árnyékában heverészve, agyamnak legédesebb ábrándjait szőttem a rá következő tavaszszal. A hárslombok között átsiklott a fényes napsugár, arabeszkeket rajzolt a fűre, a falombok suttogtak: «*szeress, ha azt akarod, hogy szeressen, te csak szeress és ő is szeretni fog*». Ott járokkelek en rêvant a város feletti erdő bokrai között, melynek ágait egykor félve hajtám el az utánam

jövő aranyszőke fejecske előtt s a fülemülék belecsattognak kihallgatlan beszédünkbe. A monda szerint ottan lakott egy erdész egykor, a ki feljár ide porladó sírjából és keresi meghalt menyasszonyát . . .

*

Egy évig laktam Auszterlitzban és vívtam elkeseredett harczot ős falai között. Két hadsereggel állottam szemközt; *az osztályoskodó gőg és a szoldateszk durvaság* egyesült hada tört ellenem.

Készakarva mellőzöm a csata menetét, fátyolt vetek a fondorlatokra. A vesztes én lettem. A közös hadügyminiszter Ő nagyméltósága «*a tisztikarral való megférhetetlenség miatt*» engem (a szelíd lyrai költőt, szt. Ferencz III-ik rendjének tagját!) egy ukázzal elhelyezett a montenegrói határra.

A konzekvenciát levontam magamnak, lecsatoltam kardomat és sebekkel borítva visszavonúltam.

*

Olyan valék, mint az ágról szakadt ember haláltusája idején, valamely árok tövises partján! Megöntöztem könyhullatásaimmal éjjelente nyomorúságos fekvőhelyemet! Orczáim elhervadtak! Idegzetem gyöngűlt!

Hasonló lettem a bibliai emberhez, ki latrok közé jutott és félholtra sebezve maradt az út szélén.

Hamis és rosszindulatú emberek úgy vettek körül, mint a halál kötelékei és ártalmat készítettek ellenem.

Ő, a kit az ephezusiakhoz írt levél «Irgalom»-nak nevez, ő fordúlt a siralom völgyében kesergő felé és hozzá küldte angyalainak egy legszebbjét vigasztalóúl, ki sorsom gyötrelmeit meghálálhatatlan szeretetével balzsamozta, kinek lágy keze elsimítá homlokom redőit, a kinek szemeibe nézve úgy látszott, mintha az ég nyílt volna meg s dicsfény áradna szerte.

Óh mily kegyes is az Úr a benne bízóhoz, az Őt kereső lélekhez! Oly szép volt, mint a rózsaujjú hajnal, istenfélő, nyájas, művelt, tiszta szívű, alázatos, szerény, szelíd, türelmes és mindenek fölött gyöngéd! Mintha, mint Laura, csakis azért született volna, hogy a világot szebbé tegye, hogy annak gyönyörűsége legyen.

Most is látom, a mint az orgonafák alatt üldögél s a kedves galyak telehintik violaszínű virággal szőke haját, ölét . . .

Most is látom, midőn négylevelű lóhert keres a Littava aprószemű homokkal behintett partján, melyben a néphit szerint holdas esték után tündérleányzók piczike lábnyomait lehet látni . . . midőn egy letört füzéres ággal kis gyermek módjára a víz tükrét paskolja.

Te voltál az a drága harmathullás, mely tikkadt lelkemet aszálytól védte; te az én sarkcsillagom, az «*omnis beatitudo!*» Most is te vagy az a tűzoszlop, mely álmaimnak megjelenve mutatod a helyes utat a pusztában! A te emléked az a zománcz, melyet ifjúságom történetéről le nem tördelhet a száguldó idő; halvány arczod követ nyomról-nyomra az élet viszontagságaiban; felemel, ha roskadok, erősít, ha küzdök, velem tart, midőn bujdoklom, midőn ébren vagyok, mikor lepihenek!

Nem, nem zúgolódom Isten ellen, ki tőled megfosztott, sőt áldom lelkemnek lelkéből drága szent nevét, hogy egyszer megmutatta képzeletemnek arczodat.

Könyeimmel csak emlékednek adózom! . . .

*

Az éltető sugarak hatalmas fénypamatban hulltak lelkem elhomályosított tükörlapjára! Megszűnt sajogni az idegenség bánata! A szirt rózsákat termett, miknek tövisük nincsen! A Pyriphlegeton partján nefelejtsek fakadtak! Gyümölcsözővé lőn Babylon letarlott rónasága! És lőnek Auszterlitz virányai Sorgue rózsabokrainál, Veaucluse völgyeinél bájosabbak!

Könyeim zápor módra ömöltek, mikor sebekkel borított szívvel, de emelt fővel, «*integer vitae scelerisque purus*» távoznom kelle. Álom volt. S ha most, évek mulván, rágondolok, mindig olyan jól eső fájdalom fog el, mint mikor valaki a fürdőben fölmetszi ütőereit és foly a langymeleg vér a langymeleg vízbe . . .

Ma, szt. Amália napján, van évi fordulója, hogy örökké fájó gondolattal szívem legmélyén elhagyám a történelmi nevezetességű várost, melyben a földön elérhető legnagyobb boldogságot egy a lég árján tovaevező hattyú képében láttam.

. . . Arczképe, mely iróasztalomnak főékessége, egy olajágas galamb szelíd szemeivel számlálja az én szemeimből alágördülő cseppeket s ez írott könyeket, míg angyal lelke koszorút visel a megdicsőültek országában, melyet erényvirágokból fűze éltének tavaszán.

Dr Kontúr Béla

MEGNYUGVÁS.

NEM KIVÁNOM ragyogó nap
Hő melegjét,
Hogy a szívem sok reménye
Mind beteljék,
Hogy a miről szövögettem
Annyi álmot,
Megtaláljam utamban a
Boldogságot.

Csak egy sugár, fellegekből
Mely kivillan,
Múló öröm bánatteli
Napjaimban,
Egy kis vigasz, hogy a kétség
Meg ne ejtsen:
Erre vágyik, ezt óhajtja
Csak a lelkem.

Rögös úton, földi harczban,
Küzködésben,
Hogy az Isten nagy kegyelme
Megsegéljen . . .
Nyomorában a kit sokan
Úgy lenéznek —
Egyéb vágya mi is lehet
A szegénynek?

Szomaházy Ferenc

MELYIK NAGYOBB?

IRTA: KOZÁRY GYULA.

ALADIN részén a siker; Nureddin részén a tudás. Egyik embernek minden sikerül; a másiknak semmi. Ibsen trónkövetelői: Hakon és Skule ennek a problémának a kitevői. Skule a nagyság és a trónkövetelés minden kivánalmát egyesíti . . . . nem bírja azonban az Aladin lámpását. Tudás és képesség őt jelölik; Hakonnak azonban királyi lénye vagyon . . . .

Melyik nagyobb? Ibsen püspöke így itél: A legszerencsésebb ember a legnagyobb. Legszerencsésebb egyén az, ki legnagyobbat cselekszik; fölidéz eszméket, melyeket felfogni nem képes; útirányt jelöl, melyeket maga sem ismer. Ezeken jár; ezeken kell járnia, míg a nép hozsanna-kiáltással nem üdvözli és dicséretét zengi.

Szegény Skule! kétségbeesésed végső kisérlete, hogy Hakon gondolatát eltulajdonítsad, eszméjét elsajátítsad. Prometheusz szívét saskeselyűk marczangolják. Aladin lámpájának mi hasznát sem veszi Nureddin . . . . Elveszíti éppen abban a pillanatban, midőn a szellem már-már megjelent, hogy vakon kövesse szavát.

Vannak nagyságok a gondolat birodalmában: a nagy gondolkozók; vannak nagyok a tettek mezején: hadvezérek és államférfiak; vannak nagyok az erkölcsökben: ezek a szentek. Az erkölcsi hősök a legnagyobbak.

A szentség és rajongás szöges ellentétek. A rajongást az őrültségtől szűk mesgye választja el. A szentek tudománya az igazság elmélete és gyakorlata, a földi boldogság és az örökkévalóság művészete.

A lángész megdöbbent, csodálatra int; magányos csillag, mely tündökölni és nem egyesülni vágyik. A nagy szív megindít, elbájol, lebilincsel. Láttára könyek lopóznak a szemembe . . . és haló porában is csókolom.

Láttam egy galamb-ősz biborost. Szelleme tágra nyilt, mint szeme; szíve még nagyobb. Látása szívembe nyilalt. A szelidség és béke angyala lebeg jellegzetes vonásai körül. Az eszmény megvalósúlt.

Kozáry Gyula

PRÓZA ÉS POÉZIS.

IRTA: PAÁL ÁRPÁD.

SZENT ANNA TÓ. Erdély legnagyobb állóvize, Csík megyében. Kerülete mintegy 1000 öl; a tengerszín feletti magassága mintegy 3000 láb.

Ilyes valamit tanúltam róla, az iskolában. De bizony a között a rengeteg numerus között, elfeledtem volna én ezt is, ha a sok mindenféle szép rege, monda, a mit felőle halottam, ébren nem tartja érdeklődésemet. Igy kapva kaptam az alkalmon, mikor a torjai fürdőről felkereshettük.

A felkelő nap első sugarai már tova tüntek előlünk a lombok között, hogy felszáritsák zöld pázsitos útunk rezgő harmatát. A hatalmas bükk- és csererdő védett a melegebb sugarak ellen s egy-egy kidőlt törzs nyújtott pihenőt a hosszú sétában. S a mint végre leszállva a mind sűrűbb és meredekebbre hajló hegy lejtőn, elértük a tó partját: mily gyönyörű kép tárult elénk!

Szent Anna tó, — te!

A természet temploma, a kék ég hatalmas boltíveivel. Testet öltött költészet, nem kis epigonoktól zengve, de oda lehelve az örök Egy-től. Hattyú módra tova sikló kristályhullámok, bársonyos mohok, terebélyes páfrányok, gyűrű módra átölelve tömött fenyű-koszorúval, melyet magas hegyek védőleg öveznek körül s bizalmasan tekintenek fel a vén «Csomád»-ra. A természet műremeke s a művészet költészete. Mindez a maga fönséges egyszerűségében, zajtalan csendjében, háboritatlan magányában.

Elbódúlt szemeink a tiszta hullámok útjait követve, tekintetünk ösztönszerűen kutatja a tó titokzatos mélyét, hol túlvilági lények: hableányok, nimfák, szirének, najádok talán épen most épitenek ujra csoda tündérpalotát, mint ama régi volt, melyet a gonosz Istenek raboltak el a csábos tündérkirálynőtől, kihez ragyogó arany hídon járt volt ide a «Bálványos vár» büszke ura, boldogságot, örömet, szerelmet hozva szíve választottjának.

Szemünket elandalítja a természet fensége, szívünket álomba ringatja a költészet varázsa . . .

S mikor most, hosszú idő multán, a napi munkában kifáradva, emlékeink között keresünk pihenőt, úgy nem tudunk megfelelni a kérdésre: mi is nyújt hát inkább boldogságot a földön: a sok tudás-e, az ő prózai de igaz valójával, avagy a bűvös poézis, az ő hamar szálló, de oly édes ábrándozásaival? . . .

Paál Árpád

Karvaly Mór rajza.

TESSÉK MEGKÓSTOLNI!

BEPILLANTÁS A JÖVENDŐBE.

IRTA: LAKY DEMETER.

CONSUMMATUM EST!

Isten jóvoltából be van fejezve hazánk és nemzetünk tizszázados életének tündéri fénynyel ünnepelt dicső jubileuma.

Remeklő kiállításában számot adott e nemzet, széles e világ előtt, anyagi és szellemi munkásságának gazdag eredményéről. Pedig évezredes történelmét, véső, ecset és toll helyett hányszor kelle véres karddal megírnia, mely a Múzsákat is, Cerest is elriasztá a föld színéről! Hányszor dönté aléltságba a seb, melyet önfia vágott: párttusa, visszavonás?!

S mégis, mily fönséges eredménynyel jutottunk el évezredes nemzeti nagylétünk lélekemelő zárópontjához, honnan az első lépéssel már ráléptünk az új Millennium küszöbére!

Quid nunc?! . . .

Kérdezzük meg a legokosabb öreg urat, a *Történelmet.* Ez majd elvezet az önalkotta nagyszerű körképhez, mely elénk tárja: minő viszontagságokon keresztül jutott e nemzet, melyhez tartozunk, a félvadság, tévely és tudatlanság tömkelegéből a keresztény műveltség azon fokára, melynek ma örvend; s intőleg rámutat: mi üdvös és mi veszthozó e szép hazára nézve? . . .

Szent feladatunk e szerint az új ezredév hajnalán a nemzetet kalauzoló *Történelem* szellemével szövetkeznünk s vele egyúttal a *Béke* és *Testvér-szeretet* áldó szellemét is szövetkeztetnünk. Mert ezek az embereknek, kik a nemzetet alkotják, nem csupán tetteit veszik tekintetbe, hanem érzelmeit és gondolatait is; s az eseményekben azt keresik, a mi hasznos, igazságos és szent, más szóval: az ipart, törvényeket, szépművészetet, bölcsészetet és vallást, vagyis azon elemeket, melyek az emberiséget nagygyá és boldoggá varázsolják.

Ez a hármas szellem hozza létre ama bűverőt, mely a haza összes polgárait nyelv, szokás és vallás-különbség nélkül testvérekké, egyenlőkké teszi — nagyobbnak csak azt ismerve el, a ki polgári és hazafias erényekben közőlük kimagaslik.

Az emberiség bárkáján, melyet az Istenség keze a világesemények hullámaira helyezett, irányító a *Történelem,* hullámcsillapító a *Béke,* világító és melegítő pedig a szeretet fénysugára. Amazok örökéber figyelemmel, gyöngéd gonddal egyengetik és tisztázzák a helyzetet; emez megihleti és áldásban harmatoztatja a szívek szent áradatát. Igy jön lassanként létre az *egyetemes szeretet,* s az egyetemes szeretet révén a *világbéke.*

A gyakorlati tért maga szolgáltatja az élet, hol a szeretet, mint érzelem, cselekedetben testesül meg honfitársaink iránt úgy, mint a társ- és szomszédnépek és nemzetek iránt, kikkel bennünket az állami viszonyok érintkezésbe hoznak. E szerint: szeretni a hazát, annyit tesz, mint hazafinak lenni a szó legszebb értelmében. S hogy szeretetünk a szomszéd népek- és nemzetekre is kiterjedjen, *kölcsönös* szabad és jóakaratu szomszédsági elveket és intézményeket kell felállítani; egymás anyagi és szellemi előnyére itt-ott némi áldozatot is hozni, s ekként az utat a világbéke oltárához tehetségünk szerint egyengetni.

Ha igy az összes emberiség iránti szeretet szent elvei lassanként életbe lépnek, a fegyver ekevassá, a gyilkos tűz ösztökévé válik, s a háborút csak a régmúlt időkből fogják ismerni a jövő századok halandói. S ha aztán még a köz- és társas életben mindenki mintegy becsületbeli kötelező törvényül fogadja el: mindenütt híven leróni a *jótékonyság* nagy és szent kötelmeit: teljes lesz az új Millenniumnak boldogsága is, dicsősége is!

Laky Demeter

ÚR ÉS PARASZT.

IRTA: DR. KENEDI GÉZA.

MÁR SOK nyulat és őzet elugrasztottam életemben amiatt, hogy vadászatközben a mellém rendelt hajtót vallatom mindenféle falusi nyomoruságok felől.

De hát nem sajnálom. Ilyenkor, a sárguló erdő vágásaiban, az Isten szabad ege alatt, félhangos beszédben sok olyat megtud az ember, amit a dohos könyvekből egész életében se tudna kibetűzni.

Elmondom a Tóth Mátyás esetét; vagy hogy inkább mondja el maga Sárkány Szita Pétör, úgy ahogyan azt nekem Somogyban, nagy tartózkodással darabonkint elmesélte. Egész nap eltartott, amig kivettem belőle; de itt rövidre fogom . . .

— Hát kérem úgy kezdődött annak az állapotnak a sorja, hogy mikor Tóth Mátyást birónak megválasztották, attól fogva mindig az urakkal tartott. Megkövetem alássan, a nagyságos urat úgy ismerem, — tisztölöm is érte, — hogy amit az ember mond, annak az igazabb végit keresi.

— Csak úgy mondja, Pétör, ahogy igaz.

— Nohát úgy igaz, hogy megromlott a teste-lelke tőlük. Mert hogy az úrnak is más a törvénye, meg a parasztnak is. Teszem azt, én jól nem tudnék lakni azzal a kávéval soha, de az urak meg a sült töktől hamar hasrágást kapnak, pedig van olyan sült tök is, aki jobb még az édes kalácsnál is. Hát mondom, megromlott a Tóth Matyi. A beszédje is olyan girbe-görbe lett mint a csanáki országut; meghogy a böcsületes ruháját is elhagyta, mert tetszik tudni, már csak úgy mondom, ahogyan mink szoktuk, de azért az urak ruháját sem akarom vele becsmérölni.

— Jó, jó, hát azután mi lett a Tóth Matyival?

— Hát nem is lehetett jó az ilyenből. Mindenféle drága italokat kezdett inni, bejárt a városba kaszinkózni . . . vagy minek is híjják azt a helyet, ahol az urak olvassák azt a sok mihaszna ujságot? meg azután az úri módi kártyát is megtanulta. A második esztendőben már liczitáltak volna nála. Megkövetem, szabad még valami «olyanfélét» is mondani?

— Mindent szabad, Pétör, mindent!

— Hát megkövetem, valamiféle olyanféle fehér cselédet is tartott a városban magának. Kvártélyt is fizetett érte . . . az uraktól tanulta, mert csak azok szoktak ilyent . . . de mondom, hogy más törvénye van az úrnak, meg más a parasztnak. A paraszt elpusztul az olyantól. No, mert tetszik tudni, felesége is volt neki; aztán az megtudta . . . hajajajajj! . . . nagy baj lett abból. Két hétig tört-zúzott az asszony mindent, mert amúgy szemrevaló, derék asszony volt. Az lett a vége, hogy ugy búzaérés előtt az egész falu összeszaladt a biróék háza előtt, mivelhogy Tóth Mátyást meglőtte valaki és folyt a vér az oldalából. Halódott.

A hajtó egy darabig gondolkozott és nyekgette a szűrét a kezivel . . .

— Hát persze, hogy az asszonyt fakgatták érte . . . mert megkövetem alássan, erről tessék hallgatni mindenképpen . . . mert *az is tette.* Haragjában-e, vagy hogy úgy védelmezte magát, mert

előtte nagy csörömpölést hallottak náluk . . . de meg már régen is volt, a törvény se keresheti már, ha ki is tudódik . . . pedig szent bizonyos, hogy az asszony volt . . .

— Mi lett a vége, no?

— Hm! Fura vége lett. Tetszik tudni, az uraktól sok minden rosszat megtanul a paraszt, de lehet azoktól valami jót is tanulni . . . Hát mikor hallotta volna Tóth Mátyás, hogy a feleségit fakgatják a lüvés miatt, megfordult az ágyában és azt mondta a főbirónak: «Ne legyen senkinek bántódása, de az asszonynak se; *én magam lőttem bele a mellembe,* mivel megtévedtem és megbántam». De már azt is alig tudta megmondani, azzal meg is halt ebbe a minutumban és abba is maradt a dolog, ahogyan kivallotta.

Hallgattunk egy darabig és mereven néztünk bele a szürke erdőbe. A hajtó jó darab idő mulva megint megszólalt, de csak ugy félig magának:

— Pedig hazudott . . . de az uraknál sokszor van úgy, hogy a hazugságuk többet ér, mint az igenyős beszédjük . . . Hát azt is eltanulta tőlük.

Kemedi Lizard

EZELŐTT EGY ÉVVEL . . .

Ezelőtt egy évvel,
Ha elmentem *hozzád,*
Mindig könytől ázott
Szép halovány orczád.

Most meg, hogyha néha
Elmegyek *hozzátok,*
Csupa vidám arczot,
Boldogságot látok . . .

Ezelőtt egy évvel
Még a mennyben jártam,
Most meg a földön sincs
Nyomorultabb nálam.

Anerfstván.

A SZERZETESRENDEKRŐL.

IRTA: DR. BÉKEFI REMIG.

SZÁZ év telt már el a honfoglalás óta s a magyar még nem volt biztos hazájában. Hiányoztak a szálak, melyek a nemzetet Európa testéhez fűzzék. Az évezredekre szóló kötelét az egyház szőtte meg a kereszténység eszméiből. Benedekrendi szerzetesek öntik le keresztvízzel a nemzetet és állnak őrt az újszülött bölcsőjénél.

Kereszténynyé és műveltté tenni a magyart, ez volt a jelszó! Az ész, a szív és a kéz munkája volt ez. Az előkészület a kolostorok csendjében megy végbe. Az elmélkedésbe mélyedt lélek a vallás tanait kamatos kincsévé avatja; az erkölcs eszméi példányszerű életté jegeczesednek; a munka gyakorlata egyéni természetté izmosodik. Igy nevelődik fel a szerzetesek lelkes serege, melyben csak a ruha és a név más, a szellem és az életczél azonos. A benedekrendiek a bérczek tetején, magas szárnyalású eszméikkel; a cisztercziek a völgy csendes ölén áldásos munkájokkal; a prémontreiek és ágostonosok szellemök előkelőségével; a karthauziak néma lelkök munkálkodásával; a domokosok lánglelkü szónoklataikkal; a jezsuiták mély tudásukkal, az irgalmasok nemes önfeláldozásukkal; a pálosok magyar földben gyökerező életfájoknak rokonszenves erejével; a lovagrendek európai körre terjedő hivatásuk jelentőségével; a ferenczesek gyorsan kiérdemelt népszerűségökkel s az apáczák a női gyengédség, az angyali szelidség és önfeláldozó munka varázsával jelentek meg a nemzet előtt. S a feladatot, melyet a magyar haza eléjök tűzött, becsülettel megoldották. Hittérítő munkájok, lelkészkedő és tanító tevékenységök s példás és munkás életök nyomán, a letünt pogány világ helyén, a kereszténység napja delel s szórja éltető sugarait egyénre és családra, társadalomra és államra. Ilyen volt a mult s a jövő csak folytatása lehet. A magyar haza a második évezred hajnalán minden hű fiát munkára szólítja. A magyar szerzetesrendek is érzik jövő feladatukat. A haza legdrágább kincseit, ifjúságát, s ebben jövőjét bízta rájok. A nemzet méltán várja el tőlük s — ők ebben az elődöknek csak méltó utódai lesznek, — hogy a haza csemetéit gondosan neveljék, híven ápolják és szakértelemmel fejleszszék. S ők helytállnak. Mert a magyar szerzetes, akárhova szólítsa nemzete, fáradjon bár, mint lelki vezér, a nép hitéletének és erkölcsi világának irányitásán és művelésén; gondozza bár, mint betegápoló, az összesorvadt és betegséggel agyongyötört testet; forgassa bár a tollat, melylyel szivének legtisztább érzelmeit és tudásának igaz kincseit betükbe önti; vagy tanítson és neveljen bár az iskolában, a hol a jövő nemzedéket saját képére gyúrja és a haza szolgálatára előkészíti, — mindig egyért lelkesedik, mindig egyért él, s ez *a magyar haza!*

Békefi Remig dr.

AZ EGYETLEN BOLDOG EMBER.

IRTA: GRACZA GYÖRGY.

AGA nemében eredeti öreg béresem volt néhány esztendő előtt. Jegenyés Ferencznek hívták. Erős, tagbaszakadt palóczember; józan életű és dolgos. A maga mesterségében, már mint a béres mesterségben, ritkította párját. Nemcsak a kapott parancsnak felelt meg hajszálnyi pontossággal, hanem a közelebbi teendőkre, a munka beosztására nézve is, akár csak Hohenheimban járta volna a gazdasági kurzust, praktikus s nem közönséges értelemre mutató nézetei voltak.

S különös, hogy ez az ember, a ki máskülönben több észszel bírt, mint az egész cselédség összevéve, *nem volt képes fölismerni a pénzt.* A hatost nem tudta megkülönböztetni a húszkrajczárostól, a bankópénz miniműségéről meg éppenséggel fogalma sem volt. Elfogadott volna forintos helyett bármiféle papirdarabkát. Mintha csak kifelejtette volna az alkotó természet agyából azt a szervet, a mely pénznemek fölismerésére szükséges.

Bizony szerencséje, hogy nem bankárnak, hanem csak béresnek született; s még nagyobb szerencséje, hogy egy becsületes hitvestárs őrködött oldala mellett, a ki nem hagyta megcsalni.

Egyik ismerősöm személyesen akart meggyőződni az öregbéres e furcsa sajátságáról. Épp hordás ideje volt. Kimentünk a tagra. A juliusi nap teljes erejével szórta lángsugarait. Szinte perzselődött a tarló. A jármos állatok lekonyult fejjel kérőztek, meg sem mozdítva a szekeret. Az aratók, cselédek pőrére vetközötten végezték terhes dolgukat. Barnapiros arczukra kiült a veríték, folyt a munka.

Az öregbéres szintén ott serénykedett. A kévéket adogatta fel arra a szekérre, a melynek ő volt a kormányzója.

Ismerősöm kivesz tárczájából egy ötöst s a béreshez fordúl.

— De hát csakugyan nem ismeri maga a pénzt? Nézze csak, milyen bankó ez? Ha eltalálja, kendnek adom.

Az öreg kezébe vette a bankót, megforgatta, de csakhamar visszaadta.

— Nem tudom biz' én. Soha sem láttam én ilyet. De annyit sejdítek, hogy jó áldomást ihatnánk belőle.

— Szerencséje, hogy szegény ember, évelődött tovább vele ismerősöm. Mert mitévő lenne, ha teszem, annyi pénze volna mint Klein korcsmárosnak. Még megolvasni sem tudná.

— Nem cserélnék én vele, tekintetes uram, felelte az öreg megkomolyodva. Jól vagyok a szegénységemben. Van jó szolgálatom, meg van a mindennapi kenyerkém, hát mi kell egyéb? Aztán a *gazdag emberre sem süt ám jobban a nap, mint a szegényre,* szólt bölcsen, miközben ingujjával letörülte homlokáról a gyöngyöző veríjtéket.

Ez volt az egyetlen boldog ember, a kit eddig láttam.

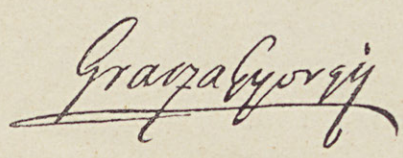

Tahi Antal rajza.

MUNKAKÖZBEN.

FOHÁSZKODÁS.

Szép alkonyat van . . . csendes estharangszó
Száll, száll tovább a tiszta légen át,
Utat talál a szívek rejtekébe
Dicsérve, áldva, őt, a Szűz Anyát!
Az Ave Máriának hangja csendül,
Óh! hadd rebegjem én is el imám,
Esdő fohászom szálljon lábaidhoz:
A kedvesemet áldd meg, Szűz Anyám!

Derült, mosolygó, tiszta, kék szemében
A boldogságnak fénye ég, ragyog,
Virág fakad, virág terem körötte
Piczinyke ajka hogyha mosolyog . . .
Ha e szemeknek egykor sírni kéne,
Ha fájó sóhaj kelne ajakán,
Ezernyi sebből hullana szívem vére:
A kedvesemet áldd meg, Szűz Anyám!

Szép és derült volt élte útja eddig
Az ifjúságnak dús virányain,
Szűz homlokának fénye nem borult el
De elkerülte fájdalom s a kín;
Ha majd tovább mén, szent kezed vezesse
Öröm fakadjon lépte nyomdokán,
Hárítsd el tőle a bút, a keservet:
A kedvesemet áldd meg, Szűz Anyám!

A lelke! — óh e drága, tiszta lélek, —
Oly illetetlen, szűzi, tiszta még,
Miként a harmat rezgő, üde könye
Ha rajt a hajnal bibor pírja ég . . .
Miként a liljom nyíló, üde szirma
Nincs rajta semmi felhő, semmi árny,
Védő kezeddel óvd, ápold, tovább is:
A kedvesemet áldd meg, Szűz Anyám!

Áld meg malasztod egész tengerével
Az élet útján őrizd meg nekem,
Lelkében egyre lángoljon, lobogjon
Az égi hit s az égő szerelem . . .
Áldd meg szerelmünk, ezt a nagy szerelmet,
Hogy megőrizzük híven, igazán,
Áldásod kösse össze szíveinket:
A kedvesemet áldd meg, Szűz anyám!

Gyürky Ödön.

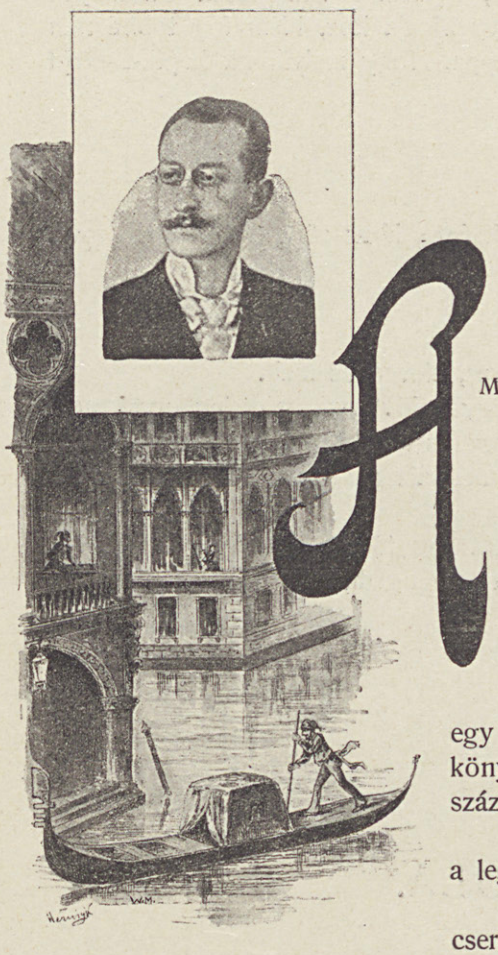

A TERRÁSZ.

IRTA: MOLNÁR GÉZA.

MI A REDUTBELI pároknak a sóhajok folyosója, az nékünk a terrász. Vagy annál is több.

Juliusban, midőn a velenczei Canal grande-n belebámultam az éjszakába és azokba a romboló lángu, delejes Medusa-szemekbe, a melyeknek gazdái — odavaló signorinák — velem szemben ültek a gondolában, mondom, akkor sem rezgett a csillagok fénye oly kéjesen, mintha a mi terrászunkról nézem őket.

A terrász síma szürke mozaikján fakad az én ifjúságom; a terrász vaspárkányzatán belől van a nyugalom, van életemnek egy meghitt szigete, a melyre majdan hányatásaim közben — tudom — könyezve fogok visszagondolni. A mi e vasrácsozaton túl van, az százezer méternyi nyaktörő út, szirtes és beláthatatlan.

Szívesebben halnék meg a terrászon, mint Nápolyban és mint a legszebb asszony karjaiban.

Tisztelem bizonyos csöppnyi szobáknak kanárimadár- és virág-cserép-költészetét, de nékem mindenek fölött drága e terrász.

A terrászra néz ki Saroltának, az én hajlékony alaku, szőke szomszédnőmnek az ablaka.

Naponként láthatom őt.

És az is inyemre van, hogy ő megláthat engem.

Egyszer azonban, amint künn ültem a terraszon, ő az ablakon keresztül lopva lerajzolt.

Azóta tart köztünk a harag.

Mert a papirosról oly mogorván néztem, hogy Stockholmtól Budapestig nem képzelek olyan számbavehető tudományos akadémiát, a mely meglátva e képet, menten be ne választana örökös tagjai közé.

Ezt meg is mondtam néki.

— Csakugyan nem tetszik magának a kép? — kérdé.

— Nem.

— És talán elégtételt is kiván érte minden áron?

— Minden áron.

— Tudja mit? Rajzoljon le maga is engem.

— Hogy egy csinos arczczal álljak boszút azért a zord ábrázatért? . . .

— Nini, ha nem csalódom, ön bókol.

— De csalódik.

— Lássa, drága barátom, ön egy csöppet sem hálás.

— Figyelméért? Nemde? Nos, ön engem felvett a mappájába, mint ahogy időnként kanász-gyerekeket és romba dőlt várakat is szokot rajzolni unalmában . . .

— Parancsolja talán, hogy arczképét átalakítsam a vajdahunyadi romokká? Vagy ha ezzel nem éri be, úgy legalább is Carthago romjaivá!

— Tegyen úgy, amint tetszik. Én hálás leszek mappájának ezért az *egy* lapjáért is, ön pedig folytassa csak a kanászgyerekeket és a roskatag kastélyokat Gyakorolja magát rajtam vagy bárki máson. Mire mappájának a végére ér, kétségkivül nagyobb virtuóz lesz, mint ma. És akkor, ha valamikép ujra útjába akadok, ónja talán képes lesz visszaadni nemcsak egy hideg koponyát, de vissza fogja adni minden rejtett vágyamat és ajkam minden édes, fájdalmas vonaglását. Oh milyen virtuóz is lesz ön akkor, és milyen mesterműa kép! Csupán egy hibája lesz. Nem fog többé rám hasonlítani . . . Mert odáig meg fogok kopni, akárcsak ez a mappa. Hogy melyikünk kopik-e majd hamarább, én vagy a mappa: ki tudja? . . .

*

Terrászunk ilyenkor egyre néptelenebb lesz.

A fecskék háromszögeket és arabeszkeket rajzolván a bágyadt égre, lázas röpüléssel siettek tova.

A természet skarlátszin halálos ágyán utolsót mosolyog.

— Szegény barátom! — szólt ő.

— Megtiltom, hogy sajnáljon!

Sarolta mosolygott e kemény tonus miatt és rám veté kedves, eleven szemeit.

— Tehát nem sajnálom — mondá. De beismeri, ugy-e, hogy a jövőre is védtelen orvtámadásaimmal szemben! . . . És most viszontlátásra, barátom; viszontlátásra kis terrászunk! . . . A tavaszig . . . Mire ujra beszívjuk a május leheletét, és a fák első melódiájukat zizegik fülünkbe, akkor ismét rálesek magára. Tudja az ablakon keresztül . . .

— Nem, egyátalán nem! — kiáltottam ingerülten. Ön nem fog többé lerajzolni az ablakon keresztül. Mire új tavasz jő, a terraszra kiülünk majd — ketten, ha megengedi, mindig csak ketten . .

Kolnai Gyula

TEMPLOM ÉS ISKOLA.

IRTA: FEKETE JÓZSEF.

A modern haladás egyik legszerencsétlenebb tévedése volt, hogy ellentétbe állitották a tudományt a vallással, a templomokat az iskolákkal. Pedig ezek nemcsak hogy egymást ki nem zárják, de egymást pótolni és támogatni vannak hivatva. Az igazi benső hit sohsem volt ellensége a tudománynak és csalódik, a ki azt hiszi, hogy a vallásos túlbuzgóság egy szikrával is rosszabb a tudományos fanatizmusnál, mely gyarló ismereteink elbizakodottságával vakmerően nekiront az égiek hatalmának, a végtelen világok titkának, melyeket felderíteni és megmagyarázni sohsem leszünk képesek. Az emberek millióinak lelki szüksége a hit, a nélkül elvesztik erkölcsi életük egyetlen alapját, a tudomány csak kiváltságos elmék vagyona és még ezeket sem védi meg gyakran jellemük tisztaságában. A hit pótolhatja a tudományt, de a tudomány sohasem pótolja a hitet, mely vigasztal, reményt nyújt és fájdalmunkat gyógyítja. A végtelenséghez való ragaszkodásról csak az együgyűek, vagy a gonoszok tudnak lemondani, vagy a kik azzal az előítélettel vannak eltelve, hogy iskolai bölcseségük igazságával megértették és kimerítették a mérhetetlen világegyetem forrásait. Mit ér egy szenvedő embernek a bölcsek minden tudománya, ha sebzett lelkének emésztő keserveire gyógyító balzsamot nem talál? Azért ne riasszátok el az emberiséget hitétől, ne vonjátok el szeretetét Istentől és bizalmát a Gondviseléstől. Az iskolában tanúlják meg, ami a földön hasznos, de nyissatok nekik templomokat, hogy felleljék a maguk számára azt, ami a léleknek üdvös.

Fekete József

BECSÜLET.

IRTA: BONITZ FERENCZ.

MÉG BOLDOGULT képviselő-jelölt koromban történt velem, hogy egy községben az ellenpárthoz tartozó «mélyen tisztelt polgártársak» nem akarták meghallgatni programmbeszédemet, nem tudom, ők jártak-e jobban, avagy én?

A mint visszavonultam községbeli főkortesem lakására, megjelent nálam a programmomra nem kíváncsi mélyen tisztelt polgártársaknak egy háromtagú deputációja, a melynek vezérszónoka nyolcz szem közt rövid, de velős dikczió kíséretében kijelentette előttem polgártársai abbeli erős elhatározását, hogy ők «elveik fentartása mellett» rám szavaznak, — *ha szót értünk.*

Hát én mindjárt megértettem a *szót.* Megértettem, hogy a tisztelt polgártársak immár nem bíznak ellenjelöltem pénzbeli erejében s úgy okoskodnak: Hátha nekem több pénzem van? Persze, hogy nem volt több pénzem, a minek természetes következménye az lett, hogy a választás napján fényes erkölcsi diadalt arattam (azaz: megbuktam).

Mielőtt elhagytam volna fényes erkölcsi diadalom színhelyét, tisztelgett nálam ugyanabból a községből való néhány párthívem, s miután szépen megköszönték, hogy a győzelem reménye nélkül bár, de mégis lobogtattam a kerületben az ő pártjuk zászlaját, és miután én illő meghatottsággal köszönetet mondtam nekik elvhűségökért, előállott az egyik atyafi:

— Hejh, nagyságos úr, csak *szót értett* volna a többi községbeliekkel! Nagyon megszerették ám a Nagyságos urat, de mert nem értett velök szót, azt mondják, hogy a falusi ember irányában éppenséggel nem tud *becsületet!*

. . . . . Sokat tünődtem azóta ezen a parasztszájból hallott nyilatkozaton.

Nem volt *pénzem* a voksok megvásárlására, ergo nem volt *becsületem* az atyafiak előtt.

Lám, mily csudákat művel a «mindent nivelláló» korszellem még a röghöz kötött, együgyű parasztnép között is, a melyről mi városiak szentül hissszük, hogy nemcsak hitében konzervatív és szokásaiban a csökönyösségig makacs, hanem hermetícze elzárkózik az új kor összes irányadó nézetei elől! Lám, az együgyű paraszt is ott tart, a hol a kor magaslatán álló fin de siècle börzeáner: A pénz = becsület.

És minthogy a magyar paraszt nyelvhasználatában a becsület annyi mint illemtudás, tisztesség, tehát: A pénz = tisztesség.

Kitűnik ezen minden ízében modern axioma helyessége akkor is, ha tagadó formát adunk neki: A kinek nincs pénze, annak egy jól nevelt XIX-ik századbeli ember előtt nincs becsülete; a kinek nincs pénze, az a mai közfelfogás szerint nem tisztességes ember.

Úgy tartják faluhelyen, a hol a legmélyebb megvetéssel beszél a nép a *kódís* emberről, és így tartják a nagy tőkék emporiumaiban, a nagyvárosokban is.

Itt a «merész spekulációk» következtében tönkrejutott börzeáner nem azt mondja: — *Szegény* vagyok! Hanem így sopánkodik: — Oda a *becsület!*

Itt az, a ki saját vagyonán kivül a reábízott idegen pénzeket is «könnyelműen» elspekulálja, nem azzal vádolja magát:

— Tisztességtelen ember vagyok!

Hanem így jajgat:

— *Szegény* lettem!

Ha napjainkban így oktatja egy gondos apa serdülő fiát:

— Légy rajta, hogy *becsületed* legyen az emberek előtt! — ezt száz eset közül kilenczvenkilenczben így érti:

— Fiam, légy rajta, hogy minél több *pénzt* szerezz! A többi mellékes!

. . . . Elmélkedjünk. . . . .

Bauer Ferencz

TÁNCZ KÖZBEN.

Ó LÁM! ez a kicsinyke kis lány,
Kit most magamhoz ölelek,
S aki a csárdás forgó árján
Velem pajzánul enyeleg,
Bár egy-két kurta percz előtt még
Azt sem tudám, hogy létezik,
Most már egészen fölzavarta
Szivemnek csöndes mélyeit.

Oh, kedves lányka, oh, bocsáss meg,
Ha én most rosszul tánczolok,
Szivem zugását hallom én csak,
S ez nem taktus szerint dobog.
Oh, kedves lányka, oh, bocsáss meg,
Ha hévvel átölel karom,
Rövid a tánczz, s egy percznek üdvét
Örökre élni akarom!

Lukay Sándor

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY.

IRTA: DR. MIHÁLYFI ÁKOS.

KÜLFÖLDIEK írják és mondják, hogy a magyar ősi dicsőségről álmadozó, fényes multján csüngő, őseiért rajongó nép. Lehet, hogy ez így volt századokon keresztül, mikor még hegedősök s kobzosok jártak házról-házra, hogy az ősök dicséretét zengjék; mikor a kódexek íróit s a népdalok ismeretlen szerzőit a dicső mult lelkesítette; mikor a budai királyi palotában, a főurak bástyás váraiban, az alföld mezőin az ősökről szólt az ének, a legenda, a történet.

De elmultak ez idők; minden máskép van már régóta. Azt a régi dicsőségről álmadozó magyar népet — sajnos — ma már nem találjuk sehol. Annyira elfoglalta nemzetünket a lázas törekvés, melylyel a nyugoti czivilizált népeket lépésről-lépésre követni igyekszik, hogy multjára gondolni alig van ideje. Egy-két perczre megáll frissen hantolt síroknál: ezeket megkoszorúzza, a régi mohlepte emlékekre nem is gondol.

Nézzük csak irodalmát, színművészetét, dalait, szobrait — a nemzeti élet érveréseit, — hol itt az ősökre emlékeztető vonás? A multról, az ősökről az iskolai tankönyv mond el egy-két száraz sort, — a nép társadalmi és nemzeti élete hallgat róluk.

Mennyivel máskép van ez azon a külföldön, mely gúnyosan szokta a magyart ősi dicsőségről álmadozó népnek nevezni! Csak járjuk be — nem mondom Itáliát, a múzsák kiválasztott paradicsomát, — hanem a német tartományokat s a franczia városokat: mindenütt a nemzeti mult és dicsőség fénysugarai verődnek vissza a szobrokról, templomokról s egyéb monumentális alkotásokról.

Nálunk nincs Pantheon, Notre-Dame, Walhalla, — tán nem is lesz egyhamar. Nagy királyainkra, dicső őseinkre, nemzetünk szentjeire a fővárosban alig emlékeztet valami, s a mi a vidéken van, az is parányi, csekély. Irodalmunk, mióta a Kisfaludyak, Garay, Vörösmarty, Arany jobb hazába költöztek, a régi dicsőségről nem tud semmit; a festő és a szobormüvészet csak élő, vagy a közelmultban elhunyt nagyságoknak hódol.

Ebből a jelenhez való tapadásból ráz fel bennünket sz. László király emléke. Ez az emlék harsogó *megállj* kiáltás a modern eszmék után lázasan rohanó nemzethez. Pihenjünk meg hát egy kissé e nagy alak emlékénél; a modern világ csillogásától már-már elgyengült szemeinkkel tekintsünk vissza a multba, fáradt szellemünket pihentessük kissé a mult dicsőségének a váradi sírról visszaverődő szelíd fényénél. Mennyi vigasztaló, lelkesítő eszme éled fel újra lelkünkben e fénynél!

Itt a szent király sírjánál tanulhatunk igazi hazaszeretetet, mely nem szavakból, hanem tettekből és áldozatokból áll. A szent királynak csak egy törekvése volt, melyért élt, dolgozott, imádkozott és szenvedett, és ez: népének boldogítása. Népének magyarnak kellett maradnia; ezért óvta, ha kellett karddal, mindattól, a mi nemzeti önállóságát fenyegette. De hogy ez a nép boldogulhasson, teljesen kereszténynyé kellett lennie. S az ő bölcsesége, erélye, törvényei azzá tették. A mit szent

István megkezdett, azt ő befejezte, betetőzte. Összekapcsolta a magyarságot a kereszténységgel, a nélkül, hogy az egyik féltékenyen őrzött eredetiségéből, a másik fényéből és teljességéből csak egy parányit is vesztett volna.

A szent királynak népéért lángoló szeretetét mi sem jellemzi jobban, mint a régi krónika, mely szerint «népe bűneit siratja és szíve oltárán magát Istennek élő áldozatul fölajánlja vala». Önmagát hozta áldozatul nemzetéért.

A szent király emléke a régi magyar erényt, a lovagiasságot is eszünkbe hozza. Az erény védelme, a sértés nagylelkű megbocsátása, a haza üdvéért halált megvető bátorság: ezek az igazi középkori lovag jellemvonásai. Emlékezzünk csak az elrabolt szűz megmentésére, az ármánykodó Salamonnal való kibékülésre, a cserhalmi ütközetre: e jelenetek elénk állítják a középkor legnagyobb magyar lovagját.

Mély vallásosságáról, keresztény erényességéről nem kell szólanunk; szólott erről az egyház, mikor őt szentjei közé avatta, oltáraira helyezte, mint a keresztény élet s erények ideálját. «A szeretetben gazdag, — mondja egyik régi kódex, — a türelemben nagylelkű, a kegyességben fenséges, a kegyelem ajándékaival teljes király, az igazság követője, a szemérem oltalmazója, a szerencsétlenek vigasztalója, az elnyomottak felemelője, az árvák megszánója és kegyes atyja vala».

S ugyan nincs-e éppen napjainkban arra szükség, hogy ezek az erények újra mély gyökeret verjenek az egész nemzetben? Legyünk ismét a mult dicsőségén ábrándozó néppé; merengjünk el a mult fényén, de ne mint a roskatag öreg tétlenül és tehetetlenül álmodozik ifjúsága letünt szép napjairól, hanem mint az élet erőben duzzadozó ifjú csüng ábrándképein, hogy azoknak megvalósítására fordítsa erejét. A mi a multat dicsővé teszi, igyekezzünk azt a jelen és a jövő számára megszerezni.

A mit szent László királyról röviden jeleztünk, ahhoz hasonlót mondhatnánk hazánk többi szentjeiről, multunk kimagasló alakjairól. Nemzeti és keresztény erények ideáljai ők!

Soha többet nem beszéltek a nemzeti eszméről, mint éppen napjainkban; mégis irodalmunktól, művészetünktől, társadalmi életünktől távol van a magyar nemzeti zománcz. A nyelv maga nem teszi nemzetivé az irodalmat; a művészetet sem az teszi nemzetivé, hogy magyar ember épít, fest, ábrázol nem magyar szellemben, nem magyar eszméket.

Nemcsak hogy jogunk van multunk dicsőségére visszatekinteni, hanem ez kötelességünk is: nemzeti szellemet nemzetünk multjából kell merítenünk.

*

De van ennek a szent Lászlóra való visszaemlékezésnek egy más jelentősége is. Az egyház szentjei nem letünt, elenyészett nagyságok, kiknek sírjához, szobrához csakis a kegyeletes megemlékezés érzésével járulhatunk. Az egyház szentjei élnek, még pedig mennyei dicsőségben a mindenható Isten trónjánál, s a szentek egyességének titokzatos, de valódi kapcsa által velünk is összeköttetésben vannak. Hozzájok nemcsak kegyelettel, hanem bizalommal is fordulhatunk. A nagyváradi sírhoz azzal az élő hittel zarándokolhatunk, hogy szent királyunknak lelke a menny dicsőségéből reánk tekint, bennünket hall és hallgat, imádságainkat meghallgatja. Hogyne hallgatná meg nemzetének könyörgését, annak a népnek fohászát, melyért e földön élt, melynek üdvéért a legenda szerint még századok multán is kikelt sírjából, hogy harczaiban megvédelmezze!

Zarándokoljunk tehát élő hittel a szent király sírjához, zarándokoljon oda az egész nemzet. S ott elfeledve minden viszályt, egyenetlenséget, párttusát, kérjük egy szívvel, egy lélekkel szent László közbejárása által Isten áldását királyunkra, országunkra, nemzetünkre.

Szent László király, könyörögj érettünk!

Dr Mihályfi Ákos

A TEMETŐNÉL VISZ EL A VONAT...

A temetőnél visz el a vonat,
A vonatról jól látni sirodat.
Ha arra járok, egy zugolyba félre
Húzódom el, a semmiségbe nézve,
S nem sejtik, hogy a mindenséget nézem,
Ha ott megyünk el a temetőszélen.

Tekintetem sírodra rátalál:
Ölelkezik az élet és halál.

Ha megpillantom kis fehér kereszted,
Lelkem egész valója összereszket,
Mint akkor, ama szörnyű perczben,
Mikor megtudtam: menthetetlen
El foglak veszteni.

És égő könyei
Az olthatatlan örök fájdalomnak
Szememből némán, csendesen omolnak;
S az ablakot törülgetem,
Miként ha kint tekintetem
Keresne valakit . . .
S lelkemnek csókjait
Ontom sirod felé;
S hogy megértetted-é?
Az égre fölvetem szemem:
Oh! de hiába keresem
A jelt, mely üdvözletemet
Meg tudta értetni veled . . .
Te nem tudod.

És gyorsan tovább ragad a vonat,
És el kell hagynom drága sirodat.
De csak veled foglalkozom.
Emlékeink előhozom,
És simogatom sorba mind,
Hogy enyhitsék meg ezt a kint,
Mely tombol veszteségemen.
Te is foglalkozol velem?
Oh! tudod-e még, hogy mit érzek
Ilonka! van-e örök élet?
Látjuk-e egymást ott viszont,
Vagy soha többé, soha mondd!?
Talán te is üdvözöltél engem,
S csak nem szabad a földön észre vennem!...

Pap Károly

A NÉPRAJZI MISSZIÓ-KIÁLLITÁS.

IRTA: DR. JANKÓ JÁNOS.

AZ AMERIKAI gyorsasággal fejlődő Kis-Pest községében az utolsó negyedszáz év alatt a katholikus hivők száma annyira megszaporodott, hogy az eddigi templom kicsinynek bizonyult s új templom építéséről kellett gondoskodni. E czélból dr. *Wekerle* Sándor, *Breznay* Béla egyetemi tanár és *Ribényi* Antal kispesti plébános elnöklete alatt egy országos, majd ennek kebeléből egy végrehajtó bizottság alakult, mely — minthogy Ő Felsége megengedte, hogy a templom Rudolf-fogadalmi templom legyen, — különböző utakon és vállalatokkal igyekezett a névnek megfelelően díszes templom építésére szükséges alapot megteremteni. E vállalatok közül kétségtelenül a legeredetibb volt a Néprajzi misszió-kiállitás, melyet a Magyar Nemzeti Muzeum nagy előcsarnokában, az ezredévi országos kiállítás ezerféle látnivalói s az ez alkalomból létesített különféle szórakoztató vállalatok daczára is a kiállítás egész ideje alatt igen sokan látogattak meg és tanulmányoztak, mit főleg annak a rendkívüli buzgólkodásnak köszönhettünk, melyet az ügy népszerűsítése érdekében az egész budapesti sajtó osztatlan támogatásával *Cziklay* Lajos hirlapíró, az országos bizottság előadója s a kiállítás titkára fejtett ki.

A Néprajzi misszió-kiállítás tulajdonképen tisztán néprajzi gyüjtemény, melynek darabjait a világon szerteszórt missziónáriusok, hittérítők gyüjtötték össze, vették meg és küldték be. A gondolat, hogy ily módon teremtsünk néprajzi gyüjteményt, nem új, de ez alkalommal sikerült először és fényesen. Állami és udvari muzeumok a külföldön nem egyszer kisérlették meg ezt a módot felhasználni, de a hittérítők rendkívüli elfoglaltsága, keserves, gyakran súlyos viszonyai nem engedték meg, hogy magánosok megbízásainak eleget tehessenek s ha néha a kezdet nehézségeit le is győzték, tovább nem jutottak, az első küldeményt nem követte a második. Az egyházi czél ez akadályokat azonban egyszerre elhárította, s a hittérítők, a mint megtudták, hogy a gyüjtés mily czélra folyik, a világ legelrejtettebb zugaiban, a legsanyarúbb viszonyok közt is tudtak időt találni arra, hogy a szent ügyet a maguk tehetségük szerint istápolják. Ribényi plébános úr e gondolata tehát fényesen sikerült.

A hittérítők gyűjtésének ezenkívül megvan a maga rendkívüli értéke. A hittérítő, ha valamely helyen letelepszik, éveken át a leggondosabban figyeli meg a népet, melynek hitét hirdeti; ez állandó megfigyelésben a legalaposabban ismeri meg népét, annak minden testi-lelki sajátságát, életviszonyait, beszéli annak nyelvét s igy a szó közvetlen erejével szívéhez tud férni s az éveken át tartó személyes érintkezés a hittérítőt tényleg a legalkalmasabb néprajzi gyüjtővé minősíti. Igaz ugyan, hogy a hittérítőknek specziális néprajzi készültségük nincs, de ezt mindig pótolni lehet azzal, hogy megírjuk, lerajzoljuk nekik azon tárgyakat, melyek beküldését várjuk, feltéve, hogy a térítő nem oly vidéken működik, melyről akármit küld, az mind értékes és érdemes. Néha egyik-másik térítőnek kiváló érzéke van a néprajzi gyüjtések iránt; ilyen esetekben pedig egyenesen klasszikus értékű tárgyakhoz juthatunk.

És ezek a körülmények szabják meg a mi gyüjteményünk jellegét is.

Az arabság néprajza Marokkótól Szyriáig, onnan le Arabiáig, a szomálik földjéig egész sereg helyről van bemutatva; Tanger, Algir, Tunisz, Tripolisz, Alexandria, Szuit, Asszuán, Karthum, Szuakin, Aden, Jeruzsalem, Beyruth stb. ezt az egész óriás területet egységesen képviselik; az arab mű magas lévén, sok e gyüjteményben a finoman kidolgozott s inkább iparművészeti értékű tárgy, de azért valamennyi együtt magát a népet mutatja be minden körülményeiben, minden foglalkozásában, megőrizve a különböző őskori kulturák hatását is s ezzel specziális helyi jelleget adva az egyes részeknek. A modern selyemruhák mellett más kort s történetét tárja elénk a kabyl zománczos ékszer a középkor derekának új-persa kulturájából, mást a kabyl keramika őskori diszítéseivel és alakjaival, mást az egyiptomi keramika, mely nem egyéb mint a Rómából Byzanczba szorult s itt a törökök által átvett s tovább le Egyiptomig terjesztett terra-sigillata technikának a mai napig való fenmaradása. S a történelmi nyomok kimutatását folytathatnók a végtelenig, de ez nem szükséges itt; e néhány is eléggé bizonyítja, hogy a mai arabság néprajza számtalan történelmi réteg maradványából alakult ki s hogy magas és modern kulturájukból ezek a nyomok még nagyon szépen kihüvelyezhetők.

Hasonló áll az indiai félsziget kulturájáról is. A kőmozsár és kőtörője a kőkorszak maradéka; a pásztorsíp sajátos hanglépcsője a zene fejlődéstörténetének első kezdeteire vall; a pendelháló ősi halászszerszám s Indiától Magyarországig mindenütt előfordul.

Khina magas kulturáját a Néprajzi misszió-kiállitás hatalmas csoportban képviseli. Az istenek gyüjteménye, mely nekünk a khinai egész lelki világát szólaltatja meg, kiválóan gazdag és teljes, kezdve az égetett agyag házi isteneken, melyeket a falba helyeznek el, folytatva a finomabb porczellán isteneken, melyek finom színezéssel s határozott anthro-

pológiai jelleggel tünnek ki, áttérve a khinai Bacchus kulturájához tartozó azon gyönyörű alakokhoz, melyek a fagyökerek görcsös formáinak ügyes kihasználásával készültek s a formozai természetes népek hasonló alkotásaira emlékeztetnek, majd azokhoz a faistenekhez, melyek egész külseje azonnal elárulja, hogy már évtizedeken át valamelyik ház füstös hiújában hevertek, végre azon bronzistenekhez jutunk, melyek négy-öt évszázad technikai és stylaris fejlődését tárják elénk az egyes érzékített hitfogalmakban az idők folyamán beállott lassú, fokozatos átalakulásokkal együtt.

Az amerikai kulturnépek közül a spanyol vérből eredt mexikói az, melyet meglehetős teljességben mutathatunk be. A népies ügyeskedés szép példányai a tökk növésének kihasználásával nyert madáralakok, a madaraknak papíron való ábrázolása különböző színű madártollakkal, a bodzabélből készitett amerikai yankee-alak stb. S ha e mellé odaállítjuk a spanyol gyüjtemény, a maga gazdag formáiban előkelő vaseszközeivel, fémkulturájával, az ó-világ klasszikus formáiból a forró égöv alatt könnyed, finom és új alakok üde virulását látjuk szemünk előtt.

De a természetes népek is gazdagon vannak képviselve. Közép-Afrikát Dakar, Fernando-Po, Loango, Zanzibar, Dar-esz-Szalam kulturája mutatja be mindinkább ősi népies jellegekkel; ide tartozik az az igen válogatott gyüjtemény is, melyet a két magyar hittérítő (Czimmermann és Menyhárt páterek a kalocsai jezsuita rendből) küldtek be. Egészen sajátságos alakok és technikák záróköve az a kis terület, hol e magyar misszionáriusok működtek. A Zambezi melléke az, hova a délafrikai bennszülött népek kulturája az angol művelődés hatása elől visszahúzódott; itt még megkaphatjuk azt, ami Dél-Afrika óriás területén ma-holnap már csak a múlté.

Valóságos kőkorszakot elevenít meg előttünk a tűzföldi gyüjtemény. Ruházatul kidolgozatlan állati bőröket használnak, fegyverül nyilat üveghegygyel és dárdát csontcsúcscsal. De az üveghegy finoman van pattogtatva ugyanazon módszerrel, amint kőkorszaki őseink csinálták a kövekből készített nyilhegyeket akkor, mikor a fémeket még nem ismerték. Pedig az a korszak még csak nem is a múlt meséje. Épen az összehasonlításra alkalmat adandó állítottunk ki egy szekrényre való anyagot a M. N. Muzeum Fenichel-féle pápua gyüjteményéből, tehát egy oly néptől mely a fémeket ma sem ismeri, minden eszköze kőből, csontból és fából készül. Itt látjuk a kőfejszéket és obszidián lándsákat ugyanígy pattogtatva, mint a tűzföldieknél az üvegből való nyílhegyeket, csakhogy a jó tűzföldiek a régi kő helyett az angol söröspalaczkok üvegén gyakorolják ősi ügyességüket.

A natali zulu-kaffer gyüjtemény ősi elemeket keveset őrzött meg, még a fegyverekben, a lándsák, nyilak, hajító bunkókban, nehány edényben és ruhadarabban megjelenik előttünk az ősi természetes nép minden inventiv ereje, de a többiben s mondjuk, a többségben az európai kultura, bevallhatjuk, kitünő utánzatait látjuk. S e csoport épen azért felette érdekes. A zulu-kaffer rendkivül tanúlékony s a délafrikai népek közt úgy látszik az egyetlen, mely az európai művelödés átvételére képes akkor, mikor mellette ugyanaz a művelödés a busman- és hottentottnak a lélek-harangot húzza meg. Hogy ennek a művelödésnek terjesztésében mi része van a hittérítőknek, fényesen mutatja be a Marianhilli trappista iskola kiállítása, a melyben zulu-kaffer különböző korú gyermekek mindenféle kézi-munkáit, írásait és rajzait, asztalosmunkáit, sőt olajfestéseit is látjuk együtt.

Természetes, hogy ezt a gazdag gyüjteményt, mikor annak rendezésével az országos bizottság elnöksége megbízott, a legnagyobb szeretettel rendeztem és tanulmányoztam, hiszen annak minden tárgya annyi érdekes dolgot mondott el és világított meg nekem. S mikor a rendezés kész volt, s a kiállítást Stefánia cs. és k. főherczegnő Ő Fensége megnyitotta, bizonyos fájdalmas érzés fogott el, hogy ime, amit így összehoztunk, mi lesz azzal akkor, ha a kiállitás bezárul. A M. N. Muzeumban ennek a gyüjteménynek egyetlen darabja sincs meg, a mit innen a muzeum kap, az mind új dolog. S ennyit egyszerre és ily jutányosan soha meg nem kaphat. Ezt én, mint muzeumi tisztviselő, legjobban tudtam. De tudta mindenki, aki a gyüjteményt egyszer behatóan megnézte. Világos és természetes volt tehát az óhaj, hogy, ha a M. N. Muzeum a maga néprajzi osztályában az internationalis ethnographiának is helyet akar adni, pedig megalapulásától kezdve mindig adott s adna is, akkor ezt a gyüjteményt a muzeumnak meg kell szereznie. Ő Felsége ekkor tüntette ki kiállitásunkat legmagasabb látogatásával, s mikor a tárlatot végig nézte, ő is megkérdezte a jelenlevőktől, mi lesz, hová jut e sok szép dolog? Aggódva lestem a választ, pedig aggódásra nem volt okom, hiszen Dr. Wlassics vallás és közoktatásügyi m. k. miniszter úr, mint a M. N. Muzeum legfőbb feje, ki annak érdekeit soha sem téveszté szem elől, Ő Felségének nem felelhetett mást, mint a mit felelt:

— Megvesszük a M. N. Muzeumnak, Felség.

S meg is vették.

Dr. Jankó János.

A BABARUHA.

IRTA: VALNICSEK BÉLA.

KIS remegő asszonyka még egyszer megcsókolta férjét (azt hiszem, nem utoljára) és erősen a szívére kötötte, hogy aztán jól viselje magát szalmaözvegységének ideje alatt.

Kürth István persze a lehető legkomolyabban megigérte, hogy igen és nyomban könybe is lábadtak szemei, ami utóvégre nem is olyan különös dolog, mert ha az asszonyka, akit Kürth István szeret, két egész hétre válik tőle, aztán nem is olyan közönséges módon, hanem a nyaka köré fonva puha karjait, harmatos, ibolyakék szemeivel olyan bánatosan néz rá, mintha legalább is egy álló esztendőre hagyná el, akkor az egy szív és egy lélek elve alapján neki, a férjnek is illik könyezni. Ilyeténképen Kürth István csupán kifogástalan férfiúnak mutatta magát, mikor könyezett, mint aki tudja, mivel tartozik szerető kis feleségének.

Mindkettőjüknek a meghatottsága abban a mértékben fokozódott, amily gyorsasággal közeledett a válás órája s tetőpontjára hágott akkor, mikor az utolsó perczben ezeket mondta az útra kész feleség:

— Látod ezt a ruhácskát, a Gizike ruháját ott a fogason, csak arra gondolj mindig, akkor nyugodtan távozom.

Kürth István látta a kis baba ruháját s azt is megigérte, hogy mindig arra fog gondolni: S hogy mennyire helytállott szavának, kiviláglik álmaiból is. Szakadatlanul ruhácskákról álmodott a merre csak nézett, mindenütt a Gizikéje ruháit látta. Még a sörös palaczkok és boros üvegek, poharak is mind, mind ilyen piczi kis ruhácskákban tánczoltak előtte az asztalon.

Így tartott ez vagy négy napon át, mikor is némi változás állott be Kürth István álmaiban. Kezdte felejteni a kis ruhás palaczkokat, poharakat s végre annyira megszabadult a rémképektől, hogy a sörös palaczkok is a boros üvegek is előbbi viseletükben, egészen tisztán varázsolódtak szeme elé nemcsak álmaiban, hanem — mi tűrés-tagadás — a valóságban is.

Más szóval — minden félreértés kikerülése végett — Kürth uram kezdte megunni kietlen otthonát s csupa kényszerűségből vendéglőkbe járt. És bizony megesett, hogy olykor tizenegy-tizenkét óráig is elüldögélt barátjaival a jó bor mellett, azzal a különbséggel, hogy barátjain éjfél felé már bizonyos nyugtalanság vett erőt, Kürth István ellenben hősiesen kitartott akár reggelig s ilyenformán nem csoda, ha nem írigyelték Kürthnek a szalmaözvegységét.

Egyszer, amint javában borozgatnak s már tizenkettő felé járt az idő, szolgáló lép a terembe s egyenest a Kürthék asztalához tart. Ott megáll egyik úr előtt s így szól:

— Tekintetes úr, kérem szépen, a nagysága kéreti, ha lenne szíves elküldeni a kulcsot!

Ez a nehány szó titkos nyelven volt mondva s tulajdonképen annyit jelentett, hogy jó lesz az úrnak haza nézni, mert különben . . .

A tekintetes úr megértette szolgálóját s csak annyit mondott:

— No csak menj, majd viszem a kulcsot, úgyis készültem már menni.

S el is ment szépen.

A kulcshistória megtette a hatást. Valahány férj volt az asztalnál, mind felkelt s távozott; meg Kürth István is, pedig ugyancsak maradhatott volna. Hanem egyszeriben eszébe jutott a babaruha s lelkiismeretfurdalást kezdett érezni: S hogy mégis némileg megnyugtassa magát, otthon felakasztotta a ruhácskát, összevissza csókolta s erősen megfogadta, hogy holnap, meg holnapután, meg azután sem megy a korcsmába.

Folyton a fülébe csenget felesége búcsuzó szava: Látod azt a ruhácskát, a Gizike ruháját ott a fogason, csak arra gondolj mindig, akkor nyugodtan távozom, s így nem csuda, ha megint elővették Kürth uramat a régi álmok

Másnap este ujból iszonyú kisértés kerülgette Kürth Istvánt. Háromszor is rátette kezét a kilincsre s mind a háromszor visszatartotta a babaruha. Nem, azért sem megy. — És nem is ment, elővette az ujságot s belemerült az olvasásba. Hanem alig fejezte be, kocsizörgést hal s a következő pillanatban felesége lép be az ajtón.

Az asszonyka megakarta lepni férjét, s leírhatatlan volt öröme, mikor azt a derék szeretetreméltó embert ujságolvasásba merülve találta.

De azért Kürth István öröme sem volt kisebb. Nem győzött eléggé hálálkodni magában, hogy tegnap a szolgáló kulcsért ment gazdája után a vendéglőbe.

Ha ez nem jön közbe, biztos, hogy ma is ott ülnek együtt s akkor hiszen kereshette volna az asszonyka. Hanem így szét voltak ugrasztva jó időre s örökké lekötelezettje lehet annak a bizonyos barátjának meg a feleségének, mit azáltal fejezett ki Kürth István, hogy e naptól fogva kiváló melegséggel szorított velük kezet, amit persze azok nem tudtak mire magyarázni; Kürth uram meg azt gondolja, hogy elég, ha ő tudja s máig sem szólt nekik semmit.

GONDOLATOK.

Három nyelvész vitatkozott a «feleség» etymológiáján.

— A feleség fél ég, mondja az egyik; annyi marad legalább is a *meny*asszonyból.

— Bolond beszéd, szól a másik; *feleség* feles, felesleges holmi.

— Nem úgy van, vélekedik a harmadik, a feleség a feleseléssel van legközelebbi rokonságban.

. . . Vajjon melyik volt a három közül a legszerelmesebb?

. . . Hogy még a nyelvészetre is van befolyással a szerelem!

Mi sem bizonyítja jobban a magyar faj életrevalóságát és őserejét, mint azon tény, hogy számviszonyainknak megfelelőleg — hazánkban, az összes európai nemzetek között — legnagyobb a születési arányszám.

Hogy ennek ellenére, népességünk ezzel arányban nem szaporodik, a nagy «gyermekhalandóság»-ban leli okát.

Ha tehát a nemzet intelligenciáját és annak kenyérkeresetét emelve, a gyermekhalandóságot a többi európai nemzetekéhez hasonlóra leszállítjuk: úgy hazánk és nemzetünk fenmaradását és uralmát a második és későbbi évezredekre biztosítani fogjuk.

ESZMÉNYISÉG.

Ó! NEM bukott el mindörökre,
Kit emberek tiportak el;
Elzúg a csatazaj felette,
Feleszmél és magára lel,
Feldúlt szivében megtalálja
Oltárodat, eszményiség!
Vad forgatag bármerre hányja,
Bár vesztes is, nincs veszve még.

Azért, hogy önző emberekkel
Van az egész világ tele —
S kész veszteség a harcz ezekkel,
Zászlaját azért ejtse le?
Bár szembe véle egész had száll,
Helyén van bánatos szive;
Minél kevesebb a jó, annál
Nemesebb jónak lennie.

Ha bősz hadak közé sodorja
A sors kegyetlen kézzel őt,
Hol az erősebb eltiporja
A gyöngébbet, a csüggedőt;
Átgázolhat a világ rajta,
Sebbel boritva mindenét,
Csak szivéből ki ne szakgassa
Eszményisége édenét.

Hogy nemesebb, jobb mint a többi,
Kiknek haragja üldözé —
Hogy nem rabolni, öldökölni
Került az emberek közé,
Hogy bár a sors szüklődni hagyja
És csüggesztik küzdelmei;
Gonosz az, a ki megtámadja,
Alávaló, ki megveti.

Hogy törpe volt ki megvetette,
Ez ád szivének új erőt —
Nemes czélért új küzdelemre
Ez hívja, ez serkenti őt.
Megérzi szomjú lelke, bárha
Fárasztja meddő küzdelem,
Hogy védve őt egy angyal szárnya
Suhog mögötte szüntelen.

Kaiser Imre

A NEMZETEK MISSZIÓJA.

IRTA: DR. GIESSWEIN SÁNDOR.

AKI A TÖRTENELEM lapjairól nem tud mást leolvasni, mint a dynasztiák egymásutánját, a királyok nemzetségfáját, az öldöklő csaták lefolyását, az államok keletkezésének, fölvirágozásának és hanyatlásának folyamatát, az ipar, művészetek és tudományok fejlődésének mozzanatait, olyannak tetszik nekem, mint az anatomus, ki a holttetemet boncolja, ismeri minden szervnek, izomnak, idegnek fekvését, működését, de nem tudja megmondani, honnan való volt az az erő, mely e komplikált s mégis egységesen működő mechanizmust mozgásba hozta, s hová lett, mióta azt már nem mozgatja.

A történelem nem lehet a puszta véletlenségek halmaza; a nemzetek életének bámulatos változatosságában nyilvánuló egységet és tervszerű czélirányosságot csak az emberiség sorsait intéző isteni Gondviselés hozhatja létre.

Miként az emberi szervezetben minden izületnek és idegnek, úgy van az emberiség nagy testületében minden népnek és nemzetnek a saját hivatása és rendeltetése. Minél mélyebben hatolunk a történelem tanulmányozásába, annál inkább szembeötlik e tétel igaz volta. Ma már nemcsak az ó-szövetség választott népének felsőbb hivatásáról, nemcsak a görögök és rómaiak kulturmissziójáról beszélünk, hanem az egyiptomi és asszyr-babyloni kulturák emlékei megmutatták nekünk az iskolát, melyben a zsidók és görögök hivatásuk teljesítésére készültek.

A történelem megmutatja, hogy még elnyomott nemzetek is nagy missziót teljesítenek, melyért legyőzőik háláját aratják. A szegény ir nemzetnek pl. az a feladat jutott, hogy a föld minden sarkában, hol az angolok lábaikat megvetették, a katholikus hitközségek magvát megalkossa, melyekből Éjszak-Amerikában és Ausztráliában oly virágzó egyházak fejlődtek.

Hát a magyar nemzetnek ugyan mi lehet az isteni Gondviseléstől kijelölt missziója? Történeti fejlődése, földrajzi helyzete, ethnographiai alakulása erre elég világos feleletet adnak: mindezek arra utalják a magyar nemzetet, hogy a kereszténység védőbástyája, a nyugati és keleti keresztény czivilizáczió összekötő kapcsa legyen; s azért, nem kételkedem, nagy szerep jut neki ama feladat teljesítésében, melynek tervezetét szentséges Atyánk mesteri vonásokkal megrajzolta: a keresztény egyházak egyesitésében, katholizálásában.

Dr. Giesswein Sándor

A RÚT MINT ESZMÉNY.

IRTA: TIMÁR SZANISZLÓ.

Z EMBER le van kötelezve a földnek, mert az ad neki tápot és erőt, küzdelmeinek tért, testének nyugalmat, csontjainak sírt.

A művész le van kötelezve a földnek, mint a mely legkisebb tárgyában is halhatatlan eszméket rejt. Eszméket, melyek csodás módon illeszkednek az anyag parányaihoz, melyek mégis áttörve a burkot, melybe zárva vannak, ellenállhatlan erővel ragadnak magokkal bennünket. Minden tárgyban, minden anyagban benne van a szép, mely a művész sajátja s eszméinek szolgálhat mintául, minden alkotásának alapját képezve.

De az anyagban benne van a rút is és ez az, melytől a hyperideálisták irtóznak. Azt állítják, hogy a tárgyak oly elválhatlanok ettől, mint maga a szép. Az ember maga sem más, mint zagyva keveréke szépnek és rútnak. Hite és szenvedélyei, érzékisége és lelkesedése, rajongása és csalfasága mind oly keverékesen vannak összefoglalva benne, hogy a szépet és eszményit nem lehet zavartalanul élvezni.

Igaz-e ez valóban?

Mi hát a rút, a mely bennünk is lakik, hogy oly visszataszitó borzadály tölti el az olyan ideálisták lelkét, a kik megutálják miatta a földet? Hát maga a rút örökké mentt-e minden eszményitől? Oly borzasztó és sötét-e minden tárgy, a melyben a rút van, hogy a művészet hozzá sem férhet?

Nem. A művésznek anyag a rút is, mint az alaktalan kő, mely életet nyer, ha a szobrász halandó keze halhatatlan eszméit nyomja rá. Eszme a rút is, melyet a művész keze megragad, rányomja csodás hatalmának bélyegét, kidomborítja, felöltözteti sajátos géniuszának ruhájába és ellentétbe helyezi a széppel. A rút így kiragadva a tárgyakból, épen úgy érint bennünket, mint a művészet egyéb tárgyai, csakúgy megrázza kedélyünket, úgy tökéletesíti lényünket, úgy hoz közelebb bennünket az ideálhoz és oly harmonikus érzést hoz létre lelkünkben, mint maga a szép.

Igy válik eszménynyé a rút. Legnagyobb költőink mindig hálás anyagot találtak, ha a rútat változtatták eszménynyé. Molière erős varázsa abból áll, hogy kikeresve az emberi szív rút tulajdonságait, kitárta azokat előttünk, meleg szívének és világos elméjének hatalmas sajátosságait nyomva rájuk. Shakespeare nagysága ott érte el tetőpontját, midőn undog bűnöket választott mintául. Látjuk azokat forrni és küzdeni, botorkálni és vért ontani; halljuk jajgatását, látjuk bukását, és e látományban szívünk és elménk megrázkodik, mert szép az, a mit ő mutat, borzasztó szép. De csak azért szép, mert igazi művész mutatja. Abban a kisérteties és megragadó világitásban, a melyet lángész áraszt magából, elfogadható a rút mint eszmény és lelkünk összhangzatosan fogadhatja azt magába, egyébként nem.

A kontárok ez okból mindig felsültek, ha a rútat választották eszménynyé. A szépből, a mely oly bőven kinálkozik a világon, könnyű harmonikus egészet összeállitani még annak is, ki nem istentől kiválasztott művész; de a rúthoz kontár keze ne nyúljon, mert utálatot ébreszt bennünk. Az ily alkotásban nem találunk egyebet, mint sivár és zordon ürt, a melyben semmi elragadó nincs, csak borzasztó, semmi kibékitő, csak utálatos, semmi eszményi.

Hasonlitsunk össze e czélból két irót, kik mindketten a rútat választották eszménynyé, s ki fog világlani, hogy minő anyag a rút a művész, s minő a kontár kezében: e két iró Thackeray és Zola.

A halhatatlan Thackeraynek majdnem minden eszménye a rút köréből van választva. Felkeresi az emberi szív legelrejtettebb árnyait, hogy azokat művészete napvilágának kitegye. Műveiben az emberi szív legkülönfélébb félszegségei, gyarlóságai, ferdeségei vannak feltüntetve. Önzés, hiúság, haszonlesés, vagyon utáni kapkodás, irigység s mindazok a sötétségek, a melyek láttára undor fogna el bennünket, ha nem lehelte volna rá Thackeray a maga erős szellemét. Ha nem állana ott őrt a művész teremtő lángesze, a ki csak azért mutatja be nekünk a rútat, hogy maga annál mohóbban enyhítse szomját a szép forrásából, bennünk pedig annál nagyobb szomjat keltsen a szép iránt. Csak így küszöbölhetjük ki magunkból a rútat. A rút festésére rányomta ő ihlett lényének sajátosságait, s meglátszik rajta a felháborodás, melyet a rút láttára érez. Sötétes alkotásai meg vannak világítva nagy emberszeretetének lángja által s e láng világa ránk is átterjed s fölmelegedünk mellette. Az ő lángja a szatira, mely annál inkább emelkedik a humor felé, minél jobban el van rejtve. Az ily alkotás mellett a megrettenés mosolylyá válik úgy, hogy ha műveiben saját félszegségeink hasonmását látjuk, nem borzadunk meg magunktól, hanem tökéletesítni törekszünk magunkat.

Ime a rút a művész kezében. Milyen más alakot nyer annak a kezében, a ki a rútat önmagáért keresi! Zola is a rútat választá eszménynyé, de nem, mert nemes hajlamai tökéletesíteni akarnak bennünket, hanem mert a sár, melylyel dolgozik, kedvencz anyaga. Nem akar kritikát gyakorolni a rút fölött, hanem tetszik neki az. Turkál a rút között, de csak azért, mert kedve telik benne. Nem igyekszik művészi értéket adni neki, csak egyszerűen azt mutogatja, hogy mennyi hatalma van a földön s hogy úrrá tehesse a szép fölött. A gonosz és rút láttára semmi felháborodást nem érez, hanem inkább vonzódik hozzá és hízeleg neki. Nem lát benne eszközt a szép megteremtésére, s nem támad fel benne a költő profécziája, mely szépet alkot a rútban, jót a rosszban, hanem anyag neki a rút, a mely útszélen fáradság nélkül lelhető fel s a melylyel kúfárkodni lehet.

Ez az a rút, mely egy ideig divattá lehet az irodalomban, de uralma csak kevés ideig tarthat.

Tímár Szaniszló

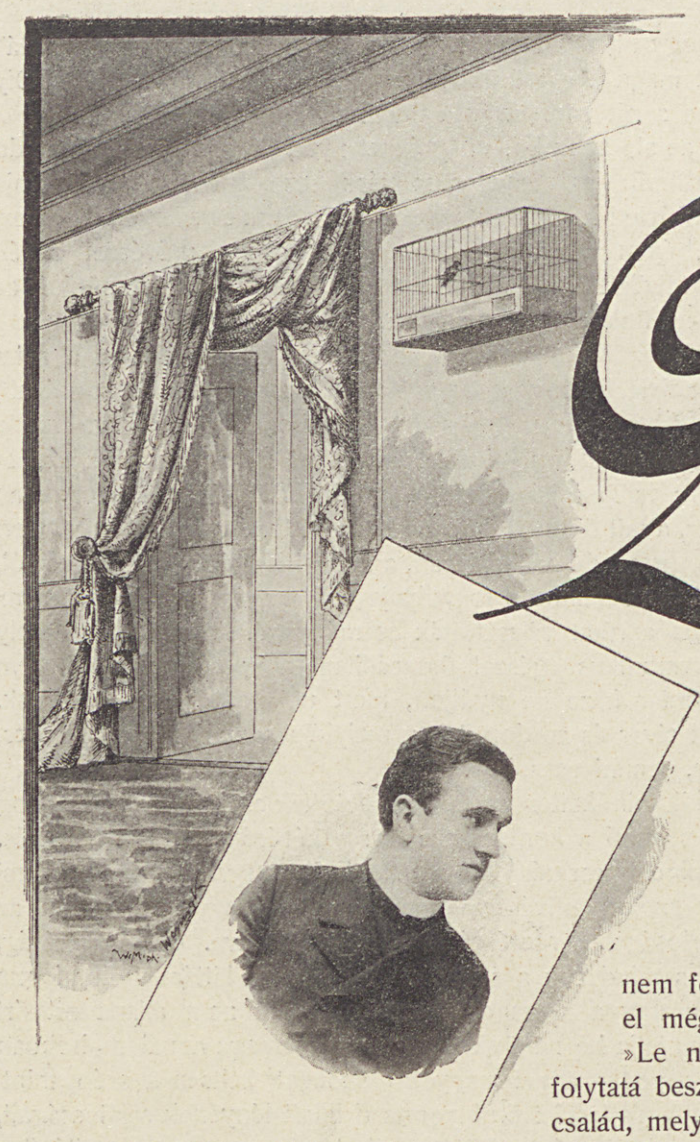

LÉGY ELŐVIGYÁZÓ!

IRTA: HUNKÁR GÉZA.

Le ne vetkőzzél, mielőtt le nem fekszel. Mindenki tudja, hogy a közmondások az életből s a mindennapi tapasztalásból merített valamely igazságot rejtenek magukban — hasonlóan a fent idézett közmondás is. Értelmét azonban a szóban lévő közmondásnak sokáig nem tudtam megfejteni, mig nem tavalyi szűnidőm alatt tett egyik kirándulásom alkalmával egy öreg úr úgy magyarázta meg, hogy senki halála előtt ki ne vetköztesse magát mindenéből, mert — úgymond — gyakran megtörténhetik a szülőkkel s más örökhagyókkal, hogy nyomorban vesznek el, holott másokat boldoggá tettek s jó sorsra segítettek.

Volt egykor — úgymond az öreg úr — egy atya, kit felnőtt fiai szűntelen azon kéréssel ostromoltak, adná már át az összes gazdaságot s vonulna nyugalomba, mindennel el lesz látva, nem fog hiányozni neki semmi s gond nélkül töltheti el még hátralévő napjait; de az atya azt felelte fiainak: »Le ne vetkőzzél, mielőtt le nem fekszel» — s így folytatá beszédét: Ablakom fölött fészket rakott egy fecskecsalád, melyet azonban rövid idő alatt kizavart otthonából egy tolakodó verébpár s bevonulván a fészekbe, abban költött. Mikor a kicsinyek már tollasodni kezdtek, leemeltem a fészket s előbb az ablakomra utóbb a szobámba hoztam egy kalitkában, melynek ajtaja folyton nyitva lévén; az öregek eleintén félénken, később már egész bátran röpködtek ki s be az ablakon, látván, hogy nem bántom őket. A mint a fiók madarak annyira fejlődtek, hogy maguk is ehettek s röpködtek, egy este az öregeket a kalitba zárva, a fiatal nemzedéket szabad lábra engedtem a szobában, kenyérmorzsákat, sajt s egyéb apróságot szórtam el a padlón számukra, az öregeknek azonban semmit sem adtam. Nosza volt lárma a kalitban, falatozás azon kívül s a kölyöknemzedék nem törődött az öregek zajával s jóizűen tovább lakmározott.

Ekkor elvettem a fiataloktól az eleséget s az öregeknek adtam, mit látva a fiók had, neki rontott a kalitnak, sőt beerőszakolva magukat, az öregeket marták, ha néhány morzsát az eleségből eltaláltak csípni. Látni kivántam — úgymond — vajjon a fiatalok a feleslegből fognak-e valamit juttatni nekik; dehogy juttattak! Miattuk akár éhen veszhettek volna el. — Lám! mindenkor tanulhat az ember, még a verebektől is, pedig máskülönben nem sokat érő népség.

S az apa megtartotta — igy végzé az öreg úr beszédét, illetve magyarázatát — élte végéig jószágát s nem is bánta azt meg; a fiúk pedig megjegyezvén a mondásnak ilyetén magyarázatát, azontúl egy szóval sem említették többé az osztályt . . . .

Hunkár Géza

Bellony F. rajza.

EGY 1848/49. SZABADSÁGHARCZOS CSALÁDJÁNAK MENEKÜLÉSE.

TEMETŐBEN.

TEMETŐ, a csend hazája,
Holttetemek rideg tanyája,
Legkedvesebb helyem;
Szeretem én a méla csendet,
Lelkemben száz eszmét melenget
S a múzsa van velem.

Itt csönd uralg, az ajk elporladt . . .
Nem zajongnak többé a holtak,
Többé nem küzdenek.
Nem áltat itt a földi élet,
Hazugságért nem küzd a lélek
S nem ölnek a kezek.

Itt egyesül a rossz a jóval
S a gondolat az Alkotóval
Kezd néma, nagy vitát:
Hát egyenlő nekünk a mérték,
Jóban s rosszban csak egy az érték?
Vigaszt nekünk mi ád?

Tehát az ég itt elsimítja,
Mikért a kor kiáll a síkra:
A tévedéseket?
S a természet dicső hatalma
Hitczikkeit tehát bevallja
Minden tévely felett?

Oh, hogy ilyen az ember sorsa:
Az igazat, hogy itt sem osztja
Igaz mérték szerint!
Együtt pihen a jó a roszszal . . .
Te természet, meg nem vigasztal
A sors, felém, mely int!

De titkos hang zendül az éjben:
A jutalom fenn vár az égben,
Bizzál és küzdj tovább;
Van tulvilág! Ne félj, ha szenved
A jók hada s a tiszta elvek . . .
Vesd meg a föld porát!

Igazságom néz az egyedre:
Mindenkinek meg lesz fizetve
Igaz érdem szerint;
Gyöngyét veszed a gyötrelemnek,
Ha Jóbbal tür tovább a lelked
És csábra nem tekint.

Haladj tovább magasztos elvvel
S ne félj, hogy a sors torka elnyel,
Mert én segitelek!
Légy ember; nyilt és büszke daczczal,
Szállj szembe minden földi harczczal,
Igy nyersz győzelmeket.

Van tulvilág és ott igazság,
Mely látta a sziv minden harczát
És nem tévedhetett . . .
Ott nincs együtt a jó a roszszal —
Békülj tehát a földi sorssal
S keressed az eget!

Máthé Aladár

KATAKOMBA-HANGULATOK.

IRTA: LYKA KÁROLY.

RÓMÁBAN sokszor elsétáltam azokba a földalatti sötét üregekbe, a hol az arkeológusok hat millió ember csontját őrzik az utókor számára szerető gonddal.

Egyszer valami egyházi ünnep folyt ott; talán szent Cecilia tiszteletére. A sok nyirkos pinczeútat kivilágították gyér gyertyavilággal, és odaözönlött Róma minden szépruhás asszonya meg embere. Angol meg német is volt bőven, vastag piros könyvekkel fölfegyverkezve, a mikben szépen meg vannak számozva, beosztva és elkatalogizálva mind a szent asszonyok, szent gyermekek és szent öregek, akiket itt örök nyugalomra fektettek. Amint látni, nem igen hagyja őket csöndben pihenni a kiváncsi utókor.

Egy ilyen ünnepen zeneszót is hallani itt a föld alatt; a durván kinagyolt tuffboltozatok, nyirkos oszlopfejek tele-aggatvák színes virágokkal, szegény hervadó virágokkal, az élet virágaival, amelyek sóhaj nélkül haldokolnak a katakomba nyirkos levegőjében.

Sok színes ékességet is aggattak az oltárok fölé, s aki nem várt itt a föld alatt ennyi színt, az meglepetve nézte e sok millió csont pihenőhelyén ezt a temérdek elegáns népet.

De mélyebben a föld színe alatt, fejszével vágott lépcsőkön lejutni az alsóbb emeletekbe, ahol már siket csönd lakik, a hol a falakról a sápadt képű Megváltó, a byzánti mivű jó Pásztor s a galambban kifejezett Szentlélek képe néz az emberre.

Hosszú közökben egy-egy csöpp víz csöppen le az üregek boltozatáról, — e vízcsöppek hangja az egyetlen nesz. Folyosóról-folyosóra, üregből-üregbe leng a temetőszél.

A temetőszél csodálatos egy szellő, a temetőszag csodálatos egy parfőm. Ha arczunkon érezzük a legyintését és magunkba isszuk a szagát: végtelen komoly melankóliával áll elénk a halál.

Ki van az emberek közt, aki ne halt volna már meg egynehányszor? Az ember maga is egy nagy szomorú katakomba. Sok ezer érzés és gondolat van beléje temetve, mik hiába várnak föltámadást. Mindennap temetünk. A szívünk kriptáiban sorra hevernek megszámozva, elkatalogizálva a szent gyermekek, a mi tulajdon gyermekeink, a miket nagy kín és vajudás közben szültünk. Vannak köztük halva született szegény kis porontyok, életre képtelen szervezettel, puha, velőtlen csontokkal. Ezek hamar temetődnek el, meg se gyászoljuk őket. De vannak olyanok is, amik mosolyogva és sok reménységgel néztek bele a nagy világba. Eltemettük ezeket is, de nem hordtunk érte gyászruhát. Hanem vannak aztán agyvelőnknek szép, nagy viruló gyermekei, amelyek erős, deli ifjakká nőttek, felnevelődvén szivünk gondos ápolása közepette. Aztán egyszeribe meghalnak. Megöli őket a nagy

világ, a felső világ odakünn, küzdelmes párbajban. Amint holtan hevernek ott, zokogva, elfacsarodott szívvel siratjuk meg őket, tán emléket is állítunk nekik.

Csupa temetés, egész temető a lelkünk. Ezer s ezer gyermekünk hal meg, szép, derüs, költői gondolatok, merész eszmék, plánumok, az érzelmek végtelen légiói. Belőlünk fakadtak, sőt összenőttek velünk. Szivünkből s velőnkből szívták a tápláló életnedvet. Mindegyik egy-egy szerves részünk, belőlünk kiszakított hús, vér, velődarab. Amint egyikük meghal, meghal egy darabka énünk. Igy halunk meg sokszor, sokszor, néha már ott állunk, hogy alig maradt meg belőlünk valami, ami meg ne halt volna. Üresen állunk, érzés, gondolat nélkül. Katakomba az egész mivoltunk, szomorú, sivár katakomba.

Lyka Károly.

BÖLCSEK MONDÁSAI.

IRTA: SZABOLCSI MIKSA.

Ne csak arra tanítsák híveiket a papok, hogy megszenteljék a hetedik napot. Ugyanott, a hol meg vagyon írva, hogy «a hetedik napon tartózkodjál a munkától», azt is megparancsolta az Úr, hogy «hat napon át dolgozzál!»

*

Valami van minden gyümölcsön, mi a fájára emlékeztet.

*

Mérges légy csípése megölt már büszke sast is.

*

Nem tudok esetet, hogy belehalt volna valaki abba, hogy nem sokat élvezett.

*

AZ ASSZONY BEFOLYÁSA.

Simon Hagidóni nemes férfi volt, felesége hozzá hasonló, jószívű, erényes asszony.

De mert Isten nem áldotta meg házasságukat gyermekkel s mert egyetlen gyermeke volt szüleinek a férfi is, a nő is, szüleik unszolására tizéves házasság után elváltak egymástól.

A férfi is, a nő is új házasságra lépett, de a végzet úgy akarta, hogy mindaketten rosszlelkű házasfélre találjanak.

*

Teremtményei közül utóljára alkotta Isten az embert, a teremtés koronáját. De az embert is két részben alkotta, előbb a férfit aztán a nőt, tehát utóljára a nőt. Tanulja meg ebből a férj, hogy nagyobbra becsülje nejét, mint önmagát.

Boldog a ház, melyben a férj (felesége szemében) a legdicsőbb a férfiak között és a melyben a férj, ha még oly kicsiny is az asszony, leguggol hozzá, hogy meghallgassa tanácsát.

*

A nő fölülmúlja a férfit helyes érzék dolgában, tapintatban és türni tudásban.

*

Neveljetek erényes leányokat; neveljetek szépséges leányokat; neveljetek házias leányokat, de ne neveljetek tudós leányokat.

*

Minél több emberre biztok egy-egy dolgot, annál bizonyosabb, hogy elhanyagolják.

*

A hálóban csak a nagyobb halak fogódnak meg; az aprók menekülnek a nyílásokon által.

*

A fösvény nem ura, hanem rabszolgája pénzének.

*

Megkopogtatja a hordót a korcsmáros. A hang után, mit a hordó visszaad, tudja megitélni, van-e benne bor, vagy nincs.

*

Igaz, hogy mikor jösz, ruhád szerint becsülnek, de mikor mégy, már csak eszed szerint itélnek meg.

*

A rossz álmok olyanok, mint a kisértetek: a ki hisz bennök, annak árthatnak is.

TELEPATHIA.

IRTA: CENNER LAJOS.

NAVITA de ventis, de bobus narrat arator, mondja Horatius. A hajós a szelekről, a gazda az ökrökről szokott beszélni.

Több orvos társaságában vacsoráltunk egyszer, így hát nem csoda, ha az orvosi tudománynak hozzáférhetlen betegségeiről folyt a szó, aminők a sympathia és antipathia, spiritismus, magnetismus, telepathia s más hasonló jelenségek.

Hosszan folyt a vitatkozás ezekről a természetentúliba átcsapó jelenségekről; voltak köztünk, akik egyáltalában nem voltak hajlandók a lelkieknek semmi szerepet sem juttatni ezeknél a tüneményeknél, mindent az idegek játékának tudván be, mások elfogadták a szellemvilág befolyását, ismét mások még a tényeket is tagadásba vették.

Egyik hivatalnokbarátunk jó darabig csendes szemlélője volt a vitának, végre ő is megszólalt:

— Én is azok közé tartoztam, akik az ilyesmire nem adnak semmit. Hányszor hallottam, hogy a hitves vagy a szülő telepathiával megérezte, hogy mi történt a távollevő hitvestárssal, vagy gyermekkel — de bizony ezt én mind túlzásnak vettem. Hanem minapában történt velem valami, ami a telepathiára nézve határozott véleményre birt.

Az érdeklődés egyszerre barátunk felé fordult.

— Minap, folytatá, egy roppant fontos és sürgős aktát bizott reám a főnököm, melynek elintézésétől két nagy család örökösödési ügye függött. Én egész nap törtem a fejemet a helyes megoldáson, de nem akadtam Ariadne-fonálra, mely a bonyolult ügy labirinthjából kivezessen. Este lefekvéskor is még mindig a megoldás kérdése járt az eszemben. Elaludtam.

Álmomban-e, vagy szellem megjelenése által történt, nem tudom, de roppant élénken előttem állott hivatalfőnököm alakja, aki szemrehányó hangon mondta, hogy bár az említettem akta annyira fontos és sürgős, én azt mégsem intéztem el.

— Nagyon bonyolult az ügy, főnök úr, felelém.

— Már nyugodt lehet, mondá főnököm. Az aktát én átnéztem és elintéztem; meg is jeleltem kék czeruzával, hogy már rendben van . . .

Mihelyt reggel fölébredtem, azonnal élénken előttem az éjszakai látomás, oly élénken, hogy felkiáltottam:

— Ez telepathia!

Sietve felöltözködtem és rohantam a hivatalba. És képzeljék, uraim . . .

— Nos, nos, kíváncsiskodtunk mindannyian.

— Nos tehát, folytatá ő teljes nyugalommal, az akta csakugyan ott feküdt az asztalomon, még pedig — elintézetlenül. Azóta igazán határozott véleményem van a telepathiáról.

* * *

Navita de ventis . . . beszéljünk a Rudolf-templomról. A Rudolf-templom egy szép álom és reméljük, hogy jobban teljesedik, mint a telepathia.

Cenner Lajos

A BAZILITA REGÉNYE.

VÁZLAT KUPÁR REZSŐTŐL.

CSENDES nyári esthomályban, a Csernekhegy tövében, ott, honnan a Latorcza történeti nevezetességű völgyére a legszebb kilátás nyílik, ül egy agg szerzetes. Hosszú hófehér szakállával enyeleg az alkonyi szellő, elmélázó tekintetét a messze síkságon s a kies völgyön legelteti. Elmereng búsan, csendesen.

A Latorcza partján gyermekek futkosnak. Vidám nevetésök és csacsogásuk felhallatszik az öreg szerzeteshez. Ő is ily vidám gyermek volt valaha, ő is játszott, dalolt és csevegett a többiekkel, s ha este kifáradva hazatért, oly boldogan hajtotta fürtös fejecskéjét édes anyja lágy ölébe, ki csókokkal halmozta el arczát, szemét, mig el nem álmosodott. Majd ifjúvá lett, s felmerül lelki szemei előtt a szívszaggató jelenet, mikor válnia kellet az anyai kebelről, hogy a nagy város zajába induljon tanulni sokat, nagyon sokat. Majd a viszontlátás édes örömei jutnak eszébe, mikor végzett tanulmányainak legszebb jutalmául az édes anya csókja égett ajakán. . .

A nap letűnt s esthajnalpir borítja az ég nyugati felét. A szellő oly édes titkokat suttog a lombok közt. —

Az anyai szív melegét nem élvezheté sokáig. Letűnt az ő boldogságának aranysugaras napja is. Egyedül állt a világon. Atyja a távol Itália mezőin vérzett el a harczok tüzében s most anyját ragadta el tőle a sors hirtelenül, váratlanul. Ám szívében nem sokára új fényt érzett derengeni, melyről azt hitte, hogy boldogságának hajnalpirja lesz. Egy bájos szőke arcz, egy elragadó rózsaszinű lányarcz merül fel lelkében. Ugy rémlik, mintha most is hallaná szerelmes suttogását, mintha arczán érezné az édesnek forró lehelletét, mintha ismét nyaka köré fonná inda karjait és suttogná: «Tied, tied!» Mily boldognak érezte magát ekkor. Hisz azt hitte, hogy az élet egyedüli czélja egy szívet találni, melynek ő legyen bálványa, reménye, mindene . . .

Az esthajnalpir utolsó sugara is eltünik az égről. Csillagokkal kezd benépesedni a sokatmondó égnek sötét boltozata. Távolról a mezőkről hazatérő munkások dalából egy-egy elmosódó akkordot hoz fülébe az esti szellő.

Ám az ő boldogságának is eltűntek végső sugarai is. A nagy világ elcsábitotta boldogságának és szerelmének napját. A sötétség és bűnvilága hűtlenné tették hozzá Helén szívét, kit felkapott és magasztalt a világ, mint angyali szépséget, mint isteni művésznőt. Ő, a szegény ifju nem adhatott neki sem dicsőséget, még kényelmes és gondtalan életet sem szerezhetett neki. Elváltak utaik. De mig

Helén a dicsőség és élvezetek uj világában hamar feledett, ő nem bírt, nem tudott, nem akart feledni. Küzdött a létért, küzdött a léttel, mig belátta, hogy csalódás minden dicsőség, mulékony minden boldogság, s egy napon felvette a szt. Bazil rendnek öltönyét, hogy Istennek s hitének éljen, s megvetni tanulja a világ minden örömét . . .

Az est méla csendjét az estharang kongása szakítja nehány perczre meg, s a Latorcza partján a hegy lábánál a bokrok alól felhangzik a fülemilék bájos csattogása . . .

A szerzetes tovább gondolkodik. Eszébe jut életének legfájdalmasabb jelenete, mikor nehány évvel ezelőtt nagy beteghez hívták a Szentségeket feladni. Igen ezek, a könybelábadt üvegesedő szemek az «ő» szemei voltak. Az arcz rózsáit leszedte az élet vihara, az egykor bájos testet megtörte megroncsolta a szenvedés. Igen, még egyszer érezte a bűnbánó Helén forró lehelletét az arczán. «Én nagy bűnös vagyok», zihálta a haldokló, a világ dicsősége elragadott, élvezetei elsorvasztottak, s egy lelket tettem boldogtalanná, kit szerettem s ki egyedül szeretett engem igazán. Ah, ha bocsánatot tudnék tőle kérni! Óh mennyire utálom egész léha életemet! Óh Istenem, légy irgalmas! — «Isten látja az ön bűnbánó lelkének töredelmét — felelt a szerzetes — és megbocsát önnek. Egyedül benne bizakodjék! Az a széttiport lélek, kiről megemlékezett, nem boldogtalan, mert Istenben feltalálta egy jobb élet tiszta forrását és megbocsát önnek szívéből!» — Aztán látta a ráismerő Helén elhaló arczán a meglepetést, s úgy találta, mintha e sokat szenvedett arczra visszatérne az elvesztett boldog ártatlanság üde mosolya. — Ez volt az élet végső fellobbanása s Helén megszűnt élni . . .

Az est az éjnek ad helyet. A csend szinte borzasztó. A szél hűvösebb lesz s harmat, sűrű harmat lepi el a mezőt.

S az öreg szerzetes ott ül a sziklán. Zokogását nem hallja senki, mig könyei galambősz szakállára peregnek . . .

Kupár Rezső

Mikor Rudolf trónörökös fiatal feleségével, Stefánia főherczegasszonynyal először tett látogatást Budapesten, a budai királyi várpalotában a hódoló küldöttségek egyikével én is megjelentem előttük. Ketten voltunk ujságírók a küldöttségben: egy kormánypárti és én, ellenzéki ujságíró.

Rudolf trónörökös mind a kettőnket megkérdezte, mi a foglalkozásunk s melyik politikai napilapnál dolgozunk.

— Ellenzéki ujságíró vagyok, Fenség, — válaszoltam a trónörökös barátságos kérdésére.

A fenség egy pillanatig megállt előttem, erősen a szemembe nézett, azután jelentős hangsúlyozással jegyezte meg:

— *A hazaszeretetben mindnyájan egyek vagyunk.*

Szívemben azóta mindig visszhangzik a boldogult trónörökös szava.

RIBÉNYI ANTAL
a bizottság alelnöke

VARGA JÁNOS
a bizottság pénztárnoka

Dr. BREZNAY BÉLA
a bizottság elnöke

DORFNER ANTAL

WEBER TIBOR

HOLBESZ JÓZSEF

Dr. NAGY KÁROLY

SZOMJAS SÁNDOR

A KISPESTI RUDOLF FOGADALMI TEMPLOM FELÉPITÉSÉRE

CZIKLAY LAJOS

a bizottság előadó-jegyzője

GESZTESI MIKSA

a bizottság jegyzője

ANDOR GYULA

a bizottság ellenőre

Dr. SZAPPANYOS GERŐ

BARÁK JÁNOS

BUCHSTABLER RÓBERT

SZILASSY GYULA

ALAKULT VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG TAGJAI.

HALOTTAK NAPJÁN.

IRTA: DR. VALÓ SIMON.

Hol van, halál, a te győzelmed?
hol van, halál, a te fullánkod?
(I. Korint. 15., 55.)

NOVEMBER 1-jének délutánja van . . . A közönség hullámzik a megholtak csendes birodalma, a temetők felé . . . E napon a mindszentek ünnepét üli ugyan a ker. kath. egyház, de az ég megdicsőült lakóiról, az egyház győzedelmeskedő tagjairól szóló napi szent beszédjében, az egyház papja rendesen megszokott emlékezni a következő napról is, mely a halottak, az egyház szenvedő tagjai emlékének van szentelve. Őszutó e két első napján ennélfogva a kath. egyháznak a szentek egyességéről szóló épp oly magasztos, mint vigaszteljes tana jön a legélénkebben s közvetetlenül kifejezésre, a mennyiben a vitézkedő, a szenvedő és a győzelmes egyháznak három állapotu tagjai, az őket összekötő s a halálban sem meg nem szűnt szeretet közösségénél fogva egymás küzdelmei, szenvedéseiben és javaiban, mint Krisztusban ugyanazon egy test tagjai résztvesznek és osztakoznak.

De mit keresnek az élők a temetőben, a pusztulás és enyészet eme lehangoló helyein? Miért hagyják oda a pezsgő élet zaját, örömeit és adják át magukat a néma, ünnepélyes csendnek, mely a sírok táját körülborongja s melyet csak hében-korban zavar meg az őszi szél által odasodort száraz levél zörgése? A letarolt mezők utolsó virágait kötötték össze koszorúba s leteszi kiki szeretteinek sírhalmára . . . Egymásután lángok gyúlnak ki a sírhantokon, mint napnyugta után a csillagok az égboltozaton . . . . Es amint jársz-kelsz a néma sírok közt, nyomról-nyomra ujabb és ujabb jeleneteivel találkozol a halottak iránt való kegyelet és élő szeretetnek. — És amint könyes szemekkel tovább haladsz a temető sírdombjai közt, mindinkább elfogódik a szíved és tünődő elmédben kérdésre-kérdés áll elő: Valjon-e könyük, melyeket szeretteink elvesztése fakaszt szemeinkből . . . . valjon a sajgó fájdalom, mely kedves elhúnytjaink sírjainál tépi szívünket, céltalan, tárgytalan volna? Valjon az a szívhasogató zokogás, a mely szeretteink koporsói és sírjainál előtör keblünkből, nem keltene-e visszhangot, részvétet, nem találna enyhet és vigaszt sehol és soha? . . . . . A nyári díszétől megfosztott, ég felé meredező fák; az elsárgult és megfagyott gyep a téli álom után, tavaszszal ismét kizöldülnek; az őszi fagyos napsugár a tavaszszal ismét éltető meleget áraszt . . . . és csak könyeinkre és fájdalmunkra nem viradna fel soha tavasz, a vigasz és öröm tavaszi napja? . . .

Képzeljük, hogy nincs élet a síron túl, hogy a halállal mindennek vége szakad, hogy a porból, a melylyel testünk a halál után összevegyül, nem kelünk fel többé: mint kellene valjon ez esetben mondanunk az Istenről, a kinek léte világit mint a nap és a kinek létét csak az esztelen vonhatja szivében kétségbe? — mit kellene — mondom — állítanunk az Istenről, a ki létre hozott, teremtett minket?

E földi élet a túlvilági élet nélkül a legnagyobb ellenmondás és gúny lenne az Isten végtelen tökélyei, különösen bölcsesége, szeretete és igazságossága ellen . . . . Ha az Úr mindenhatósága az egész látható világban a halálból új életet támaszt; ha e mindanhatóság folytán a legkisebb növény a megujhodás csíráját hordja magában; ha a mag a rothadás és halálból ujra rügyeket, bimbókat kezd hajtani; ha a hernyó elzárt sírjából mint színes pillangó bontakozik ki: valjon az Isten karja csak az embernél rövidült volna meg? A ki ezt állítani meri, az — eltekintve Istennek ez érdemben velünk közlött positiv kinyilatkoztatásától, — elárulja azt is, hogy a természet nagy könyvéből sem tud olvasni, a melynek minden betűjében, minden jelében a legnagyobb következetességgel egy túlvilági, egy sírontúli életre történik félreérthetetlen utalás.

Az Úr az élők és nem a holtak Istene! . . «Szereti a lelkeket, szeretetből teremtette azokat; mert különben miért teremtette volna őket? Húsz, harmincz évig áldja, óvja, élteti, szereti; és azután egyszerre megsemmisítené őket? Valjon milyen Isten volna ez? És ha azt mondjátok: teremteni fog szüntelen, azzal a szándékkal, hogy

semmisítsen szüntelen, valjon mily bölcsesség, mily tökély nyilvánulna ebben? . . . Istennek nagy művében tehát csupa kezdet, kisérlet, vázlat volna minden! Semmi teljes, semmi bevégzett! Hangverseny, melyben csak az előjátékot halljuk! . . . Dráma, mely otrombán folyik és borzalomban leli végét! Ez lehetetlen!» . . . (Bougaud E. A kereszténység és korunk I. köt. 482. l.)

Ha a halállal mindennek vége szakadna, úgy az emberi élet nagy drámája, az ő ezerféle szövevényeivel, rejtélyeivel nem nyerne észszerü megoldást! Az, aki szentül élt, ott feküdnék, annak a sírja mellett, a ki a legnagyobb gonoszságokat követte el és közömbös dolog volna: mit cselekedett e kettő földi életében. Minden erkölcsi eszmének el kellene enyésznie e világról és az emberi társadalom léte alapjaiban alá volna ásva. Az Isten szentségéről, igazságosságáról, a lelkiismeretről szóló tan agyrém, hazugság volna.

Igen, van, kell örök életnek következnie a síron túl! . . . «Meglátom Istenemet az élők földjén.» De viszontlátandjuk, felismerendjük és szeretni fogjuk mi is egymást. Igy tehát a vallás nem csalódik! A mit tanít, úgy találja, hogy az ember elméje és szíve szintúgy sejti, óhajtja és buzgón hiszi azt. Az onnét felülről, Istentől és az ember szívéből kiáradó két világosság összeolvad; és az embernek teljes vigaszára mindkettő azt mondja, hogy e földi lét csak kezdet s oda fön fogjuk bevégzetté tenni azt, a mit e földön csak vázolhatánk; hogy ott kielégítést talál majd szellemünk a tudásban, szívünk a szeretetben és pedig nem egyedül elszigetelve, hanem társaságban, családban, barátságban. Ugyanaz az élet lesz az, milyet idelenn élünk, csakhogy bűn nélkül és Istennel.

. . . Az 1894. évi junius hó elején, egy magyar főpappal s ennek udvari papjával, Olaszország több városában megfordulván, meglátogattuk a «la bella Firenzé»-t is.

Azon elvből indúlva ki, hogy valamely városnak hitéletét, lelki műveltségét legalaposabban temetői, illetve megholtjai iránt tanusított gondolkozás módjában s gondoskodásában látjuk visszatükröződni, felmentünk egy nap délutánján Firenzének szent Miniatóról nevezett temetőjébe is. Verőfényes szép nyári délután volt, a melynek varázshatását Firenzének talán páratlanul álló gyönyörű szép vidéke csak még emelte. — A mint ott jártunk, keltünk harmadmagunkkal a temető síremlékei között és gyönyörködtünk a szebbnél-szebb s eszmegazdag sírfeliratokon, egyszerre egy kettős sírdomb közt álló síremlék mozaikképe vonta magára figyelmünket. Megálltunk mindhárman és néztük . . . . néztük hosszasabban a remek kivitelű mozaikképet, anélkül, hogy felőle való véleményeinket szóval egymással közöltük volna. A kép — amennyire azt emlékezetemben magamnak visszaidézni tudom — szintén temetőt ábrázol. 6—7 éves fiúcska térdel egy sírdomb lábánál és szavakkal ki nem fejezhető elragadtatás, túlvilági boldogság ömlik el arczocskáján és kitágult szemein, a melyekkel fölfelé tekint egy világos felhőből feléje hajló és őt magához hivó angyalra, aki mintha azt mondaná neki: Jőjj ide hozzám, kedves öcsécském, — jobb leszen neked itt!

Katholikus egyházunknak a szentek egyességéről szóló öröm- és vigaszteljes tanítását ennél bensőbben, mélyebb értelemmel és megragadóbban előállítani alig lehet.

Magasztos tárgyához maga a kép kivitele is méltó, remek. Hatása meglátszott mindhármunk mély megilletődésén; mert midőn a képnek hosszabb szemlélése után a síremléktől távoztunk, mindhármunk szemeiben a meghatottság és öröm könyűi csillogtak.

A ragyogó tollu Chateaubriand «A kereszténység szelleme» czimű világhírű munkájában többi között a sírokról is szólván, a keresztény sírokról szóló fejezetet ekként kezdi meg: «A keresztény vallás sírjairól szólván — ugy mond — hangunk felemelkedik, szavunk erőteljesebb lesz; érezzük, hogy csak itt van — és lehet szó az ember valódi sírjáról. A bálványozó síremléke csak a multról beszél, a keresztényé a jövőről». (III. kötet, 269. lap). Mi csoda tehát ha a hivő keresztény oly szívesen látogat el a sírokhoz. — Az élet legjobb mestere a temető! Hogy élni tanulj, — halni tanulj meg . . . . «Az élet halála: a halál élete». — «Aki megtalálja életét — mondja Jézus Krisztus — elveszti azt; és aki életét elveszti énérettem, megtalálja azt». (Sz. Máté X. 39). Mária Terézia császár és királynőről, legmagasabb uralkodó házunk ezen ritka tulajdonokkal megáldott nagy alakjáról, feljegyzik életirói, hogy midőn országos gondjai és munkáiban lelki erejét ernyedni érezé, magát megerősítendő, gyakrabban le-leszállott felséges őseinek a bécsi kapuczinus atyák temploma alatt levő kriptájába, a hol órákig is elimádkozott és a honnan felmagasztosult lelki hangulatban, megerősödve és megvigasztalódva tért vissza napi munkáihoz . . . . És szeretett uralkodó házunkban e keresztény szokás most is tiszteletben s gyakorlatban van. Mert az uralkodóknak is szükségök van erősítésre és vigaszra fájdalmaikban, a melyek őket is érik és szivüket csak úgy, ha nem még sokkal érzékenyebben sebzik, mint a többi közönséges halandókét. »Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas regumque turres». (Horatius.)

A JÖVŐ SZÁZADBÓL.

— MONOLÓG. —

IRTA: RUTTKAI GYÖRGY.

(ROTHAUSER MIKSA.)

Kis hölgyszalon. Gazdag butorzat. Könyvtár. Iróasztalon koponya. A falon különféle órák, hőmérő, légsulymérő, telefon, pneumatikus postaszekrény, mely csengetéssel jelzi a küldemény továbbitását vagy megérkezését. Az egész berendezés idegenszerű, amellett a mult század izlésével kaczérkodó. Középen és két oldalt ajtó. A szin üres. A telefon megszólal.

LILLA.

(Középről jön. Sietve, izgatottan leveti hosszu köpönyegét. Fején kalap. Sötét ruhát visel, melynek kabátja férfijaquet módjára van szabva.)

ELŐADÁSRÓL jövök! Borzasztó! Elviselhetetlen! Ötven esztendő múlt el azóta, hogy az első nő előtt megnyilt az egyetem kapuja, nagyot fordult a világ, a villamosságot detronizáltuk, a magnetizmus hívei diadalmaskodtak, még a polgári házasságot is törvénybe igtatták már, de annyira még nem vittük, hogy fiatal embereink el ne mosolyogjanak, ha egyikünk a tanszékből előadást tart nekik! Pedig (a tükörhöz siet) tessék csak nyilatkozni; mi nevetséges van rajtam, Kenessey Lillán, ki másfél év óta magántanári működésben terjesztem a mediczina áldásait hallgatóim nagy körében? Kétszázötvenen hallgatták mai értekezésemet — kevesebben soh' sem jönnek előadásaimra — s alig léptem a 30-dik számú tanterembe: mintha a nap kisütött volna, úgy jelent meg százötven arczon ama kétségbeejtő mosoly, mely még a halálba kerget. A többi lány volt, s mi lányok nem mosolygunk, amióta beütött az emanczipáczió . . .

Gyűlölöm a férfiakat, amióta mosolyognak, s ha valamikor gyakorolni találnám a szabad választás most már reánk tartozó jogát, akkor — jaj annak, a kin boszút állok e rettenetes mosolyért. Tudom megsiratja. Verista vagyok — szenvedélyes, kegyetlen hive a föltétlen igaznak. A boncteremben tanultam megismerni a világot, s e tanulmányaim alapján nyiltan merem kijelenteni, hogy a férfiak egytől egyik egy fillérnél többet nem érnek. Agyuk átlag valamivel nehezebb mint a nőké, de kutatásaim kimutatták, hogy nem ez a fő, hanem hogy itt is a — kvalitás dönt. A többek közt egy honatya agyát vizsgáltam meg — az orvosi diszkréczió tiltja megmondanom, melyik párthoz tartozott — s azt találtam, hogy agyvelejét valami szurrogatum pótolta, mely többre nem képesítette, mint hogy elmondjon egy beszédet, melyet más valaki konczipiált . . .

Hallgatóimról nem is beszélek. Hijjával vannak azok nemcsak a gondolkozás komolyságának, de a szükséges képességnek is. A legtehetségesebb közülök, valami Szabó Nándor, az is semmirekellő, ki mindenütt inkább található, csak az egyetemen nem — kivéve persze, ha én értekezem. Csinos fiú, de tudatlansága mily hihetetlen: mutassa egy példa. Kollokvált. Nálam. «Micsoda präparatum ez?» — kérdém egy kochinchina-kakas máját felé tartva. Megnézi, nem gondolkodik és imponáló határozottsággal azt feleli: «Egy szerencsétlen szerelmes szive!» . . . Tessék elképzelni egy embert, ki a májat a szivtől, és egy khinai kakast egy szerencsétlen szerelmestől megkülönböztetni nem tud! Megszántam a tudatlanság ily fokát és nyugodtan folytatám: «S mivel bizonyitaná e feltevését?» Most habozott egy pár pillanatig, mélyen a szemembe tekintve, halkan azt felelte: «Azt a tanár kisasszony ő nagyságának csak — négyszem közt mondhatnám el!» Mily szemérmetes — szemtelenség!

Mit is felelhettem volna erre? (Sóhajtozik.) Száz évvel ezelőtt azt mondhattam volna: «Beszéljen, kérem, a mamával» . . . De ma . . . máskép áll a dolog! Persze, — bármi különösnek tessék is — az emberek nem tettek le a szerelemről; a művelődés daczára. De a modor megváltozott, még pedig alaposan. Mily elragadó naivitás volt az egykoron: mindenkinek volt hozzászólása: a mamának, a papának, a kérőnek — néha még a lánynak is. Bálba hurczolták a kicsikét, hangversenyen mutogatták — pénzért mutogatták, mert a ki ott volt, megfizette a belépő jegy árát — vagy pedig

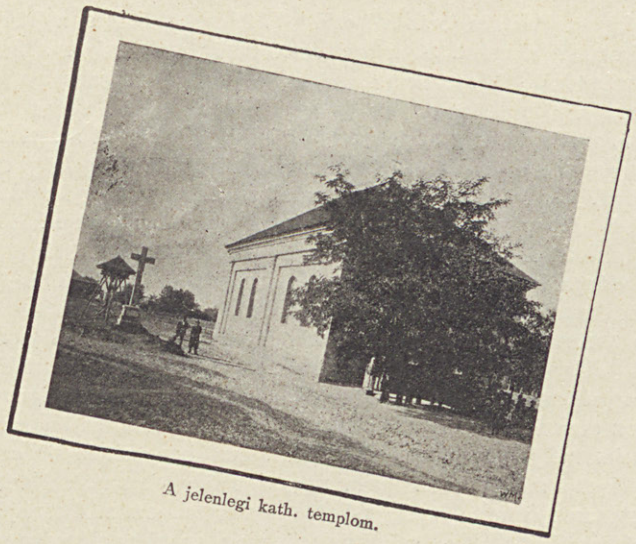

A jelenlegi kath. templom.

A Hunyadi-utczai állami népiskola.

Az ev. ref. templom.

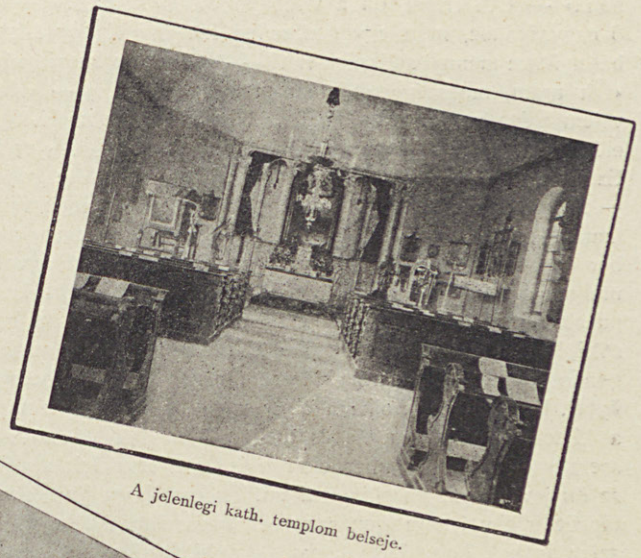

A jelenlegi kath. templom belseje.

A kath. plebánia.

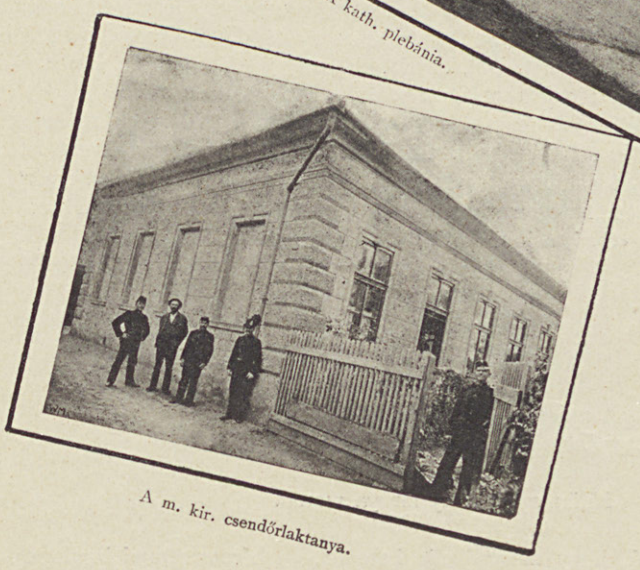

A m. kir. csendőrlaktanya.

Madarassy László emlékoszlopa.

jouroztak — kérem, jouroztak — s meghívták mindazokat, kiket csak távolról is gyanusítottak nősülési hajlammal. Unatkoztak a táncz mellett, ásitoztak, ha konczerten szegény Izoldát zongorán végezte ki két izmos ököl s a jouron keresztényi türelemmel hallgatták végig a legolcsóbb körutazási élczeket. S ez így ment addig, míg végre a fiatal emberek egyike, kifogyva a türelemből, tiszta unalomból megnősült. A szerelem tudniillik — mint kutatásaim alapján állithatom — semmi egyéb, mint a hypnotizmus eredménye, az úgy nevezett «fixatió» gyümölcse. A férfi addig nézte a lányt, míg megtetszett neki; vagy pedig addig nézte a hozományát, míg az tetszett meg neki. Így létesült a szerelmi házasság, vagy a konvenienczia frigye, mely egy szemernyivel sem kevésbé tartós amannál. Bizonyitéka az, hogy mai napig tart, tehát további száz esztendőt szerencsésen túlélt. Csak egy iczi-piczi változást észleltem. Ha egykor fiatal ember megkérte imádottja kezét, rendszerint a következő érdekes párbeszéd fejlődött ki a papa és leendő veje között:

(Két széket állit szembe egymással. Meghajtja magát.) Uram! (A másik székhez megy, meghajtja magát, más hangon.) Uram! (Mint elébb.) Engedje meg, hogy kellő tisztelettel megkérjem kedves leánya kezét, kit imádok! — (A másik székhez megy, a papa hangján:) Hm, hm! Engedje meg, hogy kellő kiváncsisággal megkérdezem, hogy lányaim melyikét imádja Ön? — (Mint elébb; a fiatal ember hangján:) Óh uram, minő kérdés, hisz vétenék a tisztesség ellen, ha mást szerernetnék, mint azt, a ki soron van! — (Mint elébb:) Hm — tehát Mariskát imádja Ön?» — «Úgy van uram, Mariska kisasszony ő nagyságát, lehetne ez máskép?» — «Hát hiszen lehetne, mert a többi sem megvetendő ám, hehehe!» — «Hahaha! Naczczerű! S igaz is, nagyra becsülöm mindnyájukat!» — «Mondja csak: nagyon szereti maga azt a Mariskát?» — «Óh uram, én mathézist tanitok a XI. kerületi állami reáliskolában, és így érzelmeim mélységének csak — magas számokban tudnék kifejezést adni.» — «Ah értem, ön a viszonyokkal is számol?» — Igen uram, és szerelmem nagysága úgy viszonylik Mariska ő nagyságához, mint egy ismeretlen szegény X egy általánosan ismert fényes Y-hoz.» — «Értem, uram. Beszéljünk hát nyiltan: mennyi adóssága van?» — «Óh uram, szerénységem tiltja —» —«Csak ki vele, ön meglesz velem elégedve.» — «Óh uram, megszégyenit, nem mondhatom . . .» — «No, no!» — Tehát csak annyit mondok, hogy ön is meglesz velem elégedve.» — Mintha pisztolyból lőtték volna ki, úgy terem ott egyszerre a mama és szende Mariskája. A papa elérzékenyül. Hangja remeg. Kitárja karjait. (Megteszi.) «Jer ide leányom!» (Mariska hangján.) «Oh papa!» — (A papa hangján.) Ez az úr, e derék fiatal ember bevallott mindent. Óh te gonosz gyermek, hát illik-e a szülők háta mögött ilyet cselekedni? — A mama közbezokog és félre suttog: «Hála Istennek, valahára!» — A papa egymásba fűzi gyermekei kezeit — az egész familia könyekben fürdik, s míg a fiatalok még kissé zavartan, tanácstalanul egymásra tekintenek, az öregek egymás nyakába borulnak s elzokogják egymásnak: «Ezen tehát túladtunk volna» . . . Bezzeg máskép állunk ma! Megtörtük a férfiak zsarnok uralmát s a házasság terén a nő eljutott legmerészebb kivánságainak czélpontjához. Ha észreveszszük, hogy valaki nem puszta véletlenből rajtunk felejti szemét, s feltéve persze, hogy az a valaki megtetszett nekünk, akkor nem teketóriázunk soká, hanem legelőször tudakozódunk, vajjon képes-e ama férfi — önmagát eltartani, vagy pedig szükséges-e, hogy mi gondoskodjunk ellátásáról. Ha szerelmesek vagyunk, beérjük akármilyen eredménynyel és sommás úton intézzük el az ügyet. Bevárunk egy alkalmat, — vagy ha sürgős az ügy, nem várjuk be az alkalmat, hanem elszántan odalépünk a kiszemelt objektum elé és megszólitjuk (Igazitgat a székeken.) «Uram, nem maradhatott titok előttem, hogy ön engem szeret.» — A fiatal ember elpirul és hüledezve felel: «Ki árult be engem?» — «Óh uram, ne féljen semmitől: csak az ön javát kivánom előmozditani. Tudom, hogy jövedelme csekély, hogy adósságai vannak, de úgy hiszem, az irántam táplált érzelmei nem igen szenvedhetnek változást, ha tudomására hozom önnek, miszerint eszközeim megengedik nekem azt a luxust, hogy kielégitsem — a hitelezőket. Teljes határozottsággal felszólitom tehát önt arra, hogy huszonnégy óra leforgása előtt kérje meg kezemet.»! — A teremtés volt urai közül száz esetben kilenczvenkilencz ellenszegülés nélkül megteszi ezt, mert manapság, midőn a nők lefoglalták a mérvadó hivatalokat, midőn a képviselőház karzatán már csak férfikoszorú hallgatja a honanyák fényes szónoklatait, midőn már megszavaztuk az agglegényadót: manapság a nősülés csak az, ami azelőtt volt: rokkantsági biztosítás a férfiak részére — csőd, a melynél a belebukott csak nyerhet . . . Jaj annak a férfinak, kit esztelensége arra visz, hogy asszonyt kikosarazzon. Ha a sértett nő nincs abban a kellemes helyzetben, hogy fegyveres elégtételt kérjen, és ama férfit az összes lapok «nyiltterében» jellemtelen, gyáva ficzkónak deklarálja, akkor egyszerűen feljelenti az illetőt az ujonnan szervezett bejelentő hivatalnál. És ez rémitő. Kizárják minden klubból, minden egyesületből, hol miénk a többség; kávéházba ne merészeljen belépni, mert a hivatalos közlöny kiadja arczképét és pinczér nem szolgálja ki az ilyen kompromittált, megbélyegzett egyént; összeesküvést forral ellene lakóházának minden nőnemű tagja, éjjel nappal a «Szűz imáját» dörgi fülébe hatvan gyakorlatlan kéz; pihenés, nyugalom ideális, elérhetlen fogalmakká lesznek előtte, — boycott megtette kötelességét, kizárja, kiátkozza, halálba kergeti a vakmerőt, ki ha eszéből teljesen kifogyott, felveszi az ünnepélyes színezett háromságát: «frakkot, klakkot és lakkot» s odalép a megsértett fiatal, vagy kevésbé fiatal hölgy elé: «Nagysád!» — «Uram!» — «Megbocsáthatlan bűn nyomja lelkemet, de önnek meg kell bocsátania, hisz gyenge férfi vagyok csak. Tévedtem. Imádom önt: Térden állva kérem kezét és nagysádra bízom a feltételek megállapitását. Esedezem, fogadjon el (sóhajtozik.) boldog férjének!» . . . A megsértett nő szigorúan, kérlelhetlenül tekint az előtte térdelőre. Aztán hidegen válaszol: «Tegyen fogadalmat, esküt a boldog házasságok divatos tiz parancsolatára!» (Esküre emeli balkezét.) «Ohó, a jobb kezét!» (Felemeli jobbját.)

1. Nem fogok szivarozni! (Más hangon ismétli.)
2. Szót fogadok, bármi legyen az, mit reám parancsol!
3. Nem fogok ellentmondani, ha oly költekezés forog szóban, mely az ön személyét vagy toilette-jét illeti.
4. Nem fogok ellentmondani máskor sem.
5. A házat csak az ön engedélyével hagyom el.
6. Esti kilencz óra után nem térek haza — zsebpénzem megvonása terhe alatt.
7. Kávéházba csak akkor megyek, ha megengedi, hogy önt oda elkisérjem.
8. Kártyázni csak önnel fogok!
9. Gyermekeink ringatását én vállalom el. A többi — külön egyezmény tárgya marad.
10. Válási indokot sohasem fogok keresni . . .

«Igy ni, s most keljen fel uram. Megengedem önnek, hogy megcsókolja kezemet, — kérem semmi izgalom, — a XX. század szerelme olyan mint az osztriga: hidegen kell élvezni!» . . .

(Sóhajtozik.) Ó, szent protoplazma! . . . Mások beszélhetnek így — de én a — doktor kisasszony! . . . A szív törvénye nem szól nekem, csak az auktoritás kodexe. (Leteszi a szemüveget, elhajitja a sapkát.) S ez fáj, ha 26 tavaszt láttunk, és a szerelemről alig tudunk többet, mint azt, hogy — másokat boldogít. Mert én, én nem vagyok boldog. És miért nem vagyok az? Azért, mert több a tudományom a másénál? Hát a tudatlanok szabadalma a szerelem? Avagy csúnya volnék, olyan ijesztően csúnya, hogy . . . (A pneumatikus postaszekrény csengetéssel jelzi, hogy levél érkezett. A fedele felpattan és a szekrényből levélke repül az asztalra.) Hát igazán olyan csúnya volnék . . . (A levél után nyúl.) Lássuk csak a láthatlan postás küldeményét . . . Áh! a vakmerő! (Olvassa.) «Nagyságos tanár kisasszony! Felelettel tartozom még nagyságodnak az utolsó kollokvium alkalmával főggőben maradt kérdésére. Engedje meg kijelentenem, hogy immár mindenre előkészültem. Tanulmányoztam a szíveket, és annyira haladtam, hogy ezennel bátorkodom nagyságodat arra kérni, méltóztassék nekem egy négyszemközti kollokviumot engedélyezni. 55 perczczel ezelőtt lakásán voltam, de nem lehettem szerencsés nagyságodat hon találni. Megkisérlem még egyszer, s addig csókolom szigorú kezét ama reményben, hogy kegyesen itél majd és nem engedi elbukni leghívebb hallgatóját. — Szabó Nándor.

(Indulatosan.) Ah! Ah! Mily merészség! Vakmerőség! Botrány! Na jőjjön csak, uram! Olyan fogadtatásra fog találni, hogy kedvét szegi majd, tanárával viszonyt kezdeni . . . Ah! Ah! Hallatlan! (Izgatottan, gyorsan fel s alá sétál; egyszerre megáll.) Hm! Hm, hm! Pedig szép fiú. És ha a psychologia meg nem csal, szeret! Igenis: szeret igazán, szeret . . . Nem, nem, a világért sem! Mi lenne az auktoritásból? A múltam, a jelen, a jövő tudományos dicsősége tiltja, hogy csak gondolatban is . . . Pedig milyen szép lenne, ha egy szeretett férfi szerelme körülvenne szívének ezer gyengéd megnyilatkozásával, oly kimondhatlanul édes érzés fogna el, ha a szellem kegyetlen, zsarnok uralmát felcserélhetném a szív édes rabszolgaságával! Elbüvöl, megrészegit e gondolat, visszavarázsolja elém a régmúlt időt, midőn a nő minden üdvét, boldogságát a nőiesség gyakorlásában, a család kedves hajlékában vélte csak feltalálhatni. Elbüvöl, megrészegít e gondolat, kitörli egy elvonúlt század minden vívmányát és ha . . . az a fiú most eljönne . . . (Kopogás a középajtón.) Szent Isten! (A tükörhöz siet, rendbe szedi haját. Ujabb kopogás.) Istenem! Óh Istenem! Erőm elhagy! (A pamlagra dől. Harmadszor kopognak.) Legyen!.. Szabad!

(A függöny legördül.)

A SZERETET.

Az igazi szeretet
A szivben ver gyökeret
És ki nem hal belőle.
És nincs az a hatalom,
Sem idő, sem alkalom,
Mi onnan kitépje.
Csak ha már a sziv megrepedt,
Sóhajt végsőt a szeretet.

Béni Kálmán

RUHA.

IRTA: HEVESI JÓZSEF.

SIDÁMAN fütyörészve tartott hazafelé körúti palotájába a fiatal báró. Gyalog ment. A pompás fogatot előre küldte. Jól esett neki a gyalogolás a hosszú whist-partie után, a mit négy órai elkeseredett harczczal folytatott a kaszinóban. A lábai meg voltak merevedve a hosszas üléstől és noha didergő hideg volt és üveggé fagyott az aszfalt-járó, mégis gyalog ment. A fejét mélyen behúzta a pompás bundagallérba és — mint a nóta mondja — «csak úgy nézte az időt alóla» . . . És noha a szél keservesen dúdolt a füle körül és úgy rázogatta a borbély-tányérokat, mintha embert akasztottak volna: a fiatal báró föl sem vette a hideget, sőt versenyre kelt vele és a prém közül túlfütyörészte a sivító szelet . . .

Hanem az igazat megvallva, még egyéb oka is volt a bárónak, hogy gyalog menjen.

Időt akart nyerni.

Nem akart korán hazaérkezni.

Hogy miért nem?

Ennek is meg volt a maga oka.

— — — — -- — — — — — — — — —

A fiatal báró még csak mostanság lépett ki a mézből. Féllábbal jóformán még benne is volt — a mézes napokban. Csak nemrég nősült. Az őszszel. Az esküvő után nyomban lerándultak a fiatal férj egyik birtokának fejedelmi kastélyába és idevarázsolták a mennyországot.

Négy hetet töltöttek itt. Olyan négy hetet, mely fölér egy egész élet szenvedéseivel . . . Csakhogy ők nem ismerték a szenvedést, reájuk születésüktől kezdve derült ragyogással mosolygott a boldogság.

Azután elmentek külföldre.

Oh Istenem, milyen boldogság a gazdag embereknek, hogy utazhatnak. Bejárhatják a világot. Gondtalan lélekkel élvezhetik a természet szépségeit, a művészet csodáit, a nagyszerű emlékeket és a modern alkotásokat. Szórhatják a pénzt és nem gondolnak másra, mint arra a tömérdek virágra, melyet minden egyes pillanatról leszakasztanak.

Hát még utazni egy kedves, bájos, csacsogó, kaczagó kis asszonykával! Milyen öröm, milyen élvezet látni, a mint nagy szemei fölragyognak, kedves kis orczája kigyúlad és fodros eperajkait nyitva feledi a sok látványosságra . . .

Hát bizony a báró úrnak osztályrészül jutott ez a boldogság, végigvezette ragyogó szép asszonykáját Európa minden szép városán, megmutatva neki mindent, a mi szépet egy-egy főváros

csak nyújthat és csak a napokban tért haza vele, hogy a tél folyamában az évad minden gyönyörűségén, minden mulatságán végigvezesse az ő szépséges szép feleségét.

— —

Történt pediglen, hogy künn a városligeti jégpályán egy karcsú szép grófnőn a fiatal bárónő gyönyörű szép bundácskát pillantott meg. Nagy szakértőnek kellene lennem, ha nevén tudnám nevezni a divatnak e csodás alkotását. Azt hiszem, hogy *caraculenek* hívják azt a műremeket, a mely

OROSZLÁN. Vastagh Géza festménye.

valami drága bőrből készült, a testhez pompásan simult, könnyű volt, meleget adott és a testnek délczegségét csak emelte.

A fiatal menyecskének nagyon megtetszett a szabóművészet e remeke és ennek az ő tetszésének kifejezést is adott szerelmes férje előtt.

A báró elég szellemes volt, hogy a czélzást megértse és elég gyöngéd és figyelmes, hogy a caraculet megrendelje.

Most, amint vidáman fütyörészve hazafelé tartott, éppen a nagy művésztől, a szabótól jött, akinél a remekművet megrendelte.

Már elkészült és — csodálatos szép volt.

Szakasztott olyan, mint azé a karcsú grófnőé.

A báró előtt indították útnak — haza, az asszonykához.

És ő most gyalog tartott hazafelé, hogy valamiképp meg ne előzze a drága ajándékot és hogy mire haza érkezik, otthon már ragyogó arczczal fogadja a meglepett kis feleség.

. . . Csak lassan ballagott föl a szőnyeggel fedett lépcsőn. Szinte hallani vélte szivének dobogását. Ilyesformát érzett vőlegénykorában, mikor a drága nászajándék hatására volt kiváncsi.

Hogy fog majd az asszonyka eléje röpülni! Hogy fog majd a nyakába borulni! Hogy fog majd ragyogó szép szemeivel reá mosolyogni!

Belépett az előszobába, halkan, nesztelenül.

Zaj ne jelentse be előre az ő jövetelét.

Lábujjhegyen pipiskedve ment a szobákon végig és lejtő lépteit elnyelték a vastag szmyrna-szőnyegek.

Aztán, mikor a felesége szobájához ért, hirtelen szétválasztotta a nehéz portièreket és ott állott az ajtóban, diadaltól sugárzó arczczal.

Hanem egyszerre valami hideg áramlat csapta meg.

Valami csalódásfélét érezett.

Az asszonyka ott ült a pamlagon és — olvasott.

(Ő azt hitte, hogy rajta fogja kapni, amint a szabászati remekművet bámulja.)

Mikor az asszonyka észre vette: feléje sietett a férjnek, de — nem röpült, mint ahogy a báró képzelte . . .

Megcsókolta férjét — hanem inkább szokásból.

(Mennyire másképpen képzelte el magának a báró ezt a találkozást!)

A társalgás kissé döczögve indult meg.

Volt valami fojtó a levegőben. Valami nehéz lidércznyomást érzett mind a kettő.

Kissé kínos csend után, mialatt a báró azon gondolkodott, hogy mégis csak ő teszi kérdés-tárgyává a kis téli kabátot, hirtelen megszólalt az asszony:

— Nini, igaz, még meg sem köszöntem.

A báró tetette magát:

— Mit, lelkem?

— Azt az izét . . .

— Izét? . . .

— Azt a . . . kabátot.

A báró elámúlt. Hát csak ilyen közönyösen veszi az asszony az ő figyelmét?

— Úgy látom, hogy nem igen nyerte meg az ön tetszését . . .

— Dehogy nem . . . izé . . . sőt . . .

— Na, na, na, én jól látom . . .

— De kérem . . .

A báró ingerült lőn.

— Ne kérjen . . .

— Ha mondom . . .

— Ne mondjon semmit!

És a báró, a ki annyira csalódott várakozásában, a ki olyan szépnek rajzolta ki maga előtt ezt a találkozást, és a kit neje közönyössége vérig sértett, dühösen sétált föl és alá a szobában.

— Nos, hát ha tudni akarja, szólt az asszony és hangja szinte csuklott az indulattól — én nem vagyok ilyen kabátokhoz szokva . . .

A báró hirtelen megállott és csodálkozó arczot mutatott:

— Miért? Hiszen Clarisse comtessenek éppen ilyen kabátja van és ön annyira magasztalta!

— Hahaha, kaczagott a bárónő. — A Clarisse-é? . . . Hát nem tudja, hogy a *Clarisse kabátjának kék rókaprém a bélése,* — míg ezé . . .

És fitymálva dobta el magától a remek ruhadarabot.

A báró tajtékzott a dühtől.

Hirtelen belenyúlt a zsebébe, kivette finom angol zsebkését, aztán mint a fenevad vetette rá magát a drága kabátra és diribre-darabra vagdosta.

— —

Odalenn pedig sivított a szél és szikrázott a hideg. Az átellenes ház kapujában nagy népcsődülés támadt.

Egy koldusgyerek húzodott volt meg a kapualjban, de *rongyos ruhái* nem védték meg a hideg ellen.

Megdermedt a pogány téli időben.

Eszméletlenül vitték a kórházba.

Zeverdzonetz

LÁSZLÓ FŐHERCZEG CSONTSZILÁNKJAI.

(Lásd a 41. oldal ábráját.)

A vadregényes, festőiesen szép ágyai erdőben dördült el az a végzetes lövés, mely vigasztalan, mély gyászba boritott mindnyájunkat.

Az eldördült fegyver gyilkoló golyója nemcsak egy ifjú, virúló királyi herczeg életét oltotta ki, de fájdalmasan vérző, alig gyógyítható sebet ütött a bálványozásig szeretett nádor-család s a magyar nemzet szívén is, hisz a boldogúlt, kit életének virágos, tündériesen szép tavaszán ragadott el a halál, nemcsak fenséges szüleinek szemefénye, de a magyar nemzetnek is büszkesége volt.

Az ágyai erdőben, a hol a megdöbbentő katasztrófa történt, a sajgó fájdalomtól sujtott fenséges szülők egy gyönyörű, díszes kápolnát épittettek. E kisded kápolnában őrzik azon ereklyetartót, mely a szerencsétlenül járt László kir. herczegnek a Szt.-Erzsébet kórházban történt operácziója alkalmával kivett tizenhárom darab csontszilánkját tartalmazza.

E meglepően szép ereklyetartót, mely vert ezüstből készült, Kalocsa nagynevű érseke, *Császka* György készittette a főherczegi család iránt érzett mély tisztelete, jobbágyi hűséges szeretete jeléül, méltó kifejezésül igaz szivből fakadó részvétének, melylyel a fenséges család gyászában osztozkodott.

Az ereklyetartó valóságos remeke a magyar ötvösművészetnek s oldalain hat, ezüstből készült pompás szobor ékíti, melyek József főherczeg családtagjai védszentjeinek: Szt. Klotild, Szt. Margit, Szt. József, Szt. László, Szt. Erzsébet és Szt. Dorottya alakjait ábrázolják.

Egyik oldalán e felirás van: «*Imperato casu sexta septembris vita recessit: reliquias Ladislai tristis urna reserva.*»

A megdöbbentően tragikus véget ért László kir. herczeg csontszilánkjait Kalocsa érseke szentelte be a főherczegi kastély alcsuthi kápolnájában. A gyászszertartáson jelen volt a fenséges család majdnem minden tagja.

Könyező szemekkel ott volt a megtört szívű, jóságos atya: *József* kir. herczeg; a vigasztalan fájdalomban vergődő édes anya: *Klotild* főherczegnő; az elhunyt délczeg dalia testvérei, nagyanyja: *Klementina* herczegnő s az orleansi herczeg.

ÉVIKE.

IRTA: KEMPFNÉ-BOROSTYÁNI IRMA.

HADUL tombol a hóförgeteg és recsegve töri le a száraz fák ágait. A Hargita legzordabb viharát küldte az apró faluba, melynek kicsiny ablakaiból ragyogó fénysáv hatol a sötét éjbe és megvilágítja a gyorsan elsurannó alakok lépteit, akik mindannyian egy czél felé törekesznek. A dombtetőn csikorogva nyilik a szentegyház nehéz tölgyfakapuja és a vadorkán síró-jajgatásába belevegyül az orgona szelid hangja és a hivők ájtatos énekszava:

«Mennyből az angyal
Lejött hozzátok pásztorok» . . .
. . . . . .

Az öreg óra már régen elütötte az éjfélt. Elcsöndesül minden, megnyugszik a vihar is. Kialusznak egymás után az apró mécsesek . . . . . Lassan szitál a hó és a béke angyala boldog álmot hint hiveinek szemébe.

Csak a kastélyban vannak ébren. Hangosan szól a czigány hegedűje és törik szilánkra a pohár. Egyedül mulat a dúsgazdag főúr. Barátai mind visszautasították a szent estére szóló meghívást. Még a cselédség is kikérte magát, csak a hű János maradt beteg gazdája mellett. Mert beteg, nagyon beteg Kárándy gróf. Beteg az elméje . . . . beteg a szíve, amióta nyolcz év előtt imádott Éváját eltemette. Nem lehet kigyógyítani. Az orvosok azt vélik, hogy csak valami nagy öröm rázhatná fel lethargiájából. De hogyan?! Nem tűr meg maga mellett senkit, csak czigányt és poharazó pajtást. A szörnyű csapás óta nem látta anyját, sem akkor született kis lányát. Valóságos őrjöngésbe esik, ha e gyermekről beszélnek.

Egyetlen szenvedélye a zene. Mujkos Lajosék, a kik teljesen Kárándy után éltek, nem is mertek a szigorú parancsnak ellenszegülni, hogy karácsonyestén a kastélyban megjelenjenek. Pedig szomorodott szívvel hagyták a sártapasztott kunyhóban az orcsiklandozó halpaprikást és az aranydiókon hajba kapott purdékat.

Fáradtan esett ki a primás kezéből a vonó. «Kezit, lábát csókolom, méltóságos uram . . . csak egy kicsikát hazamihetnink megnézni, hogy ugrálnak azok a haszontalan kilykik a karácsonyfa körül . . . eligétik azt a sok gyönyörü gyirtyát és mi meg se látjuk. Mindjárt visszagyüvünk és muzsikálunk a miltóságos úrnak reggelig» . . .

«Menjetek a pokolba», kiáltott rájuk az álmodozásaiból felriadt gróf. Lábujhegyen osontak ki egyenkint, el nem mulasztva a krispin alá egy-egy üveg bort is dugni. Az öreg János fenyegetőleg rázta meg bozontos fehér üstökét, de hallgatott.

«Tárd ki az ablakot . . . aztán elmehetsz . . . nincs szükségem semmire.»

Kárándy egyedül maradt. Némán bámulta a szünetlenül hulldogáló hópelyheket. A fagyasztó levegő kiverte fejéből a mámort. Borzongani kezdett . . . becsapta az ablakot és leült. Kebléből egy képet vont elő és kezdett hozzá beszélni kérőleg . . . szemrehányóan . . . esdeklően . . .

«Mért hagytál itt?! Mért mentél el?! . . . Látod, nem jön álom a szememre, nem tér nyugalom a szívembe. Hiába minden. Mint sebzett vad, amelynek oldalába mélyedt a golyó, futottam, bolyongtam . . . küzdöttem önmagammal . . . hasztalan. Magammal hordom a bánat csiráit szívemben északtól délig, kelettől nyugatig . . . . Szétfoszlott a boldogság, a csillagból lámpás lett . . . . rossz lánggal égő, füstös mécses . . . . Miért még élni?! . . . . Százszor álltam a puskacső előtt, de nem volt bátorságom megnyomni a ravaszt . . . . egy dörrenés csak és mindennek vége, nincs többé fájdalom, nincs többé szenvedés. Kegyetlen voltál, Éva, miért igértetted meg halálos ágyadon, hogy nem válok meg önkényt az élettől?! . . . Miért csikartad ki tőlem az igéretet? . . . Miért . . . miért?! . . . Adós maradtál a felelettel, ajkadon megfagyott a szó, megnémultál örökre . . . . . Miért akarod, hogy gyötrődjem egy hosszú életen? Miért lássalak szünetlenül megtört szemekkel, jeges, fagyott szívvel . . . . Mért csengjen mindig fülemben deliriumban énekelt dalod: »Ha meghalok, ne borulj rám . . . . Olyan szemrehányólag nézesz reám?! Nem vagy megelégedve velem? . . . Haragszol?! Rossz vagyok? Nem szeretem a lányodat?! Igaz . . . gyűlölöm. Az ő világrajötte okozta halálodat. Nem is láttam azóta soha . . . nem is akarom látni soha . . . Évám, könyörgök . . . esedezem, ments fel az igéret alól . . . Felmentesz?! . . . Követhetlek?! . . . Szent Isten, intett a fejével . . . . Megyek, Évám, megyek . . .»

Szomjas-villa.

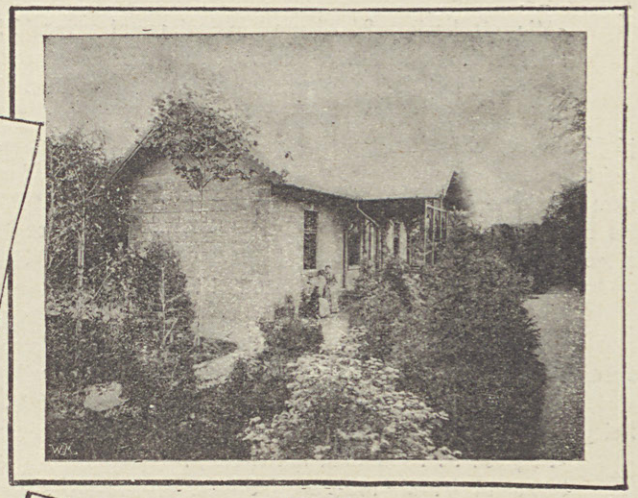

Cziklay-villa.

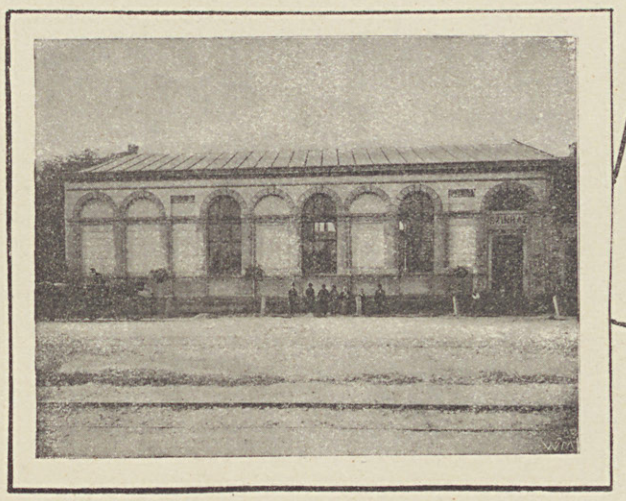

A kispesti szinház.

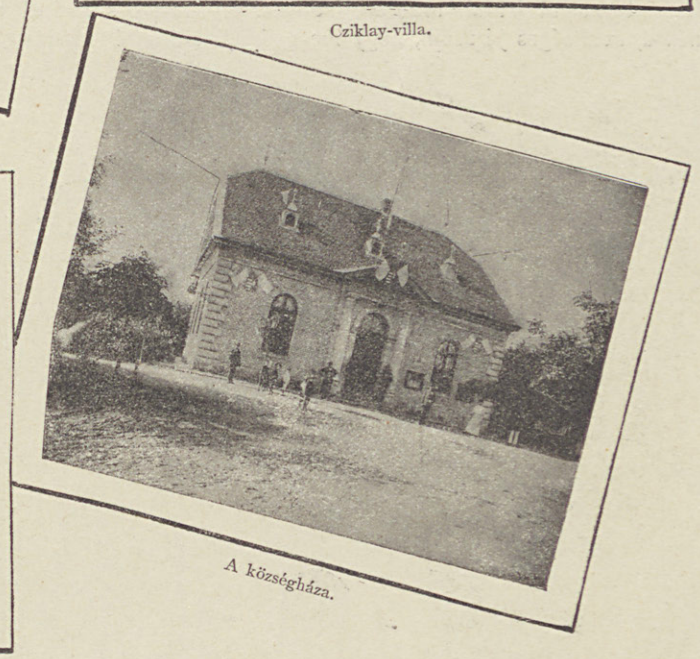

A községháza.

A Fő-utcza.

A Petőfi-utczai állami iskola.

Rátkay hirtelen felugrik és iróasztala fiókjából kiveszi a revolvert. Piczinyke levél akad kezébe . . . . a fegyverre volt rátéve.

«Micsoda levél ez?! Ki meri nyugalmamat zavarni?! . . .»

Ijedten kap szivéhez. »Szent Atyám, hiszen ez Éva irása?! . . .»

Mohón bontja fel és olvassa: «Édes jó Jézuskám . . .»

Tegnap este mesélte nagymama, hogy Te azt mondtad, irjam meg neked, mit szeretnék karácsonyestére. Édes jó Jézuskám, eltörött ugyan a Marcsa babámnak a lába, a főzőcskeedényt is leejtette a Julcsa szakácsné Tinkája, de azért ne hozz nekem játékot, de hozd el kérlek szépen az én édes apukámat, aki messze messze utazik valahol és nem gondol az ő kis Évikéjére. Ó édes Jézuskám, keresd fel az én szegény apukámat és súgd neki a fülébe, hogy a kis Évike olyan szomorú, hogy neki nincsen se papája, se mamája. Pedig Évike szorgalmas kis lány, mindig megtanúlja a leczkéjét és minden este reggel imádkozik az apuka boldogságáért a nagymamával.

Ugy-e, édes Jézuskám, elhozod?! . . .

Csókolja a kezeidet a te kis Évikéd.»

Szótlanul esett ki a levél Rátkay kezéből. Zokogva borult az erős férfi az asztalra és sírt . . . sírt hosszan, keservesen. Szíve körül felolvadt a jégkéreg, mintha kövek estek volna le kebléről, melegen dobogott ismét.

«Van kiért élnem?! . . . Évám, megyek a lányodért . . . Édes Évikém van neked is apukád!» kiáltott fel hévvel. Felegyenesedett. Téveteg tekinte kitisztult. Hatalmasan rázta meg a csengetyűt. Ijedten futott be az öreg János.

«Fogass! . . . indulunk Mátéfalvára.»

Szótlanul fordult meg az ősz inas. Kicsordult szeméből a köny és halkan mormogta bajusza mögül: «Hála néked, szentséges Jézusom, hogy meggyógyítottad az én szegény, beteg uramat!«

Kempfné Borbála

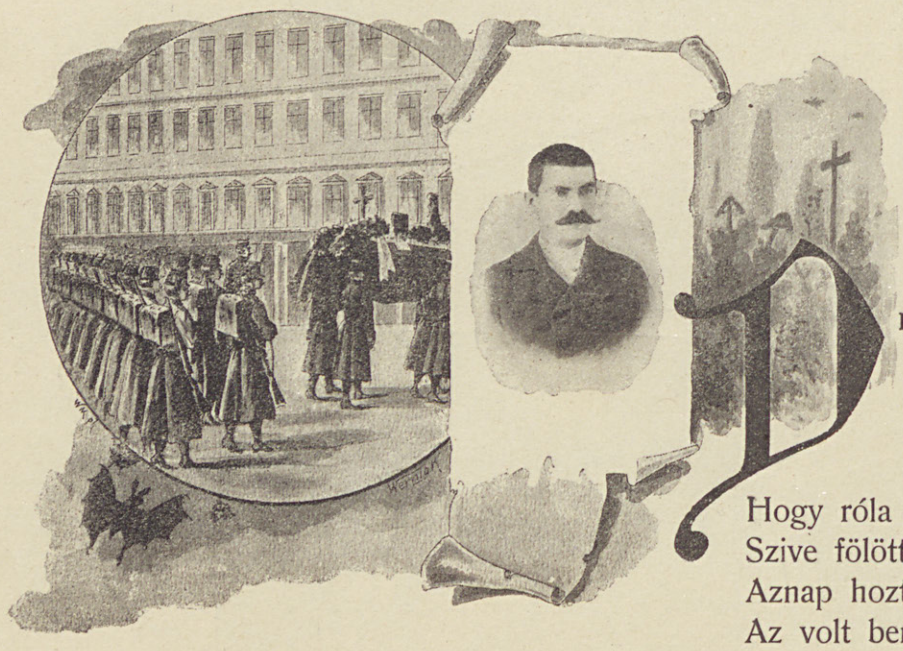

BAKA-TÖRTÉNET.

DEBRECZENI kaszárnyában temetnek,
Gyöngyvirágát temetik az ezrednek.
Könyet hullat a fél város miatta,
Még a dob is, trombita is siratja.

Hogy róla a véres ruhát levették,
Szive fölött találtak egy levelkét.
Aznap hozta messze földről a posta,
Az volt benne: «Férjhez ment a Piroska».

Lakatos Sándor

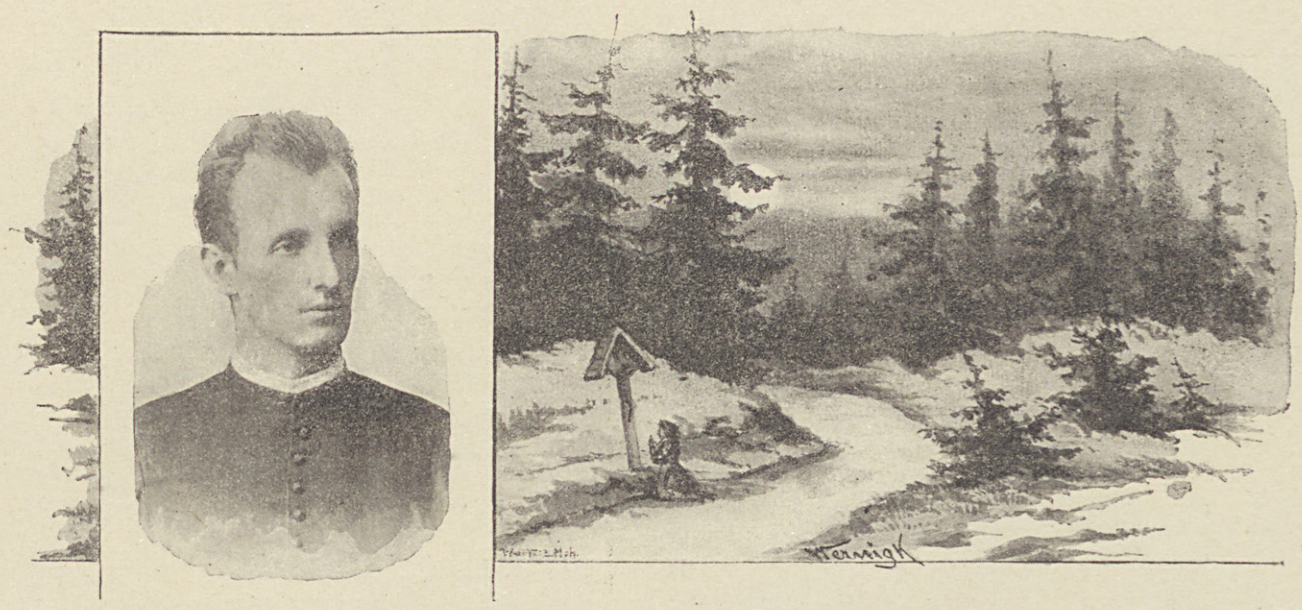

BETEGSÉGÜNK, ORVOSSÁGUNK.

IRTA: VIOLET GYULA.

Ki sem vonja kétségbe, hogy az emberiség nagy részének szíve mélyén betegség rág. Sokat elérhetetlen álmok gyötörnek, sorvasztanak. A pénz, a meggazdagodás nem eszköze a jólétnek, nem biztosítéka a jótékonyságnak, hanem az életnek czélja soknál. Az öngyilkosok száma nő, a becsületeseké fogy. A nemzet jövőjének alapja, a tiszta erkölcs lazúl... Önkénytelen is megdöbben az ember. Mi ez? Mi az oka e felfordult állapotnak? Hová visz ez, ha gátra nem talál?

Itt valami fenntartó elem, alap hiányzik: azért inog minden. Hiányzik a hit, a vallásosság.

Akit nem kecsegtet a csillagokon túl ragyogó ország: az itt akar élvezni, bármi áron is. Ha ezt megtette, vagy rajta veszít: ellöki magától az életet.

Az az utolsó sóhajtás, melylyel az öngyilkos lelke kiszáll nyughatatlan zárából, olyan mint a vészt jelző sikoltás. Az a kiomló vér, melylyel megakad szívének verése, mint égető tűz hull a nemesen érező szívre. Akinek részvétre kész szíve van, akinek ép a lelke, s gondolkozik e szomorú soron: fogjon kezet s vessünk gátat e rohanó árnak, míg mindent el nem önt.

E gát a hit; ez orvosság a vallásosság. A hit nem változott, a vallás örök. Ugyanaz a varázsa van, mint eddig volt. Ugyanaz az éltető nap, mint ezelőtt. Csak az emberek pártoltak el tőle, csak a szívek hültek ki távol tőle.

A hithez kell vissza vezetni, vallásossággal kell fölmelegíteni a szíveket: s visszaadtuk a nyugalmat, megszilárdítottuk nagyságunk alapját, megszűnt minden baj.

Aki hisz, akinek szíve vallásos: az megelégedett, mert nem álmodik itt boldogúlni, hanem túlnan reméli vágyai beteltét. Aki vallásos, az kétségbe nem esik, az békével tűr, mert hite biztosítja, hogy sebére balzsam fog csordulni. Aki vallásos, az szeret. Aki szeret, azt nem égeti a kisajtolt könyű, hanem üdíti, mint a harmat, mert örömet talál megszentelt fájdalmában.

Ezt a gátat kell emelni, ezt az orvosságot kell alkalmazni. Mindenki tehet valamit. Töltsük meg a templomokat s az erkölcstelenség helyei kiürülnek. Nem lesz nyughatatlan szív, nem lesz kétségbeesés, ha a lélek megtalálja Istenét, ha a kebel betelik vallásossággal.

Violet Gyula

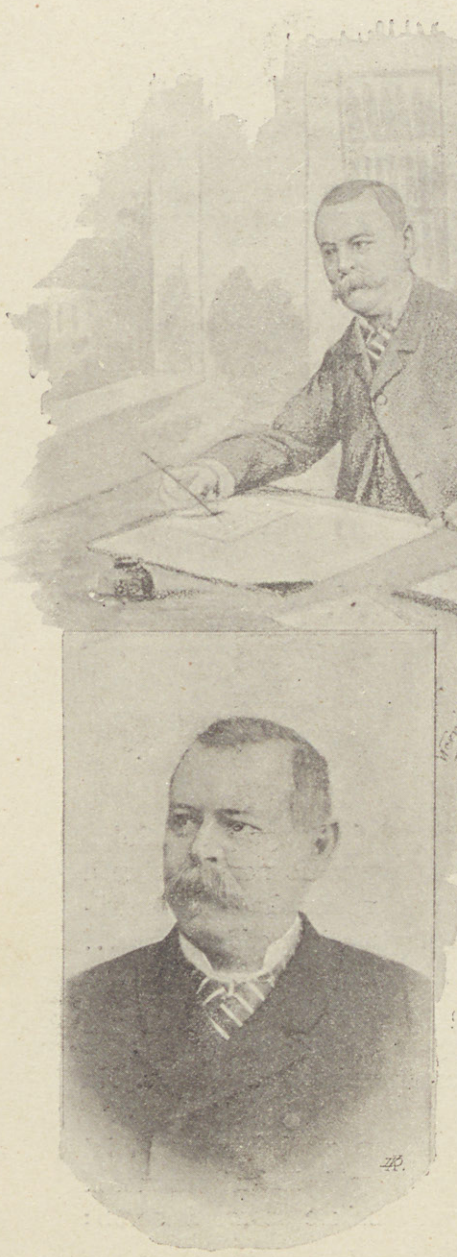

KISPEST.

IRTA: MÁNDI BALLA ZÁDOR.

KILENCZVENKILENCZ uradalmáról volt hires jelen századunk elején a herczeg Grasalkovich-család; ezek egyike pedig a gödöllői uradalom, melyhez Puszta-Szent-Lőrincz is tartozott. Ez utóbbi pusztának területén épült fel a mai Kispest.

Kispest a fő- és székváros keleti határán fekszik és érintkezik a Rákos azon részével, melyen egykor Dózsa paraszt hadai és Mátyás választásakor Hunyady Jánosnak negyvenezer lovasa is táboroztak.

Az a dombos terület ez, hol 1815. évben a hármas szövetség (Ausztria, Poroszország és Oroszország) koronás fejedelmei együttesen vettek részt a tiszteletükre tartott ünnepségen és hadgyakorlaton.

A szt.-lőrinczi gloriette környéke volt az ünnepség és hadgyakorlat központja, mely emeletes körépület kizárólag ez alkalomra épült, a honnan a fejedelmek az akkor még kopár vidéken mértföldekre elláthattak.

Az akkori Pest lakói még soha ily látványosságot nem élvezvén: apraja, nagyja sietett Szent-Lőrinczre és ott a gloriette körüli magaslatot foglalták el, hogy egyfelől a fejedelmeket, másfelől a hadgyakorlatot láthassák. Azonban szörnyű baleset történt. Rendezők hiányában a nagyszámu szemlélő közönség éppen ott összpontosult, a hol a lovasság mérkőzése történt. Az öt-hat lovasezred közé szorúlt sokadalom eszét vesztve, rohant a lejtő felé; eközben többen elestek, a többi ezek testén gázolt tovább, tovább: úgy hogy tizennégy halottat és számos sebesültet szedtek fel a halom lejtőjéről. Itt történt az «András» huszár híres esete is, melyet akkoriban egy rézmetszeten is megörökítettek. András huszár ugyanis, ki már e gyakorlatkor a harminczadik évében katonáskodott és a heves roham alkalmával észre vette, hogy egy 6—7 éves gyermek azon irányba menekül, hol okvetlen a lovak patái alá kerülend. Kiugratott tehát a sorból, és a lelkendezve, réműlten futó fiú mellé ugratva, azt megragadta a gallérjánál és magához emelte a nyeregbe, azután önelégűlten sorakozott a szakaszához.

Ezen ünnepségek részleteit képezték még, hogy a fejedelmek előtt elhajtották a herczeg méneseit, gulyáit és birka nyájait. A ménes ötezer, a gulya tizezer, a birkanyájak százezer darabból állottak. Ekkor mutatták be a fejedelmeknek a magyar pásztorok abbeli ügyességét, hogy mint fogják ki pányvával a szilaj tinót, vagy csikót a falkából.

Kevesen tudják az ünnepség azon naiv részét, melyet a lőrinczi birtok akkori bérlője: Majerffy József, a fejedelmeknek mulattatására rendezett, mi abból állt, hogy a gloriette előtt egy szép karácsonyfát állított fel, arra sárga ködmönyt, piros csizmát, rózsa-kendőt és számos a köznép előtt becses tárgyat

aggatott fel jutalomtárgyul. Szabad választása volt a megye területéről összehordott azon száz éves anyókáknak, kik a verseny-futásban — helyesebben tipegésben — elsőknek érkeztek be. A versenyben huszonöt anyóka vett részt, és a látvány akkor keltett legnagyobb derültséget, midőn az elsőnek érkező válogatni kezdett a jutalomtárgyakban: de már akkorra a második és a többi is betipegett, egymás kezéből kikapkodták a választott tárgyakat, majd egymást a földre rántva folytatták versengésüket az öreg gyermekek.

Még 1867. évben az üllői vámtól kezdve el Vecsésig egyetlen épület sem volt látható; csak a nagy kietlen pusztaság. Ekkor történt, hogy Herrich Károly miniszteri tanácsos a jövőbe pillantva: elérkezettnek látta az időt, hogy egy főváros környéke nem maradhat ily kopáron — és midőn e pusztaság eladóra került — ő, gróf Lónyay Menyhértné Kappel Emilia, Rózsa Lajos, Egert József és Cséry Lajos nagyobb részleteket vettek oly végből, hogy azt apróbb részletekre hasítván, eladják és így a főváros képének mintegy keretet alkossanak.

Herrich Károlyé az érdem, hogy Kispest létesült és amerikai gyorsasággal fejlődik. Ő volt, ki 1869. évben birtokának egyik részét szabályos utcza és házhelyekké alakította és árúba bocsájtotta.

A koronácziós évek alatt köztudomásúlag minden lendületet nyert. A budapesti iparosok örvendetes módon gyarapodtak. Szokatlan volt reájuk nézve a pénzbőség, és örült, a ki a kispesti házhelyekből vehetett; 1870. évben épült az első ház, melyet néhány év alatt száz és száz épület és kert alapítása követett; úgy, hogy ma e még csak gyermekéveit élő községben *1500 ház és 12.000 lakos* található.

Elismerésre méltó e község lakosságának viselkedése mindenkor, ha közügyről van szó.

Községházat, mely csín és czélszerű beosztása által ritkítja párját — jobbadán közadakozásból építette. Közvágóhidja mintául szolgál más községeknek; utczái rendezettek, fásítva, világítva, a legjobb benyomást gyakorolják az idegenre.

Iskolaügye rendezett, az állam 27 osztályban eszközli az oktatást; a tanítói kar a legszebb egyetértésben, vállvetve mozdítja elő a magyarosodás szent ügyét, és nincs messze az idő, hogy itt egy középiskola is létesül.

Ez a község úgy indult, oly szerencsés fekvéssel bír, hogy már néhány év múlva várható, hogy a főváros bekebelezi, annak egyik külvárosát képezvén: az állami és városi nyugdíjasoknak csendes, kellemes otthont fog nyújtani.

Ez a községnek demokratikus része. Van azonban arisztokratikus része is.

Gróf Lónyay Menyhértné Kappel Emilia ugyanis a községnek azon részén, mely tulajdonát képezte és az osztrák államvasút czeglédi vonalával érintkezik, negyven 2—2 holdas villa-telket bocsátott áruba; természetes, hogy miniszter férje utján egyidejüleg odahatott, miként a vasuttársaság a lőrinczi állomást létesítse. Boldognak érezte magát, ki Lónyaytól — ministersége fénykorában — vehetett és legalább ily úton érintkezhetett vele.

A vevők között volt: Országh Sándor képviselő, Brázay Kálmán nagykereskedő, Havass Imre kir. főügyészi helyettes, báró Eötvös Lóránd, akkor még egyetemi tanár, Vogl Péter híres ügyvéd, és a közélet több jeles tagja. A gróf az épületek terveit Herrich Károly miniszteri tanácsossal Párisból hozatta és rövid időn csín és czélszerü beosztás tekintetében egy minta villa-telep állott a szemlélő előtt, melyek mindegyikét egy kis őserdő vett körül.

Lónyay emeletes villája közvetlen a vasúti megálló közelében, mintegy uralta a többi kéjlakot. Kedves helye volt ez a grófnak. Minisztersége idejében — azután is — itt töltötte minden szabad idejét. Itt lehetett látni gyakran két angol mérnököt, kik a gróf szolgálatában állottak; az egyik folyammérnök, tanácsaival támogatta a felső-tiszai ármentesítő-társaság megvalósításában. Az eszme onnan eredt, hogy a gróf harminczezer holdas tuzséri birtoka is jórészben árterület volt; a másik bányamérnök pedig a grófnak farkadini uradalmában eszközölte a bányafúrásokat, hol nemes érczet, fémet és kőszenet kerestetett. E kastélyból indult a gróf azon végzetes útjára is, midőn a református konvent ülésébe ment, és ott szélhüdésben meghalt.

Báró Eötvös Lórándnak is kedves tartózkodási helye a lőrinczi nyaraló, mert a csend és magány, mely kastélyát körülveszi: legalkalmasabb tudományos búvárlatainak folytatásához.

Ebben, a kéjlakoktól körülvett községben épül a «Rudolf fogadalmi templom», hogy abban a hazafias lakosság buzgó imája szálljon az ég felé egy korán kidőlt királyfi lelki üdveért, kihez a nemzet jövőnket illetőleg oly nagy reményeket fűzött — de váratlan halálával gyászba borította hű nemzetét.

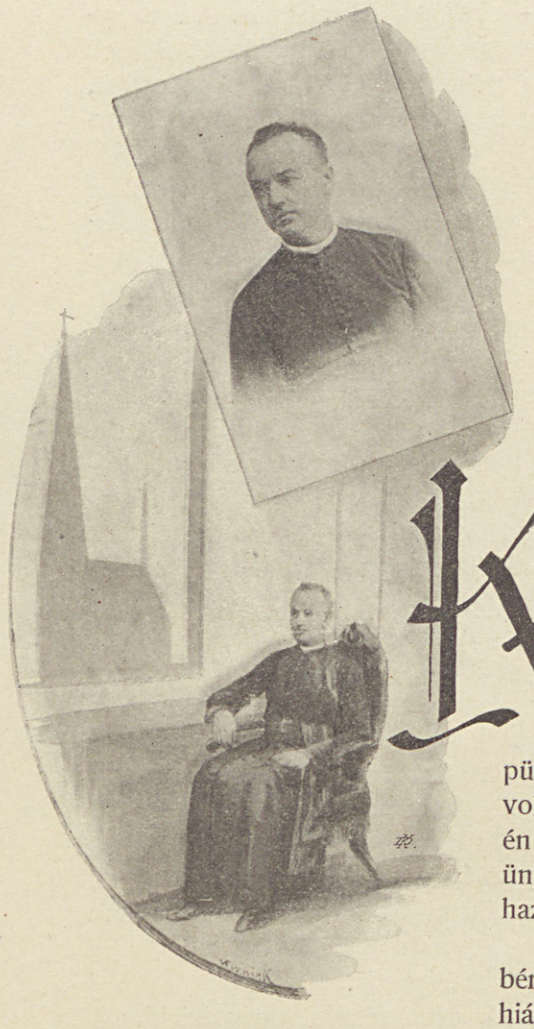

A RUDOLF FOGADALMI TEMPLOM.

IRTA: RIBÉNYI ANTAL.

KISPEST katholikus polgárai 1878-ban kezdtek komolyan tanakodni arról, hogy templomot építenek s a megyés püspöktől papot kérnek. Erre aztán kiadtak gyüjtőíveket, a melyekre nehány ezer forint összegyült. Ekkor mindjárt hozzáfogtak a templom építéséhez, de a megkezdett munkát, kifogyván pénzök, folytatni nem tudták. Hosszas vajudás után s dr. Breznay Béla egyetemi tanár hatalmas közreműködése mellett a váczi püspök a hitközség kérelmére lelkészt nevezett ki, a kinek feladata volt az építkezést tovább folytatni és befejezni. A kinevezett lelkész én voltam. 1883. augusztus 1-én érkeztem meg a községbe. Nagy ünnepélylyel fogadtak, egész Vecsésig jöttek elém s onnan kisértek haza új híveim.

Haza! Istenem, mily otthon volt az még akkor! Egy kis házikót béreltek ki számomra. A lakás két favázas szobából állott; télen hiába fűttettem, mert majdnem megfagytam falai közt.

Azonban az nem volt olyan fontos kérdés, mint maga a templom kérdése. Midőn az első misét mondtam benne, akkor a falak kívül-belül vakolatlanok voltak, a mennyezet nyitva, sőt helyenkint maguk a falak is. A templomban összesen öt pad volt, a porond homokos a bejáró ajtótól kezdve egész az oltárig.

Buzgó munkára volt szükség, hogy csak valamire is juthassunk. Uj gyüjtőíveket bocsátottunk ki. Az ország derék lelkészkedő papságáé az érdem, hogy egy év multán rendbe hozhattuk a templomot s fölépítettük a plébániát. Igaz, hogy a toronyra nem került pénz, de hát gondoltuk, ez is meglesz. Jó az Isten! a ki ennyit adott, többet is fog még adni.

A hívek eléggé zúgolódtak, mert nekik minden áron torony kellett volna és nem plébánia. Váltig védekeztem azzal, hogy hiszen nem lakhatom a toronyban, a torony csak szépészeti kellék, de nem okvetlenül szükséges; előbb az legyen meg, a mi szükséges. Ám az én híveimnek minden áron torony kellett volna. Hát kezdjünk a torony építéséhez — gondoltam. De utóbb őket is jobb meggyőződésre juttatták a szomorú köztapasztalatok. A templom nemcsak teljesen rossz strukturájánál, hanem kicsinységénél fogva is teljesen használhatlannak bizonyult. Mily keserves volt s keserves mai napig is, látni, hogy nagyobb ünnepeken mint szorul ki az ájtatoskodó híveknek túlnyomó része a templomból.

Beh is jó dolguk van azoknak a főtisztelendő oltártestvéreimnek, akik beülnek oly plébániára, a hol már minden készen van: templom, plébánia, iskola s minden mellékes épület, a mi csak szükséges. Ehhez járul még a plébániai földbirtok, párbér, deputátum stb. Kispesten más világ van: 600 frt lelkészi fizetés, talán ugyanannyi stólajövedelem és — punktum! Ehhez még hozzávehetjük, hogy se kántor, se egyházfilakunk; ami pedig legfőbb: templomunk sincsen.

És mégis valahányszor mozgalmat indítottunk, hogy bajainkon társadalmi úton segíthessünk, sok-sok helyről nem csak elutasító, de sokszor sértő elutasítás jutott osztályrészünkül. A jó ügy tekintetéből mindezt zsebrevágtuk és tovább folytattuk buzgólkodásunkat.

1890-ben fogamzott meg bennünk azon eszme, hogy «Rudolf fogadalmi templom»-ot építünk, hogy t. i. ezen építendő templomban imádkozunk majdan híveinkkel, hogy az Isten védje és oltalmazza felséges uralkodó házunkat és a mi magyar hazánkat. Ő felsége megadta legmagasabb beleegyezését, hogy ily czímen a templomot építhessük.

Megindult ismét az akczió. Az akkori kormányhoz fordultunk, de bizony ott se találtunk meleg pártfogásra. Sokkal élénkebb lett mozgalmunk, mikor fényes deputáczió (a milyen fényes t. i. Kispestből kitelik) sorakozott s felment 1893-ban Wekerle Sándor ő nagyméltóságához azzal a könyörgéssel, hogy segítsen rajtunk. A miniszterelnök kegyesen fogadott bennünket és megigérte támogatását. Az igéretet tett követte.

Dr. Wekerle Sándorné ő nagyméltósága elfogadta a mozgalom védnökségét, a miniszterelnök úr pedig, mint pénzügyminiszter, engedélyt adott 100.000 darab 1 forintos sorsjegy kibocsátására, a vallásalapból pedig 10.000 frtot utalványoztatott ki templomépítésünk javára.

Meg volt a kezdet. De hát hol a folytatás, hol a befejezés?! Hiszen legalább is 100.000 frtra van szükségünk, de hol vegyünk ennyit. A sorsjáték alig 10.000 frtot jövedelmezett.

Időközben új eszmém akadt. Az tudniillik, hogy az országos kiállítás idején mi is rendezzünk egy kiállítást, melyet a világon mindenfelé elszórt hittérítő atyák segítségével néprajzi tárgyakból hoznánk össze. Menten Rómába utaztam, hogy a Propaganda Kongregáczió segítségét kérjem. És ezt meg is nyertem. Nagy bizalommal fogtunk a nagy munkához. 1895. évi augusztus havától kezdve 1896. február végeig folyton indultak a levelek az öt világrész legkülönbözőbb tájaira. Az Isten megáldotta fáradozásainkat és a néprajzi misszió-kiállítás össszekerült. Ám az anyagi siker nem járt karöltve a mi nagy fáradozásunkkal és a hittérítő atyák önzetlen buzgólkodásával, mert a kiállítás mindössze körülbelül csak 8000 frttal növelte a templom-alapot. Ez idő szerint tehát összesen csak mintegy 45—50.000 forint áll rendelkezésünkre.

Reméljük a legjobbat. Sok módja van még annak, hogy társadalmi úton valamit beszerezhessünk.

Itt van az «Album»-vállalat is, melyet országos bizottságunk előadó-jegyzője *Cziklay* Lajos hirlapiró úr kezdeményezett s méltóképen tudott megteremteni.

A többi az Isten kezében van, mi pedig, a kik nagy eszme keresztülvitelére vállalkoztunk, nem hagyunk föl a további munkálkodásunkkal, a melyhez ha Isten áldása is fog hozzá járulni, bizonyára szép eredményre fog vezetni.

Én nem csüggedek; álmadozásaim közben már ott látom állni a hatalmas fogadalmi templomot, melyet a királyát hőn szerető magyar nép emel Rudolf királyfi gyászos halálának engeszteléseül viszonzásképen azért a tiz szoborért, melyet a magyarok hazáját hőn szerető királya emeltet az ország szívében örök emlékezeteül azoknak a nagyjainknak dicsőítésére, kik a magyar királyság bölcsőjétől kezdve a lezajlott századokon át küzdtek a haza boldogulásáért, szabadságáért s nagyságáért.

Ribényi Antal

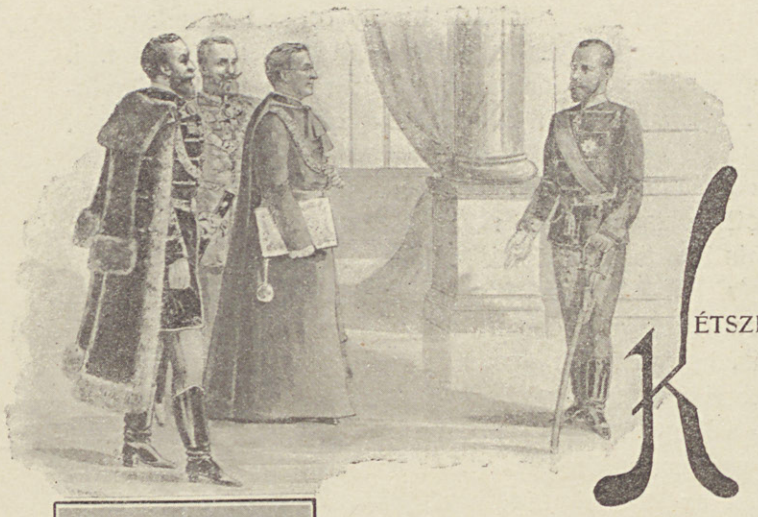

AZ ÉN RUDOLF-EMLÉKEM.

IRTA: DR. BREZNAY BÉLA.

KÉTSZER voltam szerencsés a trónörökös nemes és magasröptű szellemével érintkezésbe léphetni.

Elmondom az utóbbit, a hivatalosat.

1879—80-iki iskolai évet irtunk a magyar tudomány-egyetemen. Nagy esemény százados évfordulóját kellett megünnepelnünk. Száz év előtt, 1780. jun. 25-én volt ugyanis országos ünnepe annak, hogy Mária Terézia tudomány-egyetemünket kiegészitette és átalakitotta. E jubileumát kellett 1880-ban egyetemünkön megtartani. S megtartottuk illően, isteni tisztelettel, díszüléssel, a különféle tudományszakok kiválóbb művelőinek tiszteletből, ő felsége beleegyezésével, doktorokká avatásával.

Köztudomásu dolog, hogy Rudolf kir. herczeg, a természettudományok, kivált az ornithologia terén szakszerű buvárlatokat végzett, melyeknek tanulságos eredményét maradandó becsű könyvekben terjesztett a tudományos világ birálata elé.

Tudomány-egyetemünk bölcsészeti kara tehát csak kötelességét teljesitette akkor, midőn Rudolf kir. herczeget tudományos érdemei elismeréseül tiszteletbeli doktorai sorába elsőnek beválasztotta.

Rudolf trónörökös akkor Prágában lakott. Oda vittük tehát neki a doktorság diplomáját, *Margó* Tivadar dr., rector magnificus, *Greguss* Ágost, bölcsészetkari dékán és én, ki akkor a hittudományi kar dékánja voltam. Hárman azért mentünk, mert a doktorrá avatásnál három tagja a senatusnak visz főszerepet.

Ős Prága városát megjelenésünk — két világi társam more patrio kardosan és díszmagyarban hajtatott fel a Hradsinba — csaknem azt mondhatni, hogy teljesen fellármázta. Felvonulásunkkor jun. 18-án, az utczákon sorfalat állott az embertömeg. Reggel 10 órakor fogadott ő fensége, fejedelmi fénynyel és szertartással. Az őrség fegyvert fogva tisztelgett s dobpergéssel fogadta megjelenésünket. Lent a lépcső alján és fent a nagy ajtónál fenséges doktorjelöltünk katonai udvarának tagjai vártak reánk. Alig pár másodperczig kellett az előteremben várakozni, mert a főherczeg, a mint utóbb bizalmas beszélgetésben maga megvallotta, feljebbvalóit tekintette bennünk. Neki illet, így szólt, várni, nem nekünk ő reája.

A promócziót az eljárás legesleglényegesebb pontjaira szorítottuk össze. A fenséges promoveált szemmel láthatóan meg volt hatva s kipirult arczczal lelkes köszönőben mondott hálát a megtisztelésért.

Délután 2 órakor a királyi herczeg lakosztályában díszebéd volt tiszteletünkre. Családias és bensőséggel teljes jelleget óhajtott a főherczeg adni a lakomának az által is, hogy volt nevelőjét, *Latour* gróf altábornagyott is meghívta közibénk részt venni örömében.

A viruló királyfi Margó és Latour gróf közt foglalt az asztalfőn helyet. Arczáról szivjóság és kitörni vágyó öröm sugárzott le. Jól esett látnunk, hogy ezt az örömet a magyar Alma Mater kitüntetése okozta neki. Ebéd után, hosszú folyosón át, a fumatoriumba mentünk által. Meglepett bennünket, hogy a folyosókon felállitott őrök tisztelgését, hajadon fővel lévén, szívélyes meghajlással fogadta.

A társalgó szobának használt fumatoriumban újabb meglepetés várakozott reánk. A főherczeg magát egy ifjú nyiltságával és egy nemes lélek teljes őszinteségével, mint a magyar királyi trón méltó örökösét mutatta be társalgása, kérdezősködései és megjegyzései által. Magyarországról annyit tudott és a mit tudott, azt oly jól tudta, hogy az ifjú itéleteinek komolysága által, egyszerre mint érett ember került szemünk elé. Igazán, oly mély pillantást engedett itt a boldogult királyi herczeg fejedelmi lelkébe vetni, hogy Greguss és én, mikor a főherczeg tőlünk másokhoz ment társalogni, majdnem egymás nyakába borúltunk örömünkben, hogy lélekben látnunk sikerült Magyarország jövendő nagy királyát.

A fejedelmi ismerkedésnek lélekemelő hatása alatt tértünk vissza Prágából hazánkba, s azóta, ebből az emlékemből, a mi a honfi szív reménye vala benne, a megsiratott kir. herczeggel együtt, mint tudjuk, sírba szállott, s nem maradt belőle egyéb, mint kegyelet és visszaemlékezés csupán, melyet a három «prágai zarándok» még életben levő egyetlen tagja, én, a legszebb tulajdonokkal megnyilatkozott daliás királyfi iránt szeplőtelenül őrzök és ápolok szivemben halálomig . . . .

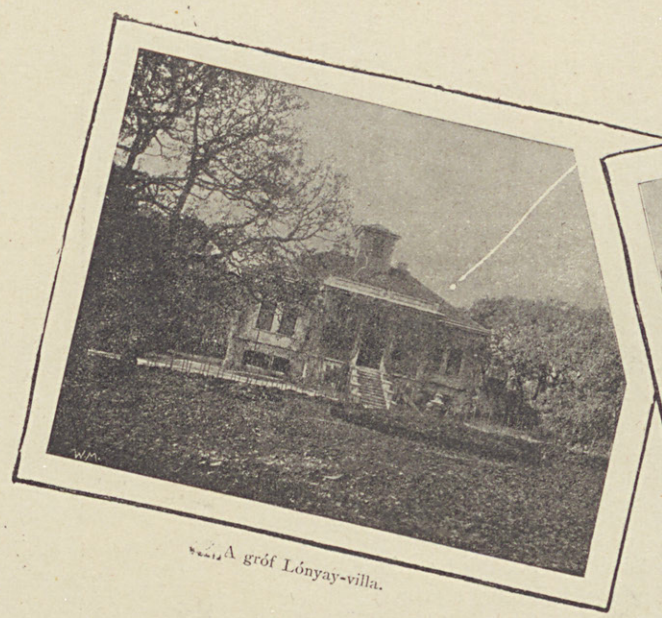

A gróf Lónyay-villa.

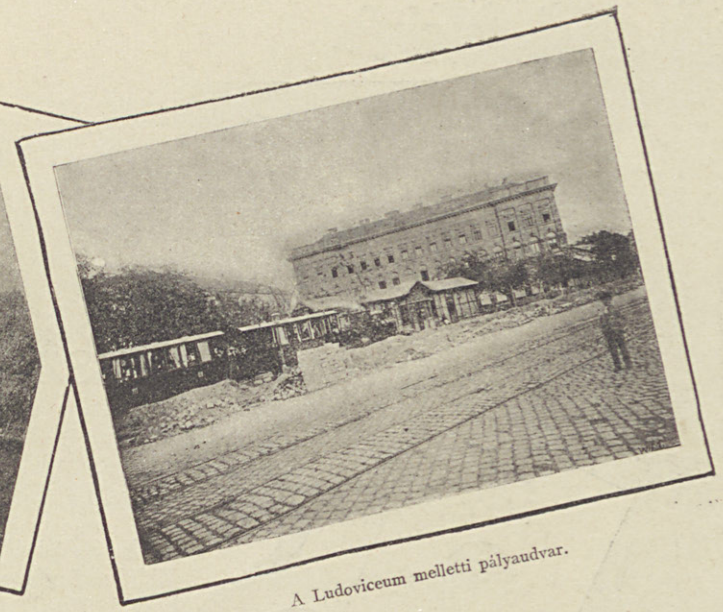

A Ludoviceum melletti pályaudvar.

A gloriette.

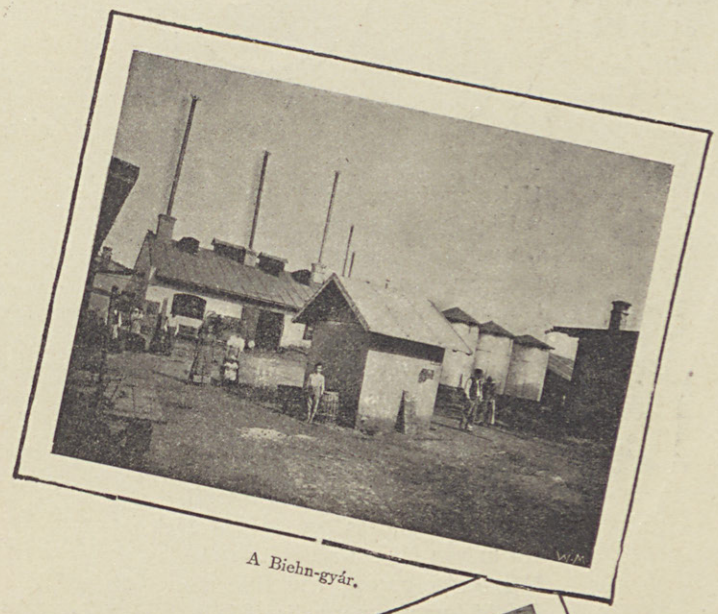

A Biehn-gyár.

A szent-lőrinczi pályaudvar.

Részlet Szent-Lőrinczből.

ŐSZI ÉJJEL . . .

SUGALMAS őszi éj van . . . Fönt az égen
Milljó csillagfény csillámlik, remeg,
Ezüstös fényöket merengve nézem,
Óh mint világol — mégis oly hideg.
Nem vágyom én hideg, fényes sugárra,
Nem irigyellek büszke csillagok:
A szeretetnek egy meleg sugára
Kedvesebb nékem sokkal nálatok.

Hol e sugár, mely enyhet, üdvöt adna
S felmelengetné fagyos lelkemet?
Ne volnék én se olyan elhagyatva,
Érezném, van, ki engem is szeret.
Óh mily boldogság lángolón szeretni
S szerettetni hűn véges-végtelen,
Menynek üdvével ér föl minden cseppnyi
Belőled örök, tiszta szerelem.

Hervadt vidéken bolygok szerteszéjjel,
Zizeg a lomb, pereg, hull a levél,
Óh mily fájdalmas egy ily őszi éjjel,
Óh milyen fájón sirdogál a szél.
Mély gyász borong a messze, messze tájon,
A föld tompán mormolja el jaját,
Száll az enyészet . . . jő a hosszú álom . . .
Zengjétek lágyan Syrius dalát.

Sötét fürtimbe ősz szálak vegyülnek,
A percz, az óra gyorsan elrepül
S szivembe minden percz új vágyat ültet,
Óh milyen fájó élni egyedül.
Már mintha látnám a piczinyke halmot,
Temető szélen, gondozatlanul,
Virág sincs rajta, oly kopár, letarlott,
A mint keresztje darabokra hull.

Irás sincs rajta, elmosódva látszik
Egy két betű a szétroncsolt jelen,
Arra bolyongva majd senkise vágyik:
Megtudni azt, hogy az az én nevem.
Mi máskép volna, hogyha nagy szerelmed
Éltetne most is, mint rég egykoron,
Fájt a szegénység, úgy-e, menni kellett,
Mit szerettél vón szegény dalnokon?

Óh jőjj egy perczre, multak szép emléke,
A boldogságot újra éljem át,
Hadd nézzek még ártatlan kék szemébe,
Hadd halljam ajka édes, szép szavát.
Óh mennyi év lezajlott már azóta,
Teréz hol van, ki tudja, hogy mi lett,
Jut-e eszébe a sok boldog óra,
Vágyik-e birni a régi szivet? . . .

Ah vége, vége . . . Elmult mindörökre,
Csupán haldoklás már, mi hátra van,
Mindenik napnak van egy egy halottja,
Temetgetünk folyton, minduntalan.
De szivem nem sajg már oly égve, fájón,
Csöndes borongás, hideg járja át —
Száll az enyészet, jő a hosszú álom,
Zengjétek lágyan Syrius dalát . . . .

Egly Mihály

AZ ÉN DALOM.

Az alkony fátyolt von a tájra:
A rét virága szendereg,
S pihenget álmodásra szállva,
A kéklő hegy s a zöld berek; —
Egy nesz se' kél az éji csendbe',
Alusznak szerte, fenn s alól,
Csak ím az ágon elmerengve
Egy apró, fürge csíz dalol:

«A hegynek bércztetője,
Lomboknak suttogása,
Mező, a kert virága,
Az enyhe éj szellője,
S madár domboldalon —
Mind annak hirdetője:
Szeretlek, angyalom!»

De ím' a rózsák nyílni kezdnek,
Lehelve balzsam-illatárt, —
A szellők véle utra kelnek
S felköltik ezzel a határt.
A százados fa minden ága
Legott susogni, zörgni kezd,
S a hajnal minden pacsirtája
Feléd fordulva zengi ezt:

«A hegynek bércztetője,
Lomboknak suttogása,
Mező, a kert virága,
Az enyhe éj szellője,
S madár domboldalon —
Mind annak hirdetője:
Szeretlek, angyalom!»

Te még kaczér hab-pongyolába'
Pihengetsz apró ágyadon;
A vágy, mi kebled átzihálja,
Édes, szilaj lehet nagyon . . .
Kebled hullámzik s arczod pírja
Egy-egy mosolyt ott fogva tart,
Midőn a szellő ágyhoz nyitva,
Füledbe sugja ezt a dalt:

«A hegynek bércztetője,
Lomboknak suttogása,
Mező, a kert virága,
Az enyhe éj szellője,
S madár domboldalon —
Mind annak hirdetője:
Szeretlek, angyalom!»

Most álom száll kökény szemedre:
. . . Együtt ülünk a pázsiton,
Mohón ölellek kebelemre,
Ott csüngve mézes ajkidon;
Majd édes titkot sugdos ajkad,
A mit hév csókod koronáz —
S mikor kis főd ölembe lankad,
Felzeng megint a vallomás:

«A hegynek bércztetője,
Lomboknak suttogása,
Mező, a kert virága,
Az enyhe éj szellője,
S madár domboldalon —
Mind annak hirdetője:
Szeretlek, angyalom!»

Leselkedőktől véd az alkony . . .
Enyelghetünk itt békésen,
Mert az talán meg ne zavarjon,
Szemérmes, drága kedvesem,
Hogy egy-egy csókod hallatára
A *fehér* rózsa *elpirúl* . . .
Aggálya sértő! . . . Eskü rája
A dal, mely zeng fa ágirúl:

«A hegynek bércztetője,
Lomboknak suttogása,
Mező, a kert virága,
Az enyhe éj szellője,
S madár domboldalon —
Mind annak hirdetője:
Szeretlek, angyalom!

E dal maholnap szerte terjed,
Minden ajakról zengedez',
S meghatva minden érző keblet,
Majd kérdezik: *kit* illet ez?
Te csíz . . . virág s galy, mely reánk hullt,
— Faggassanak bármily nagyon! —
Reá ne vallj, oh, el ne áruld
Az én szemérmes angyalom',
S hogy *kiről* szól e hő dalom:

«A hegynek bércztetője,
Lomboknak suttogása,
Mező, a kert virága,
Az enyhe éj szellője,
S madár domboldalon —
Mind annak hirdetője:
Szeretlek, angyalom!»

Csiky Lajos

UTÓSZÓ.

Az ISTENI Gondviselésbe vetett törhetetlen bizalommal kezdtem az előttünk fekvő Album szerkesztéséhez, s most, hogy az Utószó megírásáig eljutottam, Istennek mondok mindenekelőtt hálát, hogy e munkát befejezhetem. Másfél éven át annyi akadályra, áthidalhatlan nehézségre találtam, hogy az Ő segítsége, bátorítása és buzdítása nélkül sokszor el kellett volna csüggednem, hogy ne mondjam — összeroskadnom.

Nem hivalgás irattatja velem e sorokat; mert mindenki elképzelheti, hogy közel kétszáz írótól, mintegy ötven festőművésztől, a világi s egyházi jelesektől és — mit első sorban illett volna említenem — a felséges uralkodó család tagjaitól összeszerezni mindazt, a mi e műbe belekerült: nem megvetendő feladat. Az író, a művész lelkesen, kész örömmel ajánlja fel közreműködését, ha azzal ép oly hazafias, mint loyális ügyet szolgál, de az életgondok s egyéb viszonyok sokszor akadályozzák igéretének kellő időben való beváltása körül. Azután nem keveset kellett tőlük kérnem: az írótól dolgozatot, arczképet, megjelölését, hogy művéből mit illusztráltassak s névaláirását is. Mig mind ezt a közel kétszáz írótól összeszerezhettem! Mennyi levelezéssel s utánfutkosással járt!

Ha még ehhez hozzá veszem, hogy ilyen sok illusztrácziót kellett megrajzoltatnom és czinkografiroztatnom: fogalma lehet az olvasónak, hogy kijutott a munkából.

Nem a teljesített sokoldalu súlyos munka feldicsérésére sorolom ezt fel, mint inkább mentségül arra, hogy az Album teljes egy évi késedelemmel jelent meg a könyvpiaczon. És még igy se teljes; nem olyan mérvben, mint én azt terveztem. Az írók, művészek gárdájából, a közélet nevezetességei közül nem egy hiányzik, kiket oly édes örömmel plántáltam volna az Albumba. De nem rajtam múlt. Egyet elmondhatok: én mindenkinél kopogtattam — s nem is egyszer vagy kétszer.

Mindamellett mindenki kénytelen lesz elismerni, hogy a magyar könyvpiaczon eddigelé ennél egyetemesebb Album még nem jelent meg soha. Közel kétszáz magyar író hosszabb-rövidebb dolgozata, műveik illusztrálásával, fényképével s névaláírásával együtt.

A Rudolf fogadalmi templom felépítésére alakult országos bizottság a legnagyobb elismerésre tarthat számot e munka létesítése körül tanusított áldozatkészségeért; mert csak e nagy áldozatkészség mellett volt lehetséges ilyen díszesen kiállított emlékművel megajándékozni a magyar irodalmat. Oly művet adni a magyar olvasóközönség kezébe, mely a megszabott határok közt a lehetőségig hű és teljes képét adja az ezeréves fennállását most ünnepelte Magyarország jelenlegi irodalmának s művészetének.

Elismeréssel kell adóznom *Égly* Mihály kollégámnak, ki a munka kezdetétől fogva, segédszerkesztői minőségben teljes buzgalommal támogatott. Ha csak parányi részben is elismerés jut osztályrészemül, rész jusson abból neki is.

Elismerésemet nyilvánítom *Wernigk* Lajos rajzolónak is, ki ugyancsak szerény díjazás mellett majdnem kétszáz illusztráczióval gazdagította ezt az Albumot.

Az Album beosztását illetőleg a legkülönfélébb körülmények voltak mértékadók. Szíves örömest osztályoztam volna a beérkezett műveket íróik és munkájuk érdeme szerint; de e művek nem egyszerre érkeztek be s az illusztrácziók se egy időben kerültek ki a czinkografusok műhelyeiből. Sőt egyes nevesebb írók és művészek már a mű nyomtatása közben küldték be dolgozataikat. Ilyen

viszonyok közt, hogy a munka karácsonyra mégis megjelenhessék, a körülmények tekintetbe vételével megállapítható sorrendet kellett megállapítanom. Éppen ezért a tartalomjegyzéket nem a munkálatok sorrendje, hanem alfabetikus rendben állítottam össze.

Ezek előre bocsátásával engedje meg az olvasó, hogy néhány szóval én is rámutathassak arra a dicséretes mozgalomra, mely bold. Rudolf trónörökösünk gyászos halálának engeszteléseül fogadalmi templomot óhajt építeni Kispest község területén.

Hiszen e mozgalom sikeresítése érdekében jelenik meg az előttünk fekvő Album is. De én a magam részéről nem mondhatnék megfelelőbbet annál, amit ide vonatkozólag, mint a végrehajtó-bizottság előadó-jegyzője terjesztettem az ugyan e templom felépítésének szorgalmazására alakult országos bizottság elé, irván ezeket:

Az a körülmény, hogy a Budapest székesfővárost környező községek közül ehez Kispest község fekszik legközelebb s hogy ez utóbbi északkelet és nyugat felől mindjobban össze kezd nőni annak IX. és X. kerületeivel, azt a kiváltságos előnyt biztosítja ennek az amerikai gyorsasággal gyarapodó községnek, hogy az ő ügyei nemcsak önmagát s legfeljebb illetékes megyei törvényhatóságát, hanem az egész országot is érdeklik. Mert ha a legnagyobb áldozatok árán szives-örömest munkál közre minden magyar hazafi, hogy Budapest, az ország szive, az ország vérkeringésének góczpontja nagygyá és dicsővé tétessék, akkor önként értetőleg közre kell munkálnia mindenkinek arra is, hogy Kispestet, annak pericardiumát, mely mint a szivnél, ugy itt is a szabadmozgást s terjeszkedést biztosítja, fejlessze és képessé tegye helyeztetésénél fogva ráháramló nagy és különleges kötelességeinek teljesítésére.

Kispest község tehát méltán számíthat az egész ország támogatására, ha közhasznú törekvéseinek teljesítése közben, ennek megvalósítására saját erejét elégtelennek találja. És még mennyivel méltányosabban számíthat erre, ha eminenter országos jellegű alkotás létesítésén fáradozik, melylyel egyúttal hőnszeretett apostoli királya iránti loyalitásának legszebb és legmegfelelőbb tanuságát szolgáltathatja.

Ily fáradozás és alkotás megvalósítására hívjuk fel e jelentés kapcsán az ország közfigyelmét s épen ezért bízó szivvel és lélekkel reméljük, hogy szavunk nem lesz a pusztába kiáltozó szava, hanem meghallgatásra talál mindenütt, hol a magyar kultura, s a mindent átzománczozó valláserkölcs iránti érzés dobogtatja a hazafias sziveket.

S hogy jobban megértessünk mindenütt, kivánatosnak találom, hogy a közérdeklődésbe ajánlott mozgalom előzményeit, de sőt Kispest község különleges viszonyait részletesebben körvonalozzam a következőkben:

Kispest község az 1870. év körül kezdett települni és ennek daczára már 1880-ban mintegy kétezer lélekre szaporodott fel a lakosság száma, mely között mintegy másfélezernél jóval többen voltak a kath. vallásuak. A hívek számának hirtelen felszaporodása és az a körülmény, hogy ezek lelki ellátásáról úgyszólván semmi sem történt, arra ösztönözte ft. dr. *Breznay* Béla egyetemi tanár urat, végrehajtó bizottságunk nagyérdemü és nagybuzgalmú elnökét, hogy az egyházközség szervezését sürgesse és a lelkipásztorkodás ellátására rendszeres lelkipásztort kérjen az illetékes váczi egyházmegye főpásztorától. Egyidejűleg, szintén az ő buzdítására, gyűjtést is indítottak templomépítés czéljából és az eredményben bízva, 1881-ben hozzá is fogtak az építkezéshez. De a gyűjtés, talán a közérdeklődés hiányában, talán a viszonyok szerfelett kedvezőtlen volta miatt, annyira csekély összeget eredményezett, hogy a már megkezdett munkát félbe kellett szakítani és még így is maradt a csak félig kész épületen 3000 frtnyi teher.

Ilyen válságos viszonyok közt, 1883. évben a váczi püspök ő nagyméltósága, néhai *Peitler* Antal, engedvén a hitközség képviseletében ft. dr. *Breznay* Béla egyetemi tanár kérelmének, lelkészi állást szervezett Kispesten és a hitközség első lelkészeül nt. *Ribényi* Antal kiskunfélegyházi segéd-lelkészt nevezte ki. Az új lelkész 1883. augusztus 1-én foglalta el állását s úgy érezhette magát itt, mint Kolumbus Kristóf, amidőn elsőnek lépett Amerika földjére.

Kétezer hivő lélek templom, iskola, paplak és minden szervezet nélkül! Magára hagyottan üres kézzel, de bízó lélekkel jött, tudatával annak, hogy itt most már mindent neki egymagának kell megalkotnia.

Első gondja Isten házának elkészitése volt. A templomépítés czéljaira új gyűjtéshez fogott, melynek eredményeként lehető volt a félig kész és teljesen üres templomot bevégezni, felszerelni, sőt a következő évben már díszes plébániát is építtetett. Csak az, ki szemtanúja volt az ő első évek alatt kifejtett nagy buzgalmának, alkothat tiszta képet magának arról, hogy e tekintetben mit köszönhet a kispesti r. kath. hitközség Ribényi Antal lelkész úrnak.

De a rohamosan fejlődő főváros életének lázas lüktetését megérezte ennek környéke is és így természetes, hogy Budapest közvetlen szomszédja, Kispest, lakosainak szaporodása tekintetében is hatalmasan kezdett fejlődni, mely fejlődés arányában a róm. kath. hitközség tagjainak száma is jelentékenyen emelkedett. És így mindinkább érezhetővé, bizonyosabbá vált ama köztapasztalat, hogy a róm. kath. templom mostani arányaiban még a jelen szükségleteinek sem felel meg többé, annál kevésbé a jövőének. Mindjobban égetőbbé vált a szükség, mindjobban forróbbá a vágy: első sorban jóval nagyobb, másod sorban — ha lehet — az aesthetikai követelményeknek is megfelelőbb és díszesebb templomot építeni.

E czél megvalósítására eszközökről kell gondoskodni, még pedig oly eszközökről, melyek úgyszólván semmi terhet sem rónak az anyagiakban teljesen szegény (többnyire gyármunkás) hívekre.

A nemzet öntudatában, hazánk történetében oly szomorú emlékű 1889. évben, midőn a nemzetünket annyira szerető *Rudolf trónörökös* gyászos halála nemcsak az uralkodó pár szülői szívét, de édes hazánkat is, melynek a trónörökös féltett reménye és záloga volt, oly mélyen, oly fájdalmasan sujtotta, *Rébényi* Antal lelkész úr felvetette az eszmét, hogy az építendő kispesti új templom az elhúnyt trónörökös gyászos halálának engeszteléseül «Rudolf fogadalmi templom» czímén emeltessék, hogy eme engesztelő templomban az uralkodó Házhoz hű magyar nemzet fiainak és az egyháznak forró imái szálljanak az egek Urához, kérve, esdve: tartsa, óvja, védje a felséges uralkodó Házat, őrizze és oltalmazza mindenkor, távolítsa el tőle a megpróbáltatást, a gyászt, a könyeket, melyekben a jelen században oly sok része volt!

Még ugyanaz év végén felterjesztetett Ő Felségéhez a kérelem: engedné meg legkegyelmesebben, hogy a kispesti róm. kath. templom a jelzett néven épülhessen fel. Már a következő év elején megérkezett a legmagasabb válasz a kabinetiroda, illetve a ft. váczi püspökség útján, mely szerint Ő Felsége legkegyelmesebben megengedi a kispesti róm. kath. hitközségnek, hogy templomát «Rudolf fogadalmi templom» név alatt építhesse.

Hogy ez a magasztos és az egész magyar nemzet közremunkálására érdemes czél ne csak terv maradjon vagy jámbor óhajtás csupán, bizottság alakult az ügy megvalósítására. E bizottság újból százezer gyűjtőívet nyomatott, hogy hazánk lakosait a kettős, mindkét részében fenséges czél kivitelére, adakozásra hívja föl. Azonban a viszonyok kedvezőtlenül alakultak. Árvamegyét inség, a Tisza mentét árvíz pusztítá és azért a terv végrehajtásának ezen, amúgy is hálátlan és szerfelett lassú módját be kellett szüntetni.

A bizottság tehát más oldalról kisérlett eredményt biztosítani.

A buzgó helyi lelkész ösztönzésére, ki — bátran mondhatni — emberi türelmet és buzgóságot messze túlhaladó kitartással és szivóssággal minden megkisérelhetőt megkisérlett, a bizottság az ország kormányához fordult, ott keresve támogatást. És az akkori miniszterelnök, dr. *Wekerle* Sándor ő nagyméltósága a hozzá fordult küldöttséget kegyesen fogadta. A *fővédnöknő* tisztét pedig dr. *Wekerle* Sándorné ő nagyméltósága kegyeskedett elfogadni. Nagy hálával és a legnagyobb elismerés hangján kell szólanunk ő nagyméltóságának buzgalmáról, ki ügyünknek mindíg hathatós szószólója volt és ki semmi fáradtságtól sem riadt vissza, ha templomunknak segítségére lehetett. Valódi fővédnöke volt a fogadalmi templom ügyének, melyért örök elismerés és hála illeti meg a kegyelmes asszonyt.

Ez időtől fogva a templomépítés, illetőleg a tőkegyűjtés ügye lendületesebben haladt előre s ha a politikai közviszonyok nem változnak, ma már a szép eszme testet öltve állana: a templom kész és rendeltetésének átadható volna. De így az eddigi vagyoni készletek erre merőben elégtelenek.

Ily körülmények között egy fenséges eszme megvalósításának küszöbén, midőn a czél kevés fáradtsággal és jóakaratú támogatással már-már elérhető, ily körülmények között bátorkodtunk az ország főrangu férfiaihoz, a sajtó tekintélyes képviselőihez és általuk a nagyközönséghez fordulni ama kéréssel, hogy e főranguak s a sajtó képviselői országos bizottságot alkotva, ott, hol mi magunkat kevésbé vagy éppen nem érvényesíthetjük, szíves támogatásukkal segítségére legyenek ügyünknek, felhíva az ország és a vezető körök figyelmét czélunkra s az annak elérésére annyi fáradtsággal felkutatott eszközökre.

Ügyünk, czélunk, terveink egyszersmind a magyar szív hagyományos loyalitása a felséges uralkodóház iránt s azért szabadjon reménylenünk, a nemzetünk pártfogása hathatósan fogja előmozdítani tervünk kivitelét.

Ha azonban a czél pusztán csak az volna, hogy egy már közel 10.000 lelket számláló, de teljesen önmaga erejére támaszkodó, minden kegyúr nélküli hitközségnek megfelelő templomot adjunk,

ama községnek, mely szép fővárosunknak csak mintegy előretolt része s a hová a főváros lakói oly sokan jönnek pihenni és üdülést keresni: pusztán ez ok is elég lehet arra, hogy a mozgalom czélja és terjesztése érdekében történjék valami. E czél: Isten dicsősége és az oly mélyen meggyászolt Rudolf trónörökös szomorú halálának engesztelésére, megfelelő fogadalmi templomot emeljünk oly helységben, hol a vallásos érzés fejlesztése még a szokottnál is szükségesebb.

Legyen azért szabad reménylenünk, hogy az orsz. bizottságba meghívott nagynevű férfiak támogatásukat a kettős: szent és loyalis czél kivitelére meg nem tagadják. A munka, a kivitel fáradtsága a miénk legyen, egyedül a szíves érdeklődés és annak széles körben való fölkeltése az, a mit kérünk!

Az országos bizottság 1896. április hóban meg is alakult és pedig következőleg:

Gróf Andrássy Aladár, kir. főkamarásmester, gróf Apponyi Lajos, cs. és kir. udvarnagy, Andor Gyula, a képviselőház elnöki tanácsosa, a végreh. bizottság ellenőrje, Bán Sándor, sz. ferenczrendi házfőnök, Barák János, m. kir. honvéd-hadbiztos, a végrh. biz. tagja, Beniczky Ferencz, v. b. t. t., főispán, Beniczky Lajos, alispán, Bolgár Ferencz, országgy. képviselő, szerkesztő, Bonitz Ferencz, szerkesztő, dr. Breznay Béla, egyet. tanár, a végr.-bizottság elnöke, Buchstabler Róbert, gyárvezető, a végrh. bizottság tagja, Csávolszky József, kanonok, Csávolszky Lajos, országgyülési képviselő, szerkesztő, gróf Csekonics Endre, val. belső titkos tanácsos, gróf Cziráky Antal, főrendiházi tag, Cziklay Lajos, hirlapiró, a végrehajtó-bizottság előadó-jegyzője, dr. Czobor Béla, egyetemi tanár, Dániel Ernő, kereskedelmi miniszter, gróf Dessewffy Aurél, főrendiházi tag, Dorfner Antal, községi jegyző, a végrehajtó-bizottság tagja, br. Eötvös Loránd, főrendiházi tag, egyetemi tanár, dr. Falk Miksa, országgyülési képviselő, szerkesztő, Fazekas Ágoston, pestmegyei főjegyző, Fenyvessy Ferencz, országgyülési képviselő, szerkesztő, gróf Fesztetich Tasziló, kir. főpohárnokmester, Gajáry Ödön, országgyülési képviselő, Gerlóczy Károly, I. alpolgármester, Gesztesi Miksa, községi jegyző, a végrehajtó-bizottság jegyzője, Gracza György, szerkesztő, Gullner Gyula, országgyülési képviselő, dr. Günther Antal, szerkesztő, Hitter Ferencz, miniszteri tisztviselő, Holbesz József, nyugalmazott plébános, a végrehajtó-bizottság tagja, dr. Hortoványi József, főszerkesztő, dr. Jankó János, néprajzi-tári vezető őr, Jung János, felszentelt püspök, gróf Károlyi Sándor, valóságos belső titkos tanácsos, Kempf József, főgimnáziumi tanár, dr. Kenedi Géza, szerkesztő, Kirner Károly, budapest-belvárosi apát-plébános, Kőrösy Albin, kegyesrendi tanár, Ladányi László, főszolgabiró, dr. Lipcsey Ádám, szerkesztő, herczeg Lobkowitz Rudolf, hadtestparancsnok, dr. Nagy Károly, községi orvos, a végrehajtó-bizottság tagja, br. Nopcsa Elek, országgyülési képviselő, dr. Országh Sándor, miniszteri tanácsos, őrgróf Pallavicini Ede, főrendiházi tag, Rákosi Jenő, az «Otthon» elnöke, főszerkesztő, Ribényi Antal, plébános, a végrehajtó-bizottság alelnöke, dr. Rodiczky Jenő, cs. és kir. asztalnok, Rózsavölgyi Gyula, székesfővárosi tanácsos, dr. Schmidt József, miniszteri tanácsos, Schuster Konstantin, megyei püspök, az orsz. biz. egyh. elnöke, Szalay Imre, a Nemzeti Muzeum igazgatója, gróf Szápáry István, a főrendiház háznagya, gróf Szápáry László, fiumei kormányzó, gróf Szápáry Pál, gróf Széchenyi Gyula, kir. fólovászmester, dr. Sziklay János, szerkesztő, Szilassy Gyula, nyugalmazott honvédszázados, a végrehajtó-bizottság tagja, dr. Szmrecsányi Miklós, miniszteri osztálytanácsos, Szomjas Sándor, földbirtokos, a végrehajtó-bizottság tagja, Szüry Dénes, miniszteri tanácsos, gróf Teleki Géza, valóságos belső titkos tanácsos, Weber Tibor, miniszteri fogalmazó, a végrehajtó-bizottság tagja, Varga János, vasuti főellenőr, a végrehajtó-bizottság pénztárnoka, dr. Wekerle Sándor, valóságos belső titkos tanácsos, az országos bizottság világi elnöke, gróf Wenckheim Frigyes, valóságos belső titkos tanácsos, Winkler Imre, iskolaigazgató, a végrh. biz. tagja, gróf Zichy Jenő, v. b. titkos tanácsos, országgyülési képviselő.

E magasztos s loyalis czél szolgálatában adta ki az országos bizottság ezt az Albumot s a magyar nemzet őszinte, kegyeletes érzelmeit — mely nemzet mindenkor legelől járt a loyalitásban — bizonyára nem a maga igaz valóságában tüntetné fel az, ha az oly szépen megindult mozgalomnak nem volna meg az óhajtott eredménye. Ám ki merne erre még csak gondolni is!

Apostoli királyunk szobrokat emeltet a nemzet érdemeseinek. Az egész magyar nemzet örömrepesve értesült a szeretett koronás király e nagylelkű elhatározásáról s szerte a hazában végig harsogott a magyar nemzet elhatározása: vigyük a trón zsámolya elé az ország hálás elismerését.

Ám az örömtől duzzogó hálafeliratoknál is ékesebben szólana, ha a magyar nemzet a tiz szobor felállíttatása idejéig örök hálájának tanuságaul felepíteni segítené a koronás király és királyné s az egész ország pótolhatlan veszteségére oly korán elhalt Rudolf trónörökös gyászos halálának engesztelésére emelendő fogadalmi templomunkat, melyben az uralkodó házhoz hű magyar nemzet fiainak és egyházunk forró imái szállnának az egek Urához, kérve, esdve: tartsa, óvja, védje

a felséges uralkodó családot, őrizze és oltalmazza mindenkor, távolítsa el tőle a megpróbáltatást, a gyászt, a könyeket.

És e fogadalmi templomban emelhetnénk *külön oltárt* sz. László magyar királyunk tiszteletére is, megemlékezésül a felséges uralkodó családot ért egy másik megpróbáltatásért: a feledhetlen *László főherczeg* elvesztéseért, kinek emlékét ez Albumban is annyiszor ujította fel az irók és művészek kegyelete.

Ezeket tartottam szükségesnek a sok fáradság árán megalkotott Albumra vonatkozólag elmondani. Magyarország iróinak és művészeinek készséges közremunkálkodásával a legjobb tehetségemmel iparkodtam a magamra vállalt feladatnak megfelelni s vajha adná a Mindenható, hogy nemcsak e feladatot sikerült volna megoldanom, hanem szerény munkásságommal némi részben hozzájárulhattam volna ama magasztos és kegyeletes czél megvalósításához is, melyért ezrek és ezrek szíve buzgón epedez.

Budapest, 1897. karácsony hava.

Cziklay Lajos
a Rudolf Emlék-Album szerkesztője.

TARTALOMJEGYZÉK.

(AZ URALKODÓHÁZ TAGJAITÓL.)

Oldal

Ő cs. és apost. királyi felségeiknek arczképe ... 3
Király ő felsége aláírása ... 7
Királyné ő felsége aláírása ... 7
II. Vilmos német császár ő felségének arczképe és aláírása ... 5
A felséges román királyi pár aláírása és arczképe ... 6
A fenséges trónörökös-pár arczképei ... 7
Rudolf trónörökös ő fensége aláírása ... 8
» » » » arczképei különböző időkből 9
» » » » lovon ... 10
Stefánia özvegy trónörökösné ő fensége jelmondata ... 11
Gizela főherczegnő és férje ő fenségeik aláírása ... 12
Mária Valéria főherczegnő és Ferencz Salvator főherczeg ő fenségeik jelmondata ... 13
Lajos Viktor főherczeg ő fensége aláírása ... 14
Erzsébet Mária főherczegnő «Abbazia» czimü leirása 15
» » » » rajza ... 16
Ferencz Ferdinand főherczeg ő fensége aláírása ... 17
Ottó « » » » ... 17
Mária Jozefa főherczegné » » » ... 17
Ferdinand főherczeg » » » ... 17
Mária Terézia főherczegné ő fensége jelmondata ... 18
Mária Annunziata » » » aláírása ... 18
Erzsébet » » » » ... 18
Mária Terézia » » » festménye ... 19
Ferdinánd toskánai nagyherczeg ő fensége aláírása ... 20
Lipót Ferdinánd főherczeg ő fensége aláírása ... 20
Henrik Ferdinánd főherczeg ő fensége jelmondata ... 20

Oldal

Frigyes főherczeg ő fensége aláírása ... 21
Izabella főherczegné ő fensége aláírása ... 21
Mária Krisztina főherczegnő ő fensége aláírása ... 21
Mária Anna » » » » ... 21
Henriette » » » » ... 21
Natalia » » » » ... 21
Lipót Salvator főherczeg » » » ... 22
Blanka főherczegné » » » ... 22
Mária » » » » ... 22
Rainer főherczeg » » » ... 22
József » » » jelmondata ... 23
Klotild főherczegné ő fensége aláírása ... 23
Auguszta főherczegné és József Ágost főherczeg ő fenségeik arczképe ... 24
Auguszta főherczegnő ő fensége jelmondata ... 24
József Ágost főherczeg » » » ... 24
Mária Dorottya főherczegnő ő fensége festménye ... 25
Erzsébet Henriette » » » «Alcsuth» cz. leirása ... 26
Margit főherczegnő ő fens. festménye (Alpesi vadvirág) 27
Klotild Mária főherczegnő ő fensége «Fiume» czimű leirása ... 28
Fülöp Szász Coburg Gothai herczeg ő fensége aláírása ... 29
Luiza Szász Coburg Gothai herczegné ő fensége aláírása ... 29
Luiza Szász Coburg Gothai herczegné ő fensége festménye ... 30

(SZÖVEG.)

Abonyi Árpád ... Volt egyszer egy kis leány ... 179
Acsay Antal dr. ... Jelmondat ... 182
Ábrányi Emil ... Versenyfutás ... 71
Auer István ... Ezelőtt egy évvel ... 232
Balla Zádor ... Kispest ... 276
Bartók Lajos ... Nem szeretlek ... 114
Bársony István ... Az elfeledett szív ... 104
Bede Jób ... Reggel a templomban ... 205
Béni Vilmos ... A szeretet ... 267
Berczik Árpád ... A szerző felesége ... 79
Bende Imre püspök ... Jelmondat ... 55
Benedek Ferencz prép. Jelmondat ... 91
Benedek Elek ... Az arany feszület ... 93
Beöthy Zsolt dr. ... Száradó fa ... 65
Beöthy László ... A Balaton ... 111
Békefi Antal ... A napszám ... 187
Békefi Remig dr. ... A szerzetes rendekről ... 233
Breznay Béla dr. ... Az én Rudolf-emlékem ... 280
Bródy Sándor ... Orgonavirág ... 161
Bodnár Gáspár ... A királyné s a szegény asszony 223
Bonitz Ferencz ... Becsület ... 239
Bubics Zsigmond dr. püspök ... A virágokról ... 75
Buday László ... Ne kösd magad le hozzám ... 194
B. Büttner Lina ... Mikor az erdő is megszólal ... 141
G. Büttner Julia ... Az istenszobor és a verebek ... 204
Cenner Lajos ... Telepathia ... 257
Clair Vilmos ... Jelmondat ... 259
Cyprián ... Katiczabogár ... 167
Csaplár Benedek ... Az egyház neve nyelvünkben ... 201
Császka György érsek Jelmondat ... 48
Csávolszky József ... A galamb a templom ormán ... 193
Csicsáky Imre ... XIII. Leo pápa költeménye ... 52
Cziklay Lajos ... Az én dalom ... 283
» » ... Utószó ... 285
Dalmady Győző — ... Királyfi a tudósok közt ... 82
Dániel Ernő miniszter Jelmondat ... 70
Dessewffy Sándor püspök Jelmondat ... 37
Égly Mihály ... Őszi éjjel ... 282
» » ... László főherczeg csontszilánkjai 271
Endrődy Sándor ... Stella Maris ... 92
Erdélyi Sándor miniszter ... Jelmondat ... 66
Erdélyi Zoltán ... Fonjátok csak ... 160
Falk Miksa dr. ... A királynéról ... 62
Fejérváry Géza br. miniszter ... Jelmondat ... 66
Fekete József ... Templom és iskola ... 238
Feleki Sándor ... Egy dal ... 203
Firczák Gyula püspök Jelmondat ... 54
Frank Ferencz tartománytőnök ... Jelmondat ... 91
Gaal Mózes ... Az orgona ... 126
Gárdonyi Géza ... A fasorban ... 210
Gáspár Imre ... Kis szoba ... 123
Gergely Károly ... A festőhöz ... 205
Gergely István ... A mi királynénknak ... 217
Gerő Ödön ... A gondok ... 109
Gerlóczy Károly ... Jelmondat ... 200
Giesswein Sándor dr. A nemzetek missziója ... 249
Gopcsa László dr. ... San Lazzaro szigetén ... 213
Gracza György ... Az egyetlen boldog ember ... 234
Gyalui Farkas dr. ... A harang tanácsa ... 122
Gyulai Pál ... Tanács ... 49
Gyürky Ödön dr. ... Fohászkodás ... 236
Hegedüs Sándor ... Jelmondat ... 204
Heltai Jenő ... Szivem falán ... 158
Herczegh Ferencz ... A jó fiú ... 89
Hevesi József ... Ruha ... 268
Hock János ... Fráter Péter ... 134
Hortoványi József dr. Melyik az igazi hős? ... 189
Horváth Béla ... László kir. herczegről ... 190
Hummer Nándor ... 1301 ... 220
Hunkár Géza ... Légy elővigyázó ... 252
Inczédi László ... Mint a harmat ... 100
Illyés Bálint ... Egyedül ... 136
Jankó János dr. ... A néprajzi misszió kiállitás ... 244
Jánosi Gusztáv ... Ima a hősökért ... 150
Jókai Mór dr. ... Rudolf trónörökösről ... 35
Jósika Sámuel br. miniszter ... — Jelmondat ... 66
Kaposi József ... Dante paradicsomának XI. éneke 131
Kabos Ede ... Az öregfejű leány ... 195
Kántor Imre ... Eszményiség ... 248
Kemechey Jenő ... Első szerelem ... 215
Kemenes Ferencz ... Magasztaló énekek ... 61
Kempfné Borostyányi Irma ... Évike ... 272
Kenedi Géza dr. ... Ur és paraszt ... 231
Kéry Gyula ... Szomorúan búg a szellő ... 175

		Oldal
Kézdi Kovách László	A mennyország kapuja	124
Kincs István	A gyulafehérvári paszita	199
Kisfaludy Á. Béla	Május 18. 1881	83
Kiss József	Te halvány szőke asszony	120
Kiss János dr.	Oltárt a magyar bölcseletnek	218
Kóbor Tamás	A gesztenyesütő	183
Kontur Béla dr.	Az őrangyal	224
Kozma Andor	Az Isten házai	74
Kozáry Gyula	Melyik nagyobb?	227
Kőrösi Albin	Troubadour dal	164
Kunc Adolf dr. prépost	Jelmondat	200
Kupár Rezső	A bazilita regénye	258
Ladányi László	Jelmondat	204
Lakatos Sándor	Baka-történet	274
Laky Demeter	Bepillantás a jövendőbe	230
Lauka Gusztáv	Rudolf trónörökös emlékezete	103
Lázár Béla dr.	Kritikai vezérelvek	209
XIII. Leo pápa	Virgo favente fiat unum ovile —	52
Lévay Mihály	Bánatos ősz	169
Lipcsey Ádám dr.	Egy kérdés	149
Luby Sándor	Tánczközben	240
Lyka Károly	Katakomba-hangulatok	255
Makai Emil	Jób	142
Markos Gyula	Járok fényes csarnokokban	221
Márkus Miksa	A három koldus	176
Máthé Miklós	Temetőben	254
Meiszermann Ignácz	Sz. Mária tisztelete	159
Mihályfi Ákos dr.	Szent László király	241
Mikszáth Kálmán	A balóthi dominium	50
Molnár Géza dr.	A terrasz	237
Murai Károly	Egy tátraalji fürdő	115
Oltványi Gáspár	Öregek dala	186
Ortvay Tivadar dr.	Jelmondat	219
Paál Árpád	Próza és poézis	228
Palágyi Lajos	Tengerparton	214
Palmer Kálmán	Csak örülj...	181
Pap Zoltán dr.	A temetőnél visz el a vonat	243
Papp Dániel	Heves György monologja	151
Patyi István	Költészet	200
Pákozdy Károly dr.	Jelmondat	247
Páiffy Andor gr.	Jelmondat	70
Peiszner Ignácz	Jelmondat	247
Pekár Gyula	A hidon	155
Perczel Dezső miniszter	Jelmondat	66
Petri Mór	A branyiszkói pap	172
Pintér Kálmán	Két királyi herczeg	121
Prém Irén	Katiczabogár	182
Prém József dr.	A gyűrű	130
Pósa Lajos	Dalok	96
Prónay Antal dr.	A szenvedő Jézus népmondáinkban	101
Radó Antal dr.	Régi seb	140
Rákosi Jenő	Atyámról	67
Rákosi Viktor	Történet egy macskáról	97
Ribényi Antal	A Rudolf fogadalmi templom	278
Rimely Károly dr. püspök	Rudolf trónörökös neveltetéséről	56
Rodiczky Jenő dr.	Epizód gr. Széchenyi István döblingi napjaiból	222
Román Miron metropolita	Jelmondat	54
Rosty Kálmán	Mayerlingi zárda	178
Rutkai György (Rothhauser)	A jövő századból	264
Sas Ede	Jótékonyság	170
Schlauch Lőrincz dr. bibornok	Jelmondat	34
Schuster Konstantin püspök	Jelmondat	31
Sebők Zsigmond	A két öreg	112
Szabó Endre	Czigányok	117
Szabolcsi Miksa	Bölcsek mondása	256
Szarvas Mariska	Zúgó lomb alatt	166
Szatmári Mór	Bálban	147
Szalay Imre	Jelmondat	182
Szász Károly	A Lago Maggiorén	55
Szávay Gyula dr.	Meghalt a királyfi	154
Szemlér Ferencz	Megnyugvás	226
Széchenyi Gyula gr.	Jelmondat	70
Széchenyi Imre gr. id.	Jelmondat	70
Szlávy József	Jelmondat	91
Sziklay János dr.	Rege egy tündérkastélyról	72
Szomaházy István	Sarolta esküvője	143
Sretviser Lajos	Jelmondat	219
Szűry Dénes	Gyöngyök Shakespeareből	73
Tábori Róbert	Az utolsó napsugár	118
Temérdek	Az utolsó csepp	77
Timár Szaniszló	A rút mint eszmény	250
Tolnay Lajos	A mostoha lány	133
Toldy László dr.	Emlékeimből	139
Tomor Ferencz	Életkép	146
Tomor Róza	Jelmondat	91
Torkos László	Édes várakozás	108
Tömörkény István	Az első	173
Thury Zoltán	Legenda	165
Troll Ferencz püspök	Jelmondat	182
Vaszary Kolos biboros herczegprimás	Jelmondat	33
Vadnay Károly	Szegény asszony kincse	84
Vajda János	Hajón	88
Való Simon dr.	Halottak napján	262
Valnicsek Béla	A babaruha	246
Varsányi Gyula	A legszebb dal	212
Váradi Antal dr.	A régi könyv	78
Vécsey Sándor br.	Jelmondat	87
Vérlessy Gyula	A nemezis	127
Vikár Béla	Szabadság, egyenlőség, testvériség	192
Violet Gyula	Betegségünk — orvosságunk	275
Wekerle Sándor dr.	A királyfiról	53
Wlassich Gyula dr. miniszter	Jelmondat	60
Wohl Janka	Álomban való	197
Zelliger Vilmos dr.	Enfant terrible	211
Zempléni Árpád	A fél keztyű	153

(FESTMÉNYEK ÉS RAJZOK.)

Aggházy Gyula	A mezőn	135
Bellony F.	1848/49. szabadságharczos családjának menekülése	253
Benczur Gyula	Budavár visszavétele	47
Brodszky Sándor	Az elhagyott malom	68
Böhm Pál	Erdőben	85
Bubics Zsigmond dr.	Rhododendron alba	75, 76
Csók István	Tanulmányfő	129
Homicskó Athanáz	Az unalom	216
Jantyik Mátyás	Menyhelyi magyar asszony	107
Karvaly Mór	Tessék megkóstolni	229
Kézdi Kovách László	A templomba menő leány	124
Konek Ida	A halászné	156
» »	Tanulmány	174
Koroknyai Ottó	Tanulmány	124
	László főherczeg ereklyetartója	6
Lotz Károly	Magyar történelmi jelenetek	137
Margitay Tihamér	Az elveszett partie	105
» »	Velenczei nő	196
Mesterházy Kálmán	A horgászók	141
Munkácsy Mihály	Ecce homo	45
Némethy Lajos	Patak mentén	163
Neogrády Antal	Édes théma	57
Orczy Tekla báróné	Árvácskák	157
Paczka Ferencz	Ave Maria	171
Pállik Béla	Hazatérőben	145
Peske Géza	Keresés közben	207
Roskovics Ignácz	Szt.-Cecilia	148
Spányi Béla	Szt.-Genovéva	119
Szlányi L.	Télen	185
Tahy Antal	Munkaközben	235
Telegdy László	Alkonyatkor	203
» »	Illusztrácziók Dantehoz	131
Telepy Károly	Harangszóra	180
Tölgyessy Artur	Tájkép	125
Thury Gyula	Bánatos ősz	169
Vágó Pál	A kisbiró	106
Vastagh Géza	Oroszlán	268
A Szt. Margit intézet (Budapest) névtelen müvésznőitől		4, 5. 7, 8, 12, 13, 14, 23, 29

*

Schuster Konstantin dr. püspök arczképe 31
Wekerle Sándor dr. arczképe 32
Wekerle Sándorné » 32
A kispesti Rudolf fogadalmi templom épitésére alakult végrehajtó bizottság tagjainak arczképei 260
Kispesti tájképek 265, 273, 28

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
Lelt. 14804-1958

D.344:3

RUDOLF
EMLÉK-ALBUM

szerkesztette

Cziklay Lajos.

